

VAASAN YLIOPISTO

SARA NYHOLM

Närpesungdomars intraspråkliga beteende

*En attitydundersökning med
framtidsperspektiv*

ACTA WASAENSIA NR 262

SPRÅKVETENSKAP 44

UNIVERSITAS WASAENSIS 2012

Förgranskare

Professor Lars-Erik Edlund
Umeå universitet
Institutionen för språkstudier
SE-901 87 Umeå
Sverige

Professor (emer.) Kristina Nikula
Tammerfors universtitet
Kalevavägen 4
FI-33014 Tammerfors universtitet
Finland

Julkaisija Vaasan yliopisto	Julkaisuajankohta Toukokuu 2012	
Tekijä(t) Sara Nyholm	Julkaisun tyyppi Monografia	
	Julkaisusarjan nimi, osan numero Acta Wasaensia, 262	
Yhteystiedot Vaasan yliopisto Pohjoismaiset kielet PL 700 FI-65101 VAASA sähköposti sara.nyholm@uwasa.fi	ISBN 978-952-476-397-4	
	ISSN 0355-2667, 1235-791X	
	Sivumäärä 219	Kieli Ruotsi
Julkaisun nimike Nuorten kielellinen käyttäytyminen sekä asenteet närpiön murreta ja yleiskieltä kohtaan – tulevaisuuteen suuntautuva asennetutkimus		
Tiivistelmä Työssä tarkastellaan Närpiön nuorten kielenkäyttöä tulevaisuusnäkökulmasta tutkimalla, minkälaisia asenteita heillä on sekä murteeseen että yleiskieleen. Lähtökohtina toimivat asenteen kolme komponenttia: kognitiivinen, affektiivinen sekä konatiivinen komponentti. Komponentit antavat kuvan nuorten käsityksistä, kokemuksista ja arvoista, jotka liittyvät murteeseen ja yleiskieleen sekä siitä, miten nuoret itse ovat taipuvaisia käyttämään näitä varieteetteja. Asennetulosten pohjalta pohditiin myös, miten varieteetit mahdollisesti liittyvät nuorten sosiaaliseen identiteettiin. Aineisto koostuu kyselylomakkeista, matched guise -testistä sekä haastatteluista ja se on kerätty Närpiön yläkoulussa, lukiossa ja ammatillisessa oppilaitoksessa syksyllä 2007. Kyselyyn ja matched guise -testiin osallistui 221 nuorta – 126 yläkoulusta, 40 lukiosta ja 55 ammatillisesta oppilaitoksesta. Jokaisesta koulusta haastateltiin neljää nuorta, eli yhteensä kahtatoista. Aineiston analyysin on jaettu kolmeen osaan asenteen kolmen komponentin mukaan. Sukupuolta, kouluja ja kielivarieteetteja verrataan keskenään. Tulokset osoittavat, että Närpiön nuorten murteeseen liittyvät käsitykset, kokemukset ja arvot eroavat kirjakielen vastaavista. Murteen ja yleiskielen käyttö toimii eri tavalla eri tilanteissa. Myös sukupuolten ja koulujen välillä on eroja. Nuorten oma murre liittyy sosiaaliseen identiteettiin ja solidaarisuuteen. Toisin kuin murre, yleiskieli liittyy statukseen. Tulevaisuudennäkymistä voidaan ennustaa, että varieteettien roolit muuttuvat ja yleiskieli tulee saamaan isomman roolin. Tulosten mukaan kielen ja yhteiskunnan välillä on vuorovaikutusta. Globalisaation ja uuden tietotekniikan johdosta on entistä helpompaa kommunikoida yli maarajojen ja kommunikaatiomahdollisuudet ovat johtaneet erilaiseen kielenkäyttöön. Kielet voivat myös toimia identiteetin edustajana, mikä rakentaa erilaisia kieliryhmittymiä yhteiskuntaan. Yhteiskunta vaikuttaa siis kieleen, mutta kieletkin vaikuttavat yhteiskuntaan.		
Asiasanat murre, yleiskieli, varieteetti, asenne, sosiaalinen identiteetti, sosiolingvistiikka, solidaarisuus, status		

Utgivare Vaasan yliopisto	Utgivningstid Maj 2012	
Författare Sara Nyholm	Typ av publikation Monografi	
	Publikationsserie, -nummer Acta Wasaensia, 262	
Kontaktuppgifter Vasa universitet Nordiska språk PB 700 FI-65101 VASA e-post sara.nyholm@uvasa.fi	ISBN 978-952-476-397-4	
	ISSN 0355-2667, 1235-791X	
	Sidoantal 219	Språk Svenska
Publikationens titel Närpesungdomars intraspråkliga beteende – En attitydundersökning med framtidsperspektiv		
Sammandrag Syftet med min avhandling är att studera Närpesungdomars intraspråkliga beteende i ett framtidsperspektiv genom att undersöka deras attityder till dialekt och standardsvenska. Jag utgår från attitydens tre komponenter: den kognitiva, den affektiva och den konativa. Komponenterna visar ungdomarnas föreställningar om, erfarenheter av och värderingar av dialekt och standardsvenska liksom också deras benägenhet att själva använda varieteterna. Utgående från ungdomarnas attityder till dialekt och standardsvenska diskuterar jag även om och i så fall hur varieteterna kan kopplas samman med ungdomarnas sociala identitet. Materialet samlades in med hjälp av en enkät, ett masktest samt intervjuer i högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan i Närpes hösten 2007. I enkätundersökningen och masktestet deltog 221 ungdomar. Av dessa var 126 från högstadiet, 40 från gymnasiet och 55 från yrkesskolan. Vid varje skola intervjuades fyra ungdomar, dvs. tolv sammanlagt. Analysen av materialet delar jag in i tre delar för att belysa attitydens tre komponenter. Dessutom jämför jag även könen och skolorna med varandra och delvis också språkvarietetet. Resultatet visar att ungdomarnas föreställningar om, erfarenheter av och värderingar av dialekt skiljer sig från deras föreställningar om, erfarenheter av och värderingar av standardsvenska. Benägenheten att använda varieteterna varierar också. Variationen är beroende av variablerna kön och skola. Hos ungdomarna är dialekten förankrad i den sociala identiteten och dialekten är också förknippad med solidaritet. Däremot ger ungdomarna uttryck för att standardsvenskan kan förknippas med en form av status som dialekten inte har. I ett framtidsperspektiv kan man ana tendensen att varieteternas betydelse kommer att förändras och att standardsvenskan kommer att spela en mer framträdande roll än idag. Resultaten visar att det finns en växelverkan mellan språk och samhälle. Globaliseringen och den nya It-tekniken har möjliggjort kommunikation över geografiska gränser på ett annat sätt än tidigare och de nya kommunikationsmöjligheterna har lett till ett förändrat språkligt beteende. Förutom att språk skapar förutsättningar för kommunikation världen över kan de också fungera som identitetsmarkörer i olika samhällsgrupperingar. Således påverkar samhället språket, samtidigt som språket också påverkar samhället.		
Nyckelord Dialekt, standardsvenska, varietet, attityd, social identitet, sociolingvistik, solidaritet, status		

Publisher Vaasan yliopisto	Date of publication May 2012	
Author(s) Sara Nyholm	Type of publication Monograph	
	Name and numbers of series Acta Wasaensia, 262	
Contact information University of Vaasa Department of Scandinavian Languages P.O. 700 FI-65101 Vaasa e-mail sara.nyholm@uvasa.fi	ISBN 978-952-476-397-4	
	ISSN 0355-2667, 1235-791X	
	Number of pages 219	Language Swedish
Title of publication Intralinguistic behaviour among youth in Närpes – An attitude study with a future oriented perspective		
Abstract <p>The purpose of the study was to examine intralinguistic behaviour in a future oriented perspective by examining attitudes towards dialect and standard language among youth in Närpes. The study is based on the three components of attitude: cognition, affection and conation. The components reflect on beliefs, experiences and values of the youth and their disposition to speak dialect/standard language. Based on the result of the attitude study there is also discussion of if/how the varieties can be linked to the social identity of the youth.</p> <p>Questionnaires, a matched guise-test and interviews were used to collect the studied data. The informants came from three different schools in Närpes: basic education (classes 7-9), general upper secondary school and upper secondary vocational education and training. 221 informants filled out the questionnaire and participated in the matched guise-test. Four informants from each school were interviewed, in total 12 informants were interviewed.</p> <p>The data analysis is divided into three different parts based on the three components of attitude. Results were compared between genders, schools and language variety. The results demonstrate that the informant's beliefs, experiences and values towards dialect, differ from their beliefs, experiences and values towards standard language. The disposition to speak dialect and standard language also differ since the varieties are used in different ways and in different types of situations. The attitude towards dialect and standard language vary between genders and schools. Dialect is a part of the informants' social identity and is connected with the local identity acting as a sign of solidarity. Standard language, however, is associated with status. From a future oriented perspective it is possible to see a trend toward standard language becoming more important.</p> <p>The results of the study demonstrate that language and society are interacting. The globalization process and IT-technology have enabled worldwide communication in a completely different manner than before. This has led to changes in language usage. Apart from having a pure communicational purpose, language can act as a social identity marker and can help build different kinds of groups within society. Languages are therefore affected by the society but society can also have an impact on languages.</p>		
Keywords dialect, standard language, variety, attitude, social identity, sociolinguistics, solidarity, status		

FÖRORD

Att skriva en doktorsavhandling är en omfattande och lång process, men arbetet underlättas om man har ett bra nätverk omkring sig. Det är också ett sådant nätverk som jag har haft förmånen att ha. Jag är oerhört tacksam för att jag har fått bedriva min forskning vid enheten för nordiska språk, i en miljö där stödet inte har funnits långt borta. Forskargemenskapen har varit en stor tillgång under hela processen. Jag vill rikta ett särskilt tack till mina handledare professor Nina Pilke och professor Siv Björklund. Tack vare era värdefulla kommentarer, frågor och nya infallsvinklar så har jag alltid känt att arbetet har gått framåt. Jag vill också tacka professor emerita Marianne Nordman och professor emeritus Christer Laurén som hjälpte mig komma igång med avhandlingsarbetet och som under arbetets gång alltid har gett mig sitt stöd. Jag vill också tacka mina förhandsgranskare professor Lars-Erik Edlund och professor emerita Kristina Nikula för värdefulla kommentarer till mitt manuskript.

För att kunna skriva en doktorsavhandling behövs även ekonomiskt stöd. Jag vill rikta mitt tack till Svensk-Österbottniska samfundet, Svenska kulturfonden, Vaasan yliopistosäätiö och Ella och Georg Ehrnrooths stiftelse för den hjälp jag har fått för att finansiera forskningen och för att delta i olika vetenskapliga konferenser.

Jag vill också rikta ett tack till kollegerna vid enheten för nordiska språk. Tack för ert stöd, er uppmuntran och för era ifrågasättande under olika forskningsdiskussioner. Jag vill också tacka kontaktpersonerna i Närpes högstadieskola, gymnasium och yrkesskola som bemötte mig vänligt och möjliggjorde mitt arbete. Tack också till informanterna som ville dela med sig av sina föreställningar, erfarenheter och värderingar.

Under arbetet med min doktorsavhandling har jag haft den stora äran att bli mamma tre gånger. Ronja, Niklas och Viktor, ni är min största källa till glädje. Ni har hjälpt mig att leva i nuet och hjälpt mig förstå att vissa forskningsfrågor kan vänta till morgondagen. Småbarnslivets stressmoment har ibland gjort att forskaroriken inte riktigt har infunnit sig. I sådana stunder har min man Jussi alltid stått vid min sida och kämpat tillsammans med mig. När jag faller så tar du emot mig. Att avhandlingen har blivit verklighet är till stor del din förtjänst. Jag är evigt tacksam för ditt stöd och för att jag får dela mitt liv med dig.

Slutligen vill jag rikta ett tack till de personer som lade grunden för det här arbetet. Närpesdialekt och standardsvenska har varit konstant närvarande under hela min uppväxt. Mamma Lisen var min främsta lärare och förebild då det gäller

X

Närpesdialekt och pappa Jan-Erik då det gäller standardsvenska. Ni är beviset på att Närpesdialekt och standardsvenska kan existera sida vid sida. Även om mamma tyvärr inte fick se resultatet av min forskning vill jag rikta det största tacket till dem. Tack mamma och pappa för att ni gav mig språket och för att ni lärde mig att fråga varför.

En vintrig aprildag i Vasa 2012

Sara Nyholm

INNEHÅLL

FÖRORD.....	IX
FIGURER, TABELLER, TABLÅER, KARTOR OCH FÖRKORTNINGAR.....	XIII
1 INLEDNING.....	1
1.1 Om Närpes och Närpesdialekten.....	4
1.2 Disposition	7
2 SYFTE, MATERIAL OCH METOD	9
2.1 Syfte	9
2.2 Material	13
2.2.1 Materialinsamlingens teoretiska bakgrund.....	13
2.2.2 Studiens insamlingsmetoder.....	15
2.2.3 Presentation av enkäten, masktestet och intervjuerna.....	17
2.2.4 Presentation av informanterna.....	23
2.3 Metod	27
2.3.1 Delanalys 1 – definition på dialekt och standardsvenska.....	27
2.3.2 Delanalys 2 – attityder till dialekt och standardsvenska	28
2.3.2.1 Den kognitiva komponenten	29
2.3.2.2 Den affektiva komponenten	31
2.3.2.3 Den konativa komponenten	34
2.3.3 Delanalys 3 – social identitet	35
3 SPRÅKATTITYDER	37
3.1 Bakgrund.....	37
3.2 Begreppet 'attityd'	39
3.3 Forskning i attityder	46
3.4 Individen och språket	48
3.4.1 Språk och kön.....	49
3.4.2 Ungdomsspråk.....	51
3.4.3 Språk och utbildning	53
3.4.4 Språk och identitet.....	54
3.4.5 Solidaritet och status	59
4 TVÅ SVENSKA VARIETETER – DIALEKT OCH STANDARD SVENSKA	61
4.1 Forskning i dialekter	61
4.2 Indelning av de svenska dialekterna	63
4.2.1 De finlandssvenska dialekternas avgränsning.....	65
4.2.2 Studiens avgränsning av dialekt.....	66
4.3 Begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska'	67

5	INFORMANTERNAS BESKRIVNING AV DIALEKT OCH STANDARD SVENSKA	73
5.1	Informanternas beskrivning av dialekt	74
5.2	Informanternas beskrivning av standardsvenska	76
5.3	Skillnader mellan dialekt och standardsvenska	78
5.4	Konklusion.....	80
6	INFORMANTERNAS INTRASPRÅKLIGA BETEENDE I ETT FRAMTIDSPERSPEKTIV	83
6.1	Föreställningar och erfarenheter	83
6.1.1	Språkbruk och tid.....	86
6.1.2	Språkbruk och person samt situationsbunden plats	91
6.1.3	Språkbruk och geografisk plats.....	98
6.1.4	Variabeln kön.....	102
6.1.5	Variabeln skola	109
6.1.6	Sammanfattning – den kognitiva komponenten	117
6.2	Värderingar	121
6.2.1	Masktestet	122
6.2.1.1	Variabeln kön.....	126
6.2.1.2	Variabeln skola	132
6.2.1.3	Solidaritets- och statussegenskaperna	137
6.2.1.4	Sammanfattande diskussion.....	140
6.2.2	Uppfattningar om dem som slutar tala dialekt	144
6.2.2.1	Variabeln kön.....	150
6.2.2.2	Variabeln skola	150
6.2.3	Sammanfattning – den affektiva komponenten	152
6.3	Benägenhet till beteende.....	155
6.3.1	Språkbruk och geografisk variation	155
6.3.2	Variablerna kön och skola	157
6.3.3	Framtida språkbruk i ett långtidsperspektiv	158
6.3.3.1	Ett personligt perspektiv	159
6.3.3.2	Ett allmänt perspektiv	162
6.3.4	Sammanfattning – den konativa komponenten.....	163
6.4	Sammanfattande diskussion.....	165
7	INFORMANTERNAS SOCIALA IDENTITET	168
7.1	Identitet som social konstruktion.....	169
7.2	Språket som inkluderande och exkluderande identitetsmarkör	170
7.3	Identitetens formbarhet.....	173
8	SLUTDISKUSSION.....	175
	LITTERATUR.....	180
	BILAGOR.....	194

FIGURER, TABELLER, TABLÅER, KARTOR OCH FÖRKORTNINGAR

Figurer

Figur 1.	Attitydens komponenter i materialet	28
Figur 2.	Diskussionen om social identitet utgående från attityden	36
Figur 3.	Åsikter och attityder (Mattfolk & Östman 2004: 76; Mattfolk 2005).....	40
Figur 4.	Attityd indelad i tre komponenter (Baker 1992: 12)	43
Figur 5.	Indelning av begreppet 'attityd' i tre komponenter med ett verkligt beteende som följd	45
Figur 6.	Attitydens komponenter och inbördes relation.....	46
Figur 7.	Positiva språkattityder och önskan om språkets bevarande	47
Figur 8.	Standardsvenskans och dialekternas relation inom det svenska språket.....	70
Figur 9.	Materialets indelning i attitydens komponenter. De specifika frågornas nummer finns i figuren	83
Figur 10.	Informanternas språkbruk med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm	98
Figur 11.	Informanternas språkbruk med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, variabeln kön ...	103
Figur 12.	Informanternas språkbruk med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, variabeln skola..	111
Figur 13.	Alla egenskapspars medelvärde för dialekt och standardsvenska bland alla informanter	123
Figur 14.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland flickorna.....	126
Figur 15.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland pojkar.....	126
Figur 16.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den kvinnliga masken	129
Figur 17.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den manliga masken	129
Figur 18.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den kvinnliga masken i högstadiet.....	131
Figur 19.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den manliga masken i högstadiet.....	131
Figur 20.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska i högstadiet	133
Figur 21.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska i gymnasiet	133
Figur 22.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska i yrkesskolan.....	133

Figur 23.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt.....	136
Figur 24.	Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland de yrkesskolinformanter som talar en annan österbottnisk dialekt.....	136
Figur 25.	Informanternas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten.....	146
Figur 26.	Flickornas och pojkarnas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten.....	150
Figur 27.	Högstadiе-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten.....	151
Figur 28.	Yrkesskolinformanternas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten. Informanterna har delats in enligt språkvarietet i grupperna Närpesdialekt och annan dialekt.....	151
Figur 29.	Informanternas språkbruk i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm.....	156
Figur 30.	Informanternas språkbruk i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, flickorna och pojkarna separat.....	157
Figur 31.	Informanternas språkbruk i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan separat.....	158
Figur 32.	Utgångspunkter i diskussionen om den sociala identiteten.....	168
Figur 33.	Faktorer som påverkar språk användning.....	175
Figur 34.	Globaliseringens inverkan på språkens och språkvarieteternas betydelse ur ett samhällsperspektiv.....	177

Tabeller

Tabell 1.	Exempel på masktabell som informanterna fyller i.....	21
Tabell 2.	Antalet informanter samt könsfördelning vid varje skola.....	24
Tabell 3.	Åldersfördelningen bland informanterna vid varje skola.....	24
Tabell 4.	Fördelningen av informanternas språkvarietet vid varje skola.....	25
Tabell 5.	Presentation av de intervjuade informanterna.....	26
Tabell 6.	Svarsfördelningen i kategorierna tid, person, plats S, plats G och identitet i absoluta tal och i procent.....	85
Tabell 7.	Förklaring av förkortningarna.....	86
Tabell 8.	Informanterna anger hur ofta de talar dialekt och standardsvenska.....	87
Tabell 9.	Informanternas tidsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs.....	87
Tabell 10.	Informanternas identitetsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs.....	90
Tabell 11.	Informanternas språkbruk med familjemedlemmar och vänner.....	91

Tabell 12.	Informanternas personrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs.....	92
Tabell 13.	Informanternas situationsbundna, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	95
Tabell 14.	Informanternas geografiska, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	99
Tabell 15.	Fördelning av hur ofta flickorna och pojkarna talar standardsvenska	102
Tabell 16.	Procentuell fördelning av situationer i vilka flickorna och pojkarna har angett att dialekt och standardsvenska behövs.....	104
Tabell 17.	Flickornas och pojkarnas tidsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs.....	105
Tabell 18.	Flickornas och pojkarnas personrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs.....	106
Tabell 19.	Flickornas och pojkarnas situationsbundna, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	107
Tabell 20.	Flickornas och pojkarnas geografiska, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	108
Tabell 21.	Flickornas och pojkarnas identitetsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt behövs	109
Tabell 22.	Fördelning av hur ofta högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas anger att de talar standardsvenska.....	110
Tabell 23.	Fördelning av hur ofta yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt och de som talar en annan dialekt anger att de talar standardsvenska	110
Tabell 24.	Procentuell fördelning av hur högstadie- gymnasie- och yrkesskolinformanternas svar har fördelat sig mellan huvudkategorierna tid, person, plats S, plats G och identitet.....	112
Tabell 25.	Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas tidsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	113
Tabell 26.	Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas personrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	114
Tabell 27.	Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas situationsbundna, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs.....	115
Tabell 28.	Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas geografiska, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs	116
Tabell 29.	Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas identitetsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt behövs	117
Tabell 30.	Antal informanter som svarat på masktestet, fördelat enligt både kön och skola	122
Tabell 31.	Egenskapsparens p-värde bland alla informanter	124
Tabell 32.	Egenskapsparens p-värde bland flickorna och pojkarna.....	127

Tabell 33.	Egenskapsparens p-värde, separat för den kvinnliga och den manliga masken	130
Tabell 34.	Egenskapsparens p-värde, separat för den kvinnliga och den manliga masken i högstadiet.....	132
Tabell 35.	Egenskapsparens p-värde, separat för högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan	135
Tabell 36.	Egenskapsparens p-värde bland de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt eller en annan österbottnisk dialekt	137
Tabell 37.	Sammanfattning av gällande noll- och mothypotes för alla egenskapspar och variabler. Gällande mothypotes markeras med ett X	138
Tabell 38.	Sammanfattning av resultatet för medelvärdet för alla variabler ..	140
Tabell 39.	Antalet positiva och negativa differenser för alla variabler.....	142
Tabell 40.	Antalet gällande noll- och mothypoteser för alla variabler	143
Tabell 41.	Informanternas språkbruk med familjemedlemmar och vänner angett i procent	169

Tablåer

Tablå 1.	Fördelningen av talturerna i masktestet för de fyra informantgrupperna	20
-----------------	--	----

Kartor

Karta 1.	De svenska dialekternas indelning (Edlund 2010: 9)	64
Karta 2.	Österbottens finlandssvenska socknar (Rabb 2007: 52).....	65

Förkortningar

BD	Bergödialekt
D	Dialekt
F	Flickor
G/Gym	Gymnasiet i Närpes
H/Hög	Högstadiet i Närpes
KD	Kasködialekt
ND	Närpesdialekt
PD	Pörtomdialekt
Plats G	Geografiska platser
Plats S	Situationsbundna platser
S	Standardsvenska
Y/Yrk	Yrkesskolan i Närpes

1 INLEDNING

Det svenska språket, mitt modersmål, har alltid funnits nära mitt hjärta och varit en outsinlig källa till språklig glädje. Samtidigt har språket också orsakat en känsla av utanförskap. Jag har ofta känt att jag inte helt passar in i det land jag kommer från. Jag är uppväxt i Närpes, i Svenskfinland, i en språklig minoritet.

Svenska är ett av Finlands två nationalspråk och dess ställning upprätthålls genom grundlagen (Justitieministeriet 2004). Finlandssvenskarna är till antalet 290 000 och utgör 5,4 % av Finlands befolkning (Halonen 2010). Finlandssvenskarna är i absolut minoritet i landet, men minoritetsaspekten för en finlandssvensk är inte nödvändigtvis knuten endast till relationen mellan svenska och finska.

När jag växte upp i Närpes var det inte bara svenskans relation till finskan som aktualiserades med jämna mellanrum, utan snarare dialektens relation till standardsvenskan. Mitt modersmål är Närpesdialekt och denna dialekt har jag talat under hela min uppväxt, med mina föräldrar, syskon och vänner. Även i skolan var dialekten det dominerade språket, både på rasterna och under lektionstid. Som dialekttalare fick jag också möta olika reaktioner från utomstående personer som själva inte talade Närpesdialekt. Det var både gillande och ogillande. Den mest frekventa reaktionen var ändå de kommentarer som gällde själva förståelsen, att Närpesdialekten är så svår att förstå. Enligt mina erfarenheter finns det en allmän uppfattning i det finlandssvenska samhället om att Närpesdialekten är en svår dialekt. För mig har detta i praktiken inneburit att Närpesdialekten blivit ännu mer knuten till Närpes och dess användare eftersom den är så geografiskt begränsad.

På 1990-talet när jag var en ung dialekttalare i Närpes kunde jag ibland uppleva en kamp mellan dialekt och standardsvenska. Även om min far kommer från Esbo i södra Finland och konsekvent har talat standardsvenska hemma har jag ändå känt det svårt att uttrycka mig på standardsvenska. Dialekten har alltid varit det naturliga språkbruket och att tala standardsvenska upplevde jag som stelt och onaturligt. I den krets där jag umgicks var det inte heller riktigt accepterat att använda standardsvenska om situationen inte krävde det. I och med att jag flyttade från Närpes för att fortsätta mina studier i Vasa blev standardsvenskan den varietet (se avsnitt 4.3) av det svenska språket som jag oftast talar och därför började den också kännas naturlig att tala. Idag använder jag standardsvenska oftare än dialekt.

Mitt intresse av forskning i dialekter väcktes av en debatt om dialektens vara eller icke-vara i skolmiljön i Närpes. Hur tankarna gick bland debattörerna åskådliggörs i följande bild:

Ur Folkets Dagblad av Leif Siöström.

”Här är tjuvrökarna...”

”...och här är de som talar dialekt.”

”Det känns skönt att få räta ut tungan”

”Ja, verkligen”

Replikerna i serien har jag översatt fritt. För uttrycket ”riet ut tongon” finns ingen direkt motsvarighet i standardsvenskan, även om det är ett uttryck som används ofta i Närpes. Att tala standardsvenska kan kännas stelt och konstlat för en närpesbo, precis som om man håller på att slå knut på tungan. Att få byta varietet till dialekt efter att ha talat standardsvenska kan då kännas som att räta ut tungan. Debatten handlade alltså om ifall och i så fall hur man skulle begränsa dialektanvändningen i skolan. Själv var jag aldrig aktiv i diskussionerna, men de var startskottet för mina egna reflektioner över dialekt och standardsvenska.

År 2004 utförde jag en undersökning av attityder till standardsvenska och dialekt bland abiturienterna vid Närpes gymnasium. Resultatet blev en avhandling pro gradu som också resulterade i en vetenskaplig artikel (se Nyholm 2007b). Undersökningsprocess väckte ett genuint intresse av forskning i dialekt och standardsvenska och ledde till att jag våren 2007 utförde en förundersökning för att lägga grunden för min doktorsavhandling (Nyholm 2007a). Dessa två undersökningar har hjälpt mig på min väg till denna avhandling i och med att de har gett mig möjligheten att testa och förbättra mina metoder.

Jag är inte ensam om att intresseras och fascineras av dialekter. De finlandssvenska dialekterna engagerar. På många orter i den finlandssvenska världen idag ordnas olika teateruppsättningar, t.ex. sommarteatrar och revyer. Uppsättningarna görs både på professionell och på amatörnivå. De olika österbottniska dialekterna används som språkliga redskap för att skapa publiknära och levande pjäser. (Ahlberg 2010.) Dialekten används ofta för att framhäva det komiska, men har

även blivit allt vanligare för att få fram andra sidor av livet, t.ex. allvar, smärta och sorg (se bl.a. Hagman 2010; Närpes teater 2010). I Svenskfinland har även olika projekt genomförts för att spara det finlandssvenska talet. Mellan åren 2005 och 2008 samlade Svenska litteratursällskapet in ljudupptagningar med olika dialekttalare i hela Svenskfinland (Ivars & Södergård 2008). Dessa ljudupptagningar finns också tillgängliga på internet (Svenska litteratursällskapet 2008). Ett motsvarande projekt har också genomförts i Sverige; SweDia (2000). På SweDias internetsida kan man lyssna på olika svenska dialekter och här finns även finlandssvenska dialekter representerade.

Idag finns det tre kommuner på fastlandet i Finland som är enspråkigt svenska och en av dessa är Närpes (Lindroth 2009). Majoriteten av invånarna i Närpes talar dialekt (se avsnitt 1.1) vilket gör Närpesdialekten till det normala umgängesspråket, medan standardsvenskan används främst i kontakten med dem som inte talar dialekt. Traditionerna, kulturen och sederna i Närpes lever vidare genom dialekten. (Ivars 1988: 12, 29–30.) Närpes har också en lång teatertradition. De tidigaste uppsättningarna kan man spåra till amatörteatern i ungdomsföreningarna på 1930-talet. På 1960-talet grundades Närpes teater. Det är en teater som ännu idag är produktiv, framför allt som sommarteater, och en av hörnstenarna är Närpesdialekten. (Närpes teater 2010.) Även inom andra kulturområden i Närpes har dialekten hamnat i fokus, t.ex. genom Lasse Erikssons och 1G3B:s musik (Eriksson & Teir 2009; Bergqvist 2009). År 2008 gavs också en bok ut med ord och uttryck på Närpesdialekt som har översatts till standardsvenska. Boken innehåller en cd-skiva med sånger på Närpesdialekt. (Täir & Erixån 2008.) Idag finns även ett brädspel på Närpesdialekt (Eriksson & Teir 2009). Det är ändå inte endast inom de kulturella kretsarna som dialekten har hamnat i fokus utan även i vetenskapliga sammanhang. Närpesdialekten har studerats av bl.a. Ivars (1988), Nikula (1988) och Greggas Bäckström (2011), medan bl.a. Wiik (2002), Rabb (2007) och Sandström (2010) har forskat i andra finlandssvenska dialekter (se mera avsnitt 4.1).

I Österbotten och i Närpes finner man prov på att dialekterna fortfarande är bevarade, men det har ändå funnits en oro för att dialekterna ska försvinna. Det beror på två faktorer. Dels pågår det en inbördes utjämning mellan dialekterna som gör att de mer och mer förlorar sin särprägel, dels har bruket av dialekt förlorat terräng. Den lokala identiteten håller därför på att luckras upp i och med att de dialekttalande inte längre har samma starka känsla för den snävare gemenskap som dialekten har varit ett uttryck för. Det beror till stor del på att de som talar dialekt inte längre kan göra det i lika stor utsträckning, eftersom det inte känns naturligt. (Thelander 1996: 170–171). Dessutom har globaliseringen medfört att personer från olika geografiska områden kan ha tät kontakt, vilket gör

att olika språkområden möts. Den nya teknologin har bidragit till ett ökat informationsflöde i och med att det idag är möjligt att omedelbart uppdateras med de senaste nyheterna från världens alla hörn. (Kotsinas & Stenström 1999: 11; Kotsinas 2000: 20–21; Giddens 2007: 61–63.) Det ökade informationsflödet kan därför bidra till en större dialektutjämning. Dock menar Wiik (2002: 31) att utjämningen har lett till ett uppsving för dialekterna eftersom domänen har utvidgats och gett dialekten fotfäste i allt fler sammanhang. Det finns också undersökningar som visar att dialekten kan användas i allt fler sammanhang. Ahti (2005; 2007) har studerat språkbruket i finlandssvenska chattrum och Greggas Bäckström (2011) har undersökt språkpraktiken bland ungdomar i Närpes.

Dialekternas framtid är det svårt att sia om, men tendenser kan anas. För att få en bild av det språkliga klimatet och framtidsvisionerna kan man t.ex. studera de språkliga attityder som finns på ett visst område. Attityd är ett viktigt element i fråga om både individens och en hel grupps tankar och beteenden. Om ett språk utvecklas, bevaras eller dör ut beror till stor del på attityderna, vilket innebär att attityderna till ett språk visar både språkets möjligheter och dess problem. (Baker & Prys Jones 1998: 174–175.) Eftersom språket ändras från generation till generation och dagens ungdomar kommer att vara morgondagens vuxna är det också berättigat att studera språkliga attityder bland ungdomar. De attityder som man skaffar sig som ung är också de attityder som är svårast att ändra (Deprez & Persoons 1987: 128; Einarsson 2009: 219). Genom att studera attityder till dialekt och standardsvenska bland ungdomar i Närpes kan man således få en uppfattning om hur dialektens och standardsvenskans situation kommer att se ut i framtiden (se Drange & Hasund 2000: 204).

1.1 Om Närpes och Närpesdialekten

Närpesdialekten är en central term i avhandlingen och behöver en närmare presentation. I min studie är det också viktigt att förstå hur relationen ser ut mellan dialekt och standardsvenska i Närpes och i de österbottniska kommunerna överlag.

Som nämndes inledningsvis är 5,4 % av den finländska befolkningen registrerade med svenska som modersmål (Halonen 2010). Finlandssvenskarna bor i huvudsak längs kusterna, från Nyland i södra Finland vidare till Åboland i sydvästra Finland och Åland, fram till Österbotten i västra Finland (Södergård 2007: 77). Finland har 336 kommuner och av dessa är 287 finskspråkiga, 30 tvåspråkiga och 19 enspråkiga (Sandberg 2011). Siffrorna är emellertid i ständig förändring i och med en ny kommunreform som uppmuntrar de nuvarande kommunerna att bilda

samkommuner (se Hagerlund 2009). Närpes utgör dock fortfarande en egen och enspråkigt svensk kommun (Lindroth 2009). Närpes ligger på västkusten i Österbotten, ca 80 km söder om Vasa. Majoriteten av invånarna i Närpes talar en svensk dialekt, Närpesdialekt (Ivars 1988, se Nyholm 2007b; 2007b), vilket gör dialekten till det normala umgängesspråket i staden. Genom dialekten lever bygdens traditioner, kultur och seder vidare. (Ivars 1988: 12, 29–30.) På 1980-talet konstaterade Ivars (1988) att över 90 % av invånarna i Närpes talar lokal Närpesdialekt. Det är rimligt att anta att Närpesdialekten i någon mån har utjämnats, men eftersom dialektutjämnning är en långsam företeelse (speciellt i Österbotten) och eftersom Närpesdialekten har ett perifert läge har dialekten i stor utsträckning ändå bevarats. (Se Loman 1998: 166; Dahl 2000: 106; Wiik 2002: 30–31; Ivars 2007: 29, 30–31; Leinonen 2007: 248–249; 2010a.)

Svenska dialekter och den standardiserade varieteten av svenskan (standard-svenskan) skiljer sig i någon mån från varandra. Spännvidden kan variera, men det finns ställen där skillnaden mellan dialekt och standardsvenska är så tydlig att det i princip handlar om ett tvåspråkighetsförhållande och där det ofta görs ett klart val mellan varieteterna i olika talsituationer. (Bruce, Engstrand & Eriksson 2000: 34.) I Närpes och i stora delar av Österbotten förhåller sig dialekten och standardsvenskan som två olika, sida vid sida existerande varieteter. Tvåspråkighetsförhållandet har dialekttalarna ofta en klar uppfattning om (jfr Nyholm 2007a; 2007b). I jämförelse med i Sverige har dialekterna i Svenskfinland levt kvar längre och är segare mycket p.g.a. av det perifera läget (Loman 1998: 166; Dahl 2000: 138). Dialektutjämnningen är alltså tydligare i Sverige än i Finland (Leinonen 2010a: 10–11). I Österbotten är dialektutjämnningen långsam och dialekterna har ett starkt fotfäste också därför att de har en social och kontaktskapande funktion samtidigt som de är ett uttryck för den egna identiteten. (Ivars 2007: 29–31; jfr Svahn 2007; Sandström 2010; 47–52.) Leinonen (2007) har undersökt tio finlandssvenska dialekter, däribland Närpesdialekten, med avseende på vokaluttal. Vokaler varierar mycket mellan svenska dialekter till skillnad från konsonanter och i identifieringen av dialekterna är därmed vokalerna viktiga. (Bruce m.fl. 2000). Leinonen (2007: 251–254) fann bl.a. att av dialekterna i studien avvek Närpesdialekten mest från de övriga dialekterna. Att Närpesdialekten i vissa avseenden är avvikande från övriga dialekter innebär att den kan upplevas som svår att förstå för utomstående. (Se även Leinonen 2010a.)

Dialekternas ordförråd är det område som är utsatt för störst förändring. Nya termer och begrepp kommer ofta in i dialekterna via standardsvenskan. Dialekternas ordförråd är den del som påverkas mest av samhällsutvecklingen. (Ivars 1988: 208–209.) Trots detta finns det många ord på Närpesdialekt som är avvikande från eller som helt saknas i standardsvenskan och som gör att dialekten

kan upplevas som svår att förstå. Det är t.ex. ord som uttalas på ett annat sätt i dialekten (fisjtjin = fisken) eller ord som inte längre finns i standardsvenskan (stekåt = kort). (Nikula 1988: 49–50; jfr Ivars 1988: 216–217.)

En dialekt är aldrig enhetlig (Pettersson 2005: 206–207; Edlund, Erson & Milles 2007: 163; se avsnitt 4.2) och således är inte heller Närpesdialekten enhetlig. På 1970-talet fastställdes Närpes nuvarande gränser genom en kommunsammanslagning och Närpes, Övermark, Pörtom och delar av Korsnäs bildade en stor-kommun. Kommunsammanslagningen bidrog till att det började talas flera olika dialekter i det nybildade Närpes. Bland annat har de västra byarna ansetts ha en ålderdomligare dialekt än byarna i centrum och det kan också förekomma skillnader mellan äldre och yngre, män och kvinnor. Det har emellertid visat sig att i vissa avseenden skiljer sig Närpesdialekten inte mycket åt hos yngre och äldre talare. Att skillnaderna inte är stora visar att dialektutjämningen är långsam i Närpes. (Leinonen 2010a: 10–22.) Nikula (1988: 10–12) menar att skillnaderna mellan de olika varianterna är så pass små att de alla kan definieras som Närpesdialekt. Dialekttalarna själva benämner också sin dialekt *Närpesdialekt* oavsett vilken by i Närpes de kommer från. Det finns emellertid ett undantag. Personer från Pörtom anger att de talar *Pörtomdialekt*, inte *Närpesdialekt*, trots att delar av Pörtom idag hör till Närpes. (Se Nyholm 2007a: 214.)

Det finns många olika åsikter om Närpesdialekten (jfr Nyholm 2007a; 2007b; 2008). Den har kallats ful, bred, kort och kärv, men kanske framför allt obegriplig. År 1864 beskrev Nordlund (1864/1965: 28) Närpesdialekten enligt följande:

Nerpesbon igenkännes annars lätt på sin dialekt, sitt högst egendomliga uttal, som ganska märkbart skiljer sig från de andra närgränsande Svenska socknarnas [...] Nerpes Svenskan är ock temligen svår att förstå för en fremling, i det den mycket avviker från det nyare skriftspråket – liksom å andra sidan äkta Nerpesboer, isynnerhet yngre folk och barn, endast med svårighet fatta den rent uttalade Svenskan.

Närpesdialektens ålder är svår att bestämma eftersom dess särdrag är av varierande ålder. Det enda man med säkerhet kan säga är att Närpesdialekten är äldre än standardsvenskan. (Ivars 1988: 48; Ivars 2007: 31.) Det finns flera faktorer som skiljer Närpesdialekten från standardsvenskan och jag kommer här att nämna några. (För den som vill fördjupa sig i Närpesdialektens karakteristiska drag rekommenderar jag Ivars 1986 och 2010 samt Nikula 1988.)

En stor orsak till att Närpesdialekten kan uppfattas som bred är att den har bevarat fornspråkets tre diftonger *äi*, *öi*, och *öu* (t.ex. häile = hela, röik = röka, röun =

rönn) och dessutom skapat tre egna *ie*, *oå* och *yö* (mieg = mig, goål = gård, försyök = försöka). I Närpesdialekten är det vanligt med vokalbortfall i slutet av ord vilket bidrar till att dialekten kan uppfattas som kort och kärv (t.ex. påjk = pojke, mamm = mamma). Närpesdialekten skiljer sig från standardsvenskan genom att den har 22 korta konsonantfonem, medan standardsvenskan kan sägas ha 18. Ibland sägs dialekten också ha fler p.g.a. de tjocka ljuden. (Ivars 1986: 38–39; Nikula 1988: 12–18; Ivars 2007: 29, 31.) Det finns också flera olika konsonantförbindelser som anses karakteristiska för Närpesdialekten. En av de vanligaste är *kv*- i början av ord (kvann = var, kva = vad), men också ett hårt *g* har bevarats i slutet av ord i förbindelse med *r* och *l* (t.ex. varg, talg). Även de fornspråkliga konsonantförbindelserna *ld*, *mb* och *ngg* finns kvar (t.ex. ka:ld = kall, ka:mb = kam, sie:ngg = säng). Närpesdialekten har dessutom kortstavighet som innebär att en kort vokal kan följas av en kort konsonant i två- eller flerstaviga ord (t.ex. påsan = påsen). (Ivars 1986: 39; Nikula 1988: 18–19; Ivars 2007: 31.)

1.2 Disposition

Min avhandling delas in i åtta kapitel. Efter det inledande kapitlet presenterar jag undersökningens teoretiska referensram i kapitel 2, 3 och 4. I kapitel 5, 6 och 7 redogör jag för analysen av undersökningen och dess resultat. I kapitel 8 sammanfattar jag undersökningens resultat.

I kapitel 2 redogör jag för syftet, materialet och metoderna. Först presenterar jag syftet, forskningsfrågorna och hypoteserna. Det följs av en redogörelse av materialet. Jag beskriver materialinsamlingens teoretiska bakgrund och motiveringarna till studiens insamlingsmetoder. Därefter presenterar jag enkäten, masktestet och intervjuerna samt informanterna. Detta följs av en presentation av det studerade materialet. Kapitel två avslutas med en beskrivning av analysmetoderna.

I kapitel 3 diskuterar jag språkattitydernas teoretiska referensram. Jag redogör för den teoretiska bakgrunden och diskuterar det mångfasetterade begreppet 'attityd'. Jag går även in på varför det är viktigt med attitydundersökningar och hur andra sociolingvister har undersökt attityder. Resonemangen följs av en diskussion om språk och individ där jag först diskuterar språk och kön, därefter ungdomsspråk, språk och utbildning och slutligen språk och identitet. Identiteten diskuterar jag även utgående från ett solidaritets- och ett statusperspektiv.

I kapitel 4 tar jag upp begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska'. Jag presenterar den vetenskapliga forskningen kring standardsvenska och dialekt, samt hur de

svenska dialekterna kan delas in. Kapitel 5 är en utvidgning av kapitel 4 där jag presenterar de intervjuade informanternas beskrivning av begreppen 'standard-svenska' och 'dialekt'. Tillsammans utgör kapitel 4 och 5 grunden för definitionen av begreppen i min avhandling.

I kapitel 6 presenteras resultatet av undersökningen, dvs. informanternas intraspråkliga beteende i ett framtidsperspektiv. I kapitel 7 utgår jag från resultaten i kapitel 6 för att belysa informanternas sociala identitet.

Avhandlingen avslutas i kapitel 8 med en slutdiskussion. Här diskuterar jag studiens resultat ur ett samhälls- och ett framtidsperspektiv. I detta kapitel diskuterar jag även globaliseringens inverkan på språklig identitet. Engelskan är ett dominant språk globalt sett (Phillipson 2001:187) och informanterna i min undersökning kommer i kontakt med engelskan på olika vis (internet, tv, film, musik o.s.v.). Globaliseringen kan påverka informanternas språkbruk på olika sätt och i slutdiskussionen lyfter jag fram globaliseringens inverkan på språkets roll som identitetsmarkör. Jag diskuterar utgående från undersökningens resultat och tar i beaktande att engelskan är ett globalt språk. Jag ser däremot inte närmare på informanternas engelska språkbruk, dvs. om de kan engelska, hur ofta de använder engelska o.s.v. I stället diskuterar jag språken som identitetsmarkör med tanke på den ökade globaliseringen.

2 SYFTE, MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel presenterar jag studiens syfte, material och metod. I avsnitt 2.1. beskriver jag syfte, forskningsfrågor och hypoteser, i avsnitt 2.2 ger jag en ingående beskrivning av materialet och i avsnitt 2.3 presenterar jag de metoder som används i analysen av materialet.

2.1 Syfte

Syftet med min studie är att undersöka Närpesungdomars intraspråkliga beteende i ett framtidsperspektiv genom att granska deras attityder till dialekt och standardsvenska. Attityder är uppbyggda av tre olika komponenter: den kognitiva, den affektiva och den konativa. Den kognitiva består av föreställningar om och erfarenheter av ett objekt, den affektiva består av värderingarna inför objektet och den konativa består av den benägenhet man har att reagera inför objektet. (Deprez & Persoons 1987: 127, se avsnitt 3.2.) Genom att studera ungdomars attityder till dialekt och standardsvenska kan man få en bild av deras föreställningar om, erfarenheter av och värderingar av varieteterna samt hurdan beteendebenägenhet ungdomarna har. Attityder förändras inte lättvindigt, vilket betyder att de attityder ungdomarna bär med sig idag kommer att färga de attityder de har i framtiden (Einarsson 2009: 219). Avhandlingen belyser således ungdomarnas intraspråkliga beteende samtidigt som den pekar mot framtiden. I avhandlingen kopplar jag även samman ungdomarnas intraspråkliga beteende med deras sociala identitet.

För att uppnå syftet ställer jag fyra forskningsfrågor som jag söker svar på i min avhandling. Den första lyder:

Forskningsfråga 1: Hur ser ungdomarnas intraspråkliga beteende ut?

Forskningsfråga 1 koncentrerar sig på ungdomarnas språkliga beteende då det gäller standardsvenska och dialekt, dvs. på deras föreställningar om och erfarenheter av varieteterna, men också på hur de värderar dem. Det beteende som ungdomarna uttrycker visar sig i form av föreställt beteende, men också i form av direkt reaktion inför och bedömning av personer som talar både dialekt och standardsvenska. Det beteende som jag undersöker är således både tänkt output, men också reell input. Tänkt output och reell input visas genom den kognitiva och den affektiva delen av attityden (se avsnitt 2.2 samt 6.1 och 6.2). (Deprez & Persoons 1987: 126; se avsnitt 3.2).

Den andra forskningsfrågan bygger vidare på den första och lyder:

Forskningsfråga 2: Vilka variationer finns i ungdomarnas intraspråkliga beteende med avseende på språkvarietet, kön och skola?

Forskningsfråga 1 belyser ungdomarnas intraspråkliga beteende medan forskningsfråga 2 går mer på djupet för att se hurdana variationer det finns. Ungdomarnas språkliga beteende jämförs genomgående på olika nivåer. Jämförelsen görs främst mellan hur ungdomarna använder standardsvenska och dialekt, dvs. likheterna och skillnaderna mellan användningen av varieteterna, men jämförelsen görs också mellan variablerna kön och skola. De skolor som finns representerade i mitt material är ett högstadium, ett gymnasium och en yrkesskola och de jämförs genomgående. Till viss del jämförs också ungdomar som talar olika dialekter. Variationerna mellan varieteterna, könen och skolorna lyfts i huvudsak fram genom den kognitiva och den affektiva komponenten av attityden och dessa komponenter diskuteras i avsnitt 6.1 och 6.2.

Den tredje forskningsfrågan lyder:

Forskningsfråga 3: Hurdana framtidsutsikter har dialekt och standardsvenska enligt ungdomarna?

Den tredje forskningsfrågan tar fasta på dialektens och standardsvenskans ställning både ur ett nutids- och ur ett framtidsperspektiv, eftersom attityder kan förutsäga framtida språkliga beteenden (Baker 1992: 9–10; Dahl 2000: 159–161). Framtidsperspektivet belyser jag genom den konativa komponenten som visar den benägenhet ungdomarna har att använda dialekt och standardsvenska, både idag och i framtiden. Till viss del jämför jag också könen och skolorna med varandra. Den tredje forskningsfrågan diskuteras i avsnitt 6.3.

Genom språkattityder kan man skönja språklig identitet (se avsnitt 3.4). Språket används ofta som en stark markör för att visa grupptillhörighet och social identitet (Kotsinas 1994: 19; Abercrombie 2006: 26, 30). Jag kommer därför att undersöka om det framkommer att dialekt och standardsvenska är knutna till identiteten bland ungdomarna. Den fjärde forskningsfrågan lyder därmed:

Forskningsfråga 4: Kan dialekt och standardsvenska kopplas till ungdomarnas identitet och i så fall hur?

De faktorer som bygger upp attityder är till stor del samma faktorer som bygger upp identitet (se avsnitt 3.4.4). Utgående från resultatet av attitydens tre komponenter bland ungdomarna diskuterar jag attitydernas påverkan på ungdomarnas sociala identitet. Diskussionen förs i kapitel 7.

Studiens syfte är av sociolingvistisk karaktär vilket betyder att relationen mellan språk och samhälle aktualiseras. Jag beskriver Närpesungdomarnas språkbeteende eftersom jag vill se vilken inverkan språkbeteendet har på samhället. Språket kan påverka samhället, men samtidigt kan även samhällsutvecklingen, t.ex. globaliseringen och den nya it-tekniken, bidra till att språkbeteendet förändras. Möjligheten till kontakt och kommunikation världen över har under de senaste årtiondena ökat kraftigt. Globaliseringen och den nya teknikens effekter påverkar möjligheterna till kommunikation och samhället kan därmed också påverka språket. (Jfr Kotsinas & Stenström 1999: 11; Kotsinas 2000: 20–21; Giddens 2007: 61–63; Einarsson 2009: 18–19.)

Hypoteser

När man drar vetenskapliga slutsatser kan man använda sig av en induktiv eller av en deduktiv metod (se Befring 1994: 14; Patel & Davidson 2003: 23; Trost 2010: 26–37). Min avhandling följer i huvudsak ett deduktivt arbets sätt. Jag har utgående från tidigare forskning om dialekt, standardsvenska och språkattityder ställt upp hypoteser som jag prövar genom min egen empiriska forskning.

Hypoteserna handlar om ungdomarnas attityder, men också om forskningsfrågornas övriga aspekter, dvs. språkbeteendet, variationerna samt framtidsperspektivet. Den första hypotesen lyfter fram språkbeteendet och attityden till dialekt och standardsvenska. Hypotes 2 och 3 tar fasta på variationerna i språkbeteendet mellan ungdomarna med tanke på kön och skola och den sista och fjärde hypotesen gäller språket i ett framtidsperspektiv. Den första hypotesen lyder:

Hypotes 1: Attityden till standardsvenska är positiv när varieteten används på rätt sätt och på rätt område, men attityden är negativ om standardsvenskan används på dialektens område. Standardsvenska är därmed inte lika starkt förknippad med den sociala identiteten som dialekt är.

Dialekttalare har ofta en positiv uppfattning om sin egen dialekt (Norrby & Håkansson 2010: 79). Modersmålet är ofta en kraftfull markör för identitet och solidaritet med den egna gruppen (Einarsson 2009: 39; Skjekkeland 2009: 35). Baserat på detta utgår jag från att ungdomarna visar positiva attityder till sin egen dialekt, dvs. att de ger uttryck för positiva föreställningar om, erfarenheter av och värderingar av dialekten vilket också leder till att dialekten är förknippad med den sociala identiteten. Attityden till det egna modersmålet kan också antas avspeglade sig i ungdomarnas språkliga beteende så till vida att dialekt är den varietet som de använder framför standardsvenska, även om standardsvenskan är en varietet som

kan användas på ett större geografiskt område (Ivars 1986: 28; Grönberg 2004: 10; Pettersson 2005:22 – 203; Rabb 2007: 67; Sandström 2010: 36). Standardsvenska har vissa egenskaper som dialekt saknar. Standardsvenskan är t.ex. oftare förknippad med status (Einarsson 2009: 222). I och med att standardsvenskan har ett större geografiskt användningsområde och dessutom en form av status som dialekten inte har antar jag att det finns situationer där ungdomarna inte föredrar dialekt. Attityden till standardsvenskan är därmed ambivalent.

Den andra och den tredje hypotesen handlar om avhandlingens variabler, dvs. kön och skola. Hypotesen angående kön är följande:

Hypotes 2: Flickorna använder standardsvenska i större utsträckning än pojkarna.

Det finns tidigare forskning som visar att flickor har en större benägenhet att anpassa sig till talsituationen. Genom sitt sätt att använda språket skapar och upprätthåller de relationer till och visar solidaritet med andra. Pojkar däremot använder språket för att skapa eller upprätthålla status (Adelswärd 1991: 114; se Thelander 1986: 160–163; Milles 2003: 24–25). Flickor är mer medvetna om språkets sociala betydelse och tar oftare till sig det som verkar vårdat och fint och som närmar sig standardspråket (Labov 1972: 302–303; Kotsinas 1994: 130–131; Einarsson 2009: 179, 182). Detta ligger som utgångspunkt för den andra hypotesen. För variabeln skola är hypotesen följande:

Hypotes 3: Dialekt dominerar yrkesskolungdomarnas språkliga beteende, medan gymnasieungdomarna visar en mer öppen inställning till standardsvenskan.

Nordberg (1985) och Sundgren (2002) har visat att personer med praktisk och lägre utbildning oftast har fler traditionella dialektdrag medan personer med högre utbildning har fler standardspråkliga drag. Av de skolor som finns med i undersökningen representerar yrkesskolan en mer praktiskt inriktad utbildning, medan gymnasiestudier oftast leder vidare till studier på högre nivå. Den tredje hypotesen är således att yrkesskolungdomarna visar ett klart dominerande dialektalt beteende, medan gymnasieungdomarna visar en mer öppen inställning gentemot standardsvenskan.

Den fjärde och sista hypotesen gäller dialekt och standardsvenska i ett framtidsperspektiv. Hypotes 4 lyder:

Hypotes 4: Ungdomarnas attityd och språkbeteende kommer att ändras i framtiden, i riktning mot standardsvenskan.

De ungdomar som deltar i undersökningen har till stor del bott i Närpes i hela sitt liv och deras världsbild är begränsad till den miljön (jfr Kotsinas 1994: 53). Framtida arbete eller studier innebär ofta en flytt till annan ort, eller kontakt med personer från andra orter. Nya kontakter leder till nya språkliga erfarenheter, dvs. erfarenheter som kan ge upphov till nya föreställningar och värderingar. Det betyder att ungdomarnas språkliga beteende högst troligt kommer att förändras i framtiden även om de attityder som man skaffar sig som ung är svårast att ändra på (Deprez & Persoons 1987: 128; Einarsson 2009: 219). Med dessa faktorer i åtanke är den fjärde hypotesen att attityden och språkbeteendet bland ungdomarna kommer att förändras i framtiden i riktning mot standardsvenskan. Detta gäller framför allt de ungdomar som siktar mot en högre utbildning.

Hypoteserna har sitt ursprung i en solidaritets- och en statusprincip (se avsnitt 3.4.5). Den förstnämnda innebär att man genom sitt språkbruk visar var man har sin solidaritet och vilken språkgrupp man tillhör (oftast dialekt), medan den andra innebär att man försöker eftersträva en språkvarietet som personer med hög status har (oftast standardsvenska). (Einarsson 2009: 222.) Dock är frågan om status inte okomplicerad. Standardsvenskan förknippas med utbildning, god ekonomi osv., men även dialekt kan uttrycka status, s.k. förtäckt prestige i form av bl.a. manlighet och tuffhet (Kotsinas 1994: 131; Bijvoet 2007: 121).

2.2 Material

Inledningsvis i detta avsnitt beskriver jag materialets teoretiska bakgrund (2.2.1) och presenterar motiveringarna till studiens insamlingsmetoder (2.2.2). Därefter följer en redogörelse av hur enkäten, masktestet och intervjuerna är uppbyggda (2.2.3). Jag presenterar de deltagande ungdomarna, informanterna (2.2.4) och slutligen det studerade materialet (2.2.5).

2.2.1 *Materialinsamlingens teoretiska bakgrund*

För att samla in ett ändamålsenligt material har jag utgått från tidigare språkattitydforskning. Attitydundersökningar kan göras och har gjorts på olika sätt och man kan säga att det finns tre olika kategorier av språkattitydundersökningar (Garrett, Coupland & Williams 2003: 14–16; Bijvoet 2007:122). Den första är analys av språkanvändning och språkbehandling som bygger på t.ex. direkta observationer eller etnografiska undersökningar för att studera olika språkvarieteteters sociala ställning, behandling och användning i samhället. Denna kategori kan ge värdefull information, men har trots det inte använts i stor utsträckning. Den andra kategorin är intervjuer och enkäter som är mer frekvent

använda inom språkattitydforskningen. De vanligaste enkätfrågorna är öppna frågor, flervalsfrågor och Likertskalor. Inom den tredje kategorin försöker man komma åt attityderna på ett mer indirekt sätt. En av de vanligaste metoderna i denna kategori är *matched guise-testet*. Fördelen med den tredje kategorins undersökningsmetoder är att det oftast kommer fram mer o censurerade attityder och inte ”politiskt korrekta” svar. (Bijvoet 2007: 122–128.)

Enkäterna kan byggas upp på olika sätt. Man kan t.ex. ge olika påståenden som informanterna ska ta ställning till enligt s.k. Likertskalor. Med hjälp av Likertskalorna ska informanterna redogöra för om de instämmer helt med påståendet eller om de tar helt avstånd från det (eller alternativt däremellan). (Bijvoet 2007: 123–124.) Hammermo (2006), Mattfolk (2006) och Nuolijärvi (2006) har använt sig av olika påståenden för att undersöka hur personer upplever främmande språkpåverkan på deras modersmål; Hammermo (2006) i Sverige, Mattfolk (2006) i Svenskfinland och Nuolijärvi (2006) i Finskinland. Även Nyström Höög (2005) har använt sig av Likertskalor i sin undersökning av attityder till importord och också Sillander (1991) då han undersökte attityder till svenska hos ungdomar i Kuopio. Likertskalor har jag tidigare använt i ett samarbete med en kollega då vi undersökte attityder till olika sätt att lära sig språk (Karjalainen & Nyholm 2008). Fördelen med Likertskalor är att man kan samla in data som man enkelt kan behandla statistiskt. Det samma gäller flervalsfrågor som också används inom attitydforskning. Flervalsfrågor är frågor där olika svar redan är angivna och där informanterna ska välja ett eller flera svarsalternativ. (Bijvoet 2007: 123–124.) Flervalsfrågor har Nygård (2002) använt för att undersöka attityder till svenska, till främmande språk och till språklig mångfald i Sverige. En annan typ av fråga som ofta används i enkäter är öppna frågor. I de öppna frågorna har informanterna möjlighet att med egna ord ge sitt svar och de blir inte styrda av färdiga alternativ, vilket är en av de öppna frågornas styrka. Dock kan fritt formulerade svar vara svåra att tolka och behandla statistiskt. (Bijvoet 2007: 124–125.) Öppna frågor har använts av bl.a. Bolfek Radovani (2000) då hon undersökte attityder till svenska dialekter bland vuxna i Sverige.

Förutom enkäter används även intervjuer och samtal inom språkattitydsforskning. Intervjuerna ger värdefull information eftersom de kan ge en bild av de känslöyttringar som inte kommuniceras med ord. Eftersom enkäter och intervjuer är direkta till sin natur används även olika indirekta attitydmätningar, som t.ex. *matched guise-testet*. (Bijvoet 2007: 125.)

På finskt håll i Finland har flera tagit sig an uppgiften att undersöka språk och språkvarieteter ur en sociolingvistisk synvinkel. Iskanius (2006) har i sin doktorsavhandling behandlat språklig identitet bland unga ryska invandrare

medan Mielikäinen och Palander är finska dialektologer som bl.a. har utfört attitydundersökningar (se Mielikäinen & Palander 2005). Även Pälli (1999) har forskat i attityder till språk liksom Tamminen-Parre. Den sistnämnda deltog i projektet Moderna importord i språken i Norden (MIN-projektet) där man undersökte attityder till engelska lånord hos befolkningen i Norden. En av de mest omfattande insamlingsmetoder som användes i MIN-projektet var *matched guise-testet*. Tamminen-Parre och Kristiansen (2006) undersökte attityderna i Finskfinland, Mattfolk och Kristiansen (2006) undersökte Svenskfinland och Melander och Kristiansen (2006) Sverige.

Lambert, Hodgson, Gardner & Fillenbaum (1960) utvecklade *matched guise-testet* för att undersöka attityder till engelska och franska i Montreal i Kanada för snart 50 år sedan. Då utfördes ett test bland 130 ungdomar, av vilka hälften hade franska och hälften hade engelska som modersmål. Ungdomarna fick lyssna på tio röster (män) som berättade samma historia, fem på franska och fem på engelska. För varje röst skulle ungdomarna sedan ange hur de uppfattade talaren (t.ex. i fråga om längd, utseende, sinne för humor, intelligens) på en sexgradig skala. Ungdomarna visste emellertid inte att de tio röster inte var olika. I verkligheten var de endast sex personer. Fyra av dem var matchade och hade bandat sitt tal två gånger, en gång på franska och en gång på engelska. De resterande två användes som utfyllnad, en på engelska och en på franska. De matchade paren bestod av samma talare som berättade samma historia, men en gång på franska och en gång på engelska. Det betyder alltså att språket var det enda som skilde dem åt. På det här sättet undersökte man ungdomarnas attityd till dem som talar engelska och franska. (Lambert m.fl. 1960.) I förlängningen avspeglar ungdomarnas attityd till talarna deras attityd till engelska och franska eftersom det inte går att särskilja attityderna till ett språk från attityderna till användarna av språket (se Thøgersen & Kristiansen 2006: 9; Einarsson 2009: 218). Ända sedan 1960-talet har många studier gjorts enligt Lamberts m.fl. (1960) modell och idag är masktestet det dominerande sättet att studera språkattityder både inom sociolingvistik och inom socialpsykologin (Bijvoet 2007: 127; 134.)

2.2.2 *Studiens insamlingsmetoder*

Materialet i denna avhandling har samlats in med tre olika insamlingsmetoder: enkäter, *matched guise-test* och intervjuer. I denna avhandling kommer jag fortsättningsvis att kalla *matched guise-testet* för masktest (jfr Kristiansen 2006). För att kunna ge en generell bild av Närpesungdomarnas attityder bör antalet informanter vara tillräckligt stort och därför lämpar sig enkäter väl. Eftersom beteende styrs av känslor kan man genom att undersöka ungdomarnas vardagliga

situationer, hur de använder dialekt och standardsvenska, även få fram de känslor som förekommer i de situationerna (Trost & Hultåker 2007: 35). Man ska alltså inte rakt på sak fråga efter attityden (dvs. ”Vilken är din attityd till dialekt?”) utan koncentrera sig på hur ungdomarna upplever vardagliga situationer och hur de går till väga i dem. För att komma åt attityderna med hjälp av en enkätundersökning kan man ta fasta på de komponenter som attityderna består av (se avsnitt 3.2).

I enkäten använder jag flervälsfrågor, öppna frågor och Likertskalor. Nackdelen med flervälsfrågor och Likertskalor är att de kan styra informanterna för mycket, medan nackdelen med öppna frågor är att de kan vara svåra att tolka och bearbeta statistiskt (Bijvoet 2007: 124–125). Eftersom flervälsfrågorna och Likertskalan uppväger nackdelarna med öppna frågor – och tvärtom – använder jag alla tre i enkäten. Befring (1994: 63) menar att reliabiliteten säkerställs bättre genom standardiserade frågor i t.ex. enkäter, men att det bästa forskningsunderlaget ändå fås om det förekommer både öppna och fasta svars-kategorier. Jag använder mig därför av en kombination av öppna och fasta svars-kategorier.

Ett problem med enkäter är att informanterna begränsas av att de måste skriva ner sina tankar och att det föreligger en risk att åsikterna hamnar i fokus i stället för attityderna (se Mattfolk & Östman 2004). Jag kompletterar därför enkäterna med en annan form av attitydundersökning, nämligen ett masktest. Eftersom masktestet koncentrerar sig på den affektiva komponenten hos dialekt och standardsvenska fungerar enkäten kompletterande. Enkäten visar de bakomliggande faktorerna, dvs. föreställningarna om varieteterna. Masktestet utförs emellertid som en form av experiment. En bedömning av varieteterna gjord i en autentisk situation skulle vara att föredra. (Badrac 2003: 53–54), men en sådan undersökning är svår att utföra i praktiken. Eftersom masktestet har visat sig ge tillförlitligt resultat i tidigare undersökningar väljer jag att använda mig av ett sådant. Dessutom utgör masktestet inte den enda insamlingsmetoden utan jag använder även en enkät och tolv intervjuer för att få fram den kognitiva och den konativa komponenten hos attityden. Jag använder mig av triangulering, dvs. jag använder mig av flera olika metoder för att studera samma fenomen (Denzin 1978: 291). Attityderna är komplexa och med hjälp av tre olika angreppssätt blir bilden av attityderna mer enhetlig och pålitlig. Dessutom har alla vetenskapliga insamlingsmetoder både starka och svaga sidor och triangulering hjälper till att eliminera de svaga sidorna. (Giddens 2007: 96.).

När man utför undersökningar med hjälp av enkäter och intervjuer är det viktigt att reflektera över undersökningens standardisering och strukturering (se Patel & Davidson 2003; Trost 2010: 39–40.) I min studie är enkäternas standardisering hög. Enkäterna är de samma bland alla informanter och även om insamlingen inte

sker vid ett och samma tillfälle för alla så är enkäterna ändå utformade på samma sätt. Alla informanter deltar i undersökningen i sin egen skola, på lektionstid, med forskaren och läraren närvarande. De har också lika lång tid till sitt förfogande. Jag valde att så långt som möjligt säga samma sak till alla informanter, ge dem samma riktlinjer och även klä mig likadant vid varje undersökningstillfälle.

Intervjuerna utfördes mellan lektioner eller efter skoldagens slut. Samma frågor ställdes till alla informanter och i samma ordning. Under intervjun tog jag även hänsyn till interaktionen och dialogen, vilket i praktiken innebär att frågornas utformning kan variera från intervju till intervju. Andemeningen är dock den samma.

Jag strävar efter en hög reliabilitet och validitet i mitt forskningsresultat (se Befring 1994: 60; Patel & Davidson 2003: 100–101; se Kvale 1997: 214; Ejlertsson 2005: 99). För att kontrollera enkäters reliabilitet och validitet är det viktigt att försäkra sig om att alla individer uppfattar frågorna som forskaren avsett. Frågorna måste alltså vara formulerade så att de inte går att missuppfatta. (Patel & Davidson 2003: 100–101.) I utformandet av enkäten har jag därför i flera omgångar testat den, både genom två förundersökningar (Nyholm 2007a; 2007b) och genom att låta enskilda personer först testa enkäten och därefter diskutera den med mig. Detta har lett till att enkäten har omformats och förbättrats i flera omgångar. Att testa enkäten är ett sätt att förbättra dess tillförlitlighet (Patel & Davidson 2003: 102).

För att kontrollera intervjuers reliabilitet och validitet kan man banda dem så att man kan lyssna på dem upprepade gånger. (Befring 1994: 61; Patel & Davidson 2003: 100–102; Trost 2010: 131–132.) Jag har därför bandat alla intervjuer.

2.2.3 *Presentation av enkäten, masktestet och intervjuerna*

Enkäten och intervjuerna visar i huvudsak en form av tänkt output, dvs. de föreställningar som informanterna har om språkbeteende. Masktestet däremot visar en reell input i och med att informanterna uttrycker en direkt reaktion gentemot talare som använder dialekt och standardsvenska.

Enkäten består av nio frågor (se bilaga 1). Den första av dem efterfrågar bakgrundsuppgifter så som kön, ålder, skola, modersmål, dialektkunskap samt hemkommun och by. Med hjälp av svaren på denna fråga delas materialet in enligt olika variabler. Fem av enkätfrågorna är öppna frågor: 3, 4, 6, 8 och 9. Hit räknas också de frågor där informanten först svarat antingen jakande eller nekande och sen har motiverat sitt svar. Orsaken till att jag räknar dem som öppna

frågor är att motiveringen är en viktig del av frågan. Analysen av en öppen motivering behandlas på samma sätt som svaren på en öppen fråga. De öppna enkätfrågorna koncentrerar sig på om informanterna tycker att dialekt och standardsvenska är viktiga att kunna, i vilka situationer de behövs samt hur de upplever normbrott. Tre frågor i enkäten är slutna, dvs. flervalsfrågor (2, 5 och 7). Två av de slutna frågorna tar upp hur ofta informanterna använder olika språk och språkvarieteter och i vilka situationer de används. En av flervalsfrågorna är utformad med hjälp av Likertskalor. Informanterna får tretton påståenden som de ska ta ställning till på en skala från ett till fem. Ett innebär att informanterna är av helt annan åsikt och fem innebär att de är helt av samma åsikt. Påståendena är utformade så att de undersöker de föreställningar, känslor och den handlingsberedskap som informanterna har i fråga om dialekt och standardsvenska.

Inför masktestet bandades fyra olika röster som talade både Närpesdialekt och standardsvenska. Två av talarna är kvinnor och två är män. En kvinna och en man fungerar som masker. Den kvinnliga masken återgav samma historia på Närpesdialekt (mask A) och på standardsvenska (mask B) och så också den manliga masken (mask C och D). De övriga rösterna fungerar som utfyllnad

Som mask fungerade två vuxna personer som har talat Närpesdialekt hemma och med kompisar under sin uppväxt. Via utbildning och arbete har de kommit i kontakt med personer som de talar standardsvenska med och standardsvenskan har därmed fått en större plats i deras liv. Båda maskerna använder både Närpesdialekt och standardsvenska aktivt, dvs. dagligen. Här är det emellertid viktigt att reflektera över masktestets reliabilitet och validitet (se 2.2.2), dvs. hur man kan vara säker på att det som forskaren anger som Närpesdialekt och standardsvenska verkligen upplevs som Närpesdialekt och standardsvenska av informanterna.

Det finns en form av dikotomiskt förhållande mellan dialekt och standardsvenska (Wiik 2002: 30) som dialekttalarna i Närpes ofta är medvetna om (se Nyholm 2007a; 2007b). En antydning till dikotomin visar ordet ”bensk” som finns i Närpesdialekten (men även i andra dialekter) och som används i betydelsen ”att tala standardsvenska”. Tähr och Erixån (2008) menar t.o.m. att det finns en viss nedlåtenhet i ordet och översätter ”att benska” med ”att tala odräglig högsvenska”. Oavsett om ordet uppfattas som nedlåtande eller inte visar det ändå att det finns en uppfattning om en klar distinktion mellan varieteterna.

I Finland finns det en standardspråklig varietet (finlandssvenskan) (Edlund 2010:9) vid sidan av de olika dialekterna. Bruce m.fl. (2000: 34) konstaterar i projektet SweDia 2000 att det finns svenska dialektområden där tvåspråkighetssituationen är tydlig, dvs. att det finns en dikotomi mellan dialekt och ”svenska”. Även om språkområden aldrig är enhetliga finns det ändå

områden där gränsen mellan olika språkvarieteter är tydlig. Så är fallet med Närpesdialekt och standardsvenska.

För att försäkra mig om att maskernas dialekt uppfattas som Närpesdialekt och att deras standardsvenska också uppfattas som standardsvenska har jag först och främst utgått från min egen expertis. Närpesdialekt är mitt modersmål, men min Esbofödde far har konstant talat standardsvenska med mig under min uppväxt och dessutom har jag en magisterexamen i modersmålet svenska. Jag sökte därför efter masker som jag själv kunde bedöma som talare av Närpesdialekt respektive standardsvenska. Därefter lät jag olika personer i flera omgångar lyssna på maskerna och bedöma vilken varietet de talar. Först efter att kontrollpersonerna angett maskernas varieteter som Närpesdialekt och standardsvenska godkände jag dem.

Standardsvenskan är inte en enhetlig varietet och det går inte att utesluta att en person från Åboland eller Nyland skulle ha t.ex. annan intonation än de masker som finns i min avhandling. De masker som informanterna får höra är således en Närpesbo (ursprungligen) som talar Närpesdialekt och standardsvenska. Icke desto mindre är det standardsvenska. I sociolingvistiska undersökningar är det viktigt att ta i beaktande hur människorna i samhället uppfattar verkligheten. Det betyder att om personer uppfattar maskernas standardsvenska som just standardsvenska ska varieteten också beskrivas som standardsvenska. Validiteten har jag således försäkrat mig om genom att testa frågorna på förhand, bland olika kontroll- och försökspersoner (jfr Patel & Davidson 2003: 102).

När masktestet utfördes bland informanterna delades de upp i fyra olika grupper (tablå 1). I grupp 1 spelades först en utfyllnad upp som en introduktion till uppgiften. Därefter kom mask A som sen följdes av en utfyllnad (i detta fall används utfyllnaden som en distraherare). Slutligen fick informanterna lyssna på mask B. I grupp 2 är det samma röster förutom att mask A och B har bytt plats. I grupp 3 och 4 fungerade det på samma sätt, men mask A och B byts ut mot mask C och D. Utfyllnadstalarna har alltid samma plats i alla fyra grupper. Fördelningen åskådliggörs i tablå 1:

Tablå 1. Fördelningen av talturerna i masktestet i de fyra informantgrupperna.

Talturer i grupperna	Förklaring	
Grupp 1	Mask A	kvinn 1, standardsvenska
utfyllnad 1 – mask A – utfyllnad 2 – mask B	Mask B	kvinn 1, Närpesdialekt
Grupp 2	Mask C	man 1, standardsvenska
utfyllnad 1 – mask B – utfyllnad 2 – mask A	Mask D	man 1, Närpesdialekt
Grupp 3	Utfyllnad 1	kvinn 2, Närpesdialekt
utfyllnad 1 – mask C – utfyllnad 2 – mask D	Utfyllnad 2	man 2, standardsvenska
Grupp 4		
utfyllnad 1 – mask D – utfyllnad 2 – mask C		

Grupp 1 består av yrkesskolinformanter (n = 55), grupp 2 och 3 av högstadieinformanter (n = 67 resp. n = 59) och grupp 4 av gymnasieinformanter (n = 40). (Se närmare presentation av informanterna i avsnitt 2.2.4.)

Masktestet kan utföras så att man använder samma ordning och samma talare på alla informanter. Problemet blir då att man kan ifrågasätta om den uttryckta attityden beror på rösten, på könet eller helt enkelt på i vilken ordning talarna kommer (man orkar kanske inte koncentrera sig lika bra mot slutet). Genom att låta mask A och B vara en kvinna och mask C och D vara en man, samt låta dem byta plats i grupperna beaktar man också dessa risker. Ordningen har tagits i beaktande inom annan forskning där man använt sig av masktestet, bl.a. inom MIN-projektet där man lät maskerna byta plats för hälften av grupperna (Mattfolk & Kristiansen 2006: 123; Thøgersen & Kristiansen 2006: 24). Melander och Kristiansen (2006: 102) konstaterar att maskernas ordningsföljd har visat sig ge utslag i resultaten vilket ställer ett större krav på att maskerna bör byta plats så att man ska kunna få ett så tillförlitligt svar som möjligt. Melander och Kristiansen (2006) har emellertid inte använt sig av båda könen eftersom de velat hålla alla extralingvistiska faktorer konstanta. De har däremot konstaterat att man i analysen också måste ta i beaktande att talarens kön kan ha varit avgörande för resultatet (Melander & Kristiansen 2006: 113). Jag har valt att ha med både en kvinna och en man och fördelar informanterna så att hälften lyssnar på mannen och hälften på kvinnan. I bearbetningen av materialet kan jag därmed jämföra om det finns likheter och skillnader i uppfattning om talare med tanke på kön.

Under undersökningen fick informanterna inte veta att mask A och B samt C och D är samma person som ena gången talar standardsvenska och andra gången Närpesdialekt. Det som maskerna säger är det samma så att språkvarieteteten utgör den enda skillnaden. Maskernas tal handlar om hösten och utfyllnadstalarnas tal handlar om planerna inför jul. Det är viktigt att berättelsens tema rör sig inom en domän där det finns terminologi på båda varieteterna så att berättelsen blir

naturlig. De båda texterna har därför anknytning till årstiderna, som är ett naturligt samtalstema på båda varieteterna. För att få lämpliga texter skrev jag dem själv.

Olika forskare har använt sig av olika långa tal. Lambert m.fl. (1960: 44) använde 2 ½ minuters textbitar, medan Tamminen-Parres och Kristiansens (2006: 146) var drygt 1 minut. För att informanterna inte skulle hinna tröttna på att lyssna, men samtidigt ha tillräckligt med tid för att bilda sig en uppfattning om talarna gjorde jag så att maskernas tal är ca 2 minuter och utfyllnadstalarnas är ca 1 minut.

På en skala från ett till fem utvärderade informanterna talaren utgående från olika egenskapspar. Ett lågt tal (1–2) motsvarar positiva egenskaper och ett högt tal (4–5) motsvarar negativa egenskaper. Tre betyder varken eller. Egenskaperna är olika adjektiv som man kan tillskriva en person och egenskaperna är ordnade som tio motpoler (se tabell 1).

Tabell 1. Exempel på masktabell som informanterna fyller i

	1	2	3	4	5	
Snäll	—	—	—	—	—	Elak
Pålitlig	—	—	—	—	—	Opålitlig
Trevlig	—	—	—	—	—	Otrevlig
Mänsklig	—	—	—	—	—	Omänsklig
Rolig	—	—	—	—	—	Tråkig
Intelligent	—	—	—	—	—	Dum
Företagsam	—	—	—	—	—	Oföretagsam
Snygg	—	—	—	—	—	Ful
Själsäker	—	—	—	—	—	Osäker
Ledare	—	—	—	—	—	Inte ledare

Egenskaperna är indelade i två olika delar, där de första fem representerar solidaritetsegenskaper, medan de resterande fem är statusegenskaper (jfr Lambert m.fl. 1960: 44; Bijvoet 2007: 126; se avsnitt 3.4.5).

I samband med masktestet fick informanterna också ange hurdan en god vän och lärare ska vara (se bilaga 2). Informanterna rangordnade egenskaperna *snäll*, *pålitlig*, *trevlig*, *mänsklig*, *rolig*, *intelligent*, *företagsam*, *snygg*, *själsäker* och *ledare* från ett till tio. Den viktigaste egenskapen fick nummer ett, den näst-viktigaste nummer två osv. Detta visar hur viktiga informanterna anser att egenskaperna är. En vän representerar den mer solidariska aspekten och en lärare representerar statusaspekten.

I varje skola intervjuades fyra elever, två pojkar och två flickor, allt som allt 12 informanter (se närmare avsnitt 2.2.4). Intervjuerna gjordes efter att informanterna hade fyllt i enkäten och deltagit i masktestet. Innan intervjuerna utfördes reflekterade jag över vilken varietet jag, i egenskap av intervjuare, skulle använda med informanterna. För att inte låta varietet bli ett problem utan i

stället en tillgång valde jag därför att använda båda. Under intervjun bytte jag således från standardsvenska till Närpesdialekt för att se hur informanterna reagerar och om deras svar i enkäten överensstämmer med deras verkliga handling. Fem frågor ställdes på dialekt och fem ställdes på standardsvenska. (Se alla intervjufrågor i bilaga 3.)

Varje intervju började med att jag talade standardsvenska eftersom det är den varietet som de intervjuade informanterna har hört mig tala redan tidigare under insamlingen av enkäten och masktestet. Jag använder standardsvenska i början av intervjun eftersom jag inte vill att de intervjuade informanterna från början ska reagera på mitt val av varietet eftersom nyckelfrågorna kommer först. Jag började med att fråga om de talar standardsvenska och dialekt, vilken dialekt och hur ofta. Efter bakgrundsfrågorna i intervjun definierade informanterna standardsvenska och dialekt. De redogjorde också för vad de tycker är den största skillnaden mellan de två varieteterna. Informanternas definitioner presenteras i kapitel 5 där de diskuteras med hjälp av den vetenskapliga diskussionen om begreppen. Den vetenskapliga diskussionen ligger som grund för definitionen av dialekt och standardsvenska i min avhandling, men informanternas egna beskrivningar av varieteterna diskuteras samtidigt (se avsnitt 5.4).

Under intervjun bytte jag språkvarietet och började tala dialekt. De frågor som jag ställde utgår till viss del från några av de frågor informanterna redan svarat på i enkäten (se bilaga 1, enkätfråga 8 och 9), men informanterna fick utveckla svaren. De redogjorde för om de skulle handla på något visst sätt om deras vän talar ”fel” varietet eller slutar tala dialekt. Dessutom fick informanterna svara på om de tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om 10 år, vad de tror kommer att hända med dialekten i framtiden och vad de tror att de kommer att tala med sina barn (se bilaga 3, intervjufråga 8, 9 och 10). Dessa frågor syftar då mer på den benägenhet informanterna har att tala dialekt i ett framtidsperspektiv.

Det insamlade materialet är så pass stort att det inte är möjligt att presentera allting i denna avhandling. För att få ett lämpligt material väljer jag därför ut de delar som bäst kan beskriva den kognitiva, den affektiva och den konativa delen av attityden. De delar som presenteras i denna studie är enkätfrågorna 1, 2, 4, 7 och 9 (se bilaga 1). Enkätfråga 1 har jag valt eftersom den ger bakgrundsuppgifter om informanterna. Enkätfråga 2, 4 och 7a och e har jag valt eftersom de visar den kognitiva komponenten och tänkt output, enkätfråga 9 eftersom den visar den affektiva och reell input samt enkätfråga 7b, c och d eftersom de visar den konativa komponenten och varieteterna i ett framtidsperspektiv. Jag presenterar masktestet eftersom det är den mest centrala delen ur attitydens synvinkel (affektiv komponent). Samtidigt ger masktestet en bild av informanternas verkliga

beteende i och med att de reagerar på en talare och hans/hennes språkvarietet. Av intervjufrågorna presenterar jag fem frågor (se bilaga 3, intervjufråga 2, 5, 8, 9 och 10). Orsaken till att dessa intervjufrågor har valts ut är att de tar upp informanternas beskrivning av begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska' samt dialekten i ett framtidsperspektiv (konativ komponent).

2.2.4 *Presentation av informanterna*

I Närpes finns en högstadieskola, ett gymnasium och en yrkesskola som alla är svenska och som ligger geografiskt nära varandra. Tillsammans bildar de en samlingspunkt för de allra flesta Närpesungdomar. Yrkesskolan har även ett internat där ungdomar från andra kommuner kan bo om de väljer att studera i Närpes. Materialet samlades in i högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan höstterminen 2007. För att få hjälp med materialinsamlingen tog jag i mitten av september 2007 kontakt med olika personer vid respektive skola. Jag blev väl bemött av dem alla.

I yrkesskolan utfördes undersökningen 26.9.2007. Där deltog 55 elever; 52 pojkar och tre flickor (se tabell 2). Orsaken till den ojämna könsfördelningen är att främst de mansdominerade utbildningsgrupperna deltog i undersökningen. Högstadieeleverna deltog 2.11.2007 samt 7.11.2007 medan gymnasieeleverna deltog 14.11, 16.11, 30.11 samt 12.12.2007.

Under år 2007 gick 358 elever i högstadiet, 129 i gymnasiet och 240 i yrkesskolan, dvs. sammanlagt 727. Antalet deltagande informanter är 221, varav 126 från högstadiet, 40 från gymnasiet och 55 från yrkesskolan. Det sammanlagda informantantalet utgör över 30 % av alla elever. Det här betyder att avhandlingens material är representativt för ungdomarna i Närpes för år 2007.

I direkt jämförelse är antalet informanter från respektive skola ojämnt, men procentuellt sett är det inte helt så. Högstadiet är den största skolan, vilket också förklarar att majoriteten av informanterna är från högstadiet.

I min undersökning fungerar kön och skola som variabler och jag presenterar därför indelningen av informanterna utgående från dessa faktorer. Jag har valt kön eftersom det är en ofta använd variabel i sociolingvistisk forskning och skola eftersom utbildning har visat sig vara en avgörande faktor i olika sätt att använda språket (se avsnitt 3.4.3). Förutom kön och skola kunde även ålder och språkvarietet fungera som variabler. En del av informanterna går i grundskolan och en del går i skolor som de själva har valt efter avslutad grundskola, men trots det är ålderskillnaden inte speciellt stor bland informanterna (se tabell 3). Eftersom ålder även är relaterad till skola används skola som variabel i stället för ålder.

Informanterna utgör inte en enhetlig grupp i fråga om språkvarietet. En stor del talar Närpesdialekt, men de övriga är en mycket brokig grupp, även om de flesta ändå talar någon form av österbottnisk dialekt. För att ge ett bredare diskussionsunderlag gör jag en jämförelse mellan de informanter som talar Närpesdialekt och de som talar en annan dialekt i vissa delar av analysen. Språkvarietet fungerar däremot inte genomgående som en variabel, eftersom avhandlingens syfte är att undersöka Närpesungdomarnas intraspråkliga beteende och bland Närpesungdomarna finns det även dem som inte talar Närpesdialekt. Jag presenterar dock informanternas ålder och språkvarietet så att bilden av informanterna blir mer mångsidig och omfattande.

Tabell 2. Antalet informanter samt könsfördelning vid varje skola

	Högstadiet	Gymnasiet	Yrkesskolan	Totalt	Totalt %
Flickor	67	24	3	94	42,5 %
Pojkar	59	16	52	127	57,5 %
Totalt	126		55	221	
Totalt %	57,0 %	18,1 %	24,9 %		

Tabell 2 visar hur informanterna är fördelade enligt skola och kön. Det totala antalet informanter som deltar i undersökningen är 221. Från högstadiet är det 126 informanter och procentuellt sett utgör högstadieinformanterna över hälften av alla som deltar i undersökningen. Från gymnasiet deltar 40 informanter och de representerar därmed den minsta gruppen. Från yrkesskolan deltar 55 informanter. Det totala antalet pojkar är 127 och det totala antalet flickor är 94.

Åldersfördelningen bland informanterna presenteras i tabell 3.

Tabell 3. Åldersfördelningen bland informanterna vid varje skola

Ålder	Högstadiet	Gymnasiet	Yrkesskolan	Totalt	Totalt %
13	10			10	45,2 %
14	113			113	51,1 %
15	3	3	9	15	6,8 %
16		15	39	54	24,4 %
17		22	7	29	13,1 %
Totalt	126	40	55	221	

Tabell 3 visar hur åldersfördelningen ser ut bland informanterna. Av informanterna från högstadiet är majoriteten 14 år och utgör den största åldersgruppen i hela materialet. Av gymnasieinformanterna är de flesta 16 eller 17 år och av yrkesskolinformanterna är majoriteten 16 år. Även om det förekommer 15-åringar i alla tre skolgrupper kommer jag inte att behandla dem som en grupp utgående

från åldern, utan informanterna tillhör i stället den skolgrupp de representerar. Eftersom vissa av informanterna fortfarande går i grundskolan och vissa fortsatt i gymnasiet eller yrkesskolan har 15-åringarna rimligen mer gemensamt med den egna skolgruppen än de har med någon som har exakt samma ålder. Informanterna delar fler erfarenheter med vänner, t.ex. från skolmiljön (se avsnitt 3.4).

Fördelningen av informanterna utgående från den språkvarietet de anger att de talar presenteras i tabell 4.

Tabell 4. Fördelningen av informanternas språkvarietet vid varje skola

Dialekt	Högstadiet	Gymnasiet	Yrkesskolan	Totalt
Närpes	107	28	20	155
Blandad (österbottnisk)	7	2	4	13
Pörtom	5	4	3	12
Kaskö	5	4		9
Malax			4	4
Härkmeri			4	4
Bergö			3	3
Molpe			3	3
Lappfjärd			3	3
Ingen dialekt	1	1	1	3
Annat	1	1	1	3
Korsnäs			2	2
Singsby			1	1
Sundom			1	1
Vörå			1	1
Taklax			1	1
Harrström			1	1
Maxmo			1	1
Vassor			1	1
Totalt	126	40	55	221

De språkvarieteter som presenteras i tabell 4 är den dialekt som informanterna själva har angett att de talar. I högstadiet är Närpesdialekten vanligast, men det finns de som anger att de talar en blandad österbottnisk dialekt, Pörtomdialekt och Kasködialekt. En högstadieinformant anger att han inte talar dialekt och menar i stället att standardsvenska är den svenska varietet han använder. Han placeras i kategorin ”ingen dialekt”. En pojke har svarat att hans dialekt är rikssvenska, men han har bott hela sitt liv i Närpes och anger senare i enkäten att han talar standardsvenska (inte sin ”dialekt”) i alla situationer i Stockholm. Detta gör det

osäkert om han verkligen menar rikssvenska eller om han missförstått frågan eller medvetet svarat fel. Därför räknas detta svar till kategorin ”annat”.

Bland gymnasieinformanterna är Närpesdialekten vanligast, men det finns de som säger att de talar en blandad dialekt, Pörtom- och Kasködialekt. Det svar som faller inom ramen för ”annat” är en pojke som har angett att han talar dialekt 50/50. En tolkningsmöjlighet kan vara att han talar en blandad dialekt, men också att han talar ”ren” dialekt i 50 % av fallen. Eftersom det är osäkert vad informanten åsyftar placeras svaret i ”annat”.

Informanterna i yrkesskolan är från ett större geografiskt uppsamlingsområde vilket också märks i fråga om deras dialekt. Även i yrkesskolan är Närpesdialekten vanligast, men den är inte i absolut majoritet. En del av informanterna anger att de talar en blandning av österbottniska dialekter, medan de allra flesta anger någon annan specifik dialekt. En informant menar att han inte talar någon dialekt alls och en annan har svarat att han talar dialekt, men inte vilken. Han faller således inom ramen för ”annat”.

Alla 221 informanter deltog i enkäten och i masktestet. Utöver detta intervjuades tolv informanter. Från varje skola intervjuades två flickor och två pojkar och de intervjuade informanternas kön, skola och dialekt presenteras i tabell 5. I tabellen numreras också informanterna.

Tabell 5. Presentation av de intervjuade informanterna

Nummer	Kön	Skola	Ålder	Dialekt	Förklaring av förkortning
1	F	H	14	ND	F = flicka
2	F	H	14	ND	P = pojke
3	P	H	14	ND	H = högstadiet
4	P	H	14	ND	G = gymnasiet
5	F	G	17	ND	Y = yrkesskolan
6	F	G	17	ND	ND = Närpesdialekt
7	P	G	17	PD	PD = Pörtomdialekt
8	P	G	16	KD	KD = Kasködialekt
9	F	Y	16	BD	BD = Bergödialekt
10	F	Y	15	BD	
11	P	Y	15	ND	
12	P	Y	16	ND	

Tabell 5 presenterar de tolv intervjuade informanterna i nummerordning enligt skola. De fyra första är högstadieinformanterna och av dem talar alla Närpesdialekt. De fyra följande är från gymnasiet och av dem talar flickorna Närpes-

dialekt, medan en pojke talar Pörtomdialekt och en talar Kasködialekt. De fyra sista är från yrkesskolan och av dem talar flickorna Bergödialekt och pojkarna Närpesdialekt. De informanter som intervjuades valde själva att ställa upp och jag kunde inte påverka vem jag intervjuade. Hela materialet innehåller således både sådana som talar Närpesdialekt och sådana som talar andra österbottniska dialekter.

2.3 Metod

Materialet i min avhandling består av svar på öppna och slutna enkätfrågor, ett masktest samt svar på intervjufrågor. Eftersom materialet är insamlat på olika sätt krävs det också olika sätt att analysera. I huvudsak används en kvantitativ metod, eftersom en stor del av det studerade materialet utgår från slutna frågor (flervalsfrågor), både i enkäten och i masktestet. I enkäten förekommer öppna frågor som kräver ett kvalitativt grepp och svaren på dem analyseras därför genom innehållsanalys. Enkätens kvalitativt analyserade svar kvantifieras dock också. Även svaren på intervjufrågorna analyseras kvalitativt, men eftersom antalet intervjuade informanter är endast tolv kvantifieras inte svaren. Genomgående jämförs kön och skola (komparativ metod).

Det presenterade och diskuterade resultatet av enkäten, masktestet och intervjuerna visar informanternas föreställningar om, erfarenheter av och värderingar av dialekt och standardsvenska liksom också deras benägenhet att själva tala de båda varieteterna. Det är alltså fråga om informanternas intraspråkliga beteende, både tänkt och reellt, nu och i ett framtidsperspektiv. Detta kopplas även till informanternas sociala identitet. Analysen är indelad i tre delar: 1) en begreppsdel, 2) en attityddel samt 3) en del om den sociala identiteten. Attityddelen är i sin tur uppdelad i tre underkategorier utgående från attitydens komponenter, dvs. a) den kognitiva (föreställningar och erfarenheter), b) den affektiva (värderingar) samt c) benägenhet till beteende (framtidsperspektiv).

2.3.1 *Delanalys 1 – definition på dialekt och standardsvenska*

I den första delen av analysen utreder jag begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska' med hjälp av den vetenskapliga forskningen som finns på området (se avsnitt 4.3). Den vetenskapliga diskussionen utgör den huvudsakliga grunden i min studies begreppsbildning, men tre av intervjufrågorna används för att visa informanternas uppfattning om begreppen. De faktorer som informanterna tar upp i beskrivningen av dialekt och standardsvenska jämför jag med den vetenskapliga teorin för att se hur väl informanternas uppfattning om dialekt och

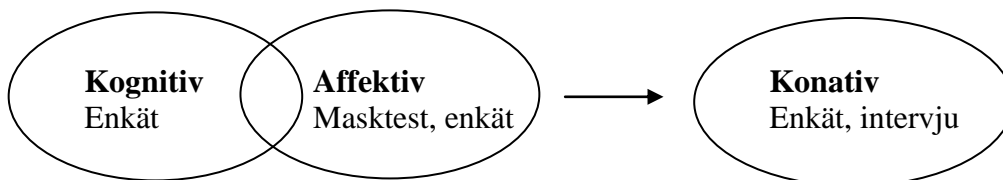
standardsvenska stämmer överens med teorin. Således diskuterar jag fram undersökningens definition av begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska'. Definitionerna presenteras i avsnitt 5.4.

Av det transkriberade materialet presenterar jag de delar som är substantiellt viktiga för respektive fråga, dvs. de delar som beskriver varieteterna. I de fall som informanternas muntliga svar, eller delar av dem, följer de grammatiska svenska reglerna (standardsvenska) skrivs också svaren (eller vissa delar av svaret) enligt de svenska skrivreglerna. När informanternas svar avviker från standardsvenskan, dvs. när de talar dialekt, skrivs svaren, eller delar av dem, i enlighet med informanternas uttal. Det är dock inte de språkliga uttryckssätten som är det väsentliga utan innehållet och därför har jag gjort en grov transkribering.

2.3.2 *Delanalys 2 – attityder till dialekt och standardsvenska*

Den andra delen av analysen är indelad enligt attitydens tre komponenter och svarar på de tre forskningsfrågorna. Gränsen mellan det som visar föreställningar och erfarenheter, det som visar värderingar samt det som visar benägenhet till beteende är inte knivskarp utan områdena överlappar varandra. Trots detta väljer jag att göra en metodindelning enligt komponenterna. Orsaken är att attitydens komponenter i teorin utgör skilda delar och att det finns utarbetade insamlingsmetoder för hur man kan komma åt dessa (t.ex. masktestet som fokuserar på den affektiva komponenten). Utgående från teorin delar jag in analysen och tar fasta på olika aspekter för varje komponent så att jag kan beskriva attityderna i ljuset av det kognitiva, det affektiva och det konativa. Således kommer jag åt informanternas intraspråkliga beteende i ett framtidsperspektiv. Även om komponenterna ibland kan fungera överlappande påverkar det inte slutresultatet eftersom attityden utgörs av de alla tre.

Parallellerna mellan attitydens komponenter och hur materialet analyseras presenterar jag i figur 1. Ytterligare diskussion om attitydens uppbyggnad finns i avsnitt 3.2.

Figur 1. Attitydens komponenter i materialet

Jag undersöker och analyserar den kognitiva komponenten med hjälp av enkäten. Den affektiva komponenten undersöks och analyseras med hjälp av både enkäten och masktestet. Den konativa undersöks och analyseras genom enkäten och intervjuerna. Eftersom den affektiva komponenten är den mest centrala och anses utgöra hela attityden inom vissa forskningsinriktningar (se närmare avsnitt 3.2) är den affektiva komponentens material den mest omfattande delen av det studerade materialet.

2.3.2.1 *Den kognitiva komponenten*

För att få fram den kognitiva komponenten utgår jag från enkäten där frågorna är utformade för att ta fasta på delkomponenterna och inte på attityden som helhet.

Den kognitiva komponenten innefattar deskriptiva, slutledda och informativa föreställningar. Deskriptiva föreställningar baserar sig på direkta erfarenheter av språket, slutledda grundar sig på att en gammal föreställning har förstärkts av en ny och informativa baseras på vad auktoriteter säger om språket. (Fishbein & Ajzen 1975; se avsnitt 3.2.) Genom att notera informanternas föreställningar om och erfarenheter av dialekt och standardsvenska, t.ex. hur ofta de använder varieteterna, hur de talar med auktoriteter och i vilka situationer varieteterna behövs, kan man se en del av den kognitiva komponenten.

Attityderna bildas under en socialisationsprocess. Under den primära socialisationen utgör den närmaste familjen den främsta auktoriteten. Därefter följer den sekundära socialisationen där bl.a. skolan och vänner också påverkar attityderna. (Bihl & Nilsson 2006: 31; Bijvoet 2007:117; se avsnitt 3.4.) Informanternas familjemedlemmar och vänner utgör därför auktoriteter som påverkar attityderna och påverkar de informativa föreställningarna som ingår i den kognitiva komponenten.

Genom enkätfråga 2, 4 och 7a och 7e undersöker jag den kognitiva komponenten hos attityderna (se bilaga 1) och analysmetoden är både kvantitativ och kvalitativ. Enkätfråga 2, 7a och e är flervalsfrågor där informanterna anger hur ofta de talar dialekt och standardsvenska (2) samt vilken varietet de talar med familjemedlemmar och vänner (7a/e). Eftersom svarsalternativen är fasta kvantifieras resultatet och presenteras i tabellform. Hur ofta varieteterna används av informanterna visar hurdana erfarenheter de har av dem. Hur informanterna talar med familjemedlemmar och vänner visar hur auktoriteterna påverkar dem.

Enkätfråga 4 är en öppen fråga där informanterna ska beskriva i vilka situationer de tycker att dialekt och standardsvenska behövs. I analysen av frågan gör jag en kvalitativ innehållsanalys (Patel & Davidson 2003: 118–124; Gillham 2008: 183–

194). Jag går igenom varje svar och markerar de substantiella delarna i svaren. Eftersom frågan söker situationer utgör de olika situationerna de substantiella delarna. Utgående från svarens substantiella dvs. situationsbundna svar utformas kategorier, så att varje informantsvar kan placeras i någon kategori. I detta skede kvantifierar jag svaren och räknar samman de olika kategoriernas svarsantal. Jag eftersträvar ett kvantifierat material så att jag kan dra mer generella slutsatser. Materialet är så pass omfattande (221 informanter) att en kvantifiering inte bara är vettig utan också nödvändig, eftersom jag inte kan beskriva varje informant separat.

Kategoriseringen av svaren på öppna frågor är svårare än kategoriseringen av svaren på de slutna eftersom det föreligger en större risk att forskarens världsbild påverkar kategoriseringen (Gillham 2008: 181). Detta är jag medveten om och medvetenhet är ofta det första steget mot ett säkrare resultat. Jag försöker också ställa mig själv utanför och behandla svaren objektivt. En kvalitativ kategorisering utgår dock alltid från en subjektiv bedömning och är en fråga om tolkning (Gillham 2008: 181). Kategorierna styrs av vad som anses vara de substantiella delarna som i sin tur bestäms av vad man väljer att ta fasta på. Beroende på vad man söker kan man ta fasta på olika aspekter.

Efter kvantifieringen av svaren enligt kategorierna diskuterar jag situationerna utgående från om de är auktoritetssituationer eller inte, samt om de är solidaritets- eller statusbetonade. Auktoritetsfrågan är viktig eftersom den är en del av attityden. Solidaritets- och statusförhållandet mellan dialekt och standardsvenska är också viktigt eftersom avhandlingens hypoteser har sin utgångspunkt i dem (se avsnitt 2.1). Dialekten är ofta familjens och vännernas språkvarietet och det är där man har sin solidaritet medan standardsvenskan bl.a. är politikernas och massmediernas språkvarietet och har sin status i offentligheten (Bijvoet 2007: 121; Nyholm 2007b: 98–99; 2011: 111; Einarsson 2009: 219). En närmare granskning av solidaritet och status ifråga om dialekt och standardsvenska kan visa om det finns en inre konflikt hos informanterna. Därför är det av intresse att se om informanternas föreställningar om och erfarenheter av dialekt och standardsvenska visar om de är solidaritets- eller statusbetonade.

Förutom en kvalitativ och en kvantitativ analysmetod använder jag mig också av en komparativ metod eftersom jag jämför könen och skolorna med varandra. Jämförelsen görs för varje del av den kognitiva komponenten där det är logiskt möjligt.

För den kognitiva komponenten diskuterar jag i vilken omfattning informanterna använder dialekt och standardsvenska enligt egen utsago, hur informanterna anger att de talar med auktoriteter samt i vilka situationer de anser att varieteterna

behövs. Analysen av den kognitiva komponenten visar inte informanternas direkta beteende i sig utan ett tänkt beteende (jfr forskningsfråga 1). Diskussionen förs för alla informanter, för flickorna och för pojkarna samt för högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanterna. Avslutningsvis görs en sammanfattning, separat för alla informanter och för variablerna. Därefter följer en diskussion om språkbeteende och dess variation. Dispositionen är logisk och inte tematisk, dvs. varje enkätfråga behandlas inte i tur och ordning utan i ljuset av andra.

2.3.2.2 *Den affektiva komponenten*

Den andra komponenten hos attityden är den affektiva som utgör den andra underkategorin i delanalys 2. Eftersom komponenten är den mest centrala är den också den mest omfattande i min avhandling. Masktestet och enkätfråga 9 används i beskrivningen av den affektiva komponenten hos informanternas attityder. Mastestet används framför allt därför att det kommer åt de implicita uppfattningarna (se Mattfolk & Östman 2004: 75–76) på ett indirekt sätt (jfr Bijvoet 2007: 125).

I masktestet bedömer informanterna en mask med hjälp av en femgradig skala och tio egenskapspar (se tablå 1 och tabell 1, avsnitt 2.2.3). Maskerna är av vardera könet och båda bedöms då de talar Närpesdialekt och då de talar standardsvenska.

För att få fram varje egenskapspars medelvärde ordnar jag svaren från informanterna, separat för dialekt och för standardsvenska. Det är då också möjligt att se differensen mellan medelvärdena. Eftersom de positiva egenskaperna ligger på den lägre delen av skalan och de negativa på den högre innebär det att ett lågt medelvärde visar en mer positiv inställning. Genom att undersöka medelvärdet kan man se om masken har bedömts på den positiva (< 3) eller den negativa (> 3) änden av skalan. För att se om det finns någon skillnad mellan varieteterna kan man jämföra varje egenskapspars medelvärde för dialekt med samma egenskapspars medelvärde för standardsvenska. Den varietet som har ett lägre medelvärde har fått en mer fördelaktig bedömning.

Även om differensen ger riktlinjer om attityden kan det ibland vara svårt att bedöma om skillnaden är tillräckligt stor för att utgöra en signifikant skillnad. För att ta reda på detta kan man göra en hypotesprövning och räkna ut ett p-värde med hjälp av ett t-test. T-testet utförs separat för varje egenskapspar. I t-testet jämförs bedömningarna som informanterna har gjort av masken mellan då han/hon talar dialekt och då han/hon talar standardsvenska för samma egenskapspar, t.ex. *rolig-tråkig*. Resultatet visar om det finns någon skillnad i informanternas uppfattning om masken då han/hon talar dialekt och då han/hon talar

standardsvenska. Vid hypotesprövning utgår man från en nollhypotes och ser om den är rimlig eller inte. Nollhypotesen ställs mot en mothypotes. Nollhypotesen är rimlig om p-värdet är högt, men om p-värdet är lågt är mothypotesen rimlig. Är p-värdet 0,5 visar det att det finns en 50 % risk att avvikelsen inte är signifikant. Är p-värdet 0,05 är risken 5 %. För att resultatet ska vara tillförlitligt är det vanligt att sätta 0,05 som en gräns på p-värdet. Det betyder att skillnaden mellan bedömningarna är signifikant avvikande med minst 95 procents säkerhet om p-värdet är under 0,05. (Gunnarsson 2003.)

Om p-värdet är under 0,05 är skillnaden mellan informanternas bedömning av dialekt och standardsvenska för ett specifikt egenskapspar signifikant och mothypotesen är rimlig. Om p-värdet däremot är över 0,05 är det inte signifikant avvikande och nollhypotesen är rimlig. (Grandin 2003: 10–18) Signifikansnivån kan också delas in ytterligare och man kan säga att om ett p-värde är under 0,05 är differensen signifikant, är p-värdet under 0,01 är det starkt signifikant och är p-värdet under 0,001 är det mycket starkt signifikant (Stefanowitsch 2005; jfr Nyholm 2008: 217). När jag utför t-testet bland alla informanter gör jag en indelning i signifikansnivå utgående från skalan som presenteras ovan. Dock görs inte den detaljerade signifikansindelningen när materialet delas in i undergrupper eftersom det viktiga är att se om det finns en signifikant avvikelse mellan hur informanterna uppfattar maskerna, inte hur stor avvikelsen är. Dessutom krävs det en större avvikelse om informanterna är färre, vilket också motiverar användningen av endast signifikansnivån 0,05 i indelningen i variabler.

I bedömningen av masktestet är hypoteserna följande:

Nollhypotes: Det finns ingen signifikant skillnad mellan hur informanterna uppfattar maskerna då de talar dialekt och då de talar standardsvenska

Mothypotes: Det finns en signifikant skillnad på hur informanterna uppfattar maskerna då de talar dialekt och då de talar standardsvenska

Nollhypotesen uttrycker att det inte finns någon signifikant skillnad därför att det i princip borde vara så, eftersom informanterna bedömer samma person två gånger. Det motsatta, dvs. att det finns en signifikant avvikelse, står då som mothypotes.

Masktestets resultat hanteras kvantitativt och presenteras i diagram och tabeller. Först behandlas alla informanter som en enhetlig grupp. Därefter behandlas masktestet utgående från variablerna kön och skola. Först undersöker jag

skillnader mellan informanterna utgående från kön och därefter skillnader mellan skolorna. Det förekommer dock en förlängning av variabeln kön i masktestet, eftersom maskernas kön beaktas i undersökningen. Genom att analysera materialet separat för dessa grupper kan man se om det finns variationer i resultatet beroende på informanternas kön, skola och maskens kön. Här gör jag också en snävare indelning av materialet i och med att det görs en inbördes jämförelse av högstadiegruppen utgående från om informanterna har hört den kvinnliga eller den manliga masken. Dessutom jämförs yrkesskolinformanterna inbördes utgående från språkvarietet, eftersom över hälften av yrkesskolinformanterna inte talar Närpesdialekt (som masken) utan en annan österbottnisk dialekt.

Masktestets egenskapspar är indelade enligt solidaritet och status (jfr Bijvoet 2007: 126; se avsnitt 3.4.5). Språkvarieteternas olika roller är orsaken till indelningen i solidaritets- och statusegenskaper. Solidaritetsprincipen säger att man ska tala den varietet som talas där man hör hemma, medan statusprincipen säger att man ska tala den varietet som folk med hög status talar (dvs. standardsvenska). (Einarsson 2009: 218.) Bijvoet (1998) tog fasta på solidaritets- och statusegenskaper då hon med hjälp av ett masktest undersökte attityder till svenska och finska varieteter. Även inom MIN-projektet använde man sig av en indelning av egenskaper, nämligen kompetens och sociabilitet som båda representerar superioritet och dynamik (Thøgersen & Kristiansen 2006: 15–16).

Jag jämför bedömningen mellan alla informanter och varje variabel. I diskussionen lyfter jag fram de egenskapspar som har fått en signifikant avvikelse för någondera varietetet så att jag ser om det framkommer mönster i fråga om dialekt och standardsvenska, solidaritet och status. Slutligen sammanfattas masktestets resultat.

I huvudsak är det masktestet som visar den affektiva komponenten, men enkätfråga 9 används för att komplettera och för att eventuellt kasta mer ljus över informanternas värdering av dialekt och standardsvenska. Enkätfråga 9 är ställd så att informanterna ska ange vad de skulle tycka ifall en person som talar dialekt flyttar bort för att studera eller arbeta och efter det slutar att tala dialekt även när han/hon är hemma och hälsar på (se bilaga 1). Frågan är en öppen fråga och behandlas först kvalitativt och kvantifieras därefter.

Svaren på enkätfråga 9 läser jag igenom för att hitta de substantiella delarna i svaren (jfr enkätfråga 4 ovan). Enkätfråga 9 efterfrågar vad informanterna skulle tycka, men de kan samtidigt uttrycka en värdering. Jag kategoriserar därför svaren enligt om fenomenet upplevs som accepterat eller inte. De kategoriserade svaren kvantifieras så att jag ser hur accepterat beteendet är och jag gör även en

indelning i variablerna kön och skola. Slutligen sammanfattas den affektiva komponenten för alla, kön och skola och därefter följer en avslutande diskussion om språkbeteendet och dess variation.

2.3.2.3 *Den konativa komponenten*

Den tredje underkategorin av delanalys 2 utgörs av den konativa komponenten. Den syftar på den benägenhet till ett visst beteende som en person kan ha. Hur den konativa komponenten ser ut beror på den kognitiva och den affektiva. Föreställningar och erfarenheter, känslor och värderingar gentemot ett objekt övergår i en benägenhet till ett beteende. (Deprez & Persoons 1987: 126–127.) Det betyder att de föreställningar och erfarenheter som informanterna har om och av dialekt och standardsvenska leder, i samspel med deras värderingar och känslor inför dem, till en viss sorts benägenhet då det gäller att tala varieteterna. Benägenheten syftar inte på ett verkligt beteende, utan på ett tänkt, möjligt beteende och visar därmed på framtiden, både i ett korttids- och i ett långtidsperspektiv.

För att undersöka den konativa komponenten analyserar jag svaren på en av enkätfrågorna (se bilaga 1, enkätfråga 7b, c, d) samt på tre av intervjufrågorna (se bilaga 3, intervjufråga 8, 9, 10). Enkätfrågan är ställd så att informanterna ska ange vilken språkvarietet eller vilket språk de skulle använda i butiken, på restaurangen och i biljettkassan i städerna Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm. Informanterna kan ange flera alternativ för varje enskild situation. Frågan visar inte en verklig handling, men den konativa komponenten definieras inte heller som ett verkligt beteende. Frågan eftersöker i stället den språkvarietet eller det språk som informanterna tror att de skulle använda i en specifik situation i en specifik stad. Det är möjligt att informanterna har direkta erfarenheter av situationerna och svarar utgående från en direkt vetskap om hur de brukar agera, men det är också möjligt att informanterna inte har erfarenheter av situationerna utan svarar utgående från de föreställningar de har om sitt eget språkliga agerande. Det beskrivna agerandet kan vara känslomässigt förankrat. Det här betyder att det som informanterna uttrycker baseras på den kognitiva och den affektiva komponenten hos deras attityd, men de uttrycker dem genom den konativa komponenten, dvs. de uttrycker en benägenhet till beteende. Oavsett om informanterna har erfarenheter eller inte av situationerna visar de således den konativa komponenten.

Eftersom enkätfråga 7 är en flervalfråga kvantifieras de svar som informanterna ger. De språk och språkvarieteter som informanterna anger att de talar i olika situationer i olika städer presenteras med hjälp av stapeldiagram där fokus ligger

på dialekt och standardsvenska. Genom detta kan man se vilka språkvarieteter och språk som är dominerande i vilka städer och situationer.

Den konativa komponentens intervjufrågor som jag analyserar har att göra med dialekten i ett framtidsperspektiv. De återfinns i bilaga 3 (intervjufråga 8, 9 10) och lyder:

- Tror du att du kommer att tala lika mycket dialekt om 10 år som du gör nu?
- Om du någon gång får egna barn vad kommer du att prata med dem?
- Vad tror du kommer att hända med dialekten i framtiden?

Frågorna är utformade så att de lyfter fram dialektens position i ett framtids-perspektiv. Svaren visar inte ett direkt beteende hos informanterna, utan en benägenhet till framtida beteende. Svaren som de tolv intervjuade informanterna ger presenteras i sin helhet. Analysen gör jag kvalitativt genom att jag söker gemensamma nämnare i svaren (med tanke på vad frågan söker) och diskuterar dem och vad de innebär för dialektens och standardsvenskans roll i framtiden. Varje fråga behandlas separat och slutligen sammanfattas resultatet.

Transkriberingen av det bandade materialet görs enligt samma modell som tidigare (jfr avsnitt 2.3.1). Av materialet presenteras de delar som är substantiellt viktiga för respektive fråga. I de fall som informanternas muntliga svar, eller delar av det, följer de grammatiska svenska reglerna (standardsvenska) skrivs också svaren (eller vissa delar av svaret) enligt de svenska skrivreglerna. När informanternas svar avviker från standardsvenskan, dvs. när de talar dialekt, skrivs svaren, eller delar av dem, i enlighet med hur informanterna säger. De språkliga uttryckssätten är emellertid inte det väsentliga utan det innehållsiga.

Av det konativa materialet diskuteras först enkätfråga 7b, c och d och det delas även in i variablerna kön och skola. Därefter presenteras och diskuteras svaren på de tre intervjufrågorna och även eventuella skillnader mellan könen och skolorna lyfts fram. Slutligen sammanfattas den konativa komponenten, separat för alla informanter, för flickor och pojkar samt för de olika skolorna.

2.3.3 *Delanalys 3 – social identitet*

I den tredje och sista delanalysen diskuteras informanternas sociala identitet. Resultatet av diskussionen presenteras och diskuteras i kapitel 8.

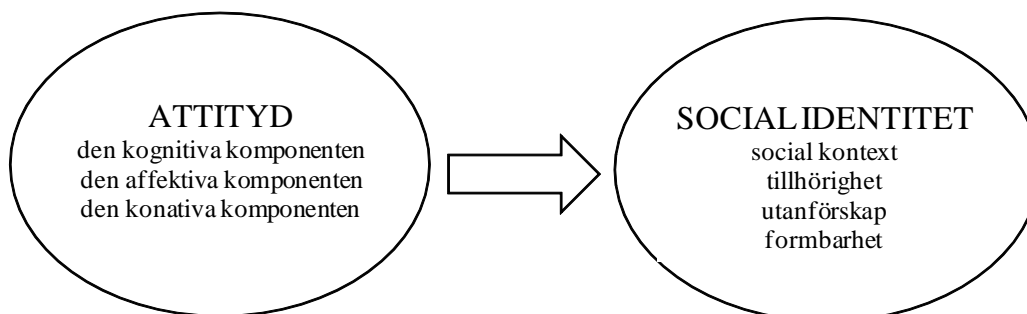
Attityd är ett komplext fenomen uppbyggt av föreställningar om, erfarenheter av och värderingar inför ett visst objekt som i sig leder till en benägenhet till beteende då man ställs inför detta objekt (Deprez & Persoons 1987: 126–127). Språkattityder är således uppbyggda av mycket privata och omfattande aspekter

hos en individ; av aspekter som berör identiteten. En persons förstaspråk, som också innefattar dialekt, är ett av de viktigaste sätten att markera den tillhörighet man har (Einarsson 2009: 39). Grupptillhörighet är relaterad till identitetsbildning (se Helkama, Myllyniemi & Liebkind 2000: 259–269) och därför visar sig också den sociala identiteten då man undersöker språkattityder.

Utgående från den kognitiva, den affektiva och den konativa komponentens resultat diskuterar jag informanternas sociala identitet. Jag använder mig av Abercrombies (2006: 21) teoretiska utgångspunkt som diskussionsunderlag för social identitet. Enligt honom kan social identitet delas in i fyra punkter:

1. Social identitet är beroende av den sociala kontexten och skapas i relationen till andra.
2. Social identitet innefattar en känsla av tillhörighet.
3. Social identitet innefattar en känsla av att veta vem som står utanför.
4. Social identitet är formbar.

Jag sammanställer och diskuterar de aspekter av social identitet (utgående från punkterna ovan) som kommer fram i analysen av den kognitiva, den affektiva och den konativa komponenten, dvs. av delanalys 2. Utgående från varje komponents resultat samt framtidsperspektivet diskuterar jag sedan den sociala identiteten genom de fyra olika punkterna (se figur 2).

Figur 2. Diskussionen om social identitet utgående från attityden

De aspekter som jag diskuterar i fråga om social identitet gäller det sammanfattande resultatet för alla informanter och inte för enskilda individer. Jag gör inte någon närmare indelning i variablerna kön och skola eftersom den primära undersökningen gäller attityderna och inte identitet. Med hjälp av den kognitiva, den affektiva och den konativa komponentens resultat diskuterar jag hur informanternas sociala kontext ser ut och hurdana deras språkliga tillhörighet och språkliga utanförskap är om man utgår från språket som identitetsmarkör. Slutligen diskuterar jag den sociala identitetens formbarhet.

3 SPRÅKATTITYDER

I detta kapitel behandlar jag först sociolingvistikens bakgrund och ser närmare på attitydundersökningar som en del av sociolingvistikens forskningsområde (3.1). Jag definierar även viktiga begrepp (3.2) och redogör kort för sociolingvistisk forskning, med fokus på attitydundersökningar (3.3). Slutligen går jag in på språk och individ (3.4) och ser närmare på språk och kön, ungdomsspråk, språk och utbildning, språklig identitet samt solidaritet och status.

3.1 Bakgrund

Inom traditionell dialektologi har fokus legat på att undersöka hur ett språk varierar från ett geografiskt område till ett annat. Det har främst varit fråga om att samla in material av en traditionell form av dialekt. (Chambers & Trudgill 1997: 57; Sundgren 2004: 14.) Under den senare delen av 1900-talet har fokus emellertid flyttats till att ligga på urbana varieteter. Denna process har gett upphov till en ny vetenskapsgren, nämligen sociolingvistik (Sundgren 2004: 14).

Allmänt taget kan man förklara sociolingvistik som den ”vetenskapsgren som utforskar förhållandet mellan språk och samhälle” (*Nationalencyklopedin* 1996: 204, 231). Det är inte endast språket som är det viktiga utan hur det fungerar i relation till samhället dvs. hur det fungerar i samhället. Sociolingvistik är alltså en bindestrecksvetenskap som försöker förena språkvetarens och sociologens betraktelsesätt (Einarsson 2009: 18). Sociolingvistikerna beskriver hur språket används i samhället (Andersson 2007: 63). Einarsson (2009: 17–18) säger att sociolingvistik är ”studiet av språklig variation och förändring i ett socialt och kulturellt perspektiv”. Det som undersöks är hur språket varierar och förändras på individnivå i samspel med andra och på en mer övergripande nivå mellan större geografiska områden. Språket som socialt fenomen kan berätta något om individers och samhällsgruppers världsbild och kultur. *Variation och förändring* är termer som används i de flesta definitioner av sociolingvistik, vilket innebär att sociolingvister ofta arbetar med att jämföra. Jämförelse görs både synkroniskt och diakroniskt och på mikro- och makronivå. (Einarsson 2009: 17–18.) Flera forskare inom dialektologin har använt sig av en komparativ metod i studiet av språk (se avsnitt 2.2.1) och komparativ undersökning är viktig i dialektforskningen. Dessutom är komparativ forskning central även inom sociologin (Giddens 2007: 95). Därför ter det sig naturligt att man inom sociolingvistisk forskning fokuserar på jämförelser, både på individnivå och på samhällelig nivå, både ur en synkronisk och ur en diakronisk synvinkel. Även i min avhandling står jämförelse i fokus. Dels jämförs användningen av dialekt och standardsvenska

bland ungdomarna, dels också skillnaderna mellan ungdomarna i förhållande till variablerna kön och skola. Undersökningen är synkronisk.

Sociolingvistik är en relativt ung vetenskapsgren som uppstod under den senare delen av 1900-talet, i reaktionen mot den traditionella språkforskningen (Chamberts & Trudgill 1997: 57; Sundgren 2004: 14; Einarsson 2009: 20–21). Ett viktigt namn för sociolingvistikens uppkomst är Labov (Nuolijärvi & Sorjonen 2005: 11; Einarsson 2009: 20–21). Labov hävdade att termen *sociolingvistik* borde bli *lingvistik* eftersom han ansåg att det enda förnuftiga sättet att undersöka språk är att se på det verkliga språkbruket i dess naturliga sammanhang. Han menade således att det inte kan finnas en god språkvetenskaplig teori eller praktik som inte är social. (Labov 1972: xiii.)

I enlighet med de beskrivningar av sociolingvistik som presenteras ovan innebar introduktionen av sociolingvistik som vetenskap att forskarna började koncentrera sig på sociala variationer av språket (Ivars 2001: 9; se även Sundgren 2002: 23). Att en sociolingvistisk utgångspunkt skulle vara det enda sättet att ta sig an språkforskningen och dialektologin (se Chamberts & Trudgill 1997: 57) skapade naturligtvis motstånd bland de traditionella språkforskarna och dialektologerna och idag har de båda inriktningarna närmast sig varandra på så sätt att de flesta forskare kan hålla med om att båda grenar behövs. Språkforskningen är beroende av både lingvister och sociolingvister eftersom kunskap behövs både om språkets inre struktur och om dess bruk. (Einarsson 2009: 21.) Den omfattande lingvistiska och sociolingvistiska forskning som har gjorts visar också detta (se avsnitt 4.1). Enligt Einarsson (2009: 146) kan sociolingvistik ses som en arvtagare till den klassiska dialektforskningen eftersom man inom de båda riktningarna är intresserad av talat språk och av variationer i och av talat språk (se bl.a. Sundgren 2002; Wiik 2002; Nuolijärvi & Sorjonen 2005; Rabb 2007).

Mellan språk och samhälle kan man urskilja tre olika samband. Det första innebär att samhällsstrukturen avgör det språkliga beteendet beroende på regional, social, könslig eller etnisk tillhörighet. Detta synsätt innebär att individernas språkbruk styrs enbart av t.ex. samhällsklass och kön. Den språknorm man har skulle då vara helt beroende av social bakgrund. Samhället styr språket. Det andra sambandet innebär i sin tur att det språkliga beteendet avgör samhällsstrukturen. Detta betyder att de individer som innehar ordets makt också är de som styr hur samhället ser ut. De som saknar ordets makt kan på motsvarande sätt inte heller påverka samhället. I detta fall är det språket som styr samhället. Det tredje sambandet mellan språk och samhälle är när samhällsstrukturen och det språkliga beteendet påverkar varandra, dvs. språket styrs till viss del av den sociala bakgrunden, men språket kan också påverka samhället. (Einarsson 2009: 18–19.)

Einarsson (2009:19) menar att av dessa förefaller den tredje vara det mest logiska – samhälle och språk hör ihop. Det är också ett synsätt som jag delar. De ungdomar jag undersöker är påverkade av den sociala bakgrund de har då det gäller attityder till dialekt och standardsvenska, samtidigt som deras eget språkbruk ger ett avstamp i samhället. Framför allt viktiga personers språkbruk påverkar (t.ex. föräldrar och vänner; se avsnitt 3.4). Det är fråga om en växelverkan mellan språk och samhälle.

Min avhandling är av sociolingvistisk karaktär eftersom jag undersöker hurdana attityder Närpesungdomarna har till två svenska varieteter. Inom socialpsykologin intresserar man sig också för språkattityder och t.ex. masktestet har sitt upphov inom sociolingvistik (jfr Lambert m.fl. 1960; Ajzen & Fishbein 2005; Bijvoet 2007: 136). Jag lyfter emellertid fram språkvarieteterna i min studie för att se vilken roll de har hos informanterna och vilka framtidsutsikterna är. Genom enkäten och intervjuerna kommer jag dessutom åt språkliga aspekter som kan förklara informanternas språkbeteende; sådant språkbeteende som inte framgår genom ett traditionellt masktest. Eftersom fokus är på språkvarieteterna faller studien inom sociolingvistikens ramar.

3.2 Begreppet 'attityd'

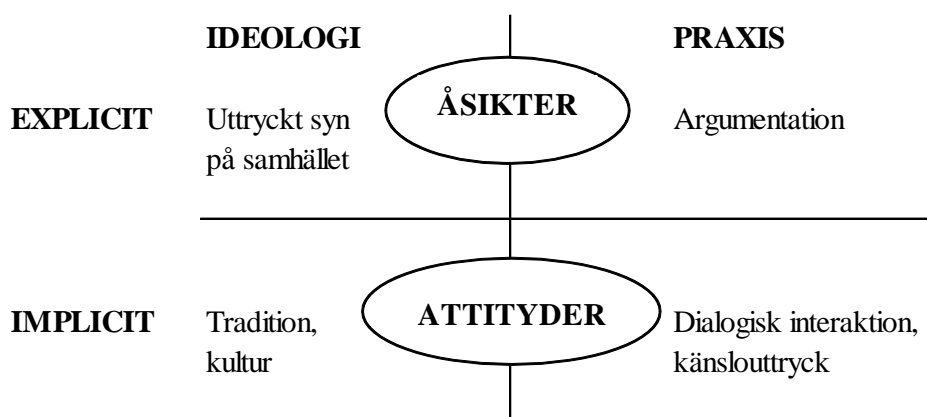
Ordet *attityd* kan härledas från latinets *aptitude* 'beredskap, böjelse' via italienska *atto* (ursprungligen från latinets *actus* 'handling, beteende') (Deprez & Persoons 1987: 125, Baker 1992: 11). Av härledningen ser man att attityder har att göra med beteende, men de är inte ett beteende i sig utan en beredskap till ett visst beteende (Einarsson 2000: 5).

Det finns många olika definitioner på attityd. Enligt Baker (1992: 10–11) är attityd en hypotetisk konstruktion som används i förklaringen av vilken riktning det mänskliga beteendet har och hur bestående det är. Tankar och känslor är inte direkt synliga och därför är också attityderna latent, men attityderna kan antydans i det externa beteendet. Attityder kan ofta summera, förklara och förutse beteende. Fishbeins och Ajzens (1975: 6) definition är att attityd är en inlärd benägenhet att reagera på ett objekt, konsekvent gynnsamt eller ogynnsamt. Detta objekt kan vara t.ex. ett språk, en grupp eller en person.

Attityder kan också sägas vara inlärd och implicita (Osgood, Suci & Tannenbaum 1957: 189; Doob 1967: 43 Baker 1992: 9–10; Mielikäinen & Palander 2005) och därmed något som man bär med sig hela tiden och som styr ens handlingar trots att man inte alltid är medveten om det. Attityder är ingenting

som man lättvindigt gör sig av med utan det krävs stora förändringar i föreställningar och känslor för att en attityd ska ändra riktning. Ju yngre man är när man bildar sig en attityd desto svårare är det att ändra den (Einarsson 2009: 219). Detta är också en av orsakerna till att jag valt att göra min undersökning bland ungdomar. Eftersom tidigt inlärd attityder är de som har störst benägenhet att hänga kvar tills individen uppnår vuxen ålder kommer ett studium av ungdomarnas attityder också att kunna ge riktlinjer för hurdan situationen blir i framtiden.

Mattfolk och Östman (2004: 74–75) gör en åtskillnad mellan explicita åsikter och implicita attityder (se även Mattfolk 2005; Kristiansen 2006). Mattfolk och Östman (2004: 75) förklarar ett explicit uttalande som något som man kan ställas till svars för medan ett implicit uttalande är något som man kan förneka (se även Östman 1986: 17–27). Mattfolk och Östman (2004: 75) menar alltså att en individ kan ge ett explicit uttryck för en åsikt och även argumentera för den. Attityder däremot kan inte uttryckas explicit utan tar sig i stället uttryck i en individs tonfall, gester och andra känslouttryck. (Se figur 3.)

Figur 3. Åsikter och attityder (Mattfolk & Östman 2004: 76; Mattfolk 2005)

Även Einarsson (2009: 224) säger att attityder kan observeras genom t.ex. röstläge och tonfall i samtal. Det intressanta för en attitydforskare är således för det första den implicita ideologin, dvs. det sociala sammanhang man föds till och de (traditionella) värderingar som man har utan att ifrågasätta (se figur 3). För det andra intresserar den implicita praxisen (hur man uttrycker sig i förhållande till tema och samtalspartner). En viktig aspekt i fråga om detta är att i uttrycker man omedvetet sina implicita attityder. (Mattfolk & Östman 2004: 76–77.) Åsikter är alltså mer kognitiva och kan uttryckas i ord medan attityder är mer känslomässiga och svårare att verbalisera (Bijvoet 2007: 117).

Baker (1992: 14) menar att 'åsiikt' kan definieras som en öppen tro utan känslomässig reaktion, till skillnad från 'attityd' som innehåller känslomässiga reaktioner. Åsikter är också uttalade medan attityder kan vara latenta. Även här kommer distinktionen mellan explicita åsikter och implicita attityder fram.

I min avhandling undersöker jag både det explicita och det implicita. Informanterna har möjlighet att uttrycka sina åsikter, men det finns även utrymme för det implicit uttryckta. Genom att bl.a. undersöka informanternas sociala situation (t.ex. modersmål, språkbruk med familj, vänner osv.) får jag en bild av deras traditionella värderingar och av deras attityder. Om man utgår från Mattfolks och Östmans (2004) sätt att se på attityder belyser mitt material därmed både åsikter och attityder. Jag anser emellertid att delar av attityden kan uttryckas explicit. Attityder består t.ex. av alla de föreställningar och den kunskap man har om ett objekt. Dessa föreställningar och denna kunskap kan man ge ett explicit uttryck för, vilket också betyder att man kan uttrycka åtminstone delar av attityden explicit. De rena känslouttryckarna är ändå avgörande för attityden och svårare att få grepp om, speciellt eftersom jag inte använder mig av videobandade intervjuer eller samtal och därmed inte kan tolka gester eller tonfall. För att komma åt de implicita attityderna till dialekt och standardsvenska har jag därför använt mig av masktestet (se avsnitt 2.2.1; jfr Bijvoet 2007: 127, 134; Einarsson 2009: 219).

Fishbein och Ajzen (1975: 6) menar att attityder är inlärd, vilket Osgood m.fl. (1957: 189) också konstaterar. Till detta kan man finna paralleller i Mattfolks och Östmans figur där det inlärd består av t.ex. traditioner och kultur (se figur 3). Att attityder är inlärd betyder också att det finns "inlärare". Sådana är främst auktoriteter, som familjemedlemmar och vänner, men även t.ex. media kan påverka attityderna (Fischbein & Ajzen 1975: 9–11; Abercrombie 2006: 38; Bijvoet 2007: 117).

Attitydens komponenter

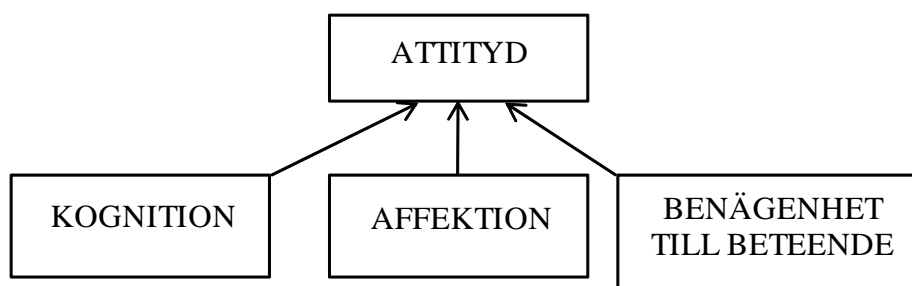
Inom språkattitydforskningen finns det flera olika sätt att ta sig an problemet med attityder, alltifrån en behavioristisk till en mentalistisk infallsvinkel (Mielikäinen & Palander 2005). En skillnad mellan forskarna är hur de väljer att kategorisera attityder (Agheyisi & Fishman 1970: 138–139; Solís Obiols 2002). Det vanligaste är att dela in attityd i tre olika komponenter: den kognitiva, den affektiva och den konativa. Dock finns det även forskare som ser attityd som endast den affektiva komponenten.

Fishbein och Ajzen (1975: 12) tillhör den grupp av forskare som anser att attityd består av den affektiva komponenten. De utgår emellertid från indelningen i

kognitiv, affektiv och konativ, men menar således att attityd är endast den affektiva komponenten. De använder de övriga begreppen för att förklara beteende. Fishbein och Ajzen (ibid.) menar alltså att ett specifikt beteende styrs för det första av den kognitiva delen dvs. de föreställningar och den kunskap man har om ett objekt. Dessa kan vara många olika och påverka i olika hög grad och de styr i sin tur den affektiva komponenten, som alltså är själva attityden. Attityden styr sedan intentionen att reagera (den konativa komponenten), men kan också gå i motsatt riktning och påverka föreställningarna och kunskapen. Hurdan benägenheten att reagera är kan bero på många olika faktorer och det egentliga beteendet kan således variera. I varje situation vägs faktorerna mot varandra och resulterar slutligen i ett specifikt beteende. Detta beteende kan i sin tur påverka föreställningarna. Trots att Fishbein och Ajzen (1975) har de tre komponenterna som utgångspunkt placerar de alltså den kognitiva och den konativa komponenten utanför begreppet 'attityd'. (Se även Ajzen 2006).

Fishbein och Ajzen (1975) samt Ajzen (2006) fokuserar på att förklara ett specifikt beteende där attityd utgör endast en del av helheten. I stället för att försöka komma åt attityden försöker de förklara beteendet. (Se mer Ajzen & Fishbein 2005). Detta synsätt förstärker också Mattfolks och Östmans (2004) definition att attityder är endast implicita. Om man ser den affektiva komponenten som hela attityden (och således inte inbegriper den kognitiva och den affektiva komponenten) betyder det att attityden består av positiva och negativa värderingar som tar sig uttryck i känslouttryck.

Deprez och Persoons (1987: 125–127) tillhör den grupp av forskare som menar att attityderna består av alla tre komponenter, den kognitiva, den affektiva och den konativa (se Mielikäinen & Palander 2005; Einarsson 2009: 217–218). Den kognitiva komponenten innefattar all föreställning om och erfarenhet en individ har av ett visst objekt. Den affektiva komponenten är den värderande och anses vara den mest centrala. Den är uppbyggd av positiva eller negativa värderingar gentemot det objekt som en individ har olika föreställningar om. Den kognitiva och den affektiva komponenten bestämmer hur den konativa ser ut. Föreställningar och känslomässiga värden övergår i en specifik intention att reagera. Hur en person reagerar i en viss situation gentemot ett visst objekt beror till stor del på själva situationen, om beteendet är accepterat och hurdana konsekvenser det kan få (Deprez & Persoons 1987: 125–127). Baker (1992: 12) gör samma indelning av attityd. Han väljer emellertid att kalla den konativa komponenten för beredskap till beteende (readiness for action), se figur 4.

Figur 4. Attityd indelad i tre komponenter (Baker 1992: 12)

Bakers (1992) beskrivning av attityd har liknande drag som Fishbeins och Ajzens (1975), men Baker låter attitydbegreppet omfatta den kognitiva och den konativa komponenten. Fishbein och Ajzen (1975) fokuserar dock på beteende, med attityd som en del medan Deprez och Persoons (1987) samt Baker (1992) fokuserar på attityd. Det verkliga beteendet finns inte ens med i figuren. Detta är en klar distinktion mellan de två synsätten. Behavioristerna koncentrerar sig på attityd som ett led i beteendet och mentalisterna på attityd som en mental disposition gentemot ett objekt (Agheyisi & Fishman 1970: 138; Deprez Persoons 1987: 125).

Enligt Fishbein och Ajzen (1975: 131–215) finns det tre olika sorters föreställningar: deskriptiva (descriptive), slutledda (inferential) och informativa (informational). Skillnaden mellan dessa är att den första baseras på direkta observationer eller en direkt erfarenhet av ett objekt. Den andra grundar sig på slutledning, gammal föreställning har stärkts av ny, och den tredje baseras på vad auktoriteter säger om objektet. Den kognitiva delen av attityden är den del som kan uttryckas explicit och den uttrycks lättare i ord än den affektiva komponenten (Bijvoet 2007: 177). Ibland kan en individ ha mycket exakt och detaljerad kunskap om ett objekt och ibland är den bristfällig. Dessutom kan de olika föreställningarna framträda i olika mån.

Den affektiva komponenten är den värderande och anses vara den mest centrala. Den är uppbyggd av positiva eller negativa värderingar gentemot det objekt som en individ har olika föreställningar om och erfarenheter av. Värderingarna samt föreställningarna och erfarenheterna ställs alltså i relation till varandra och kan delas in i allt från en positiv och accepterande pol till en negativ och avvisande pol. De neutrala föreställningarna och värderingarna finns i mitten av dessa ytterpoler. Om ett känslomässigt värde står i relation till en föreställning som bygger på bristfällig kunskap kallas det fördom. När fördomar går för långt och baseras på endast mycket negativa värden har det uppstått en fientlig bild, en hatbild (Einarsson 2009: 218). Motsatsen kan sägas vara en idealbild där endast

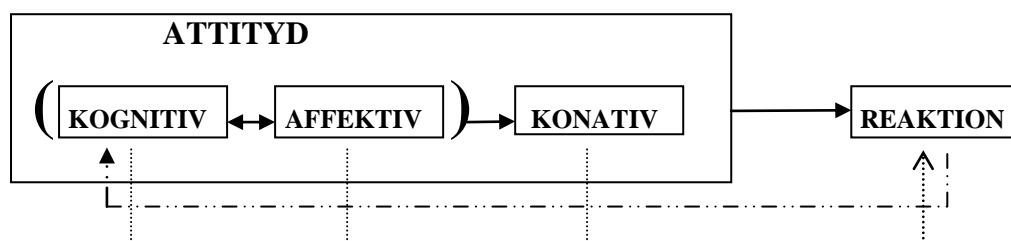
positiva värden tillskrivs objektet. Gemensamt för dessa ytterligheter är att de baseras på mycket begränsade trosföreställningar. (Deprez & Persoons 1987: 126.)

Den kognitiva och den affektiva komponenten bestämmer hur den konativa ser ut. Föreställningar, erfarenheter och värderingar övergår i en specifik intention att reagera. Hur en person reagerar i en viss situation gentemot ett visst objekt beror till stor del på själva situationen, om beteendet är accepterat och hurdana konsekvenser det kan få. (Deprez & Persoons 1987: 126–127.)

Den kognitiva och den affektiva komponenten harmonierar inte alltid. En person kan ha uttalade positiva föreställningar om t.ex. ett språk samtidigt som han kan ha dolda negativa känslor gentemot det (baserade t.ex. på irrationella fördomar, oro eller rädsla). De uttalade föreställningarna behöver således inte vara fullständiga lögner, men attityden är ändå negativ därför att fördomarna är starkare än de positiva föreställningarna. Formella uttalanden i attitydundersökningar reflekterar då kanske främst den kognitiva komponenten hos attityden, eller ytliga värderingar. Detta gäller framför allt när det handlar om djupa, privata känslor som inte samstämmer med det som offentligt är att föredra. (Baker 1992: 12, se även Mattfolk & Östman 2004.) Det här innebär att det inte räcker med att undersöka bara den kognitiva komponenten, och inte heller med att bara koncentrera sig på att undersöka attityderna genom formella uttalanden, eftersom dessa inte nödvändigtvis motsvarar attityder utan mer åsikter (jfr Mattfolk & Östman 2004). Men koncentrerar man sig endast på den affektiva komponenten anser jag att man i stället går miste om andra viktiga aspekter av attityden. Föreställningarna om och erfarenheterna av ett objekt kan i sig inte beskriva attityder, men i kombination med värderingarna kan de förklara dem. Det är inte heller enkelt att uttrycka förhållandet mellan attityd och verkligt beteende eftersom hur man i slutändan beter sig inte nödvändigtvis avspeglar den egentliga attityden (Baker 1992: 12–13; Bijvoet 2007: 115–116). Förväntningar utifrån kan till exempel bli så kraftfulla att de väger mer än individens egentliga intention att reagera. Därför är en undersökning gjord endast utgående från den verkliga reaktionen inte heller att föredra eftersom ett verkligt beteende kan vara resultatet av omgivningens förväntningar och inte av egna attityder.

Jag utgår från den attityddefinition som delar in begreppet 'attityd' i tre olika komponenter eftersom jag avser att diskutera informanternas intraspråkliga beteende genom attityden. Fishbein och Ajzen (1975: 11) konstaterar att många anser att det viktigaste i fråga om attityd är hur man upplever eller känner inför ett objekt, men jag anser att man inte kan utesluta det kognitiva och det konativa ur attitydbegreppet. Risken finns att man då går miste om viktiga aspekter av

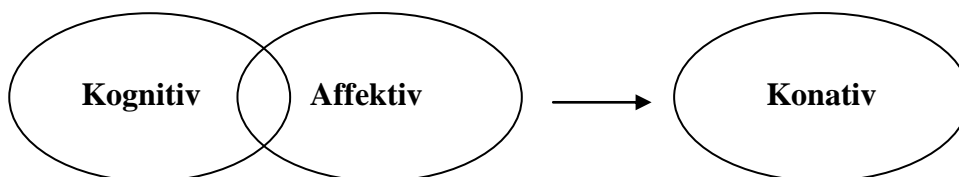
attityden, bl.a. de faktorer som ligger till grund för attityden (föreställningar och erfarenheter) och de explicita uttrycken och intentionen att reagera. Sådana aspekter kan vara viktiga i beskrivningen av objektets möjliga framtid. Föreställningen om ett objekt och den handlingsberedskap man har är en viktig del av attityden. Ser man på härledningen av ordet *attityd* ”beredskap till handling” sträcker sig attityd längre än till värdering. Det ungdomar i Närpes ”vet” om en varietet, hur de förhåller sig till den och det sätt som de troligtvis handlar på avspeglar attityden. I stor utsträckning håller jag alltså med Fishbein och Ajzen (1975) men jag väljer att definiera attityd som indelad i tre delar, enligt följande, figur 5:

Figur 5. Indelning av begreppet ’attityd’ i tre komponenter med ett verkligt beteende som följd

Den kognitiva komponenten, dvs. de föreställningar man har om ett objekt, styr den affektiva. De känslor man har inför ett visst objekt kan emellertid också påverka ens föreställningar vilket innebär att den affektiva komponenten i viss mån även kan påverka den kognitiva. Tillsammans bestämmer sedan dessa två den konativa komponenten. Genom parentestecknet i figuren vill jag poängtera att det är den kognitiva och den affektiva komponenten tillsammans som styr den konativa. De tre komponenterna bidrar sedan till en reaktion som styrs av den specifika attityden. Reaktionen kan dock också påverkas av andra föreställningar och känslor och annan handlingsberedskap inför andra objekt. En person som har en negativ attityd till ett språk, baserat på negativa föreställningar och känslor inför själva språket och dess användare, kan ändå i praktiken välja att använda språket om det leder till andra positiva aspekter. Att t.ex. använda ett visst språk under en arbetsintervju för att öka sina möjligheter att få ett jobb kan vara viktigare än att agera utgående från den negativa attityden till språket. De faktorer som leder till ett verkligt beteende är därmed inte knutna endast till attityden till det specifika objektet. Faktorerna kan också vara knutna till attityder till andra objekt. Detta samband visas genom de streckade linjerna som utgår från det kognitiva, affektiva och konativa och går mot reaktionen i figur 5. Den verkliga reaktionen i en specifik situation kan också i sin tur påverka föreställningarna dvs. genom nya slutledda föreställningar. Nya erfarenheter föder nya föreställningar som kan påverka attityden.

I min avhandling koncentrerar jag mig på attitydens alla tre delar, dvs. den kognitiva, den affektiva och den konativa (se figur 6).

Figur 6. Attitydens komponenter och inbördes relation

Den kognitiva, den affektiva och den konativa komponenten undersöks alla separat för sig med hjälp av olika metoder. Figur 6 visar att även om föreställningar och erfarenheter utgör en komponent skild från den värderande så överlappar de varandra trots allt. Den kognitiva och den affektiva komponenten styr tillsammans den konativa, vilket betyder att den konativa komponenten kan härledas från de två första. Jag kommer trots detta att undersöka varje komponent separat för sig så att jag kan lyfta fram olika aspekter av attityden. Utgående från det diskuterar jag ungdomarnas intraspråkliga beteende också i ett framtids-perspektiv. Jag delar in materialet enligt komponenterna därför att de belyser attityderna ur olika synvinklar och kan ge värdefull information. Den affektiva visar framför allt hurdan attityden är, men den kognitiva visar vad attityden beror på och den konativa hur den kan ta sig uttryck. Därför är det intressant att ta med alla tre aspekter i undersökningen och diskussionen av attityderna.

3.3 Forskning i attityder

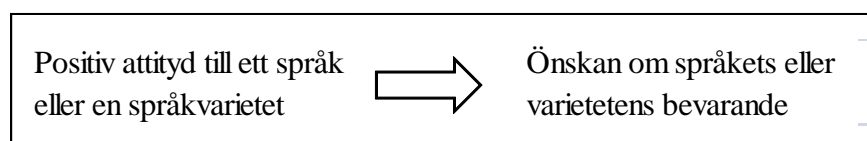
Inom sociolingvistik är man intresserad av sambandet mellan språk och samhälle. Attityder är ett samhällsligt fenomen och de formas i och av samhället, men kan i sin tur också påverka samhället. Undersökningar av attityder till språk faller därmed inom ramen för en sociolingvistisk undersökning.

Baker (1992: 9–10) ger tre orsaker till att attitydkonceptet är viktigt. För det första är *attityd* en term som används av många. Det är alltså inte en term som har skapats av specialister och som används av en begränsad grupp av människor. Termen *attityd* används i vardagligt tal. Det existerar en allmän uppfattning om vad attityd är. Man kan t.ex. tala om att en positiv attityd till hälsosam mat och motion ger ökad livslängd. På samma sätt är det med attityderna till språk. Språkets uppbyggnad, bevarande och utveckling, men också dess förfall och död är beroende av attityderna. (Baker 1992: 9–10.)

För det andra visar attityderna de tankar och trosföreställningar, preferenser och önsknings som finns i ett samhälle och de kan ge riktlinjer om och hur samhället kommer att förändras. För minoritetsspråk innebär dessa två aspekter att attityderna till språket kan visa ett mått på språkets hälsa. Positiva attityder kan leda till en positiv utveckling i form av uppbyggnad och bevarande. Positiva attityder föder också positiva tankar och önskemål om språkets bevarande. Negativa attityder fungerar tvärtom och kan resultera i ett språks förfall och död. I sådana fall har det inte funnits tillräckligt med samhälleliga önskemål om språkets bevarande eller önskemål om attitydförändring. Språkdöd innebär att ett annat (majoritets)språk tar över och blir dominerande och som slutligen gör att minoritetsspråket försvinner. Ett språks död är emellertid en utdragen process och tendenserna kan anas flera generationer i förväg. Processen är mångfasetterad där minoritetsspråket både förlorar talare och förändras hos dem som talar det. Det är svårt att avgöra när språkförändringarna är ”normala” och när de är tecken på språkdöd eftersom språk förändras hela tiden. (Dahl 2000: 159–161.) Språk förändras som en följd av att olika språk och kulturer möts (Kotsinas & Stenström 1999: 8; Kotsinas 2000: 21). Dock är språkförändringar inte orsaken till språkdöd utan påverkas av yttre faktorer som t.ex. migration, blandäktenskap och folkminskning (Dahl 2000: 161).

För det tredje menar Baker (1992: 10) att attityderna har visat sig ha en fortsatt, bevisad samhällsnytta och han säger att i över 60 år har attityd varit en värdefull variabel inom många olika områden (språk, religion, ras osv.). Även på senare tid har attityd varit en viktig faktor i språkforskningen.

Studier i språkliga attityder kan således förutsäga språkligt beteende (Solís Obiols 2002). När man studerar informanternas attityder till dialekt och standardsvenska kan man få fram individernas framtida språkliga beteende (se figur 7).

Figur 7. Positiva språkattityder och önskan om språkets bevarande

Om det existerar positiva attityder till ett språk eller en varietet finns det en större chans för språket att överleva eftersom en positiv attityd ger upphov till en önskan om bevarande som i sin tur kan leda till olika försök att bevara språket/varieteten (se Baker 1992: 9–10; Dahl 2000: 159–161).

3.4 Individen och språket

Individerna i ett samhälle kan delas in i olika grupper beroende på vilka variabler man väljer att sätta i fokus. Det kan vara t.ex. ålder, kön eller samhällsklass. (Kotsinas 1994: 16.) För olika samhällsgrupper spelar språket en stor roll när det gäller att dra gränser. Ungdomar kan till exempel markera generationsgränser och social identitet med hjälp av språket även om det också kan förekomma språkliga skillnader mellan könen inom t.ex. ungdomsgrupper. (Kotsinas 1994: 127.)

I det följande kommer jag att diskutera språk ur fyra olika synvinklar. För det första betraktar jag hur relationen ser ut mellan språk och variabeln kön (3.4.1). Jag går in på om och i så fall hur män och kvinnor (pojkar och flickor) talar olika och varför. För det andra reflekterar jag kring ungdomsspråk och hur det karakteriseras (3.4.2). För det tredje ser jag närmare på relationen mellan språk och utbildning (3.4.3) och för det fjärde diskuterar jag språket i förhållande till identiteten. Jag reder ut vad identitet är och ser närmare på var språket passar in i definitionen och hur språket används som identitetsmarkör (3.4.4). Som en förlängning av diskussionen kring språk och identitet tar jag även upp aspekterna solidaritet och status i fråga om språk (3.4.5).

Kön och identitet är båda viktiga aspekter i min avhandling, men kön och identitet existerar på lite olika nivåer och har olika funktioner. Huvudsyftet med avhandlingen är att genom att undersöka attityderna belysa informanternas intraspråkliga beteende i ett framtidsperspektiv, där kön fungerar som en variabel. Jag analyserar och diskuterar eventuella skillnader mellan flickornas och pojkarnas språkbeteende. Till skillnad från kön som variabel i attitydundersökningen fungerar också kön som en del av identiteten. Kön är ”allestädes närvarande” i fråga om identiteten. Det betyder att könet alltid är konstant och finns representerat i alla sociala sammanhang. På samma sätt är det med ålder. Ålder kan fungera som variabel i en undersökning, samtidigt är ålder alltid en del av identiteten. (Trost & Levin 2005: 165.) En av de första faktorer som interagerande personer lägger märke till hos varandra är just kön och ålder. Detta sker oftast utan att man explicit tänker på det. (Trudgill 2000: 61.) I det följande diskuterar jag kön som en variabel i relation till språk, men tangerar också aspekten kön i fråga om identitet. Fokus kommer emellertid att ligga på kön som variabel i förhållande till språkattityderna. Jag diskuterar även ungdomsspråk som en del av åldern eftersom ungdomsspråk är karakteristiskt för avhandlingens informanter. Ålder utgör dock ingen variabel i min studie.

3.4.1 Språk och kön

Kön kan ha olika innebörd beroende på om man syftar på det biologiska eller det sociala könet. Kön används ofta för att markera det biologiska könet, medan *genus* anger de sociala skillnaderna mellan män och kvinnor. (Einarsson 2009: 179; se Peltonen 2009: 16–19). Att skilja mellan dessa innebörder har blivit allt viktigare, framför allt bland sociologer, eftersom många av de skillnader som förekommer mellan pojkar och flickor inte är av biologiskt ursprung. Genusbegreppet innefattar de socialt konstruerade uppfattningarna om manligt och kvinnligt och behöver således inte vara en direkt följd av det biologiska könet. (Giddens 2007: 379.) Det har dock på senare tid blivit mer acceptabelt att använda termen *kön* även i den sociala betydelsen. (Grönberg 2004: 15–16). Eftersom *genus* också är en term inom språkvetenskapen kommer jag inte att använda den utan använder mig av *kön*. Trots det anser jag inte att variabeln kön inte är endast biologiskt betingad utan även socialt. Även Grönberg (2004: 16) gör på detta sätt och motiverar sitt beslut med att det i egenskap av språkvetare är opraktiskt att använda termen *genus*.

Bland språkforskarna idag är den allmänna uppfattningen att endast ett fåtal språkskillnader mellan män och kvinnor beror på deras biologiska kön. Skillnaderna i språket är således främst socialt inlärd (Eckert & McConnell-Ginet 2003: 15; Ohlsson 2007: 150). Jag vill emellertid betona att min undersökning inte kan klassificeras som tillhörande genusforskningen eftersom jag inte går närmare in på om könsskillnaderna beror på biologiska eller sociala faktorer. Om det finns skillnader mellan könen i mitt material kommer jag inte att diskutera huruvida dessa skillnader är biologiskt eller socialt betingade. Jag är emellertid medveten om att båda aspekterna kan finnas med (jfr Ohlsson 2007: 158; Peltonen 2009). Milles (2003: 11–12), som också använder termen *kön* genomgående i sin avhandling, utgår från att det är svårt att särskilja vad som är kön och *genus*. Därför kommer jag inte att försöka redogöra för om de könliga skillnaderna är av typen kön eller *genus*.

De språkliga skillnaderna mellan flickor och pojkar kan bl.a. bero på de olika sociala roller som de förväntas spela i samhället (Kotsinas 1994: 127). Eckert och McConnell-Ginet (2003: 19) uttrycker det på följande sätt: ”they do not have the option of growing into just people, but into boys or girls”. Könsskillnaderna och orsakerna till dem har i och med genusforskningens frammarsch hamnat i fokus. Inom genusforskningen finns det också en språklig aspekt, dvs. om och i så fall hurdana språkliga skillnader det finns mellan mäns och kvinnors språk (och varför). Edlund m.fl. (2007: 74) menar att man måste klargöra om skillnaderna gäller faktiska skillnader eller om det gäller föreställningar om skillnader mellan

könen. Föreställningarna om skillnaderna är många, men de behöver inte alltid samstämma med de faktiska skillnaderna. Det finns nämligen flera stereotyper kring manligt och kvinnligt språk, t.ex. kan kvinnornas språk sägas stå för närhet och samhörighet och männens för distans och kontroll. (Edlund m.fl. 2007: 74–75.)

Skillnader finns mellan könen, men om de är biologiska eller sociala, faktiska eller föreställda är svårt att ta ställning till. Man har ändå kunnat lägga märke till att det finns skillnader mellan flickors och pojkars språk redan i tidig ålder. Redan före skolstarten har det visat sig att barnen har en föreställning om hur flickor och pojkar beter sig (Einarsson & Hultman 1984: 227). I enkönade grupper organiserar sig pojkarna så att var och en får sin bestämda plats i en hierarkisk ordning. Pojkar ger också direkta order och regelsystemen är mer öppna och tydliga medan flickor leker i mindre grupper där de försöker anpassa sig efter andra. De ger inte direkta order utan förslag till vad man skulle kunna göra. (Adelswärd 1991: 114.) Flickor tenderar att ha ett större behov av att känna sig trygga i talsituationen och använder språket för att skapa och upprätthålla relationer till andra. De bygger sina repliker till större del på föregående talare, medan pojkarna oftare tar upp nya ämnen under en diskussion. Bland pojkar har språket funktionen av att skapa högre status eller upprätthålla status i den hierarkiska ordningen och de lär sig tidigt att språket kan användas för att få uppmärksamhet. De könsliga förhållningssätten till språket som utvecklats från tidig ålder gör att flickor hellre talar i små, bekanta grupper medan pojkar är mer bekväma att tala i större grupper bland människor de inte känner. (Tannen 1991: 77; Kotsinas 1994: 127.)

I jämförelsen mellan flickor och pojkar har det också visat sig att flickor har svårt att hävda sig i klassrumssituationer och de har ofta en passiv, men omhändertagande roll. Pojkarna står däremot i centrum. (Hultman 1990: 24 – 25; Einarsson 1991: 5.) Dessutom uppfattas pojkar i allmänhet som roligare än flickor, främst därför att pojkar inte upplever flickor som roliga. (Ohlsson 2003: 317–320.)

En studie om språkliga skillnader mellan män och kvinnor som är riksdagstalare visar att kvinnorna anpassar sig till den formella situationen i riksdagen och den språkvarietet som gäller där, dvs. den språknorm som har gällt även innan kvinnorna fick tillträde till riksdagen. Vägen till det offentliga språket är längre för kvinnor än för män. I mer informella sammanhang använder kvinnorna däremot en mer ledig stil. Det här visar att kvinnor har en vidare repertoar och är mer benägna att anpassa sig till talsituationen. (Thelander 1986: 160–163.) I Milles (2003: 118–119) undersökning av de språkliga könsskillnaderna i mötes-

kontext visade sig tre variabler vara signifikant avvikande. Den första visade att talturer som uppmanar till respons var mer typiska för kvinnor än för män. Den andra visade att andelen misslyckade turer var högre för kvinnor än för män. Den tredje och sista visade att kvinnor gav fler uppbackningar än män.

Kvinnor verkar vara mer medvetna om språkets sociala betydelse och tar till sig det som verkar ”vårdat” och ”fint”. Kvinnor har alltså en större benägenhet att använda former som närmar sig standardspråket. (Labov 1972: 302–303; Einarsson 2009: 182, 179). Även Legaudaite (2009: 200) konstaterar att pojkar har en större benägenhet att använda slang än flickor. Kotsinas (1994: 128) presenterar några hypoteser för att förklara detta fenomen. Det kan t.ex. bero på att flickor/kvinnor överlag har en mer osäker position än pojkar/män och därför försöker förmedla prestige genom språket. Det kan också bero på att könen bildar olika typer av sociala nätverk. Kotsinas (1994: 130) konstaterar också i sin egen undersökning att flickorna använder mer högstatusspråk än pojkarna. Pojkarnas språk är mer konservativt och förmedlar ”manlighet” och ”tuffhet”, medan flickornas språk är inriktat på att markera en öppen, social prestige och ett nyskapande. (Kotsinas 1994: 131.)

3.4.2 *Ungdomsspråk*

Förutom de variationer som förekommer i språket mellan män och kvinnor finns det också skillnader i språket mellan yngre och äldre. Det finns flera olika definitioner på vem som kan karakteriseras som ungdom. Ofta kan åldern variera från 13 år upp till 29. Synen på ungdomstiden ändras också från generation till generation. (Grönberg 2007: 222.) I mitt material varierar åldern på informanterna mellan 13 och 17 år. Eftersom detta faller inom ramen för tonåringar avgränsar jag dem också till att vara ungdomar. På liknande sätt gör även Grönberg (2007: 223).

Grönberg (2007: 225–226) menar att det kan vara svårt att ställa olika åldersgrupper mot varandra eftersom man inte alltid kan veta vad skillnaderna beror på. Det kan bero på åldern i sig, men även på att grupperna har lärt sig huvuddelen av sitt ordförråd vid olika tidpunkter. I mitt fall är åldersskillnaden så pass liten så att informanterna har lärt sig språket under samma tidsperiod. Därför används inte åldern som en direkt variabel, men eventuella åldersskillnader kan skönjas eftersom åldern delvis hör samman med indelningen enligt skolor.

Ungdomsspråket har ibland anklagats för att vara otydligt och slarvigt i jämförelse med äldres språkbruk, vilket också till viss del är sant eftersom ungdomarnas stil är mer känslöbetnad, associativ och omedelbar. Trots denna

kritik är ungdomarnas språk inte ett fattigt språk. (Adelswärd 1991: 105–106) Kotsinas (1994: 57) menar att ungdomsspråket ofta karakteriseras som torftigt i fråga om ordförrådet. Specifikt för de ungas sätt att uttrycka sig är att de ofta faller omdömen och vädjar och deras åsikter är starka och intensiva. (Adelswärd 1991: 105–106; Kotsinas 1994: 47). Språket är ett sätt att uttrycka grupp-samhörighet och känslor vilket innebär att ungdomarna delar med sig av sina värderingar och pratar om här och nu. Till skillnad från de vuxnas språk värderas inte individualitet och logik lika högt. (Adelswärd 1991: 105–106.) Ungdomsspråket uppfattas ofta som dåligt, oavsett årtionde, även om det kan karakteriseras som expressivt och kreativt. Orsaken till att en ung människas språk naturligt nog är expressivt är att tonåren är en period i livet då starka känslor är i rörelse (Kotsinas 1994: 11, 23, 52.)

När det gäller ungdomsspråk är det viktigt att man har i åtanke hur ungdomarnas livsvärld ser ut. Tonåringar är fortfarande ganska begränsade till hemmet, skolan och vänkretsen där de får sina största influenser. Det är också ganska sällan de deltar och yttrar sig i formella sammanhang (möten o.d.). I och med att ungdomar saknar sådan erfarenhet uppfattas ungdomsspråket ofta som att det innehåller ”brister”. När ungdomarna blir äldre kommer de däremot att ställas inför nya situationer och således få nya språkliga influenser. (Kotsinas 1994: 53.)

Att ungdomar inte alltid talar ”korrekt” har flera orsaker. Ungdomar har t.ex. nödvändigtvis inte lärt sig alla de normer som kommer med standardspråket. Dessutom kan de språkliga varieteterna vara knutna till den sociala identiteten och därför viktiga att framhålla. (Kotsinas 1994: 164–165.) Kotsinas (1994: 131, 165) konstaterar att dialekt kan knytas ihop med manlighet och tuffhet, medan standardspråket står för mer feminina associationer vilket gör att framför allt pojkar (men även flickor) hellre använder dialekten. Prestigen bland ungdomar kan således ligga i att inför vännerna våga bryta mot vuxenvärldens normer och inte i att tala ”korrekt” (Kotsinas 1994: 165).

Tidigare trender har visat att det framför allt är ungdomar som använder dialekt i situationer där man tidigare talade standardsvenska. I slutet av 1980-talet skrev Ivars (1988: 34) att dialekten hade vunnit terräng i skolan, vid läkar- och sjukhusbesök och på statliga och kommunala ämbetsverk. Tidigare hade man alltså använt standardsvenska i dessa situationer. I en undersökning som jag gjorde 2004 i Närpes (se Nyholm 2007b) visade det sig att en stor majoritet av de informanter som deltog (abiturienter) talar dialekt i de allra flesta situationer i Närpes, t.ex. hemma, med vänner, i skolan (både på rasterna och lektionerna), i butiken, på banken, restaurangen och sjukhuset.

Språk och språkvarieteter kan ha olika status beroende på vem det är som använder dem. Det språk som används av grupper med hög status värderas ofta högre än det språk som används av grupper med låg status. När det gäller ungdomsspråket har det allmänt taget en lägre värdering än vuxnas språkbruk. Detta beror på att de avvikelser som ungdomsspråket uppvisar kan tolkas bero på bl.a. undermåligt ordförråd eller lättja. (Kotsinas 1994: 15.)

Enligt Drange och Hasund (2000: 204) kan man genom att studera ungdomsspråket se vart språkutvecklingen är på väg, eftersom det är ungdomar som oftast är de första att ta i bruk nya ord och uttryck. De språkliga novationer som finns i ungdomsspråket vinner ofta inträde, vilket innebär att ungdomarna spelar en stor roll när det gäller allmänspråket. Vi lever i föränderlighet och ungdomarnas språk kommer också att ändras för varje generation i och med att deras livsvärld förändras. Därmed utvecklas också språket. (Kotsinas & Stenström 1999: 10–11.)

3.4.3 *Språk och utbildning*

Ungdomstiden är en tid då de allra flesta går i någon form av skola. Val av språk och språkvarieteter aktualiseras i skolan och kan vara olika beroende på vilken situation (lektionstid eller rast) det är frågan om. I en undersökning gjord 2004 konstaterade jag att i Närpes används dialekten i skolan, framför allt på rasterna, men delvis också i lärarrummet och på lektionerna. (Nyholm 2007b: 96.) Smulter (2011) har gjort en undersökning pro gradu om användningen av standardsvenska och dialekt på lektionstid (modersmålet). Informanterna i hennes undersökning är från olika högstadieskolor i Österbotten och de består av både lärare och elever. Resultatet visade att standardsvenskan är den dominerade varieteten bland lärarna och att det också är den varietet som majoriteten av eleverna föredrar att lärarna använder. Standardsvenskan används alltså i skolmiljön i Österbotten, framför allt av lärarna, men i vissa situationer även av eleverna.

På samma sätt som ungdomsspråket kan skilja sig från vuxenspråket, har det också visat sig att det kan finnas skillnader mellan hur personer med olika utbildningsbakgrund talar. Även om ungdomarna utgör en helt enhetlig grupp om man utgår från åldern är gruppen inte enhetlig om man utgår från utbildning, i och med att en del av informanterna går i högstadiet, en del i gymnasiet och en del i yrkesskolan.

Allmänt taget kan man säga att de personer som tillhör de lägre samhällsklasserna använder en mer utpräglad dialekt (Norrby & Håkansson 2010: 56). Nordberg (1985) visade i sin undersökning i Eskilstuna att de personer som hade lägst

utbildning också hade flest traditionella dialektdrag. Trettio år senare bekräftade Sundgren (2002) detta resultat då hon konstaterade att de med högst utbildning har fler standardspråkliga drag, medan de med lägst utbildning har fler traditionella dialektdrag. Även denna undersökning gjordes i Eskilstuna.

Grönbergs (1999: 83–84) forskningsresultat visade att utbildningsteoretiskt inriktade flickor hade en större benägenhet att snappa upp språkliga novationer från det närliggande storstadsområdet än vad de mer praktiskt inriktade pojkarna hade. Det skulle därmed betyda att praktisk utbildning relaterar till traditionell dialekt medan teoretisk utbildning relaterar till språkliga novationer. Det är dock svårt att säga om gruppskillnaderna i Grönbergs (1999) resultat beror på utbildningsprogram eller på kön.

Wirdenäs (1999: 98) har jämfört språket i två grupper, en lågprestige och en högprestige. Hon konstaterade att i lågprestigegruppen används mer dialekt och fler svordomar i jämförelse med högprestigegruppen där man närmar sig ett mer normerat språkbruk.

Personer som har en lägre och mer praktisk utbildning tenderar att använda fler traditionella språkdrag (Nordberg 1985; Sundgren 2002). I min undersökning finns tre skolor representerade. Den första är högstadiet, vilket i sig inte kan ge riktlinjer om hurdan utbildning informanterna siktar på, eftersom högstadiet är en del av den obligatoriska grundskolan. Däremot ger både gymnasiet och yrkesskolan riktlinjer om hurdan utbildning informanterna strävar efter. Gymnasiestudier leder oftast vidare till högre studier på högskola eller universitet, medan yrkesskolan i sig ger en yrkesbehörighet. De som går i yrkesskolan får således mer praktiskt inriktade utbildningar, medan de som går gymnasiet oftast söker sig vidare till mer teoretiska utbildningar.

3.4.4 *Språk och identitet*

Språk har en kommunikativ funktion, men utöver detta kan språket också ha funktionen av identitetsmarkör. Språket har en identitetsbärande funktion. (Kotsinas 1994: 19; Møller 1999:44). Ungdomar använder ofta språket för att uttrycka solidaritet med varandra (Legaudaite 2000: 122) och språket fungerar därmed som en markör för grupptillhörighet.

Det kan anses finnas två teoretiska inriktningar då man talar om identitet. Den ena är social identitetsteori och den andra identitetsteori. Inom social identitetsteori menar man att identiteten grundar sig på grupptillhörigheten, dvs. den man är i gruppen (lärare, studenter...). (Trost & Levin 2005: 163–164.) Enligt social

identitetsteori har uppfattningen om en själv och hur identiteten byggs upp att göra med ens individuella grupptillhörighet (se bl.a. Helkama m.fl. 2000: 259–260). Ofta är det också så att individen gynnar den grupp som han själv tillhör och favoriserar den gentemot andra grupper eftersom man inom grupperna ofta stödjer varandra. Finns det emellertid en möjlighet att byta grupp till en med högre status kan i stället den individuella aspekten bli viktigare. (Kinnvall 2003.)

Inom identitetsteorin anser man att identiteten grundar sig på den rolltillhörighet man har och de förväntningar som ställs. Rolltillhörigheten är de positioner man har i en grupp (t.ex. lärare eller student). Dessa positioner följs av olika förväntningar som skapar en process (roll) hos individen och leder till ett beteende. Det finns olika normer för hur man bör bete sig när man befinner sig i situationer där t.ex. rollen som lärare eller student är aktuell. Det är då i främsta hand rollinnehavarens varseblivning av förväntningarna som har störst betydelse för beteendet. (Trost & Levin 2005: 150–151, 163–164.) Rommetveit (1955) var den förste att skilja mellan sända och mottagna förväntningar och normer. De sända är de som samhället ger. De kan bestämma hur man ska bete sig, bl.a. genom lagstiftningen, men också genom den sociala omgivningen. De mottagna förväntningarna är de man tar till sig genom att lyda lagen och lyssna på föräldrarna. Ibland uppstår en skillnad mellan dessa två, då en person bryter mot normerna. Det kan vara både avsiktligt och oavsiktligt. Oavsett avsikt kommer normbrottet (om det uppmärksammas av normsändaren) att bestraffas eller skapa en risk att bestraffas. (Trost & Levin 2005: 152.)

Förenklat kan man säga att social identitetsteori koncentrerar sig på vem man är i gruppen, medan identitetsteori koncentrerar sig på de förväntningar som ställs på positionerna och således på vad man gör.

Inom identitetsteorin fokuserar man på processerna bakom ett beteende, dvs. hur positionerna ger upphov till förväntningar som skapar en roll och leder till ett beteende. Med tanke på att avhandlingens huvudsyfte är att undersöka attityder till dialekt och standardsvenska ger materialet inte möjlighet att granska positionerna och de element som leder till ett beteende enligt identitetsteorin. Eftersom språket är ett socialt fenomen kommer jag att koncentrera mig på ungdomarnas sociala identitet. Einarsson (2009: 39) och Edlund m.fl. (2007: 166) säger också att förstaspråket (även dialekt) är en av de viktigaste faktorer som markerar den tillhörighet man har, vilket betyder att språket är knutet till grupptillhörigheten som står i fokus inom social identitetsteori.

Abercrombie (2006: 21–39) delar in social identitet i fyra punkter. För det första är identiteten beroende av den sociala kontexten. Den är alltså inte en inre medfödd egenskap utan skapas i interaktionen med andra. Interaktionen är ofta

knuten till språket, även om det förekommer flera andra sätt att interagera med omgivningen genom övriga sinnen (t.ex. genom olika synintryck, såsom miner, klädstil osv.). (Trost & Levin 2005: 98–99, 133). Eftersom identitet skapas i samspel med andra blir den beroende av både den egna uppfattningen och av andras uppfattningar om en själv. De sociala relationerna gäller familjen men också t.ex. vänner och lärare samt andra personer man utvecklar en relation till under livets gång. (Abercrombie 2006: 21–23.) Abercrombie (2006: 38) säger att bl.a. familjebakgrund har en avgörande betydelse i konstruktionen av identitet. En av attitydens beståndsdelar är den kognitiva komponenten som är uppbyggd av bl.a. informativa föreställningar som består av auktoriteters påverkan på attityderna. (Deprez & Persoons 1987; se avsnitt 3.2.) Auktoriteterna utgörs av familjemedlemmar och vänner, men också av andra närstående och bl.a. media. (Bijvoet 2007: 117.) Attityder byggs upp av auktoriteter och på samma sätt som auktoriteter påverkar attityder kan också auktoriteter påverka den sociala identiteten.

För det andra innebär identiteten också en känsla av tillhörighet som inte går att särskilja från känslan att veta vem man är. (Abercrombie 2006: 21, 24.) Individerna utvecklar olika strategier för att ge uttryck för tillhörighet, t.ex. yttre attribut (klädstil, frisyr osv.), men även språket spelar en roll (Sernhede 2002: 106; Abercrombie 2006: 25). Tillhörighetsstrategierna är subtila. Oftast tas de för givna, men om de utmanas eller jämförs med andra grupper kan de bli explicit betonade. Inom de flesta grupper fungerar språket (olika varieteter, men också olika sätt att använda ord/uttryck och öknamn/smeknamn) som en strategi för att markera tillhörighet. (Abercrombie 2006: 26; 30.) När man tillhör en grupp lär man sig också vilka förväntningarna är t.ex. då det gäller språket (Trost & Levin 2005: 150). Kotsinas (1994: 19) menar att språket är ett sätt att markera grupptillhörighet och används både medvetet och omedvetet. Eftersom språket kan användas som en strategi för att markera tillhörighet betyder det att språket inte är konstant för en individ, utan ändras beroende på kontext. (Kotsinas 1994: 19; Alsmark 2006: 10–11.) Känslan av tillhörighet och känslan av att veta vem man är innebär också en medvetenhet om vem man inte är. Identitet är då, för det tredje, också en fråga om skillnad. Den exkluderande aspekten innebär en känsla av vem som inte tillhör samma grupp, men också av vilken grupp/vilka grupper man själv inte tillhör. (Abercrombie 2006: 21; jfr Ahrne 1999: 5–11; Ahrne & Papakostas 2002: 16; Trost & Levin 2005: 161; se även Ståhlberg 1995: 28ff.) Einarsson (2009: 41) säger att individen har ett behov av att vara lik vissa, samtidigt som han då är olik andra. Detta kan gälla t.ex. kulturell eller etnisk bakgrund, som ofta manifesteras i språket. De språkliga normerna lär man sig mycket tidigt i åren, framför allt inom språkliga minoriteter. (Einarsson 2009: 41; jfr Tandefelt 1997.)

Enligt Ahrne och Papakostas (2002: 17) får en person sin identitet genom tillhörighet till en organisation. Familjer är en typ av organisation som innebär tillhörighet. Genom att känna till vilka organisationer människor tillhör kommer man också att kunna förstå deras handlingar. (Ahrne & Papakostas 2002: 14–17.) Det betyder att om man känner till en persons tillhörighet ger det också en förståelse för personens handlingar samtidigt som det visar vem han är.

Eftersom identiteten är socialt konstruerad och ett resultat av samhällets normer är den, för det fjärde, formbar och konstant under utveckling (Abercrombie 2006: 21). Även Qvist (1999: 26) menar att det finns två aspekter av identitet som är viktiga. För det första byggs identitet upp i individen, men i samspel med andra i samhället runtomkring. För det andra är identitet aldrig statisk. Hylland Eriksen (1996: 53) menar att samtidigt som vår individuella tillhörighet är förutbestämd så kan den påverkas och styras utgående från de val vi gör. Det finns dock en aspekt av identitet som är konstant för de allra flesta: kön. Även om man själv inte alltid uppfattar sig som man eller kvinna agerar de flesta ändå omedvetet i enlighet med sin könstillhörighet. Dessutom blir man själv också klassificerad av andra som antingen kvinna eller man. En annan aspekt som alltid finns representerad, men som inte är konstant på samma sätt är ålder. Man definierar ofta sig själv enligt ålder och så ser också andra på en. Kön och ålder är ”allestädes närvarande”. (Trost & Levin 2005: 165–167.) Informanternas sociala identitet är därmed formbar, men kön och ålder är närvarande i identiteten oberoende av om informanterna önskar det eller inte.

Grönberg (2004: 3–4) som har utfört en undersökning av språklig variation bland gymnasieungdomar i Alingsås har satt den språkliga variationen i relation till ungdomarnas sociala identitet. Undersökningen gäller inte ungdomarnas totala identitetsuppfattning utan om social identitet uttrycks i språklig variation. Grönberg använder Finks begreppsdefinition som utgångspunkt. (Grönberg 2004: 12–15.) Fink (1991: 206) menar att identitet kan vara numerisk, generisk och kvalitativ. Den numeriska identiteten tar sig uttryck genom namn, pass och dylikt. Numerisk identitet är konkret eftersom den kan avgränsas av en fysisk kropp. Den generiska identiteten är samhörighet med andra individer. (Fink 1991: 206–207; Grönberg 2004: 13.) Det är således den gruppstillhörighet som man har och som grundar sig på t.ex. nationalitet, familj samt intressen och åsikter. (Grönberg 2004: 13.) Den kvalitativa identiteten innebär också samhörighet med andra individer, men med utgångspunkt i yttre likhet, som t.ex. yrke, klädkod på arbetet osv. Den numeriska, den generiska och den kvalitativa identiteten växelverkar med varandra. Grönberg (2004: 13) gör dock den tolkningen att den generiska identiteten innebär gruppstillhörighet och att den kvalitativa identiteten innebär de yttre och konkreta sätt som identiteten tar sig uttryck på. Det betyder att faktorer

som kön, ålder och hemort kan kategoriseras som generisk identitet medan språkliga faktorer är uttryck för den kvalitativa identiteten.

Einarsson (2009: 40) tar upp både subjektiv och social identitet. Den subjektiva identiteten består av de egenskaper man anser att man har och av föreställningen om vilka grupper man vill tillhöra. Den sociala identiteten består av alla de olika grupper man tillhör. Både när det gäller den subjektiva och den sociala identiteten är varje individ unik i sin uppsättning. (Einarsson 2009: 40–41.) Subjektiv och social identitet överlappar varandra (jfr Trost & Levin 2005: 161). Det finns en växelverkan mellan hur man uppfattar sig själv och hur andra uppfattar en och det är svårt att säga vilket som kommer först. Man kan fråga sig om en individ har vissa egenskaper och önskemål om en grupptillhörighet som leder till att han söker sig till gemenskaper där han passar in baserade på dessa, eller uppstår vissa egenskaper till följd av en specifik grupptillhörighet? I sin undersökning av lokal dialekt och talspråksutveckling identifierar Skjekkeland (2009) två olika begrepp. Det första är 'homo domesticus' som avser sådana personer som tycker att den egna dialekten är viktig och som vill bevara den. De är personer som ofta förblir kvar på hemorten. Det andra begreppet är 'homo dynamicus' och avser sådana personer som söker sig utanför hemorten och som inte värderar den egna dialekten lika högt. Vad som emellertid är den avgörande faktorn för att olika personer omfattas av de olika begreppen är emellertid inte klart. Abercrombie (2006: 38) menar att "även om det vore sant att stilen och smaken i grunden bestämmer identiteten, är det ändå så att de ger en känsla av tillhörighet och att de är framförhandlade tillsammans med andra". Han pekar alltså på att det finns en växelverkan mellan hur man uppfattar sig själv och hur andra uppfattar en.

Ohlsson (2007: 157) beskriver sambandet mellan identitet och språkbruk och språkhandlingar på samma sätt som Abercrombie, dvs. att det finns en växelverkan mellan de två. Identiteten påverkar hur man använder språket i olika situationer samtidigt som språkbruket och språkhandlingarna påverkar identiteten. Språket är således avslöjande eftersom det visar vem man är och vart man hör, men också vem man vill vara och vart man vill höra (Sundgren 2007: 72).

Under det senaste decenniet har *globalisering* blivit en väl använd term i samhället. Globaliseringen har gjort att man alla i allt större utsträckningen upplever att man lever i "en enda värld". Globaliseringen skapas av en samverkan mellan politiska, sociala, kulturella och ekonomiska aspekter. En stor orsak till den ökade globaliseringen är utvecklingen av informations- och kommunikationsteknologin som har möjliggjort ett snabbt och omfattande samspel mellan människor över hela jorden. Idag kan personer på var sin sida om jordklotet ha tätare kontakt med varandra än t.ex. två grannar. Den nya teknologin har också

bidragit till ett ökat informationsflöde. Man kan omedelbart uppdateras med de senaste nyheterna från världens alla hörn. Det har lett till att många har börjat tänka globalt framom nationellt. Identitetsuppfattningen har därför ändrat skepnad. Från att den egna nationen har stått som grund för identitetsbildandet visar tendenserna idag att det istället har skett en förskjutning mot det globala hållet. I stället för de nationella faktorerna har andra blivit viktigt för byggandet av identitet, t.ex. olika lokala och kulturella faktorer. (Giddens 2007: 61–63; se Phillipson 2001:187.)

3.4.5 *Solidaritet och status*

De attityder en individ har är inte medfödda utan uppstår genom en socialisationsprocess. Under den primära socialisationen är det främst föräldrar och/eller andra nyckelpersoner som förmedlar attityderna, medan det under skoltiden även infaller en sekundär socialisation då vänner, skola och massmedia tar över en del av rollen som attitydförmedlare. (Bihl & Nilsson 2006: 31; Bijvoet 2007: 117.) Den primära och den sekundära socialisationen styrs av auktoriteter (jfr den kognitiva komponenten avsnitt 3.2) och gäller därmed också de attityder som man har/får till språk. Språkattityderna står i direkt relation till det modersmål man själv har. (Se Einarsson 2009: 39–40.) På samma sätt som attityderna uppstår genom kontakten med andra lär man sig sitt modersmål främst av föräldrar (eller andra nyckelpersoner) och därför utvecklas både attityderna och språket genom kontakten med andra (Dahl 2000: 51–52).

Mellan olika språk och språkvarieteter uppstår ofta ett spänningsförhållande. Spänningen uppstår mellan status och solidaritet, då en talare å ena sidan vill tala den varietet som signalerar var hans solidaritet ligger samtidigt som han å andra sidan eftersträvar den varietet som talas av dem med hög status. Ofta är det standardsvenska som signalerar status och dialekt som signalerar solidaritet, (Bijvoet 2007: 121; Nyholm 2007b: 98–99; 2011: 111; Einarsson 2009: 222.) även om dialektens solidaritetskänsla inte alltid är självklar (jfr Sandström 2010: 20).

Det språk som används av grupper med hög status är också det språk som vanligen uppfattas ha högre status, till skillnad från det språk som används av grupper med lägre (låg) status (Kotsinas 1994: 15). I allmänhet tillskrivs standardvarieteterna högre status eftersom de förknippas med bl.a. makt, utbildning och god ekonomi. Dialekterna har då ofta en lägre ställning i fråga om samhällelig prestige. Dialekterna genererar ofta en solidaritetskänsla, dvs. en strävan att upprätthålla och värna om den egna identiteten i en grupptillhörighet. De som inte talar standardvarietet identifierar sig ofta starkt med den egna

språkgruppen vilket också betyder att de inte heller nödvändigtvis vill offra den egna språkliga identiteten, även om de skulle vinna på det i t.ex. ekonomiskt hänseende. (Bijvoet 2007: 121–122.) Einarsson (2009: 37) menar att normanpassning beror på solidaritet. När en person anpassar sig till normen (t.ex. till att tala på ett visst sätt i en viss situation) visar han solidaritet gentemot de personer som han önskar känna solidaritet med. Graden kan variera och för vissa är anpassningen till gruppen av största vikt och de anammar normen fullt ut, medan vissa inte har ett lika stort behov av att visa solidaritet och anpassar sig därför inte lika mycket till situationen. (Einarsson 2009: 37.)

Även om dialekter har en solidaritetsdimension har de även en statusdimension, dock inte i samma bemärkelse som standardsvenskan. Dialekterna kan nämligen ha förtäckt prestige och uttrycka t.ex. manlighet eller tuffhet. (Kotsinas 1994: 131; Bijvoet 2007: 121.) Nordberg (2007: 23) säger att förtäckt prestige är orsaken till att icke-standardvarieteter fortlever och sprider sig.

De egenskaper som dialekten har och som innefattar både solidaritet och förtäckt prestige skapar en gräns för en viss grupp. Språkbruket får en social innebörd och resulterar också i andras attityder gentemot en själv. Attityderna gäller till språket/varieteteten, men också till dem som talar det/den. Ofta har man positiva attityder till den egna gruppen och varieteteten och mer negativa attityder till andra. (Nordberg 2007: 23.) Om en person som talar dialekt vill ändra grupptillhörighet, t.ex. för att kunna tillhöra de högre kretsarna i samhället, kan han markera det genom att ändra sitt språkbruk till den mer statusskapande standardsvenskan (Dahl 2000: 120–121). Här är det emellertid viktigt att komma ihåg att ungdomar upplever det nödvändigtvis inte som en vinst att genom standardsvenska uppnå högre status. För dem kan i stället prestige i vänkretsen och att bryta mot de standardspråkliga normerna vara viktigare. (Kotsinas 1994: 165).

Valet av språk kan också styras av viljan att markera solidaritet eller avståndstagande. (Kotsinas 1994: 19). Detta visar Eckerts (1989) undersökning av två ungdomsgruppers (Jocks och Burnouts) språk i Detroit (se även Eckert 2000). Inom grupperingarna Jocks och Burnouts använder ungdomarna språket på olika sätt för att markera en frigörelse från de egna föräldrarna, men också för att markera ett avståndstagande från den andra gruppen.

I min studie fungerar solidaritets- och statusprincipen som utgångspunkt för hypoteserna (se avsnitt 2.1). Dessutom undersöks om och hur ungdomarna uttrycker solidaritet och status i förhållande till dialekt och standardsvenska.

4 TVÅ SVENSKA VARIETETER – DIALEKT OCH STANDARDSVENSKA

Kapitel 4 inleds med en kort översikt av forskningen i det svenska språket och dess varieteter (4.1). Jag behandlar därefter indelningen av de svenska dialekterna med fördjupning i de finlandssvenska dialekterna (4.2). Slutligen koncentrerar jag mig på att diskutera definitionerna av 'dialekt' och 'standardsvenska' (4.3). Definitionen av begreppen i min avhandling formuleras dock först i kapitel 5, där jag även presenterar de intervjuade informanternas beskrivning av dialekt och standardsvenska.

4.1 Forskning i dialekter

Svenska dialekter har varit föremål för forskning under lång tid. Vid sekelskiftet 1500–1600 verkade bl.a. Bureus, en av föregångarna på området. Det var dock först på 1700-talet som dialektstudiet blev mer systematiskt och ledde till att en av de största svenska dialektordböckerna utkom (ca 100 år senare). Samtidigt blev dialektstudiet mer vetenskapligt eftersom dialekterna började betraktas som värdefulla källor för den språkhistoriska forskningen. Det nya betraktelsesättet berodde på att man märkte att dialekterna hade bevarat vissa språkdrag som i den standardiserade svenskan länge hade varit försvunna. (Pettersson 2005: 204.)

I Svenskfinland har dialektforskningen en lång och mångsidig tradition (Wiik 2002: 19). Grunden lades på 1800-talet av Freudenthal (Thors 1981: 39; Ivars 2007: 36). Freudenthal skrev om flera dialekter i Österbotten, bl.a. om Närpes- och Vörådialekten (Freudenthal 1878; 1889). Det intressanta med Freudenthal är att han beskriver dialekten i relation till standardsvenskan. Dikotomin mellan dialekt och standardsvenska har alltså varit dominerande i den äldre beskrivningen av språksituationen i Svenskfinland (Wiik 2002: 30). Wiik (2002: 19) gör också hon en liknande jämförelse mellan bl.a. dialekt och standardsvenska och även i min avhandling jämförs varieteterna.

Andra svenska dialektforskare från sekelskiftet 1800–1900 är bl.a. Hagfors (1891) som skrev om Gamlakarlebymålet och Vendell (1904-1907) som skrev om Pedersöre-Purmomålet. Dessutom beskrev Hultman (1894) de östsvenska dialekterna vilka ännu idag står som modell för indelningen i Finlands och Estlands svenska dialekter. På 1900-talet kom formläran att stå i fokus för dialektforskningen bl.a. av Hummelstedt (1939), Ahlbäck (1946) och Huldén (1957). Dialekternas ordförråd har behandlats av t.ex. Nikula (1979), Vidjeskog (1993) och Nyström (2000), medan bl.a. Ivars (2010) har undersökt dialekters

syntax. Andra dialektforskare är t.ex. Sundberg (1993), Wiik (2002), Rabb (2007) och Sandström (2010).

Inom dialektforskningen låg fokus i början främst på lingvistik (Linell 1982: 9). Ny teknologi möjliggjorde dock fler metoder och teorier i fråga om språkforskningen och den tog därför även en sociolingvistisk inriktning. Inom den finlandssvenska traditionen har flera forskare riktat in sig på sociolingvistiska frågor, t.ex. Nyholm (1984) som beskrivit svenskan i Helsingforsområdet med betoning på förhållandet mellan stadsmål och dialekt samt Tandefelt (1988) som beskrivit tvåspråkigheten i Helsingforsområdet. Även Ivars (1986) har undersökt emigrationsspråk i Sverige ur en sociolingvistisk synvinkel. (Se mer Ivars 2007: 36–38.)

Dialektforskningen har, för svenskans del, över 400 år på nacken. Vägen har ändå inte alltid varit enkel. På 1970-talet började nämligen en nedåtgående trend för dialektintresset i den akademiska världen (Ivars 2001: 9).

Dialektutjämningen är ett problem som antas bli allt tydligare (Wiik 2002: 30–31), men den lokala dialekten har trots allt ett starkt fotfäste i glesbebodda områden, som t.ex. Närpes. Utjämningen har lett till ett uppsving för dialekterna eftersom domänen har utvidgats och gett dialekten fotfäste i allt fler sammanhang. (Wiik 2002: 31.) Uppsvinget kan man lägga märke till både på finskt och på svenskt håll i Finland idag. På finskt håll har t.ex. Heli Laaksonens dikter och Lauri Tähkäs musik blivit kända (se bl.a. Laaksonen 2008; Savela 2006), medan t.ex. Lasse Eriksson lyckats skapa sig ett namn inom den finlandssvenska musiken (Eriksson & Teir 2009). Alla dessa använder dialekten som ett uttrycksmedel. (Jfr avsnitt 1.) Den nedåtgående trenden har alltså brutits vilket också Wiik (2002) har noterat. Flera doktorsavhandlingar med dialekter i fokus har producerats under det senaste decenniet av bl.a. Wiik (2002), Grönberg (2004), Rabb (2007), Sandström (2010) och Greggias Bäckström (2011). Detta visar på en ny positiv trend, dvs. att dialekterna fortfarande är viktiga. De är ett existerande och levande samhällsligt fenomen vilket betyder att de innehåller värdefull information om individen och samhället i stort; också för språkforskarna. Hur dialekterna utvecklas, bevaras och används är viktiga frågor både för lingvister och för sociolingvister, men också allmänt taget upplever de flesta det som något positivt om det språk eller den dialekt de talar får en vetenskaplig beskrivning (Andersson 2007: 64). Det här är också ett viktigt argument för fortsatt forskning i dialekter.

4.2 Indelning av de svenska dialekterna

Dialekter kan sägas vara geografiskt begränsade (Pamp 1978: 9; Nikula 1988: 10; Ivars 1996: 18; *Norstedts svenska ordbok* 2004: 204). Trots det är indelningen av dialekterna geografiskt sett inte enkel. Människor som bor nära varandra och har täta kontakter utvecklar en egen språklig varietet. Orsaken till att det är svårt att kategorisera dessa varieteter är att även mycket små grupper kan utveckla egna språkvarieteter (jfr idiolekter, se Einarsson 2009: 211–215) och att många individer tillhör olika former av grupper. Det går inte att urskilja alla varieteter inom det svenskspråkiga området och därmed inte heller att dra skarpa och absoluta dialektgränser. (Pettersson 2005: 206–207; Edlund m.fl. 2007: 163; Edlund 2010:9; se Dahl 2000: 115–120; Andersson 2007: 34–35; jfr Tandefelt 2002: 15–18; Leinonen 2010a.)

Enligt Dahl (2000: 75) kan språkliga övergångar vara både diskreta och kontinuerliga. Vid skarpa språkgränser som t.ex. mellan finska och svenska i Finland är det frågan om en diskret övergång. Det är alltså två olika språk som existerar nära varandra och där enspråkiga personer från vardera språkområdet inte förstår varandras språk. De fall där övergången från ett språkområde till ett annat inte är lika skarp representerar en kontinuerlig övergång. I sådana fall märks övergången först när man förflyttar sig en längre sträcka. Så är fallet t.ex. i fråga om språkgränsen mellan Sverige och Norge. (Chambers & Trudgill 1997: 5; Dahl 2000: 76.)

Trots att gränsen mellan två dialekter inte är absolut, är det ändå nödvändigt att försöka sig på någon form av indelning, eftersom man kan få en överblick över den mångfald som finns av olika skiftande företeelser i de olika dialekterna. Gränsdragningen blir beroende av vad man anser vara särskilt viktigt och betydelsefullt. (Wessén 1970: 13; jfr Leinonen 2010b). I min avhandling är det också viktigt att diskutera indelningen av dialekter eftersom informanterna anger sin egen dialektala tillhörighet (om de anser att de har någon).

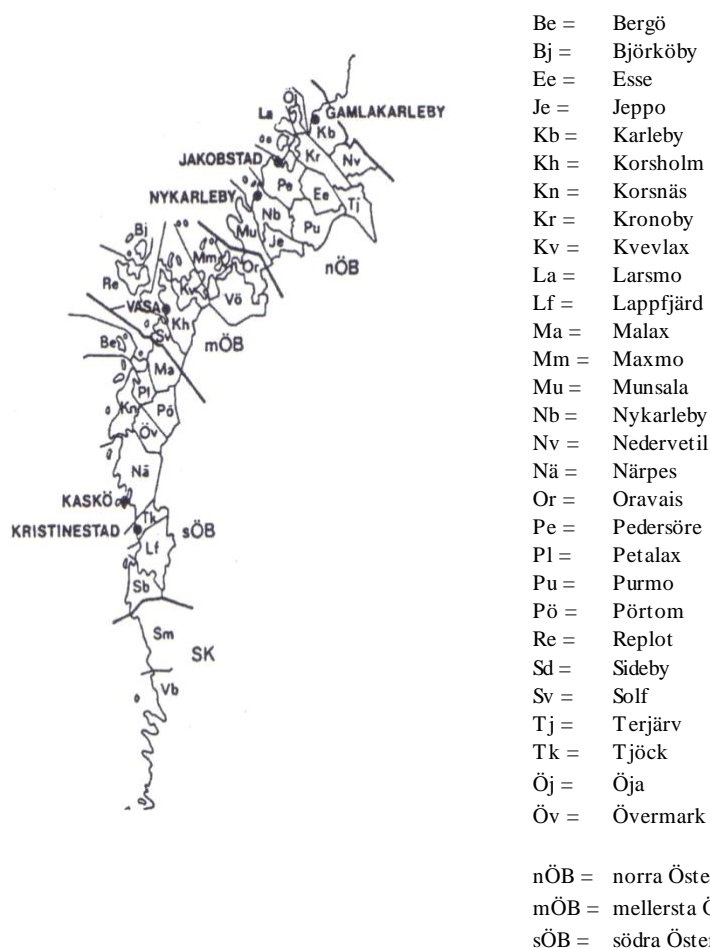
Karta 1. De svenska dialekternas indelning (Edlund 2010: 9)

Enligt karta 1 delas de svenska dialektala språkområdena in i sex olika grupper: sydsvenska mål, götamål, sveamål, norrländska, östsvenska och gotländska mål (se även Wessén 1970: 14). De sydsvenska målen finns i de sydligaste delarna av Sverige, götamålen i området kring Göteborg och österut samt sveamålen i området kring Stockholm och västerut. De gotländska målen finns kring Gotland och de norrländska i de norra delarna av Sverige. De finlandssvenska och estlandssvenska dialekterna hör till de östsvenska målen. Kärnan i de finlandssvenska dialekterna sägs dock härstamma från kustområdena i Svealand och nordöstra Götaland (sveamål och götamål) (Harling-Kranck 1998: 139). Närpesdialekten och de uppsvenska dialekterna sägs ha ett nära samband (Ivars 1986: 38).

4.2.1 De finlandssvenska dialekternas avgränsning

Av de 290 000 finlandssvenskar som bor i Finland finns största delen längs kusten i Nyland, Åboland och Österbotten samt på Åland (Södergård 2007: 77). Dialekterna i Svenskfinland kan delas in i mindre grupper, och jag kommer här att koncentrera mig på de finlandssvenska dialekterna i Österbotten.

I Österbotten kan man grovt taget göra en indelning i tre grupper baserat på den tid då det fanns endast tre socknar: Pedersöre, Mussor och Närpes. Dialektområdet kan således delas in i nordösterbottniska, mellanösterbottniska och sydösterbottniska mål (Ivars 1986: 38). Inom dessa områden har det förekommit flera olika socknar (ca 30 st.) som i sin tur har ansetts ha en egen dialekt. (Wiik 2002: 25.) Denna indelning åskådliggörs karta 2.

Karta 2. Österbottens finlandssvenska socknar (Rabb 2007: 52)

Wiik (2002: 29) menar att språksituationen i Svenskfinland kan verka bestå av två motpoler – det dialekttalande Österbotten och det finskdominerade Helsingfors.

Denna bild ger sken av att Österbotten bildar en enhetlig talgemenskap och står i motsats till standardsvenskan. De österbottniska dialekterna är dock inte homogena i rent språkligt hänseende. (Wiik 2002: 29; Ivars 2007: 29.) I själva verket finns det fortfarande många olika, regionalt betingade dialekter i Österbotten, trots att globaliseringen naturligtvis har satt sina spår i språket. Språkliga smakprov på detta ger Harling-Kranck (1998) i sin bok (med medföljande cd) *Från Pyttis till Nedervetil*. I boken ger Harling-Kranck 29 prov på olika dialekter i Svenskfinland. Även Wiiks (2002) avhandling visar att det förekommer variation mellan dialekterna i Österbotten och Ivars (2007: 27) konstaterar att svenskan är långt från en enhetlig språkform. Laurén (1978: 5) uttrycker sig på följande sätt: ”Ett språk är aldrig bara ett språk”.

Att göra en indelning av de österbottniska dialekterna är således inte en lätt uppgift. Dialekter är förknippade med geografin och Huldén (1957: 12) menar att varje österbottnisk kommun på ett sätt kan sägas ha en egen dialekt. Eftersom små grupper av människor kan utveckla variation i språket på små områden (t.ex. inom en kommun) blir det ändå svårt att göra en klar gränsdragning (Pettersson 2005: 206). Wessén (1970) konstaterar att gränser mellan två dialekter mycket sällan är skarp, men anser det ändå nödvändigt att försöka sig på en indelning. Indelningen ger möjlighet att få en överblick över olika företeelser i de olika dialekterna. Gränsdragningen görs då enligt vad man anser vara viktigt och betydelsefullt. (Wessén 1970: 13; jfr Leinonen 2010b.)

4.2.2 *Studiens avgränsning av dialekt*

I mitt fall gör jag en indelning då det gäller svenska dialekter i Österbotten, men klassificeringens utgångspunkt följer inte traditionell modell. Gränsdragningen görs ofta beroende på hur man talar, men jag kommer inte att koncentrera mig på det talade språket utan fokuserar på de mer bakomliggande faktorerna. Språket som produceras är inte i fokus och därmed inte heller de språkliga särdragen, utan i stället är attityderna det centrala. Den gränsdragning jag gör baserar jag på informanternas uppfattning om dialekt eftersom uppfattningen står i relation till hur de attitydmässigt förhåller sig till dialekt. Attityderna börjar med föreställningen om något. Hur informanterna avgränsar sin egen dialekt är därför en vettig utgångspunkt i fråga om attityder till dialekt. Informanternas gränsdragning baserar sig på deras egen begreppsuppfattning om dialekt, dvs. informanterna anger själva om och i så fall vilken dialekt de talar. Utgående från deras egen uppfattning indelas informanterna enligt språkvarietet. På liknande sätt gör Rabb (2007) då hon undersöker Kvevlaxdialekten, dvs. hon utgår från informanternas begreppsuppfattning. Dessutom anser hon att för hennes syftes

skull behöver dialektbegreppet i sig inte betyda exakt samma sak på olika ställen, förutsatt att det ändå handlar om ett regionalt färgat språk. Rabb (2007) tar således inte fasta på t.ex. skillnader i lokal dialekt och utjämnad dialekt. (Rabb 2007: 67; se Ivars 1988: 27–28.) Jag kommer att följa hennes modell.

4.3 Begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska'

I det följande redogör jag för den vetenskapliga diskussionen kring begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska'. Chambers och Trudgill (1997: 3) menar att eftersom dialekt kan beskrivas i förhållande till språk blir det också viktigt att veta vad språk är (jfr Lainio 2007: 261). Även Forsskåhl (2005: 39) menar i sin studie av slang att det är viktigt att reda ut vad språk är när man undersöker kontakten mellan språk och språkvarieteter.

Linell (1982: 13) anser att språk kan ha fyra olika betydelser. Den första och den vidaste betydelsen exemplifieras av Einarsson (2009: 15) med: "Luften är friskare nu, vinden svalkar. Allt talar sitt tydliga språk; sommaren är äntligen slut." Här representerar språk ett mycket allmänt begrepp; tecknen för att sommaren är slut kommunicerar med oss (Linell 1982: 13). För det andra kan språk ha en lite snävare betydelse t.ex. "Bara människan, inga djur har tillgång till språket". Här syftar språket på människans verbala kommunikation i tal och skrift. Den tredje betydelsen är ännu snävare än den andra och betecknar ett enskilt språk som t.ex. svenska, finska eller engelska. Den fjärde betydelsen åskådliggörs med hjälp av exemplet: "Politikerna och de vanliga människorna förstår varandra inte; de talar olika språk." Detta gäller alltså samma språk (svenska, finska, engelska...) som talas på olika sätt. (Linell 1982: 13.) Pamp (1978: 9) gör också han en uppdelning av betydelsen av begreppet språk. Han menar att språk för det första kan syfta på den allmänna mänskliga språkförmågan (till skillnad från t.ex. djurens sätt att kommunicera) och för det andra på språket i tanke och funktion (som kan betecknas svenska, finska, engelska...).

Einarsson (2009: 15) menar att bland sociolingvister är det främst Linells tredje och fjärde betydelse av språk som studeras. Sociolingvister fokuserar på människans språk med utgångspunkt i samhälleliga faktorer. Sociolingvisterna förenar språk och social kontext. Undersökningar görs då främst av olika individers enskilda språk, som t.ex. svenska, finska eller engelska (olika varieteter av dem), eller i individers olika sätt att använda de enskilda språken (t.ex. fackmän kontra lekmän).

I min undersökning avser jag att söka svar på hur attityderna till dialekt och standardsvenska ser ut bland informanterna. Jag undersöker alltså varieteter av ett enskilt språk: svenska. Det här betyder att det är Linells tredje samt Pamps andra betydelse av språk som jag undersöker. Även om Linells fjärde betydelse signalerar olika sätt att tala inom ett specifikt språk gäller det först och främst skillnader i språkbehärskning (t.ex. en domäns terminologi). Fackmän och lekmän inom ett specifikt område kan använda språket på olika sätt även om de inte nödvändigtvis talar olika varieteter av språket. När jag i fortsättningen använder termen *språk* är det således enskilda språk som t.ex. svenska, finska eller engelska som jag avser.

Språk får oftast sin status som språk inte enbart baserat på rent språkliga grunder utan även bl.a. på politiska, geografiska, historiska, sociologiska och kulturella. Även om t.ex. svenskan inte är homogen har den ändå språkstatus därför att den finns inom ett geografiskt område där svenskan har normerats och standardiserats samt även utvecklats till skriftspråk. (Chambers & Trudgill 1997: 4; Pettersson 2005: 201.) Jag anser att begreppet 'språk' i betydelsen enskilt språk som svenska, finska, engelska osv. behöver kompletteras eftersom begreppet 'språk' är mångfacetterat. Därför utökar jag Linells tredje betydelse med Edlunds och Henes (2007: 21) syn på språk. De förklarar språk som "ett symbolsystem som används för sådana mentala och sociala aktiviteter som tänkande, kommunikation och markering av identitet". För sociolingvistiska undersökningar behövs en definition som tar upp även den sociala aspekten av språket och hur den påverkar. Språket rymmer nämligen förutom den verbala kommunikationen även sociala och mentala aktiviteter samt markeringen av identitet.

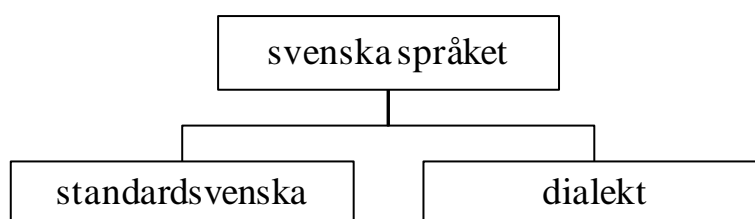
Pamp (1978: 9) menar att språk i betydelsen enskilt språk (svenska, finska osv.) är det samma som riksspråk. Riksspråk förklarar han vara den språkvarietet som har högst status i ett land och för svenskans del, den varietet som rättar sig efter den senaste utgåvan av *Svenska akademins ordlista*. Mot riksspråk sätts dialekt som förklaras som "en regionalt betingad, från riksspråket i väsentliga avseenden avvikande språklig variant". (Pamp 1978: 9.) Även Dahl (2000: 76–78) säger att språk kan likställas med standardspråk. Detta grundar sig på att skillnaden mellan språk och dialekt är svår att reda ut. En vanlig bild är att se 'språk' som överordnat och t.ex. 'dialekt 1', 'dialekt 2', 'dialekt 3' osv. som underordnade begrepp. Problemet är emellertid att språk inte alltid kan anses vara ett samlingsnamn för enbart olika dialekter. Var hamnar i så fall standardsvenska? För att eliminera detta problem kan man därför tänka sig att *språk* är synonymt med *standardspråk* med underbegreppen 'dialekt 1', 'dialekt 2', 'dialekt 3' osv. (Dahl 2000: 76–78.) Detta överensstämmer med det vedertagna synsättet inom svenskan att begreppet 'dialekt' inte innefattar standardsvenska (Sandström 2010:

36). Standardsvenskan har sin upprinnelse i olika varieteter av svenskan, som har talats av personer med högt socialt anseende. Detta har också lett till att standardsvenskan har blivit en norm för hur man ska prata mest ändamålsenligt och således också fått karaktären av att vara den riktiga varieteten av svenskan, dvs. att standardsvenska är likställt med svenska. (Kotsinas 1994: 163.)

I min avhandling väljer jag att kalla riksspråk för *standardsvenska* eftersom rikssvenska ofta förknippas med den allmänna språkvarieteten i Sverige (till skillnad från i Svenskfinland). Tidigare användes vanligen termerna *högspråk* eller *högsvenska* (Wiik 2002: 29–30). Benämningen *högsvenska* har också använts i olika forsknings-sammanhang (se bl.a. Östman 2008: 16) och kan vara befogad i och med att termen *högsvenska* används inom vissa dialekter. Eftersom det dock föreligger en risk att *hög* inte uppfattas som neutralt har jag valt termen *standardsvenska*. Wiik (2002) gör samma val även om hon benämner varieteten *standardspråk*. Jag valde efterleden *-svenska* för att det inte skulle bli oklart vilket språk jag syftar på i kontakten med mina informanter. Även Rabb (2007) har använt termen *standardsvenska*.

Melin-Köpilä (1997: 32) diskuterar relationen mellan dialekt och standardspråk och presenterar två olika alternativ. I det första alternativet placerar hon svenskt standardspråk överst och under det inordnar hon fem regionalt betonade standardspråk: sydsvenskt, västsvenskt, mellansvenskt, norrländskt och finlandssvenskt standardspråk. Under dessa fem placeras dialekterna. I det andra alternativet placerar Melin-Köpilä rikssvenskt standardspråk och finlandssvenskt standardspråk överst och på samma nivå. Under rikssvenskt standardspråk inordnar hon sydsvenskt, västsvenskt, mellansvenskt och norrländskt standardspråk. Under finlandssvenskt standardspråk inordnas åländskt, sydfinlandssvenskt och österbottniskt standardspråk. Under de regionalt betingade standardspråken placeras dialekterna. I min undersökning passar det inte att inordna dialekterna i Svenskfinland under finlandssvenskt standardspråk eftersom jag undersöker attityderna till dialekt och standardsvenska där dialekt och standardsvenska står i ett dikotomiskt förhållande till varandra. Jag ser inte dialekt som ett underordnat begrepp under standardsvenska.

För att förklara relationen mellan dialekt och standardsvenska väljer jag att kalla dem *varieteter*. *Varietet* används även av Chambers och Trudgill (1997: 5) när de hänvisar till en specifik form av språket som de vill framhäva som en enskild enhet, bl.a. olika dialekter, men också enheter baserade på t.ex. social klass. Sundgren (2004: 14) skriver att ”varietet används som neutral term för en språkform som talas av en viss grupp eller individ”. Jag ser således dialekt och standardsvenska som olika varieteter inom det svenska språket (se figur 8).

Figur 8. Standardsvenskans och dialekternas relation inom det svenska språket.

I figur 8 har standardsvenska och dialekt samma relation till det svenska språket (jfr Bihl & Nilsson 2006: 31). Att underordna standardsvenskan och dialekterna under svenskan passar också bra ihop med de finlandssvenska förhållandena och den indelning som bl.a. Ivars (2007) redogör för (se nedan). Eftersom jag ser dialekt och standardsvenska som olika varieteter inom samma språk så är de intraspråkliga. Med intraspråkligt beteende avser jag då de varieteter man väljer att använda inom ett och samma språk, medan interspråklig kommunikation syftar på den kommunikation som sker över språkgränserna. I min avhandling är intraspråkligt beteende i fokus.

För att kunna göra en åtskillnad mellan standardsvenska och dialekt utgår man ofta från en rent geografisk indelning (Pamp 1978: 9). Med standardsvenska menas oftast ett språk som är neutralt och dialektalt ofärgat. Begreppet är dock inte enkelt att definiera eftersom det förändras över tid. (Kotsinas 1994: 163.) *Norstedts svenska ordbok* (2004: 204) förklarar dialekt som: ”fullständig lokal variant av ett språk inom visst geografiskt område; ofta i motsats till (standardiserat) riksspråk e.d.; ofta med särskild inriktning på ljudsystemet”. Ivars (1996: 18) definierar dialekt som en lokal varietet av ett språk som talas inom ett avgränsat geografiskt område och Nikula (1988: 10) förklarar dialekt som en varietet av det svenska språket som på ett eller annat sätt skiljer sig från standardsvenskan och som talas på ett begränsat område. Även de tar således upp det geografiska i beskrivningen av dialekt. Gränsen mellan varieteterna är emellertid inte knivskarp och man har försökt förklara skillnaden och övergången mellan standardsvenska och dialekt genom att dela in dem i fyra olika grupper: *neutralt standardspråk*, *regionalt standardspråk*, *regional/utjämnad dialekt* samt *lokal dialekt*. Neutralt standardspråk förklaras som enhetligt och mångsidigt och har en obegränsad geografisk räckvidd. Regionalt standardspråk närmar sig det neutrala, i och med att det också har en stor räckvidd inom språkområdet, men regionalt standardspråk bär ändå drag som kännetecknas av en viss region. Regional eller utjämnad dialekt är vanligen bunden till en viss ort (dock ett lite större område) där man undviker lokala drag och behåller de drag som har en större geografisk räckvidd. Lokal dialekt är i sin tur bunden till ett visst geografiskt område och

innehåller främst drag som gör att den ofta uppfattas som oförståelig av utomstående. Den skiljer sig från neutralt standardspråk fonetiskt, fonematiskt, morfologiskt, syntaktiskt och lexikalt, dvs. på alla språkliga nivåer. (Ivars 1988: 28; Thelander 1996:174; Pettersson 2005: 202–203; Edlund m.fl. 2007: 165; Edlund 2010: 9.) Det neutrala standardspråket kan inte placeras någonstans geografiskt medan de tre övriga grupperna är mer geografiskt betonade, där den lokala dialekten står för den mest snäva geografiska placeringen (Einarsson 2009: 148). Om dialekternas utmärkande drag kan sägas vara att de är regionalt betingade är det för standardspråkets del tvärtom, dvs. standardsvenskan är gångbar överallt. (Edlund & Hene 2007: 23, se Nikula 1988: 10f; jfr Einarsson 2009: 148.)

Ovanstående indelning ger riktlinjer om hur förhållandet ser ut mellan dialekt och standardsvenska, men i praktiken är det ändå svårt att ge en enhetlig bild. Det har därmed under de senaste åren vuxit fram ett behov av omformulering av den tidigare definitionen av dialekt. Därför menar Ivars (2001: 9) att definitionen av dialekt borde luckras upp och även innefatta vissa nivåer av regionalt betingat språk. (Ivars 2001: 9; se även Grönberg 2004: 9–11 och Rabb 2007: 67.) Även Sandström (2010: 36) vidhåller en bred syn på begreppet 'dialekt' och menar att det innefattar både regionala och lokala varieteter av svenskan som talas inom ett geografiskt område.

Ivars (2007: 27) menar att det svenska språket i Finland kan indelas i tre skikt eller språkarter. Det första är lokal dialekt, det andra är lokalt stadsmål och det tredje är standardspråk (även kallat finlandssvenska). Lokal dialekt ses som den genuina dialekten och standardspråket som den mest formaliserade och formella varianten, medan lokalt stadsmål har uppkommit i kontakten mellan dessa två eller mellan flera olika lokala dialekter. Samma indelning gör Wiik (2002: 29–31) och även Grönberg (2004: 10) tangerar en dylik indelning. I beskrivningen av stadsspråk använder Nordberg (2007: 22) en indelning där stadsspråk placeras som en mellanform mellan standardsvenska och dialekt. Sandström (2010: 41–42) utgår från en tredelad skala och hon väljer att kalla de olika delarna för *traditionell/lokal dialekt*, *utjämnad dialekt* samt *standardvarietet*. Edlund (2010: 9) redogör för normnivån som indelar svenskan i fyra olika delar med *neutralt standardspråk* och *lokal dialekt* som ytterpoler, dock kallar han dessa *maximal dialekt* och *maximal standard*. Han menar däremot, i likhet med Ivars (2007: 27), att det inte existerar fyra normnivåer i Finland utan tre, dvs. *finländskt standardspråk*, *utjämnad dialekt/stadsmål* samt *lokal dialekt*.

I slutet av 1980-talet konstaterade Ivars (1988) att över 90 % av Närpesborna talade lokal dialekt. Det är högst troligt att siffran har sjunkit under de drygt 20 år

som har gått med tanke på utjämningen (jfr Wiik 2002: 30–31), men fortfarande kan Närpesdialekten kategoriseras som lokal dialekt. Av informanter i min undersökning som bor i och kommer från Närpes anger 87 % att de talar Närpesdialekt. Det indikerar alltså att en stor del närpesborna fortfarande talar dialekt. Dialektutjämningen är en långsam företeelse även om hastigheten varierar för olika språk och varieteter (Dahl 2000: 106). Jämför man de svenska dialekterna i Sverige och Finland märker man att dialekterna i Finland har levt kvar längre och är starkare och segare än i Sverige (Loman 1998: 166). Även Dahl (2000: 138) menar att de lokala dialekterna har bevarats längre i Svenskfinland än i Sverige. I Österbotten är dialektutjämningen långsam därför att dialekterna har en social och kontaktskapande funktion samtidigt som de är ett uttryck för den egna identiteten. (Ivars 2007: 29, 30–31.)

I min undersökning är Närpesdialekten den dialekt som de flesta informanter talar. Det finns emellertid också informanter som talar en mer regionalt betingad varietet, eftersom det förekommer informanter både från Kaskö och från Kristinestad (jfr Ivars 2007: 30–31). Det finns således en liten variation i mitt material i fråga om dialekternas kategorisering utgående från Ivars modell ovan. Jag kommer dock inte att göra någon åtskillnad mellan språkvarieteterna då urvalet informanter inte är så stort. Eftersom informanterna ändå har benämnt både Kaskö- och Kristinestadsålet som dialekter gör även jag den indelningen och jämför Kaskö-, Kristinestads- och Närpesdialekt med varandra. Det skulle dock vara intressant att i framtiden använda indelningen av språket enligt Ivars (2007) modell som en variabel i en liknande attitydundersökning. Mot dialekterna ställer jag det (neutrala) standardspråket. (Jfr Rabb 2007: 67.)

5 INFORMANTERNAS BESKRIVNING AV DIALEKT OCH STANDARDSVENSKA

I detta kapitel presenteras de intervjuade informanternas beskrivning av begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska'. Tillsammans med den vetenskapliga diskussionen (se avsnitt 4.3) leder detta till en konklusion av definitionen av dialekt och standardsvenska för min studie. Eftersom jag använder mig av bl.a. enkäter och sammanställer alla informanternas svar till en helhet är det viktigt att informanterna svarar på samma frågor. Det är viktigt att det finns en allmän och gemensam uppfattning om vad dialekt och standardsvenska är. Jag kan dock inte undersöka varje informants begreppsvärld skilt och kan således inte utgå från att informanterna uppfattar begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska' på exakt samma sätt. Det betyder att uppfattningen om vad dialekt och standardsvenska är kan variera bland informanterna. Det uppstår därmed ett validitetsproblem. Problemet eliminerar jag genom att ta i beaktande både den vetenskapliga diskussionen och de intervjuade informanternas uppfattning och låter dem båda utgöra grunden för utformningen av definitionen av dialekt och standardsvenska i min avhandling.

Det finns ingen allmänt gällande och enkel definition av dialekt och standardsvenska (Johansson 2009: 169), vilket diskussionen i avsnitt 4.3 visar. Detta gör det viktigt att reda ut begreppen. I min avhandling jämförs de redan existerande vetenskapliga definitionerna med de intervjuade informanternas beskrivning av dialekt och standardsvenska för att utforma avhandlingens definitioner. Tyngdpunkten ligger på de vetenskapliga definitionerna, medan informanternas beskrivningar fungerar kompletterande.

De intervjuade informanterna är tolv till antalet och jämnt fördelade mellan skolorna (se tabell 5). I varje skola har jag intervjuat två pojkar och två flickor. Alla informanter anger att de talar dialekt varje dag. Åtta talar Närpesdialekt, två Bergödialekt, en Kaskö-dialekt och en Pörtomdialekt (med inslag av Vörå- och Närpesdialekt enligt egen utsägo). Jag gör ingen indelning utgående från dialekterna eftersom jag vill få en bild av de intervjuade informanternas uppfattning om dialekt och standardsvenska, men inte i relation till den dialekt de talar. Eftersom hela materialet innehåller både Närpesdialektalare och talare av andra dialekter (se tabell 4, avsnitt 2.2.4) representerar dessa tolv ett urval ur den övriga gruppen. Jag gör inte någon indelning i språkvarietet, kön eller skola eftersom jag inte söker svar på definitionerna i ett jämförande perspektiv.

Standardsvenska används i varierad utsträckning av informanterna. Tre menar att de talar den varje dag, sex några gånger i månaden och tre några gånger per år.

Det är därför möjligt att deras erfarenheter av och kunskaper i standardsvenska skiljer sig från varandra. Detta kan eventuellt visa sig i hur informanterna beskriver dialekt och standardsvenska.

Alla informanter får frågan hur de skulle förklara vad dialekt och standardsvenska är. Om frågan upplevs som svår för informanterna vid intervjun kombinerar jag delarna och ber dem fundera på vilka skillnader det finns mellan varieteterna. Informanterna ordnas från nummer 1 till nr 12.

5.1 Informanternas beskrivning av dialekt

I det följande visar jag hur informanterna har förklarat dialekt.

- 1 ja he e ju som [...] ol ja
he je ju som mäir [...] ja ja väit it alls
he je som [...] no je ju mäir låneol å som [...] ja ihopkasta ungefär
- 3 nå [...] ja e från då i Närpes så att [...] he nästan ett skilt språk för
bara Närpes
- 4 it standardsvensk elå högsvensk
- 5 he je ju mäir som [...] it kanske e språk men [...] öh ja nå vi säir e
språk inom in by eller kommun elå na tådde
- 6 öh [...] nå e språk som finns inom in kommun eller ett visst område
som bare talas oåv täi
- 8 en dialekt e ju som [...] in oftast in gambäl version av svenska som
brukar talas som som e skild mellan olika kommuner
som man bruk tal tal inom kommunen
- 9 dialekt så e ju som [...] utbytt ord å
å såde så att e som [...] int bekant för allihop
- 10 öh [...] dialekt e mäir svåran ti första å [...] olik från person ti person
- 12 [...] he je som mäir [...] ja gamäldags [...] olär å som ja [...] väit it hur ja ska förklar a

Två av informanterna har beskrivit dialekt i förhållande till standardsvenska vilket gör att de samtidigt ger svar på båda frågorna (jfr avsnitt 5.2). De uttalar sig enligt följande:

- 7 nå dialekt e som såde lite mer såde avslappna [...] eller såde talsätt att man anstränger it se å så he utan man pratar som man som pratar som såde enkelt [...] å såde å standardsvenska e som mer såde [...] ansträngt o såde lite mer regler i he o sånde i dialekt så får man ju som lite prat hur man vill
- 11 ja dialektin så je gryöver tå man talar he je som mäir som [...] hede anna så [...] he je som mäir mjukt åp na vis tycker ja

När informanterna förklarar dialekt tar de fasta på lite olika aspekter. Fyra förklarar dialekt som begränsad till ett visst område, t.ex. en by eller kommun (nr 3, 5, 6 och 8). Dialekten skiljer sig från standardsvenskan i den bemärkelsen att den inte är allas språk. Den geografiska indelningen är kännetecknande för dialekter. Lokal dialekt karakteriseras av att den är svår att förstå för utomstående och den skiljer sig från neutralt standardspråk på alla språkliga nivåer. (Ivars 1988: 28; Nikula 1988: 10; Thelander 1996:174; Pettersson 2005: 201–202). Svårigheten att förstå dialekten tar också två av informanterna upp i sin definition av dialekt (nr 9 och 10) vilket rimmar väl med åsikten om standardsvenskans roll som allas språk.

Tre informanter pekar på lexikala skillnader mellan dialekt och standardsvenska (nr 1, 9 och 12), dvs. ord som har bytts ut, gamla ord och lånord. Karakteristiskt för dialekterna är just att de har bevarat drag som inte längre finns i standardsvenskan (Nikula 1988: 10; Ivars 2007: 27) och detta har några informanter tagit fasta på och har således någon form av uppfattning om. Dialekter karakteriseras dock inte av att de har fler lånord än standardsvenskan (nr 1) och är en felbeskrivning av dialekt. Informanten har emellertid identifierat en lexikal skillnad mellan dialekt och standardsvenska, men inte vari skillnaden består. En av informanterna säger också att dialekt är en gammal version av svenska, vilket den också är (jfr Nikula 1988; Ivars 2007: 27). En informant upplever standardsvenskan som mer mjuk i jämförelse med sin egen dialekt, Närpesdialekten, och menar att dialekten är grövre. Detta kan bero på de gamla språkdragen som fortfarande finns kvar i Närpesdialekten (t.ex. diftonger, vokalbortfall) som kan göra att dialekten upplevs som kärv (se Ivars 1986: 39; 2007: 31; Nikula 1988: 12–21).

Standardsvenskan är mer normerad och reglerad än dialekterna (jfr 5.2). Denna aspekt tas upp av en informant som menar att dialekt får man prata lite hur man vill. Det gör också att dialekten känns mer avslappnad och enkel (nr 7). Eventuellt försöker en av informanterna förklara avsaknaden av normering i dialekten genom att säga att den är ”ihopkasta” (nr 1).

En av informanterna (nr 4) beskriver dialekt som ”it standardsvensk el högsvensk”. Här visas prov på den dikotomi som ibland kan skönjas mellan dialekt och standardsvenska (jfr Wiik 2002: 30).

Informanterna i min studie anger att dialekten är geografiskt begränsad, svår att förstå av utomstående, bl.a. på grund av att dialekten är äldre, är grövre och har andra ord. Dialekten är dock mer avslappnad och enkel och saknar normerande regler. Informanternas förklaring av dialekt är inte enhetlig och deras beskrivning sker på olika nivåer.

5.2 Informanternas beskrivning av standardsvenska

Informanterna funderade även kring vad standardsvenska är och hur de skulle beskriva begreppet. En informant (nr 2) har inte gett svar på denna fråga. De övrigas svar är följande:

- 1 ja hördu [...] he je som [...]
 - he je som räin svensk [...] tycker ja
 - men it je ju som [...] ja no har e ju låmol å men som [...]
 - he je som mäir räint
- 2 ja [...] de e som ett språk som [...] ja väit it ja
 - he e som [...] nä
- 3 nå en vanlig svenska som i princip alla finlandssvenskar använder [...] eller som ska ku som dom använder i skolorna
- 4 it dialekt
- 5 öh [...] nå korrekt svensk som [...] alla svenskspråkiga förstår
 - å sku bord kon tal tycker ja
- 6 hm [...] mm [...] nå en svenska som man förstår i häila lande
 - som [...] tådde [...] språk som man kan prat me allihop
- 8 nå att [...] de e en såndär svenska som man har bestämd enligt vissa
 - som regler å som man sku kon använd i hela Finland å bli förstådd överallt
- 9 nå alltså standardsvensk så e ju nånting som allihop förstår
 - som att [...] he e ju som [...] ja allihop förstår ju e
- 10 vanli svensk [...]
 - som all kan

12 he väit ja it

Två informanter har beskrivit standardsvenska i förhållande till dialekt (och tvärtom, jfr avsnitt 5.1) enligt följande:

- 7 nå dialekt e som såde lite mer såde avslappna [...] eller såde talsätt att man anstränger it se å så he utan man pratar som man som pratar som såde enkelt [...] å såde å standardsvenska e som mer såde [...] ansträngt o såde lite mer regler i he o sånde i dialekt så får man ju som lite prat hur man vill
- 11 ja dialektin så je gryöver tå man talar he je som mäir som [...] hede anna så [...] he je som mäir mjukt åp na vis tycker ja

Sex av svaren, dvs. hälften, tangerar att standardsvenskan är en varietet av svenskan som alla (finlands)svenskar använder/kan, eller borde kunna och som alla förstår (3, 5, 6, 8 9 och 10). Den gemensamma nämnaren ligger i att de upplever standardsvenskan som ”allas språk” även om de tar fasta på lite olika faktorer. Flera nämner förståelsen som en viktig faktor, dvs. att standardsvenska kan användas när man vill bli förstådd. Dessutom finns det även de som tangerar att standardsvenska borde kunna talas av de flesta (hur det egentligen ligger till med den saken säger de dock inte). När jag i avsnitt 4.3 diskuterar begreppet ’standardsvenska’ konstaterar jag att definitionen ofta utgår från en geografisk indelning där standardsvenskan fungerar som en förenande varietet. Standardsvenskan är neutral och mångsidig och kan inte klart placeras någonstans geografiskt. (Ivars 1988: 28; Thelander 1996:174; Pettersson 2005: 202; Einarsson 2009: 148). Det är också denna faktor som lyfts fram i informanternas förklaring av standardsvenska.

Att standardsvenskan skulle vara allas språk kan också knytas till att informanterna menar att standardsvenska är en vanlig, korrekt och ren svenska (nr 1, 3, 5 och 10) som bestäms av vissa regler (nr 7 och 8). En förlängning av att standardsvenskan är allas språk kan således vara att de upplever varieteteten som den vanliga, korrekta och rena därför att den följer bestämda regler. Denna aspekt tas också upp av Kotsinas (1994: 163) som menar att standardsvenskan kan uppfattas som neutral och också kan antas vara den korrekta och rena svenska varieteteten. De informanter som anger att standardsvenskan bestäms av vissa regler hänvisar till den språkliga normeringen och menar att standardsvenskan är den varietet som följer normeringen (jfr Pettersson 2005: 201). När informanterna beskrev dialekten fanns det även sådana som lyfte fram dialektens avsaknad av normering (jfr avsnitt 5.1) En av informanterna (nr 7) tillskriver standardsvenskan adjektivet *ansträngt* vilket eventuellt kan bero på att standardsvenskan upplevs

som den normerade varieteten med olika regler. Standardsvenskan har däremot också beskrivits som mjukare i förhållande till dialekten (nr 11).

Standardsvenska förklarades av en av informanterna som inte dialekt och i fråga om dialekt har han förklarat den som inte standardsvenska (nr 4). Han förnimmer således en motsättning mellan varieteterna, en form av dikotomi. (Jfr Wiik 2002: 30.) Denna dikotomi diskuterades i avsnitt 2.2.3.

Två informanter har svarat att de inte vet hur de skulle definiera standardsvenska (nr 2 och 12), även om de i enkäten har visat att de har en uppfattning om vad standardsvenska är eftersom de svarat på frågorna i likhet med de andra informanterna. De upplever det ändå svårt att förklara begreppen, vilket kan bero på att intervjusituationen som sådan kan upplevas som besvärande.

Sammanfattningsvis kan man säga att mina informanter beskriver standardsvenska som geografiskt oberoende och normerad och därigenom upplevs den som vanlig, korrekt och ren.

5.3 Skillnader mellan dialekt och standardsvenska

Under intervjun förklarade informanterna också vad som är de största skillnaderna mellan dialekt och standardsvenska. I denna fråga har de flesta utgått från sin egen dialekt. En av informanterna (nr 7) ger sitt svar på denna fråga i förklaringen av dialekt och standardsvenska (jfr avsnitt 5.1 och 5.2).

- 6 hm [...] konstiga uttal å mytschy diftonger å tådde
- 7 nå dialekt e som såde lite mer såde avslappna [...] eller såde talsätt att man anstränger it se å så he utan man pratar som man som pratar som såde enkelt [...] å såde å standardsvenska e som mer såde [...] ansträngt o såde lite mer regler i he o såde i dialekt så får man ju som lite prat hur man vill
- 8 öh [...] uttale mest
- 9 oj [...] nå standardsvenska e ju mäir tydligt he e ju som [...] ja [...] dialekt e ju som mäir såde att e [...] ja väit int e tröcks ihop så man hänger int riktigt allti me
- 10 ingen aning

- 11 nå he e ju hede grovläitschin åp di he tå
e som loåter välkan hitsche åp na vis
- 12 he je stor stjillna he [...]

De aspekter som informanterna tar upp i samband med att de förklarar vad dialekt och standardsvenska är dyker också upp i förklaringarna av de största skillnaderna mellan varieteterna. Även om den geografiska aspekten också kommer fram här har fokus flyttats till mer språkliga drag. Detta ser man bl.a. genom att fem informanter tar upp uttalet som en av de största skillnaderna.

- 1 ja he je ju [...] uttale å ja [...]
ja he je väl mest uttale
- 5 nå vi har ju mytschy mäir tådde diftonger [...]
och [...] ja bräidan uttal
- 6 hm [...] konstiga uttal å mytschy diftonger å tådde
- 8 öh [...] uttale mest
- 11 nå he e ju hede grovläitschin åp di he tå
e som loåter välkan hitsche åp na vis

Informant nr 1 och 8 konstaterar att det finns uttalsskillnader, men beskriver dem inte närmare. Informant nr 5 säger att dialekten har ett bredare uttal medan nr 6 kallar det konstigt. Gemensamt för de två sistnämnda är att de nämner dialektens diftonger som är kännetecknanden för Närpesdialekten (se Ivars 1986: 38–39; Nikula 1988: 13–14). Informant nr 11 säger att dialekten är grövre än standardsvenskan och att dialekten också låter bättre/ordentligare (”välkan”). Skillnaden i grovlek kan bero på den kärvhet som Närpesdialekten uppvisar genom vissa karakteristiska drag (t.ex. diftonger och vokalbortfall; se Ivars 1986: 39; Nikula 1988: 12–17). I denna grupp kunde man eventuellt också placera följande svar:

- 9 oj [...] nå standardsvenska e ju mäir tydligt
he e ju som [...] ja [...]
dialekt e ju som mäir såde att e [...] ja väit int e tröcks ihop
så man hänger int riktit allti me

Informant nr 9 menar att dialekten trycks ihop och inte är lika tydlig som standardsvenska (med tanke på vokalbortfall) vilket gör dialekten svårare att förstå. I diskussionen om dialekten i avsnitt 4.3 framgår det att det kännetecknande för dialekterna är just ljudsystemet, vilket också informant nr 9 har tagit fasta på.

Förutom standardsvenskans och dialekternas skillnad i fråga om ljudsystemet tar två informanter upp skillnaderna i regelsystem.

- 4 e följer funu it täische moddereglen elå kva man ska säj
- 7 nå dialekt e som såde lite mer såde avslappna [...] eller såde talsätt att man anstränger it se å så he utan man pratar som man som pratar som såde enkelt [...] å såde å standardsvenska e som mer såde [...] ansträngt o såde lite mer regler i he o sånde i dialekt så får man ju som lite prat hur man vill

Informant nr 4 säger att en skillnad mellan standardsvenska och dialekt är att dialekten inte följer modersmålsreglerna. Informant nr 7 menar att standard-svenskan har fler regler och är mera ansträngd, medan dialekten är mer avslappnad och friare från regler.

Förutom språkliga drag tar två informanter upp aspekten att standardsvenskan förstås på ett större geografiskt område och av fler människor.

- 2 alltså standardsvenska så förstår ju tāj flest [...] så om di it förstår dialekt så ka man ju tal he [...] he je som mäir störr [...] ja såde
- 3 ja nå he e ju mer som förstår standardsvenska

Informant nr 2 menar att standardsvenska förstås av alla och att man därmed alltid kan använda den om någon inte kan dialekt medan nr 3 konstaterar att fler personer förstår standardsvenska. Skillnaden mellan standardsvenska och dialekt är därmed förståelsen, dvs. att dialekten är mer begränsad än standardsvenskan. Även detta diskuterades i avsnitt 4.3 där det konstaterades att standardsvenska är gångbar på ett större geografiskt område (se Edlund & Hene 2007: 23, se Nikula 1988: 10f; jfr Einarsson 2009: 148).

Informant nr 12 har svarat ”he je stor stjillna he”, dvs. att det är stor skillnad mellan standardsvenska och dialekt, men han ger ingen närmare förklaring till vad denna skillnad består av. En av informanterna (nr 10) har svarat ”ingen aning”.

5.4 Konklusion

I diskussionen om dialekt och standardsvenska kommer uttal, geografisk hemvist och normering upp, både hos de intervjuade informanterna, men också i den teoretiska beskrivningen av dialekt (se Ivars 1988: 28; Nikula 1988: 10; Kotsinas

1994: 163; Thelander 1996:174; Pettersson 2005: 201–202; Einarsson 2009: 148). Detta betyder att de intervjuade informanternas förklaringar följer den vetenskapliga diskussionens definitioner. Informanternas svar är korta och kan inte anses vara uttömmande. Därför ligger tyngdpunkten i min begreppsdefinition på den vetenskapliga diskussionen (se avsnitt 4.3). Jag tar hänsyn till de faktorer som de intervjuade informanterna har gett uttryck för.

Den svenska språkvetenskapliga traditionen visar att begreppen 'dialekt' och 'standardsvenska' existerar. De har blivit undersökta och diskuterade under lång tid (se avsnitt 4.3) och forskare har använt begreppen bland sina informanter (jfr Wiik 2002; Rabb 2007; Leinonen 2010c). Termerna existerar inte endast i den vetenskapliga världen utan de är allmänna och de allra flesta känner till dem. En indikation på detta är t.ex. att ingen av de 221 informanter som deltog i min materialinsamling ifrågasatte eller undrade vad begreppen innebär. De tolv intervjuade informanterna kunde också utan större problem diskutera frågor där termerna *dialekt* och *standardsvenska* förekom. Den osäkerhet vissa intervjuade informanter visade då de skulle beskriva dialekt och standardsvenska (som presenterats ovan) berodde inte på att de inte kände till begreppen, eftersom de kunde resonera kring dialekt och standardsvenska, senare under intervjufrågorna och i enkäten.

Eftersom jag inte kan göra en närmare beskrivning av varje informants uppfattning av begreppen är den definition jag använder av dialekt och standardsvenska ganska bred. Det är till stor del ingen uteslutande definition utan en mer omfattande och inbegripande. Jag ser standardsvenskan som en normerad och geografiskt oberoende varietet av det svenska språket. Jag ser dialekt som en varietet av det svenska språket som är geografiskt begränsad både lokalt och regionalt (jfr Rabb 2007: 67; Sandström 2010: 36) och som skiljer sig från standardsvenskan på olika språkliga nivåer. Jag definierar standardsvenska som en varietet av det svenska språket som står i ett dikotomiskt förhållande till dialekten. Eftersom avhandlingen inte går in på de språkliga dragen i dialekten kommer jag inte att fokusera på vilka dessa språkliga nivåer är. Jag konstaterar utgående från den vetenskapliga diskussionen och från informanternas beskrivning av dialekt och standardsvenska att det finns språkliga skillnader mellan dem. Min definition utesluter dock inte att standardsvenskan kan innehålla geografisk färg i praktiken. Det utmärkande är dock att standardsvenskan kan förstås oavsett geografiskt område, dvs. på ett geografiskt område där svenska språket är gångbart. Till skillnad från standardsvenskan definieras dialekterna som geografiskt beroende vilket kan försvåra förståelsen i kommunikationen med en icke-dialektalare eller med en dialektalare från ett annat geografiskt område eftersom dialekterna skiljer sig från standardsvenskan på olika språkliga nivåer. I

definitionen av dialekt och med tanke på avhandlingens syfte är det viktigt att poängtera att jag inte söker svar på frågan hur attityderna till en specifik dialekt ser ut eftersom informanterna har olika dialekter. De olika dialekterna faller dock inom ramen för det jag avser med 'dialekt'.

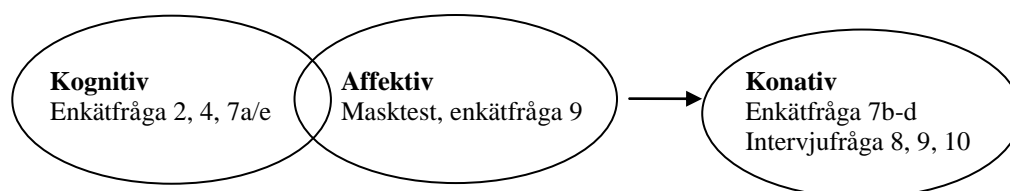
Relationen mellan dialekt och standardsvenska ger begreppen deras betydelse. Ser man på andra forskares definition av dialekt och standardsvenska märker man att varieteterna ofta beskrivs i relation till varandra (se avsnitt 4.3; Pamp 1978: 9; Ivars 1988: 28; Nikula 1988: 10; Edlund & Hene 2007: 23; Thelander 1996: 174; Pettersson 2005: 201; Einarsson 2009: 148; se även *Norstedts svenska ordbok* 2004: 204). Även de intervjuade informanterna gör en klar distinktion mellan varieteterna, också i form av dikotomi.

Det finns en distinktion mellan dialekt och standardsvenska som har påvisats i tidigare vetenskaplig forskning och av de intervjuade informanterna. Därför söker jag svar på hurdana attityder informanterna har till dialekt och standardsvenska där varieteterna ställs i relation till varandra. Om informanterna upplever denna distinktion kan det ta sig uttryck i de attityder jag undersöker.

6 INFORMANTERNAS INTRASPRÅKLIGA BETEENDE I ETT FRAMTIDSPERSPEKTIV

I detta kapitel presenterar och diskuterar jag den kognitiva och den affektiva komponenten av informanternas attityder till dialekt och standardsvenska. I kapitlet visar jag de intraspråkliga beteenden som informanterna har både i form av tänkt output och av reell input. Resultatet presenteras även separat för flickorna och pojkarna, samt för högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanterna. (Jfr forskningsfråga 1 och 2). Jag presenterar även den konativa komponenten av informanternas attityder som visar språkvarieteternas framtidsutsikter bland informanterna (jfr forskningsfråga 3).

Analysen görs enligt figur 9, så att indelningen sker enligt komponenterna (jfr figur 6 i avsnitt 3.2).

Figur 9. Materialets indelning i attitydens komponenter. De specifika frågornas nummer finns i figuren

Figur 9 visar att den kognitiva komponenten undersöks med enkäten, den affektiva med masktestet och enkäten och den konativa genom enkäten och intervjuerna. Tillsammans ger dessa en bild av attityden som helhet. Den kognitiva komponenten består av informanternas föreställningar och erfarenheter, den affektiva av deras värderingar och den konativa av deras benägenhet till beteende, både i ett korttids- och i ett långtidsperspektiv.

6.1 Föreställningar och erfarenheter

Informanterna har angett hur ofta de talar dialekt och standardsvenska, samt vilka språk och språkvarieteter de använder med familjemedlemmar, med vänner överlag samt med vänner från olika städer (se bilaga 1, enkätfråga 2, 7a och e samt 4). Informanterna har också med egna ord angett i vilka situationer de anser att dialekt och standardsvenska behövs (se bilaga 1, enkätfråga 4). Svaren beskriver en del av informanternas föreställningar om och/eller erfarenheter av varieteterna, eftersom informanterna anger hur de talar eller tror att de skulle tala i

olika situationer. Dessutom beskriver informanterna med egna ord när de anser att varieteterna behövs.

För den kognitiva komponenten undersöker jag inte ett direkt beteende utan informanternas tänkta intraspråkliga output (jfr forskningsfråga 1). Resultatet av den kognitiva komponenten presenteras och diskuteras även separat för könen och skolorna (jfr forskningsfråga 2).

Informanterna fick frågor om hur ofta de talar dialekt och standardsvenska samt vilka språk och språkvarieteter de talar med familjemedlemmar och vänner. Svartalternativen var *dialekt*, *standardsvenska* och *något annat* (de fick själva ange vad). Jag kommer emellertid att koncentrera mig på endast dialekt och standardsvenska eftersom jag undersöker attityderna till dessa varieteter. Det är inte heller säkert att resultatet av de övriga språken skulle vara representativt för gruppen eftersom informanterna själva fick ange språk. Det är därför möjligt att flera använder t.ex. engelska ibland, men inte har angett det eftersom engelskan inte finns med explicit. De svar som informanterna har gett kvantifieras och presenteras med hjälp av tabeller och figurer.

Informanterna använder egna ord då de anger i vilka situationer de tycker att standardsvenska och dialekt behövs. Orsaken till frågans formulering är att jag är ute efter de föreställningar informanterna har om när dialekt och standardsvenska behövs, inte endast om de situationer där de själva talar varieteterna. Det är möjligt att informanterna inte har direkta erfarenheter av en viss situation, men ändå har en uppfattning om vilken varietet som behövs i situationen.

Svaren på frågan när informanterna anser att dialekt och standardsvenska behövs har jag delat in i olika kategorier baserat på svarens innehållsligt gemensamma nämnare. I svaren framträder fyra huvudkategorier: *tid*, *person*, *plats S* och *plats G*. I den första kategorin, *tid*, finns de svar som svarar på frågan *när*. I tidskategorin finns de svar som i sig inte uttrycker att det finns en specifik situation då dialekt och standardsvenska behövs utan i stället hänvisar till tid. Jag placerar dock svar som *alltid* och *aldrig* i denna kategori eftersom de svarar på frågan *när*. Jag är ändå medveten om att *alltid* och *aldrig* också innefattar alla/inga personer och alla/inga geografiska och situationella platser.

I den andra kategorin, *person*, finns svar på frågan *med vem*. I personkategorin placeras de svar som uttrycker att dialekt och standardsvenska behövs med en viss sorts människor. Eftersom informanternas svar visar att dialekt och standardsvenska behövs bland olika människor kan detta också tyda på att varieteterna kan fungera som någon form av gruppavgränsare och således ha att göra med den sociala identiteten (se avsnitt 3.4).

I den tredje kategorin, *plats S*, placeras de svar som svarar på frågan *var*. Svaren syftar på specifika situationer, dock inte på geografiska. Genom denna kategori kan man se om det finns en situationsskillnad när informanterna anser att dialekt och standardsvenska behövs, t.ex. om det finns något som tyder på varieteternas solidaritet, status och förtäckt prestige (se avsnitt 3.4.5).

Svaren i den fjärde kategorin svarar också på frågan *var*, men här placeras de svar som visar att varieteten behövs på en specifik geografisk plats. I denna kategori finns också de svar som tar fasta på personer från en geografisk plats eftersom orten och inte personen är det definierande i svaren. Kategorin är intressant i det hänseendet att den visar om informanterna anser att varieteterna kan identifieras som tillhörande ett specifikt geografiskt område (jfr avsnitt 4.3). Orsaken till att *plats S* och *plats G* utgör skilda kategorier är att svaren kan betona olika aspekter. Då det gäller *plats S* framkommer det klarare om dialekten och standardsvenskan har en solidaritets- och statusaspekt, medan *plats G* inte explicit refererar till solidaritet och status, utan till geografiskt område. För att kunna betona de olika aspekterna behandlas *plats S* och *plats G* separat. För standardsvenskans del utgör de fyra ovanstående kategorierna huvudkategorier. För dialektens del finns det ytterligare en kategori: *identitet*.

Informanterna har kunnat ge svar som placeras i flera kategorier och underkategorier, vilket innebär att antalet informanter inte stämmer överens med antalet kategoriserade svar. Hur informanternas svar har fördelat sig i de olika kategorierna presenteras i tabell 6 och en ingående presentation och diskussion av svaren görs tematiskt i avsnitt 6.1.1–6.1.3, medan variablerna diskuteras i avsnitt 6.1.4 och 6.1.5.

Tabell 6. Svarsfördelningen i kategorierna *tid*, *person*, *plats S*, *plats G* och *identitet* i absoluta tal och i procent

	Dialekt	%	Standard- svenska	%	Totalt	%
Tid	77	32,0 %	14	5,0 %	91	17,5 %
Person	71	29,5 %	69	24,8 %	140	27,0 %
Plats S	44	18,3 %	95	34,2 %	139	26,8 %
Plats G	39	16,2 %	100	36,0 %	139	26,8 %
Identitet	10	4,1 %	0		10	1,9 %
Totalt	241		278		519	

För dialektens del har kategorin *tid* fått flest svar, därefter *person*, *plats S*, *plats G* och *identitet*. Förutom att identitetskategorin inte finns med har kategorierna placerats i omvänd ordning för standardsvenskans del, dvs. *plats G* har fått flest

svar, därefter *plats S*, *person* och *tid*. *Plats G* och *plats S* betonas därmed för standardsvenska medan *tid* och *person* betonas för dialekt.

För varje kategori presenterar jag exempel och har använt mig av olika förkortningar. Tabell 7 visar vilka de är.

Tabell 7. Förklaring av förkortningarna

Förkortningar		
D = dialekt	1 = första underkategorin	a = underkategorins första exempel
S = standardsvenska	2 = andra underkategorin	b = underkategorins andra exempel
	3 = tredje underkategorin	c = underkategorins tredje exempel
	4 = fjärde underkategorin	
	5 = femte underkategorin	

Varje exempel innehåller antingen D eller S, beroende på om exemplet gäller dialekt eller standardsvenska. Detta följs av en siffra som anger vilken underkategori i ordningen som exemplet gäller. Om det finns flera exempel på en och samma underkategori på en och samma varietet åtskiljs dem genom a, b och c.

Informantsvaren som faller inom den kognitiva komponentens ram representerar inte nödvändigtvis hur informanterna använder varietetet (dvs. talar) utan i stället informanternas föreställningar om hur de skulle använda den. Det innebär att svaren kan bygga på direkta erfarenheter, men i de situationer som erfarenhet saknas ger informanterna ett svar utgående från föreställningar om språkbeteende. Eftersom den kognitiva komponenten består av erfarenheter, men också av föreställningar som kan bygga på t.o.m. bristande erfarenhet eller felaktig föreställning (se avsnitt 3.2) betyder det att oavsett vad informanternas svar bygger på avspeglar de ändå en del av den kognitiva komponenten.

6.1.1 *Språkbruk och tid*

Informanterna anger hur ofta de talar dialekt och standardsvenska med svarsalternativen *varje dag*, *några gånger/vecka*, *några gånger/mån* samt *några gånger/år*.

Tabell 8. Informanterna anger hur ofta de talar dialekt och standardsvenska

	Dialekt	%	Standardsvenska	%
Varje dag	217	99,5 %	28	12,8 %
Några gånger/vecka	1	0,5 %	80	36,5 %
Några gånger/månad			63	28,8 %
Några gånger/år			48	21,9 %

I tabell 8 presenteras informanternas svar på hur ofta de talar dialekt och standardsvenska. Ett svar motsvarar en informant. Den sammanlagda summan av informanterna är 221, men tre av dem talar ingen dialekt. Av 218 använder 217 dialekten varje dag, dvs. 99,5 %. I jämförelse med dialekt är standardsvenska mindre frekvent använd bland de allra flesta. Standardsvenska används av 28 varje dag, av 80 några gånger i veckan, av 63 några gånger i månaden och hela 48 menar att de använder standardsvenskan endast några gånger om året. Två har lämnat frågan obesvarad. För nästan alla informanter är dialekten i jämförelse med standardsvenskan den språkvarietet som används oftast och dialekt är då också den språkvarietet som informanterna har störst erfarenhet av (jfr kognitiv komponent). Situationen för standardsvenska är något annorlunda. Ungefär hälften av informanterna anger att de talar standardsvenska varje dag eller några gånger i veckan medan andra hälften anger att de talar standardsvenska betydligt mer sällan, dvs. några gånger i månaden eller några gånger i året. Med tanke på hur attityder bildas är detta viktigt att notera. Den varietet man har mer erfarenhet av kan leda till en mer positiv attityd. I detta fall är det standardsvenskan som informanterna har mindre erfarenhet av vilket betyder att attityden till standardsvenska kan vara mindre positiv än attityden till dialekt.

Hur ofta informanterna talar standardsvenska och dialekt hänger också ihop med när de anser att dialekt och standardsvenska behövs, dvs. tidskategorin. Hur informanterna uppfattar behovet av dialekt och standardsvenska med tanke på tid, ses i tabell 9.

Tabell 9. Informanternas tidsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

TID					
Dialekt	$\Sigma = 77$		Standardsvenska	$\Sigma = 14$	
1. Alltid	52	67,5 %	1. Alltid	2	14,3 %
2. Varje dag	16	20,8 %	2. Varje dag	1	7,1 %
3. Aldrig	9	11,7 %	3. Aldrig	11	78,6 %

Tabell 9 visar fördelningen av informanternas tidsrelaterade svar. För att göra indelningen mer överskådlig presenterar jag både absoluta tal och procent. Man bör dock notera att för standardsvenskans del är det sammanlagda antalet 14. Antalet är lågt, vilket gör att jag inte i detalj ser på procentskillnaderna. Svaren är kategoriska, klara och svarar på frågan *när*. För både dialekt och standardsvenska följer svaren samma mönster och underkategorierna ligger på samma nivå. Däremot är svarsfördelningen den motsatta, dvs. majoriteten av svaren har placerats i underkategorin *alltid* för dialekt och i underkategorin *aldrig* för standardsvenska. Inbördes är underkategorierna *alltid* och *varje dag* betydligt närmare varandra än vad *varje dag* och *aldrig* är. *Alltid* och *varje dag* skulle t.o.m. ha kunnat placeras tillsammans, eftersom de visar på en hög användningsfrekvens. Eftersom det ändå finns en frekvensskillnad har de inte kategoriserats tillsammans. Svar som har placerats i underkategorin *alltid* för båda varieteterna är t.ex.

- D1a. Alltid
- D1b. Hela tiden
- S1. Alltid

D1a och D1b visar två av de 52 svar som har placerats i underkategorin *alltid* för dialekt. De är alla utformade enligt samma mönster. För standardsvenskan finns det endast ett svar som placeras inom *alltid*, dvs. exempel S1 som är skrivet av en informant som inte talar/använder dialekt, utan standardsvenska. Även underkategorin *varje dag* representeras av båda varieteterna. Exempel på svar är:

- D2a. Varje dag
- D2b. I vardagen
- S2. Vardagslivet

Enligt svar D2a behövs dialekt varje dag och D2b refererar till vardagen. S2 visar att standardsvenska behövs i vardagslivet. Vardagen placeras under tid eftersom det inte är fråga om en specifik plats eller en specifik person. Vardagen gäller vilka som helst av vardagens olika situationer. Vardagen är var dag, dvs. varje dag (jfr *Norstedts svenska ordbok* 2004: 1363–1364) och svarar också på frågan *när*. I underkategorin *aldrig* har jag placerat nio svar för dialekten och elva för standardsvenskan. Typiska exempel är:

- D3a. Aldrig
- D3b. Den behövs inte
- S3. Aldrig

De flesta svar är uttryckta som D3a och S3 och därmed klara, dvs. dialekt resp. standardsvenska behövs aldrig. Det finns dock några svar som är uttryckta som i

D3b. Dem har jag placerat i tidskategorin eftersom de är kategoriska till sin natur och svarar på frågan *när*. I jämförelse med de övriga huvudkategorierna är *tid* det mest lämpliga. Av exempel D3b förstår man att dialekt inte behövs på någon specifik geografisk eller situationell plats eller med någon specifik person. D3b kan inte placeras i någon av de övriga huvudkategorierna samtidigt som svaret innebär att dialekt aldrig behövs. Därför placerar jag det i underkategorin *aldrig*, i huvudkategorin *tid*.

Både dialektens och standardsvenskans svar liknar varandra. Den stora skillnaden mellan dem är fördelningen. Av informantsvaren har 77 placerats i tidskategorin för dialekt, medan endast 14 placerats i samma kategori för standardsvenska. I det stora hela innebär det 32,0 % för dialekt och 5,0 % för standardsvenska. Informanterna är mer kategoriska för dialekten än för standardsvenskan och det finns en mer utbredd ”allt eller inget”-tanke för dialekten till skillnad från standardsvenskan. Majoriteten av informantsvaren för dialekt finns i underkategorin *alltid*, medan majoriteten av informantsvaren för standardsvenska finns i underkategorin *aldrig*. I tabell 8 kan man se att informanterna har mindre erfarenhet av att tala standardsvenska i jämförelse med dialekt. Detta kan ha samband med de 52 svar som menar att dialekt alltid behövs. Eftersom dialekten är den varietet som informanterna använder oftast upplever de att dialekten alltid behövs. Även de 16 svar som menar att dialekten behövs varje dag bekräftar resultatet i tabell 8. Underkategorin *aldrig* är den största för standardsvenskan (dock ändå ganska liten). Elva svar visar att standardsvenskan aldrig behövs. Det här samstämmer också med resultatet i tabell 8 eftersom ca hälften av informanterna använder standardsvenskan endast några gånger i månaden/per år. Hur ofta informanterna talar dialekt och standardsvenska korrelerar med de tidsrelaterade svaren på frågan när informanterna anser att dialekt och standardsvenska behövs. Ju större erfarenhet de har av en varietet desto oftare anser de att varietetet behövs.

Man bör dock notera att det finns nio informantsvar som har placerats i underkategorin *aldrig* för dialekten. Vissa av dessa svar är skrivna av informanter som själva talar dialekt. Trots att en del av informanter har stor erfarenhet av dialekt menar de ändå att dialekt inte behövs. Det här beror på att man klarar sig överallt med standardsvenskan på alla svenskspråkiga områden. Standardsvenska är gångbar överallt, medan dialekt inte är det. (Edlund & Hene 2007: 23; se Nikula 1988: 10–12; Einarsson 2009: 148; jfr avsnitt 4.3.) Standardsvenskans gångbarhet märks också i underkategorierna *alltid* och *varje dag*, där sammanlagt två svar har placerats. Det betyder att dialekten, språkligt sett, egentligen inte behövs eftersom standardsvenskan kan användas överallt. De svar som har placerats i underkategorin *aldrig* för dialekten fräntar till viss del varietet den

sociala identitetsaspekten. Teoretiskt sett behövs inte dialekterna eftersom standardsvenskan kan fylla deras kommunikativa funktion på alla svenska områden. Dock existerar dialekterna vilket betyder att de också har en annan form av funktion – de är en beståndsdel i den sociala identiteten (Einarsson 2009: 143; jfr avsnitt 3.4.4). Genom att, som dialekttalare, säga att dialekten aldrig behövs, visar man att man inte ser dialektens identitetsskapande funktion som något nödvändigt.

Det finns emellertid informantsvar som explicit tar upp identitetsaspekten och de har placerats i en separat huvudkategori: *identitet*.

Tabell 10. Informanternas identitetsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

IDENTITET			
Dialekt	$\Sigma = 10$	Standardsvenska	$\Sigma = 0$

Tabell 10 visar att tio svar har placerats i identitetskategorin och alla gäller dialekter. Den identitetsrelaterade svarsandelen för dialekten är 4,1 % medan ingen informant direkt uttrycker att standardsvenskan behövs p.g.a. identiteten. I identitetskategorin finns inga underkategorier. Enkätfrågan var ställd så att informanterna skulle ange i vilka situationer de anser att dialekt behövs, men tio av svaren gäller snarare *varför* dialekt behövs, t.ex.

- Da. Så att man får visa sin identitet
- Db. Man känner en gemenskap med människor som pratar samma dialekt som sig själv
- Dc. För att representera Närpes

Da visar att det finns svar som uttryckligen anger att dialekt behövs för att visa identitet medan Db och Dc pekar på den sociala identiteten som språket innefattar. I Db är den sociala aspekten tydligare eftersom det refereras till den gemenskap som uppstår bland människor som talar samma språk(varietet) som en själv, medan Dc visar att dialekten är utmärkande för Närpes. Dessutom kan dialekten användas för att *representera* Närpes. Den inkluderande/exkluderande funktion som dialekten har är en av hörnstenarna i Abercrombies beskrivning av den sociala identiteten (se Abercrombie 2006: 21). Det visar alltså att dialekt är knuten till identiteten bland flera informanter i så hög grad att behovet av dialekt beskrivs utgående från identiteten.

6.1.2 Språkbruk och person samt situationsbunden plats

Informanterna angav vilket språk eller vilken språkvarietet de talar med mamma, pappa, syskon och vänner samt vad de skulle tala med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm (se bilaga 1, enkätfråga 7a och e). Standardsvenska och dialekt är två givna alternativ och informanterna kunde även lägga till egna. Jag kommer att koncentrera mig på alternativen *dialekt* och *standardsvenska*, men har även med kategorin *övrigt* för att svarshelheten från informanterna ska vara genomskinlig. Vissa av informanterna har angett flera alternativ och de har därför placerats i flera kategorier. De svar som inte gäller dialekt eller standardsvenska placeras i kategorin *övrigt*. Jag gör denna indelning eftersom fokus i min studie ligger på dialekt och standardsvenska.

Tabell 11. Informanternas språkbruk med familjemedlemmar och vänner

	Dialekt	%	Standard- svenska	%	Övrigt	%
Med mamma	194	87,8 %	12	5,4 %	15	6,8 %
Med pappa	196	88,7 %	15	6,8 %	10	4,5 %
Med syskon	200	91,3 %	8	3,7 %	11	5,0 %
Med vänner	213	96,8 %	5	2,3 %	2	0,9 %

I tabell 11 kan man se hur informanterna har angett att de talar med mamma, pappa, syskon och vänner. Dialekten är den språkvarietet som informanterna använder mest, medan standardsvenska inte används i lika stor utsträckning. Inom kategorin *övrigt* finns finska, engelska, bosniska och vietnamesiska. Några informanter, t.ex. sådana som inte har syskon, har delvis låtit bli att svara och har då inte placerats i någon kategori. Tabell 11 visar att främst dialekten är den varietet som används med familjemedlemmarna och vännerna. Språkbruket med auktoriteterna är också det som ligger till grund för hur informanternas attityd till språket blir samt hurdan deras sociala identitet är.

Person och *plats S* fungerar som två huvudkategorier för svaren på frågan när informanterna tycker att dialekt och standardsvenska behövs (se bilaga 1, enkätfråga 4). Dessa huvudkategorier kan kopplas samman med resultatet i tabell 11 som visar att en stor majoritet av informanterna talar dialekt med familjemedlemmar och vänner, dvs. auktoriteter. Standardsvenskan finns representerad bland auktoriteterna, men inte i hög grad. De informantsvar som har placerats i huvudkategorin *person* för både dialekt och standardsvenska presenteras i tabell 12.

Tabell 12. Informanternas personrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PERSON					
Dialekt	$\Sigma = 71$		Standardsvenska	$\Sigma = 69$	
1. Med personer som talar/förstår dialekt	12	16,9 %	1. Med personer som inte talar/förstår dialekt	57	82,6 %
2. Med kompisar	51	71,8 %	2. Med släktingar	4	5,8 %
3. Med familjemedlemmar	5	7,0 %	3. Med främlingar	3	4,3 %
4. Övrigt	3	4,2 %	4. Med högre personer	3	4,3 %
			5. Med vissa yrkesgrupper	2	2,9 %

Tabell 12 visar fördelningen av huvudkategorin *person* för både dialekt och standardsvenska. Antalet svar är 71 för dialekt och 69 för standardsvenska. Sinsemellan följer de också ett mönster, men underkategorierna är inte de samma och inte heller nödvändigtvis på samma nivå. En indelning enligt nivåer skulle kräva hjälpkategorier, dvs. underkategorier som inte har några reella svar. Detta är inte ändamålsenligt eftersom huvudsyftet med avhandlingen inte rör sig på detaljnivå utan på mer övergripande nivå. Dialektens och standardsvenskans personkategorier är nästan lika stora till svarsantal. Dialektens underkategorier är fyra och standardsvenskans är fem. I dialektens första underkategori finns det tolv svar som uttrycker att dialekt behövs med personer som talar/förstår dialekt. Motsvarande underkategori för standardsvenskan är de svar som uttrycker att standardsvenska behövs med personer som inte talar/förstår dialekt. Exempel på svar:

- D1a. Med dialekttalare
- D1b. Med nån som fattar
- S1a. När man möter någon som inte talar dialekt
- S1b. Om någon inte kan dialekt
- S1c. Med dem som bara kan standardsvenska
- S1d. Med andra personer som har annat modersmål

D1a och D1b är exempel på de svar som placerats i underkategorin *med personer som talar dialekt*. S1a, S1b, S1c och S1d är exempel på de svar som placerats i underkategorin *med personer som inte talar dialekt*. Dialekt kopplas samman med personer som kan dialekt medan standardsvenskan kopplas samman med personer

som inte kan dialekt. Hit räknas även de som inte har svenska som modersmål (S1d). Det här visar att informanterna upplever att dialekten är begränsad, till skillnad från standardsvenskan. Dialekten kan användas med dem som förstår, medan standardsvenskan används med dem som inte förstår dialekt. Att ha standardsvenska som modersmål uttrycks i S1c nästan som en brist då informanten har skrivit att standardsvenska behövs med dem som *bara* kan standardsvenska. Det är dock endast en informant som har uttryckt sig på detta sätt. Trots dialektens begränsning har den ändå företräde framför standardsvenskan. Det här visas av att behovet av standardsvenska beskrivs i förhållande till dialekten. När dialekten inte fungerar kan/ska man använda standardsvenska. Hur förhållandet är uppbyggt mellan varieteterna visar att dialekten, trots sin kommunikativa begränsning ändå behövs. Det här beror på att dialekten innefattar andra funktioner än de rent kommunikativa. Standardsvenskan behövs, men tyngdpunkten ligger på den kommunikativa funktionen, dvs. att göra sig förstådd bland dem som inte talar dialekt, bland dem som (bara) talar standardsvenska och med personer med annat modersmål.

Enligt informanterna används dialekten med dem som förstår den och det korrelerar till att 51 svar menar att dialekt behövs med vänner och fem att dialekt behövs med familjemedlemmar. Av informanterna använder majoriteten dialekt med familjemedlemmar och vänner (se tabell 11), vilket också ses i tabell 12. Exempel på svar är:

- D2. Med kompisar
- D3. Med familjen

Dialektens största underkategori utgörs av de svar som lyfter fram att dialekten behövs tillsammans med kompisar. Det här korrelerar till resultatet i tabell 11. Dialektens underkategorier visar att informanterna till stor del använder dialekt med personer som är auktoriteter. För standardsvenskans del är auktoriteterna inte framträdande, inte i tabell 11 och inte heller i tabell 12. Det finns dock en underkategori, *med släktingar*, som kunde räknas som auktoriteter.

- S2a. Med vissa släktingar
- S2b. Med kusinin

S2a och S2b visar att det finns informanter som använder standardsvenska tillsammans med personer som kan fungera som deras auktoriteter. Svaren är begränsade genom att S2a hänvisar till *vissa* släktingar och S2b till en specifik kusin. De här personerna kan utgöra en påverkande faktor för attityden och identiteten, men i begränsad utsträckning. Även underkategorin *med främlingar* visar att standardsvenska inte är framträdande i fråga om auktoriteter, eftersom

auktoriteter inte är främlingar (se Fishbein & Ajzen 1975; avsnitt 3.4). Att de finns med här kan ha att göra med den första underkategorin som diskuterades för standardsvenskan (*med personer som inte talar dialekt*). Om man är osäker på vad en person (en främling) talar är det säkrast att använda en varietet som fungerar i en större krets eller på ett större område. Valet av standardsvenska bland främlingar kan ha att göra med artighet, vilket man också kan se i underkategorin *med högre personer* (denna formulering använde informanterna själva i svaren). Standardsvenskan uppfattas ofta som statusspråket, de offentliga platsernas språk och har en status som dialekterna saknar (se avsnitt 3.4.5). Detta samstämmer också med de svar som uttrycker att standardsvenskan behövs med högre personer.

I dialektens fjärde underkategori finns de svar som inte har kunnat placeras i någon av de övriga. I standardsvenskans femte underkategori finns svar som knyter standardsvenskan till en specifik yrkeskategori. Exempel från den fjärde och den femte underkategorin är:

- D4a. Med folk
- D4b. Med gamla personer
- S5. Med läkare

D4a är svår att placera eftersom svaret inte definierar vilket folk det egentligen handlar. D4b visar att dialekten behövs med gamla personer och att behovet således eventuellt kan tänkas vara åldersmässigt betingat. Leinonens (2010: 10–22) undersökning visade emellertid att dialektskillnaden mellan yngre och äldre i Närpes i flera hänseenden inte är stor. Svaret D4b visar istället att den skillnad som finns mellan yngre och äldre kan ha att göra med deras olika kunskaper i standardsvenska. Exempel S5 visar att standardsvenskan behövs med en viss yrkesgrupp och kan ha ett samband med standardsvenskans roll som det offentliga och ”finare” språket (se avsnitt 3.4.5).

Informantsvaren har jag även kategoriserat enligt *plats S*. Fördelningen av både dialekt och standardsvenska ses i tabell 13.

Tabell 13. Informanternas situationsbundna, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PLATS S					
Dialekt			Standardsvenska		
	$\Sigma = 44$			$\Sigma = 95$	
1. I skolan	6	13,6 %	1. I skolan	44	46,3 %
2. På fritiden	9	20,5 %	2. Officiella och högtidliga tillfällen	13	13,7 %
3. Hemma	27	61,4 %	3. Med myndigheter	27	28,4 %
4. Övrigt	2	4,5 %	4. I media	8	8,4 %
			5. I skrift	3	3,2 %

Svarsfördelningen i huvudkategorin *plats S* är 44 för dialekt och 95 för standardsvenska (tabell 13). Dialektens underkategorier är fyra till antalet och två av dem syftar på platser som kan anses utesluta varandra: *på fritiden* och *i skolan*. När man är i skolan har man inte fritid, på fritiden är man inte i skolan. Förutom dessa finns också underkategorin *hemma* som i sig kan hänföras till fritiden. 27 informanter har angett att dialekt behövs hemma. Det här betyder att underkategorierna inte ligger på samma nivå (jfr tabell 12). Exempel på dialektens svar är:

- D1. I skolan
- D2. På fritiden
- D3. Hemma

I svaren lyfts skolan, fritiden och hemmet fram (D1, D2 och D3). Återigen visar svaren att dialekten används tillsammans med auktoriteter (jfr tabell 11 och 12) eftersom fritiden är den tid som oftast tillbringas tillsammans med vänner eller familjemedlemmar (hemma). Det språk som finns i hemmet är det språk som spelar en viktig roll i socialisationsprocessen. Språket kan skapa en vi-känsla. De personer som finns i nära relationer är också viktiga nyckelpersoner och auktoriteter som bidrar till uppbyggandet av attityder. Det språk som är de nära relationernas språk har man ofta en positiv attityd till och språket utgör en del av identiteten (Abercrombie 2006, Norrby & Håkansson 2010; se avsnitt 3.4.4).

Man kan även notera att ”i skolan” utgör underkategori både för dialekt och för standardsvenska (i större utsträckning för dialekt), t.ex.

- S1. I skolan

I underkategorin *i skolan* är svaren lika(rta) för både dialekt och standardsvenska (jfr D1 och S1). Det finns alltså informanter som anser att dialekt behövs i skolan och informanter som anser att standardsvenska behövs i skolan. En

möjlig förklaring till detta förhållande är att informanterna har vänner i skolan som de talar dialekt med och därför anser att dialekt behövs i skolan. En annan möjlighet är att skolan i praktiken inte domineras av standardsvenskan och att informanterna därmed också kan använda dialekt på lektionerna och tillsammans med lärarna (se Nyholm 2007b). Smulders (2011: 44–45) avhandling pro gradu visar att modersmålslärarna i österbottniska högstadieskolor använder standardsvenska i undervisningen. Samtidigt visar hennes undersökning också att inga lärare och endast 34 % av eleverna i undersökningen skulle acceptera dialekt som undervisningsspråk. Standardsvenskan är därmed lärarnas språk, vilket också förklarar varför informanter i min studie har svarat att standardsvenska behövs i skolan. En skillnad som kan förekomma mellan svaren är att vissa informanter utgår från hur det är och var de behöver dialekt/standardsvenska, medan vissa utgår från en mer generell och allmän bild av var dialekt/standardsvenska borde användas. Därför finns samma underkategori för både dialekt och standardsvenska. De svar som kategoriserats som övrigt för dialekten är t.ex.

D4a. I någon teater

D4b. Media

Redan i inledningen av min avhandling diskuterar jag det uppsving dialekterna har fått genom att de blir mer och mer accepterade inom olika områden. Här visar två informanter prov på detta i och med att de anger att dialekt behövs i vissa teaterföreställningar och även i media (D4a och D4b). Standardsvenskan är där-
emot fortfarande den varietet som fler förknippar med media (8) eftersom *media* också utgör en skild underkategori för standardsvenskan.

Av 95 svar visar 13 att standardsvenskan är knuten till officiella och högtidliga tillfällen, som i exemplen:

S2a. Officiella sammanhang

S2b. Vid högtidliga tillfällen

Sc. När man håller tal på finare fester

S2a, S2b och S2c visar de svar som anger att standardsvenskan är de officiella platsernas språk. Detta kan man också anknyta till underkategorin *med högre personer* som finns under huvudkategorin *person* (se tabell 11). Även de svar som kategoriserats under *myndigheter och företag* (27/28,4 %) bekräftar detta, som i:

S3a. Med myndigheter

S3b. Polisförhör

S3c. Vid kundtjänst och sånt

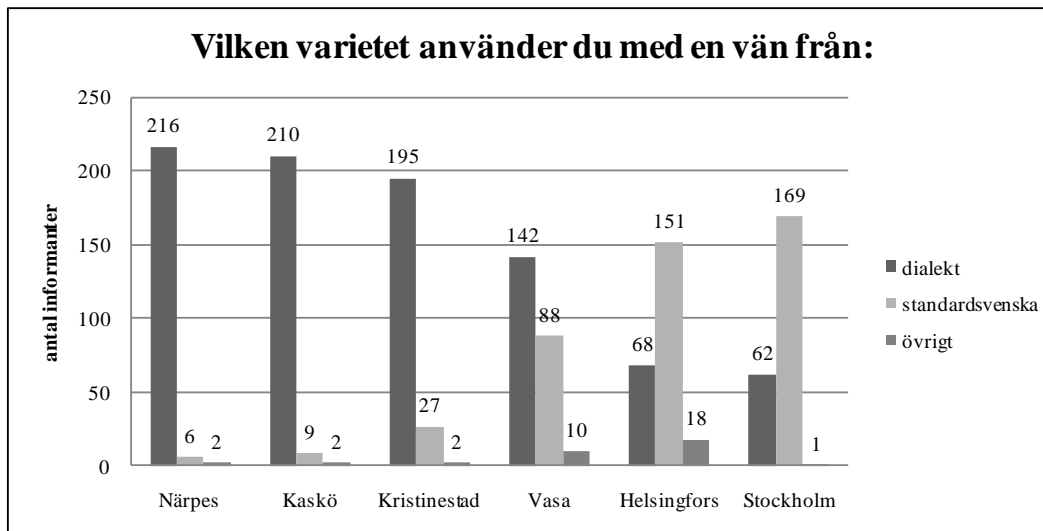
Förutom vid officiella, högtidliga och fina tillställningar behövs också standardsvenskan med myndigheter, i polisförhör samt i kundtjänst (S3a-S3c). Eventuellt kunde S3b placeras i personkategorins femte underkategori, dvs. *med vissa yrkesgrupper*. Hade informanten formulerat sitt svar så att standardsvenska behövs *med polisen* hade jag placerat det i huvudkategorin *person*, eftersom det karakteristiska för svaret då hade varit själva yrket. Svaret visar dock att standardsvenska behövs vid *polisförhör* och jag tolkar därmed själva platsen som det framträdande, dvs. själva förhörssituationen. Att standardsvenska behövs i officiella och högtidliga situationer, tillsammans med att standardsvenskan behövs med högre personer (jfr tabell 12), visar att standardsvenskan har en status som dialekten inte har. Standardsvenskan behövs, explicit uttryckt, i officiella situationer, i offentligheten, medan dialekt behövs i nära relationer i det vardagliga.

Standardsvenskans sista och femte underkategori är liten, men är ändå värd att presentera skilt för sig. Tre svar anger nämligen att standardsvenska behövs i skrift och detta kan inte kopplas samman med någon av de övriga underkategorierna för *plats S*. Dock placeras *i skrift* i kategorin *plats S* eftersom skrift utgör en specifik kontext, som inte är bunden till tid, person, eller geografisk plats.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att majoriteten av informanterna i min studie använder dialekt tillsammans med familjemedlemmar och vänner (tabell 11). Även tabell 12 visar att informanterna anser att dialekten behövs bland dem som talar dialekt. Eftersom de bor på en dialekttalande ort där majoriteten talar dialekt (Ivars 1988; Nyholm 2007a; 2007b; 2008; se avsnitt 1.1) betyder det att dialekten behövs tillsammans med personer i deras nära krets. Det här uttrycker också informanterna när de anger att dialekten behövs tillsammans med vänner och till viss del med familjemedlemmar (tabell 11). Även resultatet i tabell 13 visar att dialekten är den varietet som behövs hemma och på fritiden. Dialekten är därmed den varietet som används tillsammans med auktoriteterna. Trots att standardsvenskan inte används lika ofta av informanterna (se tabell 8) så visar de ändå att den behövs, framför allt med personer som inte talar dialekt (se tabell 12). Informanterna uttrycker också ett visst statustänkande för standardsvenskans del eftersom standardsvenskan behövs med högre personer (se tabell 12). Både dialekt och standardsvenska behövs alltså, dialekten i nära relationer och standardsvenskan i officiella situationer. Dialekten visar solidaritet, standardsvenskan visar status (jfr avsnitt 3.4.5).

6.1.3 Språkbruk och geografisk plats

Informanterna fick frågor om vilken språkvarietet de skulle använda med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm.

Figur 10. Informanternas språkbruk med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm

Figur 10 visar antalet informanter som har angett dialekt, standardsvenska eller något annat språk för varje stad. I Närpes, Kaskö, Kristinestad och Vasa är dialekt den mest vanliga varieteteten och framför allt i de tre förstnämnda, eftersom ca 200 informanter har angett att de skulle tala dialekt med en vän från någon av dessa städer. Majoriteten talar fortfarande dialekt med en vän från Vasa men standardsvenskan blir betydligt starkare här än i jämförelse med de föregående städerna. I Helsingfors och Stockholm är standardsvenskan den vanligaste varieteteten. Kategorin *övrigt* består till största delen av finska vilket också förklarar varför kategorin *övrigt* är störst i Vasa och Helsingfors.

Informanterna har tidigare uppgett att de flesta talar dialekt med sina vänner (se tabell 11). Eftersom informanterna går i skola i Närpes där dialekten är utbredd (se avsnitt 1.1) är det även främst i Närpes de har sina vänskapsrelationer. Det är därför naturligt att informanterna talar dialekt med en vän från Närpes. Kaskö och Kristinestad är Närpes närmaste stadsgrannar och det verkar som att den vanligaste varieteteten med vänner från dessa städer också är dialekt. Det kan ha att göra med att personer från Närpes, Kaskö och Kristinestad inte är ovana vid varandras dialekter eftersom orterna befinner sig geografiskt sett ganska nära varandra (jfr Ivars 2007). I Vasa sjunker antalet som använder dialekt, men fortfarande är de i majoritet. Det kan ha att göra med att Vasa ändå geografiskt sett befinner sig nära Närpes.

I Helsingfors och Stockholm är standardsvenskan vanligast. Det beror troligen på att dialekten är geografiskt begränsad (se avsnitt 4.3) och att informanterna väljer att tala standardsvenska för att möjliggöra kommunikation. Det finns ändå ganska många informanter, över 60 stycken, som säger att de talar dialekt med en vän från Helsingfors och Stockholm. Det kan bero på att informanterna helst vill tala sitt eget modersmål i den mån det är möjligt i relationer (jfr Einarsson 2009: 39). Det ser man också genom tabell 11 som visar att standardsvenska inte används av många informanter tillsammans med personer som står för den primära eller sekundära socialisationen. Informanterna befinner sig i den situationen att deras kompisar inte har börjat studera på andra orter eftersom det ofta sker efter avklarade gymnasie- eller yrkesskolstudier. Det är däremot möjligt att någon informant har vänner som har flyttat till t.ex. Vasa, Helsingfors eller Stockholm och att informanten har dem i åtanke då de svarar på frågan. Det skulle förklara att flera informanter anger att de talar dialekt med en vän från någon av dessa städer.

Tabell 11 visar att många informanter inte använder standardsvenska med vänner. Man kan därför anta att svaren på frågan om vilken varietet informanterna använder tillsammans med vänner från ovannämnda städer hänvisar till en vänskapsrelation som de föreställer sig. Detta är dock inte till nackdel för undersökningen eftersom den kognitiva komponenten inte innefattar endast direkt erfarenhet utan också föreställningar.

När informanterna har angett i vilka situationer de tycker att standardsvenska och dialekt behövs har flera svar kategoriserats i huvudkategorin *plats G*. Tabell 14 visar svarsfördelningen för huvudkategorin *plats G* för både dialekt och standardsvenska.

Tabell 14. Informanternas geografiska, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PLATS G					
Dialekt	$\Sigma = 39$		Standardsvenska	$\Sigma = 100$	
1. I Närpes	37	94,9 %	1. Utanför Närpes	38	38,0 %
2. I Österbotten	2	5,1 %	2. I Vasa	6	6,0 %
			3. I södra Finland	8	8,0 %
			4. I Finland	8	8,0 %
			5. Utomlands	40	40,0 %

Dialekt och standardsvenska behövs på olika geografiska platser (tabell 14). För dialektens del råder en mer enhetlig uppfattning om de geografiska platserna medan svaren för standardsvenskans del är mer mångfacetterade, delvis p.g.a. att

de är fler. Underkategorierna ligger inte alla på samma nivå (jfr tabell 12 och tabell 13). Exempel på de geografiska platser där dialekten behövs är:

- D1a. I min hemkommun
- D1b. I Närpes
- D2. I Österbotten

Informanten som har gett svaret D1a är född i Närpes och har bott där i hela sitt liv. Att Närpes är ett ställe där dialekt behövs är naturligt med tanke på att Närpesdialekten är den vanligaste varieteten i Närpes (Ivars 1988; se Nyholm 2007a; 2007b; 2008; se avsnitt 1.1). Det här visar också att informanterna upplever dialekten som geografiskt begränsad, vilket samstämmer med definitionen på dialekt (se avsnitt 5.4).

Svaren visar att standardsvenskan är geografiskt betingad, även om förhållandet inte är lika enkelt som för dialekt. Tidigare visade det sig att informanterna beskriver standardsvenskan i förhållande till dialekten genom att säga att standardsvenska används med dem som inte kan dialekt (se tabell 12). Med tanke på att informanterna anser att standardsvenska behövs med dem som inte kan dialekt och att *Närpes* är det mest förekommande geografiska svaret för var dialekten behövs, är den naturliga konsekvensen att standardsvenska inte behövs i Närpes. Detta ser man också i tabell 14 där 38 svar uttrycker att standardsvenska behövs utanför Närpes, t.ex.

- S1a. Utanför Närpes
- S1b. Utanför min kommun
- S1c. När jag åker till en annan kommun
- S1d. Med folk som inte är från Närpes

S1a, S1b och S1c visar att standardsvenskan behövs på orter utanför Närpes. Den första uttrycker detta genom att explicit nämna Närpes och den andra genom att hänvisa till den egna kommunen. S1c är alltså skrivet av en informant som bor i Närpes och har gjort det hela sitt liv. Svaret hänvisar inte explicit till Närpes, men implicit eftersom det görs en jämförelse. Standardsvenska behövs när man åker till en annan kommun. Det förutsätter att det finns en ”första” kommun, dvs. kommunen där informanterna bor eller eventuellt den kommun där de befinner sig när svaret skrivs (Närpes). Även detta svar och svar i samma stil är skrivna av informanter som bor i Närpes och har gjort det hela sitt liv. I exempel S1d kommer den geografiska tillhörigheten klart fram, dvs. Närpes. Det handlar emellertid om personer och kunde därför placeras i huvudkategorin *person*. Jag har placerat svaren här eftersom den viktiga informationen är personens geografiska hemvist (inte att standardsvenska används med folk).

Utanför Närpes finns i teorin resten av världen och i informantsvaren ser man också variation på detta. Sex svar uttrycker att standardsvenska behövs i Vasa. Jämför man det med svaren för dialekt ser man att två informanter uttrycker att dialekt behövs i Österbotten och sex säger att standardsvenska behövs i Vasa (som ligger i Österbotten). Det finns således lite olika uppfattningar om var varieteterna behövs. Några informanter anser att dialekt behövs (i Vasa) i Österbotten och några informanter anser att standardsvenska behövs i Vasa (i Österbotten). Det här kan bero på att informanterna har olika/bristande erfarenheter av eller olika uppfattningar om varieteternas behovsområde. Det betyder att frågan inte är helt klar eller enkel, speciellt inte om man går in på detaljer.

Åtta informanter menar att standardsvenska behövs i södra Finland och åtta att den behövs i Finland. Dessutom säger 40 (40,0 %) av informanterna att standardsvenska behövs utomlands. Exempel på svar:

- S4. I Finland
- S5a. I Sverige
- S5b. Med Sverigebor
- S5c. Utomlands

Svaren S4, S5a, S5b och S5c i kategorierna *i Finland* och *utomlands* är kortfattade, men klara. S5b visar emellertid att det finns svar som tar upp person, snarare än geografisk plats. Eftersom det definierande i svaret däremot är det geografiska placeras svaren i huvudkategorin *plats G* och inte i *person* (jfr S1d).

Sverige är högst troligt ett av de länder som *utomlands* syftar på, men det är inte uteslutet att det finns informanter som anser att man kan använda standardsvenska på övriga ställen i världen. Det är möjligt att de syftar på t.ex. Norge eller turistorter med många skandinaviska besökare. Det här visar att standardsvenskans behovsområde är geografiskt vidsträckt, till skillnad från dialektens. Standardsvenska är därmed en varietet som kan användas på ett större geografiskt område än dialekt.

Kort sammanfattat kan man säga att de tydligaste huvuddragen för svaren i kategorin *plats G* är att dialekt behövs främst i Närpes och standardsvenska behövs utanför Närpes. I vilken utsträckning informanterna använder standardsvenska och dialekt är varierande, framför allt gäller detta standardsvenska. För att se om det finns någon skillnad mellan när flickor och pojkar samt högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanterna skulle tala dialekt och standardsvenska samt var de anger att varieteterna behövs delar jag in svaren enligt kön och skola.

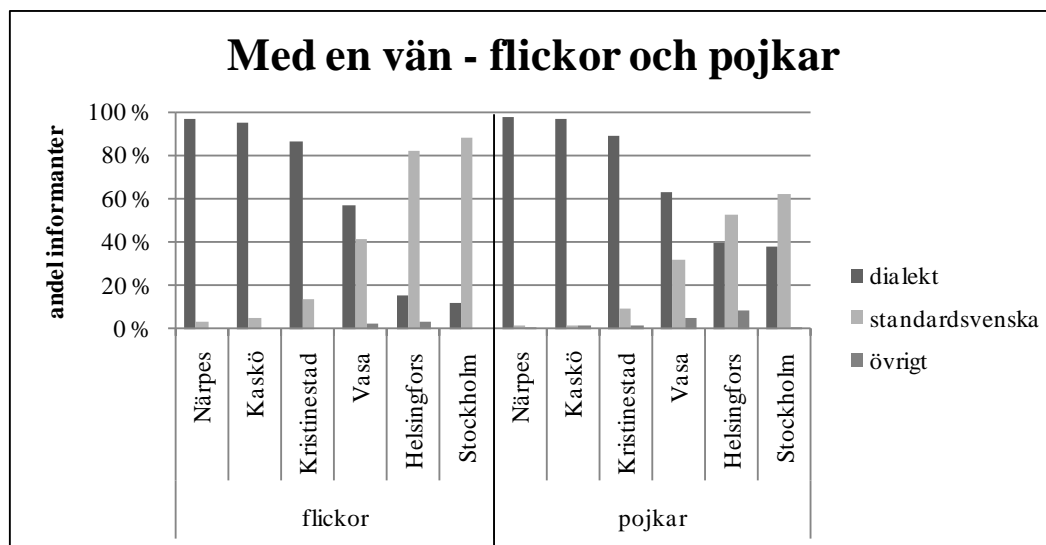
6.1.4 Variabeln kön

Nästan alla informanter som talar dialekt gör det varje dag (se tabell 8). Dessutom visar tabell 11 att det inte finns stor variation i svaren på frågan om vad informanterna talar med familjemedlemmar och vänner. Det är därför inte meningsfullt att ytterligare dela in resultatet i variablerna kön och skola eftersom svaren inte innehåller variation. Jag har istället delat in informanterna enligt kön och skola utgående från hur ofta de talar standardsvenskan (jfr tabell 8) och vilken språkvarietet informanterna anger att de talar med en vän från olika städer (jfr figur 10). Resultatet presenteras i absoluta tal, men också i procent så att det är lättare att jämföra flickornas och pojkarnas resultat. Svaren på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs med tanke på *tid*, *person*, *plats S*, *plats G* och *identitet* (jfr tabell 9, 10, 12, 13 och 14) har också delats in enligt kön. Jag presenterar fördelningen både i absoluta tal och i procent. Vissa kategorier utgörs dock av endast några svar, vilket betyder att ett svar kan utgöra flera procentenheter. Om det förekommer variation bland få informantsvar kan det bero på slumpen eller individen och inte på könet. Jag kommer därför inte att dra långtgående slutsatser av jämförelsen utan se mer på helheten.

Tabell 15. Fördelning av hur ofta flickorna och pojkarna talar standardsvenska

	Flickor	%	Pojkar	%
Varje dag	13	13,8 %	15	12,0 %
Några gånger/vecka	43	45,7 %	37	29,6 %
Några gånger/månad	27	28,7 %	36	28,8 %
Några gånger/år	11	11,7 %	39	29,6 %

Tabell 15 visar hur stor andel flickor och pojkar som talar standardsvenska varje dag, några gånger i veckan, några gånger i månaden samt några gånger per år. Genom att se på procenttalen ser man lättast om det förekommer någon skillnad mellan informanterna för de olika variablerna. Procentuellt sett är alternativet *varje dag* och *ngra ggr/mån* ungefär lika vanligt bland båda könen. För alternativen *ngra ggr/vecka* samt *ngra ggr/år* finns det däremot en skillnad. Flickornas procenttal är för det förstnämnda alternativet 45,7 % vilket motsvarar nästan hälften av alla flickor. Det sistnämnda alternativet har 11,7 %. Av pojkarna menar 29,6 % att de använder standardsvenskan några gånger i veckan och lika stor andel menar att de använder den endast några gånger per år. Det finns alltså en skillnad mellan könen, dvs. flickorna anger att de talar standardsvenska oftare än pojkarna.

Figur 11. Informanternas språkbruk med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, variabeln kön

Figur 11 visar hur stor procent av informanterna som talar dialekt, standardsvenska eller något annat med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm. Figuren är indelad i kön. Skillnaderna presenteras i procent eftersom grupperna inte är exakt lika stora. Figuren ger svar på frågan om flickor och pojkar använder standardsvenska och dialekt (o)lika mycket. Andelen flickor som använder dialekt i Närpes, Kaskö, Kristinestad och Vasa är ungefär den samma som för pojkarna för motsvarande stad. Pojkarna har emellertid konstant något högre procent. För Helsingfors och Stockholm däremot kan man se att det är en stor skillnad mellan könen. Över 80 % av flickorna talar standardsvenska med en vän från Helsingfors och Stockholm medan motsvarande procent för pojkarna är ca 50 och 60 %. I samtal med en vän från Närpes, Kaskö och Kristinestad är standardsvenska ovanlig bland båda könen, i Vasa är den mer framträdande men fortfarande i minoritet. I Helsingfors och Stockholm blir standardsvenska däremot den varietet som majoriteten använder, dock är procenttalet bland pojkarna alltid lägre än bland flickorna. Figur 11 visar alltså att flickorna har större benägenhet att tala standardsvenska, medan pojkarna håller fast vid dialekten.

Tabell 16. Procentuell fördelning av situationer i vilka flickorna och pojkarna har angett att dialekt och standardsvenska behövs

Dialekt		Standardsvenska			
	Flickor	Pojkar		Flickor	Pojkar
Tid	27,7 %	35,7 %	Tid	0,8 %	8,9 %
Person	36,6 %	23,3 %	Person	24,4 %	25,2 %
Plats S	18,8 %	17,8 %	Plats S	40,5 %	28,6 %
Plats G	9,8 %	21,7 %	Plats G	34,4 %	37,4 %
Identitet	7,1 %	1,8 %			

I tabell 16 presenteras fördelningen av dialektens och standardsvenskans huvudkategorier i procent, separat för flickor och pojkar. De största skillnaderna har markerats genom en inringning av det högsta procenttalet för de kategorier där det finns en märkbar skillnad mellan flickorna och pojkarna. Diskussionen om könsskillnaderna utgår från dessa.

Skillnaderna mellan könen i fråga om dialektanvändning är att flickorna i större utsträckning har tagit fasta på personer och identitet, medan pojkarna har tagit fasta på tid och geografisk plats. Flickorna tenderar att i större utsträckning än pojkarna upprätthålla relationen till andra människor med hjälp av språket (jfr Adelswärd 1994: 114) vilket också visar sig i tabell 16. Flickorna använder dialekt mer med hänsyn till person och identitet, medan pojkarna gör det mer med hänsyn till tid och geografisk plats. Underkategorierna i huvudkategorin *person* tar främst fasta på auktoriteterna för dialekten. Flickorna visar att dialekten är viktig i relationer med personer som står dem nära. Pojkarna visar i sin tur att dialektens gränser dras geografiskt eller tidmässigt. De tar inte fasta på relationen i lika stor utsträckning. Flickor tenderar att ha ett större behov av att känna sig trygga i talsituationen och använder språket för att upprätthålla relationer och anpassar sig språkligt sett snabbare till andra (Adelswärd 1994: 114). Dessa könsskillnader bekräftas av min undersökning.

Fler pojkar än flickor har angett att standardsvenskan behövs med tanke på tid, men med tanke på geografisk plats är det ingen större skillnad mellan könen. Det är fortfarande pojkarna som har det större procenttalet, men skillnaden är endast tre procentenheter. Bland flickorna framträder en skillnad för *person* och för *plats S*. För standardsvenskan är det alltså inte längre lika viktigt att ta fasta på relationen utan det är i stället den situationella platsen som är det avgörande. Dialekten är modersmålet för de flesta informanter och tidigare resultat visar att dialekten är den varietet som de flesta använder tillsammans med personer som är en del av socialisationsprocessen (jfr tabell 11). Flickorna bekräftar detta genom

att visa att dialekt behövs i relationer, samtidigt som de visar att standardsvenskan inte spelar samma roll i deras relationer eftersom standardsvenskan inte tillskrivs *person*, utan *plats S*.

Inom huvudkategorierna kan också könsliga skillnader framträda och varje huvudkategori kommer att presenteras och diskuteras i tur och ordning. Tabell 17 visar om det finns någon skillnad mellan när flickorna och pojkarna tycker att dialekt och standardsvenska behövs med tanke på tid (jfr tabell 9). Svarsantalen i tabellen utgör antalet svar som är skrivna av respektive kön.

Tabell 17. Flickornas och pojkarnas tidsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

TID					
Dialekt	Flickor	Pojkar	Standard-svenska	Flickor	Pojkar
	31/27,7 %	46/35,7 %		1/0,8 %	13/8,9 %
1. Alltid	16	36	1. Alltid	1	1
2. Varje dag	10	6	2. Varje dag	0	1
3. Aldrig	5	4	3. Aldrig	0	11

I tabell 17 anges hur många svar som har placerats i tidkategorins underkategorier. Den sammanlagda summan för dialekten är 77. Det finns en variation mellan könen, där pojkar till större del menar att dialekt behövs med tanke på tid (jfr tabell 16). Den underkategori som står för de största skillnaderna är *alltid*, vilket betyder att fler pojkar anser att dialekt alltid behövs. De övriga underkategorierna (*varje dag*, *aldrig*) visar en liten skillnad med tanke på kön. Underkategorin *varje dag* och *aldrig* har dock fått fler svar från flickor även om antalet flickor är mindre än antalet pojkarna i hela huvudkategorin. Det här betyder att pojkarna i större utsträckning anger att dialekten behövs med tanke på tid, och framför allt underkategorin *alltid*.

För standardsvenskan är den sammanlagda svarssumman 14 inom kategorin *tid* och kategorin är således liten. De tidskategoriserade svaren har getts av en flicka och 13 pojkar. Könaspekten är också det utmärkande för denna huvudkategori. Av dessa finns majoriteten (11) i underkategorin *aldrig*. Det här följer således samma mönster som för dialekten, om än spegelvänt. Fler pojkar tycker att dialekten alltid behövs och fler pojkar tycker att standardsvenskan aldrig behövs.

Könsfördelningen bland de svar som anger att dialekt och standardsvenska behövs med olika personer framgår av tabell 18.

Tabell 18. Flickornas och pojkarnas personrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PERSON					
Dialekt	Flickor	Pojkar	Standard-Svenska	Flickor	Pojkar
	41/ 36,6 %	30/ 23,3 %		32/ 24,4 %	37/ 25,2 %
1. Med personer som talar dialekt	6	6	1. Med personer som inte talar dialekt	28	29
2. Med kompisar	29	22	2. Med släktingar	1	3
3. Med familjemedlemmar	4	1	3. Med främlingar	1	2
4. Övrigt	2	1	4. Med högre personer	1	2
			5. Med vissa yrkesgrupper	1	1

De informanter som har svarat att dialekten behövs med tanke på den person man talar med är sammanlagt 71 och av dem är 41 flickor och 30 pojkar. Fler flickor än pojkar anger person då de beskriver när dialekt behövs (jfr tabell 16). Variationen är den motsatta till huvudkategorin *tid* (se tabell 17). För dialektens del har fler pojkar betonat tid, medan fler flickor betonat person. De underkategorier där det finns en skillnad är *med kompisar*, men delvis också *med familjemedlemmar*. Flickorna betonar i större utsträckning att dialekten behövs med familj och vänner (auktoriteter). Det här visar att personen är mer i fokus bland flickorna än bland pojkarna och framför allt auktoriteter. Könsfördelningen bland de svar som syftar på att standardsvenskan behövs med olika personer är ganska jämn. Mellan underkategorierna finns det inte stora skillnader. Av tabell 18 framgår även att det för standardsvenskans del inte finns någon stor avvikelse mellan könen i huvudkategorin *person*. Det här visar att flickorna inte fokuserar mer på person än pojkarna då det gäller standardsvenska och personer som inte är auktoriteter.

Tabell 13 visar att det inte finns någon framträdande skillnad i könsfördelningen mellan könen i huvudkategorin *plats S* när det gäller dialekt, men väl när det gäller standardsvenska. Tabell 19 visar fördelningen av underkategorierna.

Tabell 19. Flickornas och pojkarnas situationsbundna, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PLATS S					
Dialekt	Flickor	Pojkar	Standard-svenska	Flickor	Pojkar
	21/ 18,8 %	23/ 17,8 %		53/ 40,5 %	42/ 28,6 %
1. I skolan	3	3	1. I skolan	27	17
2. På fritiden	3	5	2. Officiella och högtidliga tillfällen	6	7
3. Hemma	13	14	3. Med myndigheter	13	14
4. Övrigt	2	1	4. I media	6	2
			5. I skrift	1	2

Kategorin *plats S* och dess underkategorier är jämnt fördelade på flickorna och pojkarna. Det här betyder att baserat på kön finns det inte någon större skillnad mellan de svar som informanterna har gett på frågan i vilka situationer dialekten behövs. Det finns dock en skillnad mellan könen för standardsvenskans del. Fler flickor än pojkar ger svar som placeras i *plats S* på frågan när standardsvenska behövs. *Plats S* är också den största kategorin av alla för flickornas del. Standardsvenskans underkategorier är procentuellt sett liknande för flickorna och för pojkarna, med ett undantag. Den underkategori där könen skiljer sig mest utgör grunden för avvikelsen, dvs. underkategorin *i skolan*. Det är således fler flickor än pojkar som anser att standardsvenska behövs i skolan.

Det finns en klar uppfattning om att skolan är standardsvenskans domän (se Ivars 1988: 34), men i praktiken har det visat sig att så inte alltid är fallet eftersom många ungdomar använder dialekt i skolan (se Nyholm 2007b; Smulter 2011). I mitt material framkommer det att flickorna i något större utsträckning än pojkarna fortfarande anser att standardsvenskan behövs i skolan.

Både när det gäller dialekt och standardsvenska har fler svar av pojkarna placerats i huvudkategorin *plats G*. För dialektens del uppvisar kategorin de största skillnaderna mellan könen. (Se tabell 16.) Tabell 20 visar om någon underkategori och i så fall vilken/vilka som är framträdande.

Tabell 20. Flickornas och pojkarnas geografiska, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PLATS G					
Dialekt	Flickor 11/9,8 %	Pojkar 28/21,7 %	Standard- svenska	Flickor 45/34,4 %	Pojkar 55/37,4 %
1. I Närpes	10	27	1. Utanför Närpes	23	14
2. I Österbotten	1	1	2. I Vasa	2	4
			3. I södra Finland	4	4
			4. I Finland	4	4
			5. Utomlands	12	29

Flickornas och pojkarnas svar skiljer sig åt i fråga om kategorin *plats G*. Av alla flickors svar finns 11 i kategorin *plats G*, medan motsvarande antal bland pojkarna är 28. Den underkategori som står för skillnaden är *i Närpes*. Fler pojkar än flickor gör en geografisk avgränsning av dialekten till Närpes. Den andra underkategorin för *plats G* för dialektens del är *i Österbotten* men endast en flicka och en pojke har angett att dialekten är begränsad till Österbotten. I huvudsak är det således Närpes som anges som geografisk avgränsare för dialektens del.

En av *plats G*-kategorins största könsskillnader för standardsvenskan finns i underkategorin *utanför Närpes*, där 23 flickor och 14 pojkar har angett att standardsvenskan behövs när man är utanför Närpes. Det är alltså fråga om fler flickor än pojkar. De här svaren kan direkt knytas till att dialekten behövs i Närpes och att Närpes tydligt är dialektens domän. Den andra underkategorin som uppvisar den största könsskillnaden är *utomlands*. Av flickorna är det 12 och av pojkarna 29 som menar att standardsvenska behövs utomlands. Könsskillnaden är således den motsatta om man jämför med skillnaden i underkategorin *utanför Närpes*. Flickorna drar en snävare gräns för när dialekten behövs jämfört med pojkarna. Även om både flickorna och pojkarna anser att dialekten behövs i Närpes är dialektens geografiska område mindre för flickornas del (redan utanför Närpes), än för pojkarna. Pojkarna anger t.o.m. länder utanför Finland som ett geografiskt område där standardsvenska behövs.

Den femte huvudkategorin *identitet* finns endast för dialekten och är i sig liten. Av de svar som finns representerade kan man dock konstatera att fler flickor än pojkar uttrycker att dialekten behövs med tanke på identitet (tabell 21).

Tabell 21. Flickornas och pojkarnas identitetsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt behövs

IDENTITET					
Dialekt	Flickor	Pojkar	Standard-svenska	Flickor	Pojkar
	8/7,1 %	2/1,8 %		0	0

Av tio svar som anger att dialekten är knuten till identiteten har åtta getts av flickor. Det är således fler flickor som explicit anger att dialekten är knuten till identiteten. (Se mer avsnitt 3.4.) Det här betyder emellertid inte att dialekten inte skulle vara knuten till identiteten bland pojkarna eftersom identitetsaspekten inte behöver vara explicit eller medveten för att existera. En explicit angiven identitetsaspekt för dialekten visar ändå en betoning på dess sociala och identitetskapande funktion.

Thelander (1986: 160–163) har visat att kvinnor språkligt sett anpassar sig mer till situationen än män. Ovanstående resultat visar att flickorna inte är lika kategoriska och svartvita i sina svar som pojkarna (jfr tabell 17). Flickorna tar mer hänsyn till *person* då det gäller dialekt och mer hänsyn till *plats S* då det gäller standardsvenska. Flickorna visar alltså även här en större benägenhet att i större utsträckning än pojkarna anpassa sig till situationen.

Dialekten är viktig för både flickorna och pojkarna, men fler pojkar anger att dialekten alltid behövs och att standardsvenskan aldrig behövs (jfr tabell 17). Dialektens identitetsaspekt är mer explicit framträdande bland flickorna (jfr tabell 21) och de drar också den geografiska gränsen tidigare än pojkarna (se tabell 20). Det här betyder att båda könen är solidariska med sin dialekt (jfr Einarsson 2009) även om det uttrycks på olika sätt. Flickorna visar en benägenhet att anpassa sig till situationer där dialekten inte kan användas och standardsvenskans statusaspekt framkommer också bland flickorna (jfr tabell 19; Einarsson 2009). Flickorna visar därmed en mer positiv inställning till standardsvenskan än pojkarna eftersom standardsvenskans status inte är lika framträdande bland pojkarna. Pojkar betonar snarare dialektens prestige (jfr tabell 19; Bijvoet 2007).

6.1.5 Variabeln skola

För att se om det finns någon variation i svaren beroende på skola har jag delat in den del som undersöker informanternas föreställningar och erfarenheter i variabeln skola. Hur ofta högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanterna har angett att de talar dialekt och standardsvenska ses i tabell 22.

Tabell 22. Fördelning av hur ofta högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanterna anger att de talar standardsvenska

	Högstadiet	%	Gymnasiet	%	Yrkes- skolan	%
Varje dag	19	15,1 %	5	12,8 %	4	7,4 %
Några gånger/ vecka	55	43,7 %	17	43,6 %	8	14,8 %
Några gånger/ månad	35	27,8 %	12	30,8 %	16	29,6 %
Några gånger/år	17	13,5 %	5	12,8 %	26	48,1 %

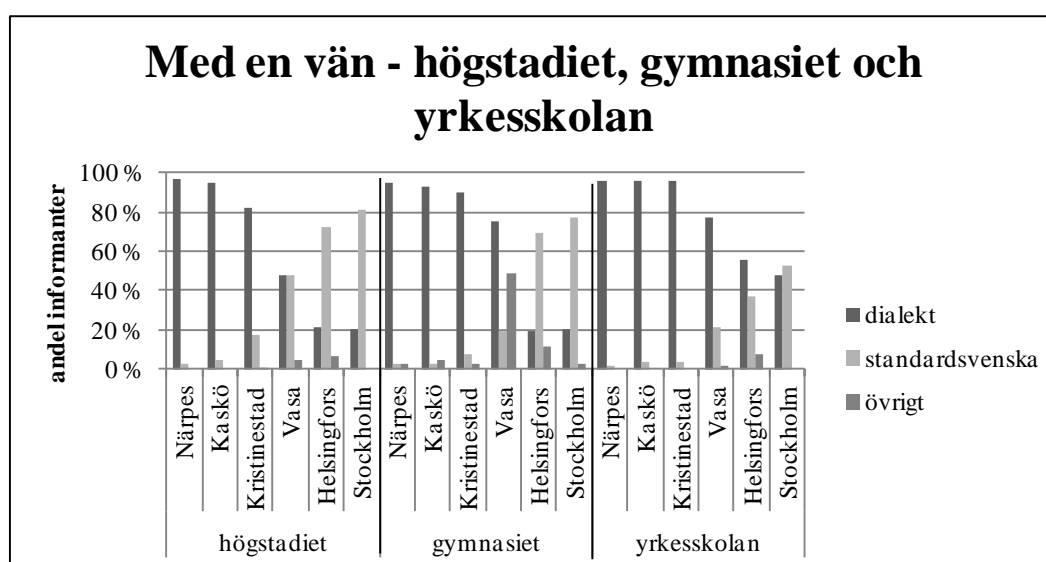
Variabeln skola visar att högstadie- och gymnasieinformerarna använder standardsvenskan i ungefär lika mån eftersom procenttalen är ungefär lika stora för alla alternativ i båda skolorna. Yrkesskolan är däremot avvikande. Det är betydligt färre informanter från yrkesskolan som har angett att de talar standardsvenska varje dag eller några gånger i veckan. För alternativet *ngra ggr/mån* är procenttalet ungefär lika stort som för högstadiet och gymnasiet. Det sista alternativet *ngra ggr/år* har angetts av 48,1 %, dvs. av nästan hälften av alla informanter från yrkesskolan. Det här betyder att det finns en skillnad i användningen av standardsvenska med tanke på skolorna. Högstadie- och gymnasieinformerarna följer sinsemellan ungefär samma mönster, medan yrkesskolinformerarna använder standardsvenskan mer sällan. Eftersom yrkesskolinformerarna består av en brokig grupp så till vida att majoriteten inte talar Närpesdialekt, utan en annan österbottnisk dialekt ser jag även på skillnader mellan yrkesskolinformerarna, indelade enligt deras språkvarietet, dvs. Närpesdialekt - annan dialekt. Detta presenteras i tabell 23.

Tabell 23. Fördelning av hur ofta yrkesskolinformeranter som talar Närpesdialekt och de som talar en annan dialekt anger att de talar standardsvenska

	Närpesdialekt	%	Annan dialekt	%
Varje dag	2	10,0 %	2	5,9 %
Några gånger/vecka	0	0	8	23,5 %
Några gånger/månad	5	25,0 %	11	32,4 %
Några gånger/år	13	65,0 %	13	38,2 %

Av de yrkesskolinformeranter som talar Närpesdialekt har två angett att de talar standardsvenska varje dag, ingen några gånger per vecka, fem några gånger per månad och 13 några gånger per år. Fördelningen visar att en stor majoritet använder standardsvenska mycket sällan. Av de yrkesskolinformeranter som har en

annan österbottnisk dialekt anger två att de använder standardsvenska varje dag, åtta några gånger i veckan, elva några gånger i månaden och 13 några gånger om året. Även bland dem med annan dialekt anger majoriteten att de använder standardsvenska sällan. Man kan ändå skönja att något fler yrkesskolinformanter som har en annan österbottnisk dialekt använder standardsvenska oftare än de informanter som talar Närpesdialekt. Detta kan bero på att de informanter som talar Närpesdialekt fortfarande bor kvar i sin hemkommun medan de som talar en annan österbottnisk dialekt kommer från en annan (närliggande) kommun och därmed har större erfarenhet av att bo i olika kommuner med olika dialekter. De bor och går i skola i en kommun där deras egen dialekt inte är kommunens dialekt, vilket kan bidra till att bredda deras användning av olika svenska varieteter.

Figur 12. Informanternas språkbruk med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasas, Helsingfors och Stockholm, variabeln skola

Figur 12 visar hur stor procent av informanterna som talar dialekt, standardsvenska eller något annat med en vän från Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasas, Helsingfors och Stockholm. Indelningen bygger på variabeln skola. För städerna Närpes, Kaskö och Kristinestad följer resultaten varandra i alla skolor (figur 12). För Vasas finns det däremot en avvikelse. Av högstadieinformanterna anger drygt 40 % att de talar standardsvenska med en vän från Vasas, medan 20 % av gymnasie- och yrkesskolinformanterna anger att de talar standardsvenska. Drygt 40 % av högstadieinformanterna och närmare 80 % av yrkesskolinformanterna anger att de talar dialekt i Vasas. Det här betyder att informanterna i högstadiet anger att de ändrar språkvarietet tidigare än informanterna i gymnasiet och yrkesskolan. För de resterande städerna, Helsingfors och Stockholm, visar figuren att högstadie- och gymnasieinformanterna börjar närma sig varandra. I båda

städerna och för båda skolorna ligger procenttalet runt 20 % för dialekt. För standardsvenska är det runt 70 % för en vän från Helsingfors och runt 80 % för en vän från Stockholm. De flesta informanter från högstadiet och gymnasiet anger alltså att de talar standardsvenska med en vän från dessa städer. I detta hänseende avviker yrkesskolinformanterna från de övriga. För Helsingfors och Stockholm anger ungefär hälften av yrkesskolinformanterna att de skulle tala dialekt och hälften att de skulle tala standardsvenska. De skillnader som framträder är att högstadieinformanterna är de som fortast väljer att tala standardsvenska med en vän medan yrkesskolinformanterna är de som långt håller sig kvar vid dialekten.

Ovan konstaterades att pojkarna i materialet talar dialekt med vänner från de ovanstående städerna i större utsträckning än flickorna. I jämförelsen mellan skolorna är det högstadieinformanterna som anger att de byter från dialekt till standardsvenska tidigast, medan yrkesskolinformanterna är de som håller sig kvar vid dialekten. Det här visar att pojkar och yrkesskolinformanter är grupper som i stor utsträckning talar dialekt med familjemedlemmar och vänner. Det man bör notera är att yrkesskolinformanterna i detta material till stor del består av pojkar (52/55), vilket kan vara orsaken till resultatet. Vilken faktor som eventuellt påverkar den andra, dvs. om kön eller skola är avgörande, är däremot svårt att fastställa.

Hur informanternas svar har fördelats mellan de olika huvudkategorierna *tid*, *person*, *plats S*, *plats G* och *identitet*, utgående från olika skolor, visas i tabell 24. De procenttal som har inringats är de som avviker mest från de övriga.

Tabell 24. Procentuell fördelning av hur högstadie- gymnasie- och yrkesskolinformanternas svar har fördelat sig mellan huvudkategorierna *tid*, *person*, *plats S*, *plats G* och *identitet*

Dialekt	Hög	Gym	Yrk	Standard- svenska	Hög	Gym	Yrk
	Tid	27,5 %	30,6 %		46,7 %	Tid	3,2 %
Person	31,5 %	32,7 %	17,8 %	Person	22,1 %	23,6 %	34,6 %
Plats S	20,8 %	18,4 %	13,3 %	Plats S	28,5 %	57,4 %	21,4 %
Plats G	16,1 %	10,2 %	22,2 %	Plats G	46,2 %	16,2 %	30,8 %
Identitet	4,0 %	8,3 %					

Resultaten i tabell 24 visar att yrkesskolinformanterna avviker mest från de övriga. För dialekt har *tid* och *plats G* de högsta procentenheterna och *person*, *plats S* och *identitet* har de lägsta. Medan högstadie- och gymnasieinformanternas svar inte avviker mycket från varandra placeras yrkesskolinformanterna i en ytterposition för varje huvudkategori. Den motsatta ytterpositionen finns både

bland högstadie- och bland gymnasieinformerarna. För standardsvenskan har yrkesskolinformerarna placerat sig i ytterposition i tre huvudkategorier i och med att de har högst procent för *tid* och *person* och lägst för *plats S*. Yrkesskolinformerarna avviker mest från de övriga skolornas informanter i dessa kategorier. För standardsvenskan är *plats S* en utmärkande huvudkategori i gymnasiet och *plats G* i högstadiet. Frågan vad det beror på att yrkesskolinformerarna verkar skilja sig mycket från de övriga, och varför *plats S* och *plats G* är utmärkande bland gymnasie- resp. högstadieinformerarna kan man inte svara på endast utgående från tabell 24. Jag presenterar och diskuterar därför också svarsfördelningen i skolorna för varje huvudkategori separat. Diskussionens fokus ligger i huvudsak på de inringade procentenheterna i tabell 24, eftersom de visar den största avvikelserna. Jag gör till viss del en procentuell uträkning eftersom skolgrupperna är olika till storleken. Jag gör den däremot inte för varje underkategori eftersom vissa är mycket små, vilket också betyder att jag inte studerar den procentuella fördelningen i detalj.

Tabell 25. Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformerarnas tidsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

TID							
Dialekt	Hög	Gym	Yrk	Standard-svenska	Hög	Gym	Yrk
	41	15	21		5	2	1
1. Alltid	27 65,9 %	6 40,0 %	19 90,5 %	1. Alltid	1	1	0
2. Varje dag	9 22,0 %	6 40,0 %	1 4,8 %	2. Varje dag	0	1	0
3. Aldrig	5 12,2 %	3 20,0 %	1 4,8 %	3. Aldrig	5	0	7

Med tanke på tid har yrkesskolinformerarna i större utsträckning än högstadie- och gymnasieinformerarna uttryckt att dialekt och standardsvenska behövs. I tabell 25 ser man att procentuellt sett har fler yrkesskolinformerare angett att dialekt alltid behövs i jämförelse med högstadie- och gymnasieinformerarna. För standardsvenskan visar sju av yrkesskolinformerarnas tidsrelaterade svar att varieteteten aldrig behövs. Kategorin utgör också den enda underkategorin för tid bland yrkesskolinformerarna. Endast fyra högstadieinformerare har angett *aldrig* och ingen från gymnasiet har gjort det. Främst yrkesskolinformerarna uttrycker ett klart kategoriskt svar på frågan när varieteteten behövs – dialekt behövs alltid och standardsvenska behövs aldrig. De följer samma mönster som pojkar, vilket förklaras av att yrkesskolinformerarna är mest pojkar (52 av 55).

För huvudkategorin *person* skiljer sig yrkesskolinformanternas svar från informanternas i de två övriga skolorna på så sätt att för dialekt är yrkesskolinformanternas svar färre och för standardsvenskan är de fler. Högstadiе- och gymnasieinformanterna ligger procentuellt sett nära varandra. Hur de har fördelat sig inom kategorin visas i följande tabell 26:

Tabell 26. Högstadiе-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas personrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PERSON							
Dialekt	Hög	Gym	Yrk	Standardsvenska	Hög	Gym	Yrk
	47	16	8		35	16	15
1. Med personer som talar dialekt	9	2	1	1. Med personer som inte talar dialekt	31	11	15
2. Med kompisar	32	12	7	2. Med släktingar	1	1	2
3. Med familjemedlemmar	3	2	0	3. Med främlingar	2	1	0
4. Övrigt	3	0	0	4. Med högre personer	0	2	1
				5. Med vissa yrkesgrupper	1	1	0

Tabell 24 visar att av svaren för dialekt inom kategorin *person* har majoriteten getts av högstadiе- och gymnasieinformanter. För standardsvenskan är förhållandet spegelvänt, dvs. högstadiе- och gymnasieinformanterna har procentuellt sett gett liknande svar och procenten är högre för standardsvenska bland yrkesskolinformanterna. Den underkategori som uppvisar störst skillnad mellan skolorna för standardsvenska är den första: *med personer som inte talar dialekt*.

För dialektens del finns personer som kan räknas som auktoriteter i huvudkategorin *person*. Få informanter från yrkesskolan anger explicit att dialekt behövs tillsammans med dessa. Högstadiеt och gymnasiet har jämförelsevis fler svar i varje underkategori för person (förutom *med personer som talar dialekt* där det finns två resp. ett svar från gymnasiet och yrkesskolan). Yrkesskolinformanterna har däremot en tendens att inte ange person då de beskriver var dialekten behövs. Högstadiе- och gymnasieinformanterna beskriver explicit att dialekten behövs tillsammans med auktoriteter, medan ingen av yrkesskolinformanterna explicit anger familjemedlemmar. För standardsvenskan är det däremot tvärtom, då yrkesskolinformanterna har angett person i större utsträckning än gymnasie- och högstadiеinformanterna (se tabell 24). Detta är anmärkningsvärt. Yrkesskolinformanterna har tidigare visat att de använder dialekt ofta och framför allt med familjemedlemmar och vänner, men de anger dock inte

dessa personer explicit i frågan om var dialekt behövs. Auktoriteter är viktiga för den sociala identiteten och attitydbildningen (Abercrombie 2006; Fishbein & Ajzen 1975), men yrkesskolinformanterna visar inte här att de båda faktorerna hör samman. Dock har flera av yrkesskolinformanterna angett att dialekt *alltid* behövs (och standardsvenska *aldrig*, se tabell 25), vilket ändå visar den roll som dialekten spelar i deras vardag. Att yrkesskolinformanterna inte explicit anger att dialekt behövs med familjemedlemmar och vänner behöver inte betyda att dialekten inte är viktig i relationer, utan att det finns annat som informanterna hellre betonar. Även könsskillnaderna visade att *tid* och *plats G* var de huvudkategorier där pojkarnas svar främst har placerats (se tabell 17 och 20). Sambandet mellan yrkesskolinformanterna och pojkarna visar sig därmed här. Däremot finns det ingen underkategori som är speciellt framträdande i yrkesskolan i jämförelse med i högstadiet och gymnasiet.

De ovanstående huvudkategorierna har diskuterats utgående från yrkesskolinformanterna eftersom de har stått för den största avvikelser från informanterna i de övriga skolorna. I huvudkategorin *plats S* avviker yrkesskolinformanternas svar för dialekt mest medan gymnasieinformanternas svar avviker mest för standardsvenskan (högst procent), se tabell 27.

Tabell 27. Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas situationsbundna, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PLATS S							
Dialekt	Hög	Gym	Yrk	Standardsvenska	Hög	Gym	Yrk
	31	9	6		45	39	11
1. I skolan	4	1	1	1. I skolan	27	16	1
2. På fritiden	4	3	2	2. Officiella och högtidliga tillfällen	1	11	1
3. Hemma	21	3	3	3. Med myndigheter	13	7	7
4. Övrigt	2	2	0	4. I media	3	4	1
				5. I skrift	1	1	1

Antalet informantsvar för dialekt som har placerats i kategorin *plats S* är 9 i gymnasiet och sex i yrkesskolan. Antalet är litet i båda skolorna. Högstadieinformanterna är i majoritet och de är således mest benägna att beskriva behovet av dialekt med hänvisning till *plats S*. Avståndet till gymnasieinformanterna är dock mindre än avståndet mellan gymnasie- och yrkesskolinformanterna. Återigen avviker således yrkesskolinformanterna mest från de övriga.

För standardsvenskan är avvikelserna något klarare. Procentuellt sett avviker gymnasiet mest från de övriga. Över hälften av alla svar från gymnasiet har placerats i *plats S* för standardsvenskan, medan motsvarande för högstadiet och yrkesskolan är närmare en fjärdedel. Ser man noggrannare på vilka underkategorier *plats S* består av märker man att det är de mer officiella, högtidliga och offentliga tillfällena som de flesta svar refererar till. Tidigare konstaterades att huvudkategorin *plats S* (se tabell 13 och 19) visade på den status som standardsvenskan har till skillnad från dialekten. I en jämförelse mellan skolorna är det alltså flest gymnasieinformanter som tillskriver standardsvenskan en mer officiell status. Det kan därmed finnas ett samband mellan gymnasiet och uppfattningen om standardsvenskans status. Gymnasiestudier leder oftast vidare till högre utbildningar där standardsvenskan blir viktigare (Kotsinas 1994: 131; Grönberg 1999: 83–84; Wirdenäs 1999: 98; Bijvoet 2007: 121). Denna uppfattning visar gymnasieinformanterna prov på.

Av alla huvudkategorier har *plats G* den största variationen mellan alla skolor. Tabell 28 visar att för dialektens del står yrkesskolinformanterna för den högsta procenten och för standardsvenskans del står högstadieinformanterna för den största avvikelserna (högst procent) från de övriga skolorna.

Tabell 28. Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas geografiska, platsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt och standardsvenska behövs

PLATS G							
Dialekt	Hög	Gym	Yrk	Standardsvenska	Hög	Gym	Yrk
	24	5	10		73	11	16
1. I Närpes	22	5	10	1. Utanför Närpes	26	7	4
2. I Österbotten	2	0	0	2. I Vasa	4	0	2
				3. I södra Finland	6	2	0
				4. I Finland	7	1	0
				5. Utomlands	30	1	10

Tabell 28 visar fördelningen av alla svar som har placerats i huvudkategorin *plats G*. Procentuellt sett är flest svar från yrkesskolinformanterna och minst svar från gymnasieinformanterna. 73 av högstadieinformanterna har gett svar som visar att standardsvenskan hör till en geografisk plats. Högstadieinformanternas svar är emellertid spridda i underkategorierna. En dryg tredjedel svarar *utanför Närpes*, ungefär lika många *utomlands* och resten är spridda. Det här visar således inte att högstadieinformanterna som grupp skulle dra den geografiska gränsen på samma sätt. Däremot visar majoriteten av gymnasieinformanterna att de menar att standardsvenska behövs utanför Närpes, medan majoriteten av yrkesskol-

informanterna menar att standardsvenska behövs *utomlands*. Tendensen visar att gymnasieinformanterna drar den geografiska gränsen tidigare än yrkesskolinformanterna, vilket är naturligt eftersom majoriteten av yrkesskolinformanterna är pojkar (jfr könsskillnaderna, tabell 20).

Den sista huvudkategorin, *identitet*, finns representerad endast för dialekt och svarsantalet är tio. Tabell 29 visar hur fördelningen mellan skolorna ser ut.

Tabell 29. Högstadie-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas identitetsrelaterade svar på frågan i vilka situationer dialekt behövs

IDENTITET							
Dialekt	Hög	Gym	Yrk	Standardsvenska	Hög	Gym	Yrk
	6	4	0		0	0	0

Tabell 29 visar att endast högstadie- och gymnasieinformanterna explicit har angett att dialekten är knuten till identiteten. Inget av yrkesskolinformanternas svar har placerats här. Dessutom är svarsprocenten i gymnasiet dubbelt så hög som i högstadiet. När man ser till könsskillnaderna märker man att det är främst flickor i gymnasiet som explicit anger att dialekten behövs med tanke på identiteten. Det kan emellertid också vara så att identitetsaspekten är så pass självklar för en del av informanterna att den tas för given och att informanterna därmed inte uttrycker identitetsaspekten explicit. I kapitel 7 följer en närmare diskussion om den sociala identiteten.

6.1.6 Sammanfattning – den kognitiva komponenten

Ovanstående avsnitt om föreställningar och erfarenheter visar en del av den kognitiva komponenten hos attityderna till dialekt och standardsvenska bland informanterna. Resultatet av frågorna visar hurdant informanternas intraspråkliga beteende är i fråga om tänkt output (jfr forskningsfråga 1). Resultaten kan sammanfattas enligt följande:

Alla – Informanterna uttrycker att de har föreställningar och erfarenheter av både dialekt och standardsvenska, men föreställningarna och erfarenheterna är olika. Ju större erfarenhet informanterna har av en varietet desto oftare anger de att den behövs (tabell 8 och 11).

Dialekt används oftare än standardsvenska av en stor majoritet av informanterna (tabell 8). Dialekten används framför allt med sådana personer som kan spela en avgörande roll för attityden, dvs. auktoriteter så som familjemedlemmar och vänner (tabell 11 och 12, figur 10).

Standardsvenska kan användas tillsammans med vänner, men det är då främst med dem som bor utanför dialektområdet (figur 10). Standard-svenskan är inte lika begränsad som dialekten ifråga om *person* och *plats G* (tabell 12 och 14) och standardsvenskans geografiska användningsområde är större. Förutom detta har standardsvenskan också en status som dialekten inte har (tabell 13 och 14). Dialekt innefattar däremot solidaritet. Det här betyder att informanterna uttrycker en stark vilja att använda dialekt, medan standardsvenskan inte används i samma utsträckning, trots statusaspekten.

Kön – I mitt material finns det avvikelser mellan könen för den kognitiva komponenten som inte kan anses vara individmässigt eller slumpmässigt baserade. Både flickorna och pojkarna anger att de oftast talar dialekt, tillsammans med auktoriteter (tabell 15, 18 och 19, figur 11). Flickor betonar i större utsträckning än pojkarna att dialekten behövs med familj och vänner (tabell 18). Pojkarna visar en större benägenhet att hålla fast vid dialekten, medan flickorna lättare byter från dialekt till standard-svenska (figur 11). Pojkarna använder således inte standardsvenska lika ofta som flickorna (tabell 15). Skillnaderna mellan hur könen beskriver var dialekten behövs visar att flickorna betonar *person* och *identitet* (tabell 16, 18 och 21), medan pojkarna betonar *tid* och *plats G* (tabell 16, 17 och 20). För standardsvenskan är det fortfarande samma huvud-kategorier bland pojkarna, medan flickorna betonar *plats S* starkare än pojkarna. I sig visar kategorierna att fler pojkar tycker att dialekten alltid behövs och att standardsvenska aldrig behövs (tabell 17). Pojkarna ser också dialektens geografiska användningsområde som större än flickorna (tabell 20).

Flickorna betonar dialekt och relationer mer, som i sig är viktiga faktorer för attitydbildningen, men flickorna visar ändå en större benägenhet att använda standardsvenska än pojkarna. Det verkar som om kön inte nödvändigtvis påverkar inställningen till dialekt även om användningen kan vara olika, men kön kan påverka inställningen till standardsvenska eftersom pojkarna visar mer negativa föreställningar om/erfarenheter av standardsvenska. Det här betyder att resultatet ifråga om språkligt beteende visar att flickorna och pojkarna anger att de använder dialekt i lika hög grad, men flickorna anger därtill att de använder mer standard-svenska.

Skola – Det förekommer en skillnad i materialet baserat på skola och den största avvikelsen står yrkesskolinformanterna för.

Yrkesskolinformanternas använder inte standardsvenska lika ofta som de andra (tabell 22). Yrkesskolinformanternas är den grupp som visar störst benägenhet att hålla fast vid dialekten medan högstadieinformaterna snabbast byter till standardsvenska (figur 12). Det visade sig också att de yrkesskolinformaterna som talar Närpesdialekt använder standardsvenska något mer sällan än de som talar en annan österbottnisk dialekt (se tabell 23). Yrkesskolinformaterna ger också de mest kategoriska svaren, t.ex. att standardsvenska *aldrig* behövs och att dialekt *alltid* behövs (tabell 25). Högstadie- och gymnasieinformaterna anger däremot i större utsträckning explicit att dialekt behövs med familjemedlemmar och vänner (auktoriteter) (tabell 26) och att dialekt är knuten till identiteten (tabell 29). Utmärkande för gymnasieinformaterna är att de tillskriver standardsvenskan status och att de också ser det geografiska området för dialekt som minst. Yrkesskolinformaterna tillskriver inte standardsvenskan status i lika hög grad och de menar dessutom att dialektens geografiska användningsområde är större (tabell 27 och 28).

För dialektens del har informaterna tagit fasta på olika faktorer, även om inställningen till dialekt inte nödvändigtvis är olik. Den positiva inställningen till dialekt ser man i och med att dialekten är den naturliga språkvarieteteten med auktoriteter och i och med att det finns en utpräglad vilja att använda dialekten. Dessa faktorer framkommer i alla skolor. Det som däremot skiljer skolorna åt är inställningen till standardsvenska. Gymnasieinformaterna visar en ganska positiv inställning genom att påvisa standardsvenskans status och genom att de anger att standardsvenskan geografiskt sett behövs i större utsträckning. Yrkesskolinformaterna visar den mest negativa inställningen till standardsvenskan genom att de är den grupp som är minst villig att tala varieteteten. Yrkesskolinformaterna anger oftare än de övriga att standardsvenska aldrig behövs och de ser dialektens geografiska område som större. Den kognitiva komponenten visar därmed att informaterna i alla skolor är välvilligt inställda till dialekt och använder den i hög grad. Däremot är inställningen till standardsvenska varierande och yrkesskolinformaterna använder standardsvenska mest sällan; framför allt de yrkesskolinformaterna som talar Närpesdialekt.

Det sammanfattande resultatet av den kognitiva komponenten visar att informaterna har erfarenheter av och föreställningar om både dialekt och standardsvenska, men erfarenheterna är större för dialektens del. Dialekt är den språkvarieteteten informaterna oftast använder tillsammans med personer som är viktiga för både den primära och den sekundära socialisationen (Bijvoet 2007:

117). De flesta informanter anger att dialekten behövs i situationer där dialekt kan fungera som avgränsare (jfr Abercrombie 2006: 24–35), t.ex. med kompisar eller i Närpes. Därmed utgör dialekten en faktor i uppbyggandet av den sociala identiteten och språkattityden (Fishbein & Ajzen 1975; Abercrombie 2006: 21). Att dialekt beskrivs som en avgränsare kan påverka språkattityderna i positiv riktning, eftersom den kognitiva komponenten är en del av attityden, (Deprez & Persoons 1987). Detta betyder att informanterna visar förutsättningar för en positiv attityd till dialekt och förutsättningar för att dialekten är knuten till den sociala identiteten.

Standardsvenska används också av informanterna, men inte så ofta tillsammans med personer som står för en del av socialisationen (se Bijvoet 2007: 117). Standardsvenskan uppfattas inte heller som en varietet som avgränsar, vilket är en viktig faktor för språk och språkvarieteter som knyts till den sociala identiteten (se Abercrombie 2006). Standardsvenskan påverkar därmed inte den sociala identiteten i samma utsträckning som dialekten och attityden ser därmed inte likadan ut för de båda varieteterna (jfr avsnitt 3.4). Standardsvenska innefattar emellertid en form av status som dialekten inte har eftersom standardsvenska tillskrivs situationer som är offentliga och officiella (se tabell 12 och 13; jfr Einarsson 2009: 222; Bijvoet 2007: 121). Detta kan också påverka informanternas attityder till standardsvenskan. Förutsättningarna för en positiv attityd till standardsvenska är inte de samma som för dialekten, men förutsättningarna finns för dem båda. Framför allt kan standardsvenskans status påverka attityderna (jfr Kotsinas 1994: 165; Bijvoet 2007: 121–122).

Könsskillnaderna och skillnaderna mellan skolorna för den kognitiva komponenten visar att attityderna är negativa till standardsvenska bland pojkarna och yrkesskolinformanterna, medan attityderna är ganska lika för dialektens del. Att flickorna överlag har en större tendens att anpassa sig till andra i talsituationen kan bero på att det är viktigare för dem att känna trygghet och att upprätthålla relationen till den de talar med (jfr Adelswärd 1994: 114; Tannen 1991: 77; Kotsinas 1994: 127). Flickorna har också en större benägenhet att närma sig standardsvenskan och att använda de drag i språket som upplevs som mer vårdade eller fina, medan pojkar är mer benägna att använda slang (se Thelander 1986: 160–163; Einarsson 2009: 182; Labov 1972: 302; Legaudauite 2009: 200). Det här kan bero på att pojkar ofta organiserar sig så att var och en har sin bestämda plats (Adelswärd 1994: 114) medan flickorna har en mer osäker position från början och försöker förmedla en öppen prestige genom språket (Kotsinas 1994: 130). Dialekt är viktigt både bland flickorna och bland pojkarna, men inställningen till standardsvenska är mer positiv bland flickorna.

De som inte talar standardsvenska identifierar sig ofta starkast med den egna gruppen (Bijvoet 2007: 121–122). Gruppidentifieringen kan skönjas bland yrkesskolinformanterna eftersom de har störst benägenhet att hålla fast vid dialekten i olika situationer och de anger att de talar standardsvenska minst av alla, framför allt de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt. Tidigare forskning har visat att personer med lägre och praktisk utbildning oftare använder fler traditionella dialektdrag (Nordberg 1985; Sundgren 2002). Detta visar sig också i min undersökning så till vida att de informanter som inriktar sig på ett mer praktiskt yrke med lägre utbildning också är de som i störst utsträckning håller kvar dialekten.

6.2 Värderingar

Utgående från en femgradig skala och tio egenskapspar har informanterna bedömt hur de uppfattar olika talare. Talarna använde både standardsvenska och dialekt och genom att jämföra resultatet av båda varieteterna kan jag se om det finns några likheter eller skillnader mellan hur informanterna upplever personer som talar standardsvenska och personer som talar dialekt. Resultatet av bedömningen visar den affektiva komponenten av attityden, dvs. informanternas värderingar av dialekt och standardsvenska. Utöver detta beskriver också informanterna med egna ord vad de tycker om dem som slutar använda sin dialekt efter att de flyttat från hemorten (se bilaga 1, enkätfråga 9). Beskrivningarna visar hur dialekt och standardsvenska värderas. Den affektiva komponenten är uppbyggd av positiva eller negativa värderingar gentemot ett visst objekt. Värderingarna står i relation till föreställningarna, men de behöver inte alltid harmoniera. Eftersom den affektiva komponenten är den centrala betyder det att om föreställningarna och känslorna inte samstämmer är det känslorna som troligtvis visar den verkliga attityden. (Deprez & Persoons 1987: 126; Einarsson 2009: 217–219.) Informanternas värdering av standardsvenska och dialekt (den affektiva komponenten) är därför av stor vikt i min undersökning och lyfts fram genom masktestet. I detta avsnitt presenterar och diskuterar jag masktestets resultat som visar hur informanterna reagerar inför dialekt och standardsvenska, dvs. en reell språklig input. För att komplettera masktestets resultat presenterar jag informanternas egna reflektioner kring personer som slutar att använda sin dialekt (enkätfråga 9). Frågan är öppet ställd och svaren är explicit uttryckta (jfr Mattfolk & Östman 2004). I ljuset av masktestet kan enkätsvaren visa vilka värderingar informanterna har i fråga om dialekt och standardsvenska.

6.2.1 *Masktestet*

I masktestet deltog alla 221 informanter. Åtta av dem har inte gjort uppgiften (fullständigt) vilket innebär att det totala antalet informanter som presenteras för masktestet är 213. Informanterna är fördelade enligt följande sätt:

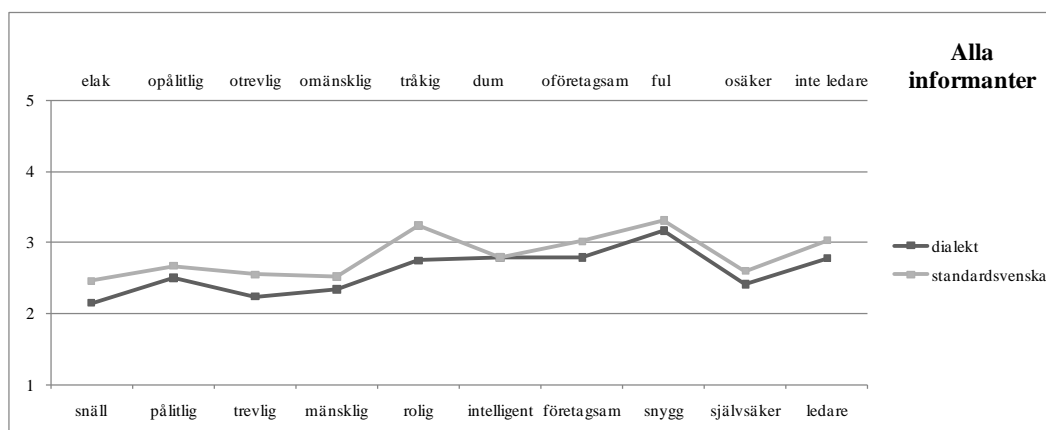
Tabell 30. Antal informanter som svarat på masktestet, fördelat enligt både kön och skola

	Högstadiet	Gymnasiet	Yrkesskolan	Totalt
Flickor	64	24	3	91
Pojkar	56	15	51	122
Totalt	120	39	54	213

Informanterna är 213 till antalet (tabell 30). Först presenteras resultatet av samtliga informanter. Därefter delas informanterna in enligt variablerna kön och skola och delvis även språkvarietet. Eftersom maskerna talar Närpesdialekt har jag använt yrkesskolinformanterna som en kontrollgrupp för att se hur personer med en annan österbottnisk dialekt har bedömt en person som talar Närpesdialekt och standardsvenska. Utöver detta visar masktestet ytterligare en aspekt, även den könslig. Maskerna utgörs av både en man och en kvinna och resultatet av dem kommer att jämföras eftersom jag vill studera om det finns någon könslig skillnad, inte utgående från bedömarens kön utan utgående från könet hos den som blir bedömd. I samband med jämförelsen av maskernas kön fungerar även högstadieinformanterna som kontrollgrupp eftersom hälften av högstadieinformanterna har hört den kvinnliga och hälften har hört den manliga talaren (se tablå 1).

Informanterna har bedömt maskerna enligt en femgradig skala. Den låga delen på skalan (1–2) representerar de positiva egenskaperna och den höga (4–5) representerar de negativa. Varje informant har gett ett värde åt varje egenskapspar och utgående från informanternas angivna värden räknar jag ut medelvärdet för varje egenskapspar. Således kan man se om informanternas bedömning av maskerna har hamnat på den mer positiva eller den mer negativa sidan av skalan för varje egenskapspar. Varje egenskapspars medelvärde presenteras i en figur där resultatet av både dialekt och standardsvenska framgår. Eftersom båda varieteterna finns i samma figur är det lättare att få en överskådlig bild av huruvida differensen mellan medelvärdena är till dialektens eller till standardsvenskans fördel. Det medelvärde som är högre har fått en mindre fördelaktig bedömning för det specifika egenskapsparet. Om skillnaden mellan hur informanterna har bedömt talarna inte är signifikant avvikande är nollhypotesen gällande, men om skillnaden är signifikant avvikande är mothypotesen

gällande (se avsnitt 2.3.2.2). Alla informanternas medelvärde för varje egenskapspar för både dialekt och standardsvenska finns presenterat i figur 13. Genom att se på skillnaderna mellan dialekt och standardsvenska kan man också se differensen mellan medelvärdena. Differensen visar vilken varietet som har fått en mer fördelaktig bedömning.

Figur 13. Alla egenskapspars medelvärde för dialekt och standardsvenska bland alla informanter

Figur 13 visar varje egenskapspar för både dialekt och standardsvenska. Y-axelns värde 3 visar den linje som skiljer mellan om maskerna har bedömts positivt eller negativt för det specifika egenskapsparet. De som överstiger tre är mer negativa, de som understiger är mer positiva. Dialektens medelvärde för alla informanternas svar är under tre för nio av egenskapsparen och standardsvenskans medelvärde är under tre för sex av egenskapsparen. Ett egenskapspar för dialekt och fyra för standardsvenska har ett medelvärde som hamnat på den negativa sidan av skalan. Båda varieteterna uppfattas således som mer positiva men med en starkare betoning på dialekten.

Standardsvenskan har ett högre medelvärde i nio fall av tio. Detta betyder att i nio fall av tio bedöms dialekten som mer positiv än standardsvenskan. *Intelligent-dum* är det enda egenskapspar där dialekt inte har fått ett lägre medelvärde utan dialektens och standardsvenskans medelvärde är exakt det samma. Vid första anblicken kan man således säga att masken upplevs som genomgående mer positiv då han/hon talar dialekt än då han/hon talar standardsvenska, förutom när det gäller intelligens.

Egenskapsparens differens är varierande. Differensen för egenskapsparet *intelligent-snygg* är 0 medan differensen för t.ex. *rolig-tråkig* är större än för *snygg-ful*. När det gäller *intelligent-dum* betyder differensen att det inte finns någon skillnad mellan hur informanterna upplever maskens intelligens utgående

från vilken språkvarietet han/hon använder och nollhypotesen är gällande. Däremot är det svårare att bedöma skillnaden genom att se på differensen för t.ex. *rolig-tråkig* och *snygg-ful*. Skillnaden undersöks därför med hjälp av ett s.k. t-test som jämför de tal som informanterna har gett maskerna både för dialekt och för standardsvenska separat för varje egenskapspar. T-testet ger ett p-värde som visar om nollhypotesen eller mothypotesen gäller (se avsnitt 2.3.2.2).

Tabell 31. Egenskapsparens p-värde bland alla informanter

Egenskapspar	P-värde	
Rolig – tråkig	0,000001	< 0,001 mycket starkt signifikant
Snäll – elak	0,000067	< 0,01 starkt signifikant
Trevlig – otrevlig	0,00047	< 0,05 signifikant
Ledare – inte ledare	0,005023	> 0,05 ej signifikant
Företagsam – oföretagsam	0,009188	
Pålitlig – opålitlig	0,02871	
Mänsklig – omänsklig	0,035011	
Själsäker – osäker	0,055369	
Snygg – ful	0,062665	
Intelligent – dum	1	

Tabell 31 visar p-värdet bland alla informanter för varje egenskapspar. Tabellen visar också hur värdet ska vara så att skillnaden räknas som signifikant avvikande samt till vilken grad. Egenskapsparen i tabellen är ordnade så att det par som fått lägst p-värde kommer först, därefter det par som fått nästlägst osv. Av tabellen kan man utläsa att tre egenskapspar, *snäll-elak*, *trevlig-otrevlig* och *rolig-tråkig*, har ett p-värde under 0,001. För dessa egenskapspar är således skillnaden mellan hur informanterna uppfattar maskerna beroende på språkvarietet mycket starkt signifikant. Två egenskapspar, *företagsam-oföretagsam* och *ledare-inte ledare*, har ett p-värde under 0,01 och skillnaden är alltså starkt signifikant. Ytterligare två egenskapspar, *pålitlig-opålitlig* samt *mänsklig-omänsklig*, visar på en signifikant skillnad eftersom deras p-värde är under 0,05. De resterande tre egenskapsparen *själsäker-osäker*, *snygg-ful* och *intelligent-dum* visar ingen signifikant avvikelse eftersom p-värdet är över 0,05.

Resultatet visar att mothypotesen antas i sju fall av tio, dvs. att informanterna uppfattar maskerna olika för ifrågavarande egenskapspar beroende på språkvarietet. När maskerna talar dialekt upplevs de som snällare, trevligare, roligare, mer företagsamma, ledare, pålitliga och mänskliga. I tre fall av tio är nollhypotesen rimlig, dvs. informanterna uppfattar ingen skillnad mellan maskerna beroende på språkvarietet för ifrågavarande egenskapspar. Maskerna

upplevs således inte som intelligentare, snyggare eller mer självsäkra baserat på språkvarietet.

Analysen av masktestet bland alla informanter visar att när maskerna talar standardsvenska upplever informanterna dem som mindre positiva än när de talar dialekt. Det betyder att informanterna inte har en lika positiv attityd till standardsvenska som till dialekt. Inte i något fall har standardsvenskan fått ett mer signifikant fördelaktigt resultat än dialekt. Det här betyder att attityden till standardsvenska inte är lika starkt positiv som attityden till dialekt.

Tidigare forskning har visat att dialekt ofta signalerar solidaritet medan standardsvenska signalerar status (Bijvoet 2007: 121; Nyholm 2007b: 98; Einarsson 2009: 222). Egenskapsparen kan grupperas enligt solidaritets- och statusprincipen så att de fem första, *snäll–elak*, *pålitlig–opålitlig*, *trevlig–otrevlig*, *mänsklig–omänsklig* och *rolig–tråkig* representerar solidaritet medan *intelligent–dum*, *företagsam–oföretagsam*, *snygg–ful*, *självssäker–osäker* och *ledare–inte ledare* representerar status. De fem första egenskaperna har jag kategoriserat som solidaritetsegenskaper eftersom de representerar egenskaper som är viktiga i en nära relation till andra för att upprätthålla grupptillhörighet och värna om den egna identiteten. De fem sista egenskaperna har jag kategoriserat som statussegenskaper eftersom de kan vara bra att ha när man vill nå hög status, bl.a. makt, utbildning och god ekonomi (se Bijvoet 2007: 121–122; avsnitt 3.4.5).

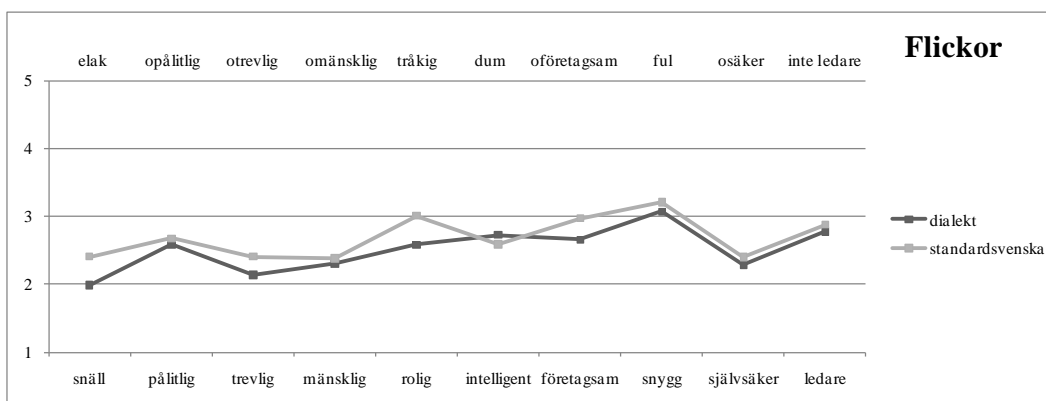
Resultaten av masktestet visar att alla solidaritetsegenskaper har en signifikant avvikelse till dialektens favör (jfr Bijvoet 2007: 121; Einarsson 2009: 222). När det gäller statussegenskaperna har informanterna bedömt två av dem till dialektens favör (*företagsam*, *ledare*) medan tre varken upplevs som bättre eller sämre för någondera varietet (intelligent, snygg, självsäker). Enligt detta resultat kan man inte klart säga att standardsvenskan upplevs ha någon högre status än dialekten. Dock är det just statussegenskaperna som inte bedöms olika för dialekt och standardsvenska, vilket indikerar att det kan finnas en statustanke för standardsvenskans del hos informanterna. Resultatet i sin helhet visar att reaktionen mot och attityden till dialekt är positiv, men den positiva attityden ger inte utslag på tre av fem statussegenskaper vilket kan bero på att standardsvenskan överlag förknippas med högre status än dialekterna. Förhållandet mellan solidaritet och status diskuteras vidare i 6.2.3, då även olika variabler tas i beaktande.

På basis av masktestets resultat bland alla informanter kan man dra slutsatsen att attityden till standardsvenska inte är lika positiv som attityden till dialekt. Hur attityden till standardsvenska ser ut är dock inte enkelt beskriven. Det man med säkerhet kan konstatera är att attityden till standardsvenska inte är lika positiv

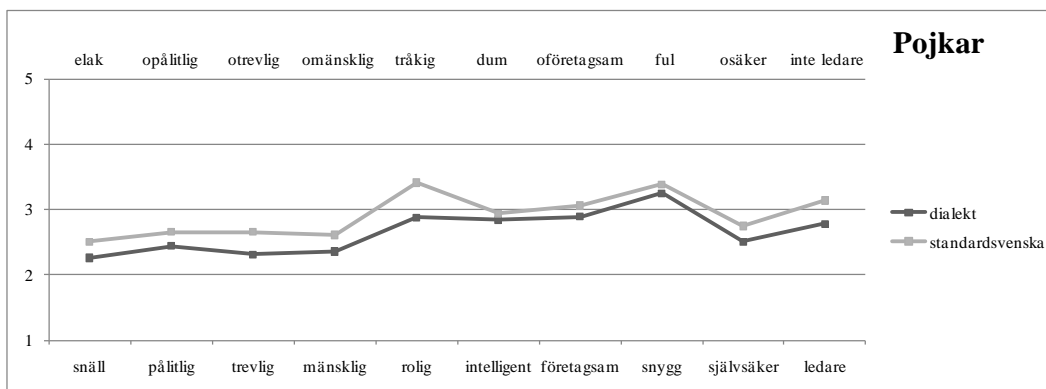
som attityden till Närpesdialekten. Om detta gäller alla informanter eller om det finns inbördes skillnader utgående från variablerna diskuteras i det följande.

6.2.1.1 Variabeln kön

Av de informanter som deltog i masktestet är det sammanlagda antalet flickor 91 och antalet pojkar 122 (se tabell 30). Figur 14 visar egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland flickorna. Figur 15 visar motsvarande bland pojkarna.

Figur 14. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland flickorna

Figur 15. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland pojkarna

Figur 14 visar att bland flickorna har nio egenskapspar av tio fått ett medelvärde under tre för dialekt. Det egenskapspar som överstiger tre är *snygg-ful*. Dessutom har egenskapspar *snäll-elak* fått ett medelvärde under två vilket är lågt i jämförelse med medelvärdena bland alla informanter i figur 13. Standardsvenska har fått ett medelvärde under tre i åtta fall av tio. De par som överstiger tre är för standardsvenskans del *rolig-tråkig* samt *snygg-ful*. Flickorna ger överlag en positiv bedömning av både dialekt och standardsvenska, men i något större

utsträckning till dialektens fördel. Figur 15 visar att även bland pojkarna har nio egenskapspar av tio fått ett medelvärde under tre för dialekt. För dialektens del följer flickorna och pojkarna ungefär samma mönster, medan fyra egenskapspar har fått ett medelvärde över tre för standardsvenskan bland pojkarna (flickorna hade två). De är *rolig-tråkig*, *företagsam-oföretagsam*, *snygg-ful* samt *ledare-inte ledare*. Pojkarna ger standardsvenskan en mer fördelaktig bedömning i sex av tio fall dvs. mer än hälften. Trots det visar de en mer negativ inställning till standardsvenskan än flickorna. Flickorna ger standardsvenskan en positiv bedömning i åtta fall av tio.

Fler pojkar har hört den kvinnliga masken (se avsnitt 2.2.3) och masken upplevs som mindre rolig (tråkig) av pojkarna än av flickorna, både på dialekt och standardsvenska (se figur 14 och 15). Detta stämmer således överens med Ohlssons (2003: 317–320) slutsatser att pojkar i allmänhet upplevs som roligare därför att främst pojkar inte uppfattar flickor som roliga. Att masken uppfattas som roligare av flickorna än av pojkarna kan alltså bero på att pojkar överlag uppfattar andra pojkar som roligare än flickor.

Dialekten upplevs som mer positiv än negativ för alla egenskapspar bland pojkarna och för alla egenskapspar utom ett bland flickorna. Intressant är att differensen mellan medelvärdena för dialekt och standardsvenska är till standardsvenskans fördel för egenskapsparet *intelligent-dum* bland flickorna. Detta betyder alltså att flickorna har bedömt masken som aningen mer positiv i fråga om intelligens då han/hon talar standardsvenska än då han/hon talar dialekt. Om denna differens samt de övriga differenserna är signifikanta avgörs av p-värdet som fås genom t-testet. P-värdet presenteras i tabell 32.

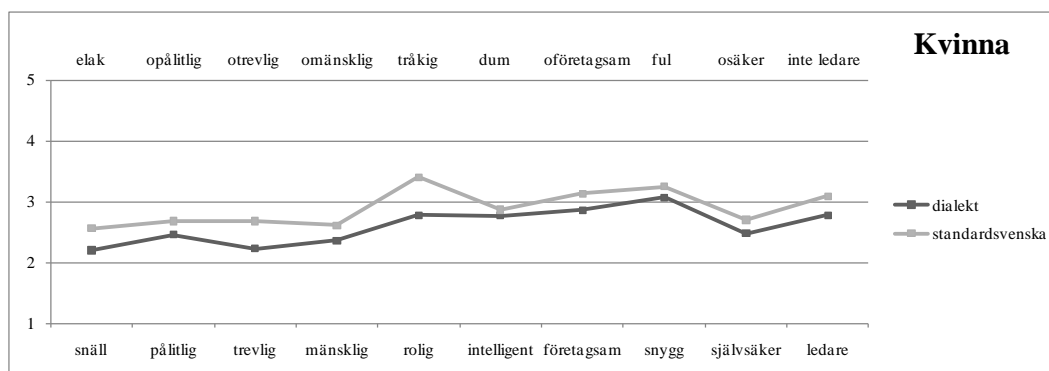
Tabell 32. Egenskapsparens p-värde bland flickorna och pojkarna

Egenskapspar	P-värde Flickor	P-värde Pojkar	
Snäll – elak	0,00025	0,02722	< 0,05 signifikant
Pålitlig – opålitlig	0,36369	0,04075	> 0,05 ej signifikant
Trevlig – otrevlig	0,04488	0,00421	
Mänsklig – omänsklig	0,43399	0,04813	
Rolig – tråkig	0,00071	0,00039	
Intelligent – dum	0,20766	0,49355	
Företagsam – oföretagsam	0,01398	0,16241	
Snygg – ful	0,04683	0,25011	
Självsäker – osäker	0,37969	0,08697	
Ledare – inte ledare	0,39163	0,00512	

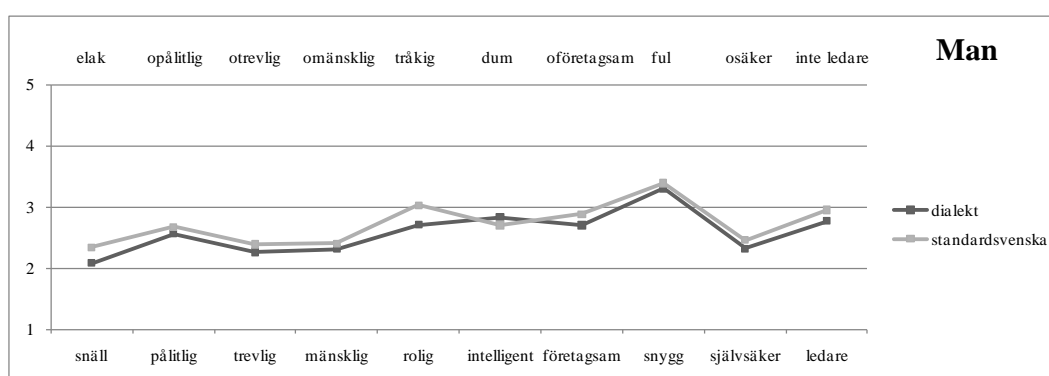
I tabell 32 har de p-värden som understiger signifikansnivån 0,05 markerats med fet stil. Tabellen visar att både flickorna och pojkarna har p-värden som understiger signifikansnivån vilket betyder att de upplever den ena varieteten som bättre än den andra. Bland flickorna gäller detta fem egenskapspar och bland pojkarna sex. Alla avvikelser är till dialektens favör vilket alltså betyder att attityden till standardsvenska inte är lika positiv i jämförelse med attityden till dialekt. Fyra egenskapspar av flickorna och fem av pojkarna understiger inte signifikansnivån. Det betyder att egenskapsparen inte är mer fördelaktiga för någondera varieteten. Båda könen uppfattar Närpesdialekten som mer positiv än standardsvenskan och visar i det hänseendet inte stor variation. Däremot är det lite olika egenskapspar som de har bedömt avvikande.

Även om flickornas differens för egenskapsparet *intelligent–dum* är positiv visar tabell 32 ingen signifikant avvikelse mellan bedömningen av dialekt och standardsvenska. Det betyder att egenskapsparet *intelligent–dum* faller inom ramen för nollhypotesen. Flickornas och pojkarnas bedömning av maskerna skiljer sig åt så till vida att det är olika egenskapspar som fått en signifikant avvikande bedömning. Däremot visar båda könen en positiv reaktion mot och attityd till dialekt eftersom dialekten bedöms mer fördelaktigt av både pojkarna och flickorna.

I masktestet förekommer ytterligare en aspekt av en variabel som inte finns representerad i det övriga materialet. Variabeln gäller kön, men inte informanternas utan könet hos den person som de bedömer. Genom att se närmare på om det förekommer skillnader mellan hur informanterna har bedömt den kvinnliga och den manliga talaren kan jag dra slutsatser om huruvida det finns en skillnad i uppfattning beroende på om en kvinna eller en man talar dialekt och standardsvenska. Jag delar in materialet utgående från maskens kön för att klarlägga om könet hos dem som talar påverkar hur informanterna bedömer dem. Tablå 1 (se avsnitt 2.2.3) visar att grupp 1 och 2 har hört den kvinnliga masken och grupp 3 och 4 har hört den manliga. Grupp 1 och 2 består av informanterna från yrkesskolan och hälften av informanterna från högstadiet. Grupp 3 och 4 består av andra hälften av informanterna från högstadiet samt informanterna från gymnasiet.

Figur 16. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den kvinnliga masken

Figur 17. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den manliga masken

Figur 16 visar varje egenskapspar medelvärde för standardsvenska och dialekt för den kvinnliga masken. Den kvinnliga masken har fått ett medelvärde under tre för nio egenskapspar av tio då hon talar dialekt. Det som överstiger tre är *snygg-ful*. För standardsvenskans del har den kvinnliga masken sex egenskapspar med ett medelvärde under tre vilket betyder att för *rolig-tråkig*, *företagsam-oföretagsam*, *snygg-ful* samt *ledare-inte ledare* uppfattas kvinnan som aningen mer negativ då hon talar standardsvenska. Skillnaderna i bedömningarna mellan dialekt och standardsvenska går alltid i mindre positiv riktning för standardsvenska. Det finns alltså tydliga indikationer på att kvinnan upplevs mer positiv då hon talar dialekt än då hon talar standardsvenska.

För mannens del visar figur 17 att även han har fått ett medelvärde under tre för nio av tio egenskapspar. Det som överstiger tre är *snygg-ful*. Dock har färre egenskapspar fått ett medelvärde över tre för standardsvenskan i jämförelse med kvinnan. Två av tio (*rolig-tråkig* samt *snygg-ful*) överstiger tre. Skillnaderna mellan bedömningarna för dialekt och standardsvenska visar att i nio fall av tio

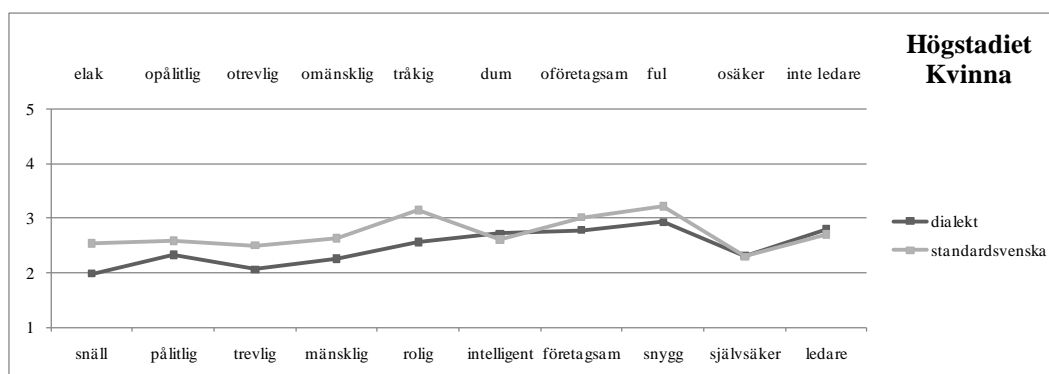
har dialekten fått ett mer fördelaktigt medelvärde än standardsvenskan (*intelligent–dum* har lägre medelvärde för standardsvenska). Men figur 17 visar att skillnaden mellan medelvärdena inte är stor. Återigen kan man konstatera att kvinnan har bedömts som tråkigare än mannen, framför allt då hon talar standardsvenska (jfr Ohlsson 2003: 317–320).

För att visa om bedömningen av varieteterna är signifikant avvikande presenteras egenskapsparens p-värde för den kvinnliga och den manliga masken i tabell 33.

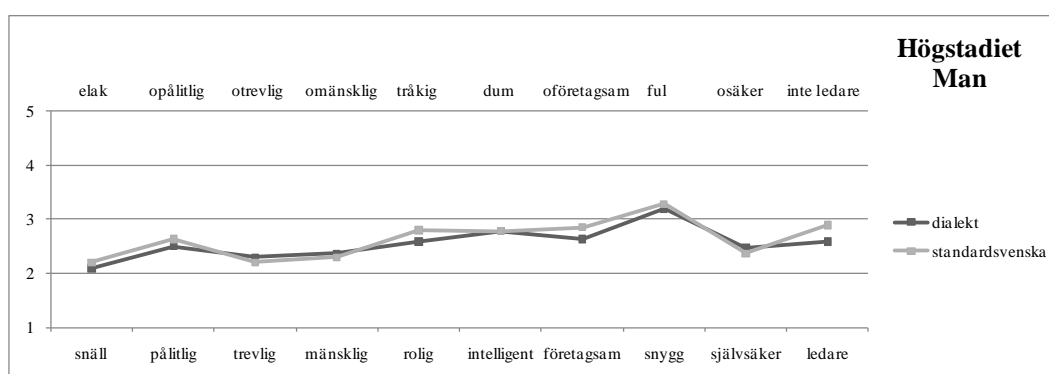
Tabell 33. Egenskapsparens p-värde, separat för den kvinnliga och den manliga masken

Egenskapspar	P-värde	P-värde	
	Kvinna	Man	
Snäll – elak	0,00133	0,01891	< 0,05 signifikant
Pålitlig – opålitlig	0,03560	0,36008	> 0,05 ej signifikant
Trevlig – otrevlig	0,00040	0,27966	
Mänsklig – omänsklig	0,03977	0,45267	
Rolig – tråkig	0,000005	0,03496	
Intelligent – dum	0,41432	0,37394	
Företagsam – oföretagsam	0,01896	0,19253	
Snygg – ful	0,09934	0,37986	
Självsäker – osäker	0,11934	0,26900	
Ledare – inte ledare	0,00991	0,19595	

Tabell 33 visar att för den kvinnliga masken understiger signifikansnivån 0,05 i sju fall av tio. Mothypotesen gäller alltså för *snäll–elak*, *pålitlig–opålitlig*, *trevlig–otrevlig*, *mänsklig–omänsklig*, *rolig–tråkig*, *företagsam–oföretagsam* samt *ledare–inte ledare*. Kvinnan upplevs således mindre positivt för sju av egenskaperna då hon talar standardsvenska i jämförelse med då hon talar dialekt. För den manliga masken är resultatet inte det samma. Han upplevs mer positivt då han talar dialekt för två av tio egenskapspar. Mothypotesen gäller för *snäll–elak* och *rolig–tråkig*. Kvinnan bedöms således mer utgående från den språkvarietet hon använder och upplevs mer positivt då hon talar dialekt. Uppfattningen om mannen påverkas däremot inte i lika stor utsträckning utgående från språkvarietet. För att ytterligare jämföra uppfattningen om den kvinnliga och manliga masken ser jag närmare på högstadieinformanterna. Av dem har hälften hört den kvinnliga och hälften den manliga masken. Analysen av högstadieinformanterna visar om resultatet är det samma i en grupp från samma skola (åldersgrupp), där könen är jämnt fördelade och där de allra flesta använder Närpesdialekt. Resultatet av högstadieinformanternas bedömning av den kvinnliga masken visas i figur 18 och den manliga masken i figur 19.

Figur 18. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den kvinnliga masken i högstadiet

Figur 19. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska för den manliga masken i högstadiet

Av figur 18 och 19 framgår det tydligt att det finns en skillnad mellan hur den kvinnliga och den manliga masken har bedömts av högstadielinformanterna. Medelvärdena i figur 18 visar en större differens mellan dialekt och standardsvenska än medelvärdena i figur 19. Det här betyder att den kvinnliga masken bedöms olika beroende på om hon använder dialekt eller standardsvenska, medan mannen bedöms mer lika oavsett vilken varietet han använder. Det finns några egenskapspar där differensen inte är stor för kvinnan, t.ex. *intelligent–dum* och *självssäker–osäker*, men för den manliga masken finns det inget egenskapspar som har en framträdande differens. För att se om bedömningskillnaden är signifikant avvikande presenterar jag även varje egenskapspars p-värde i tabell 34.

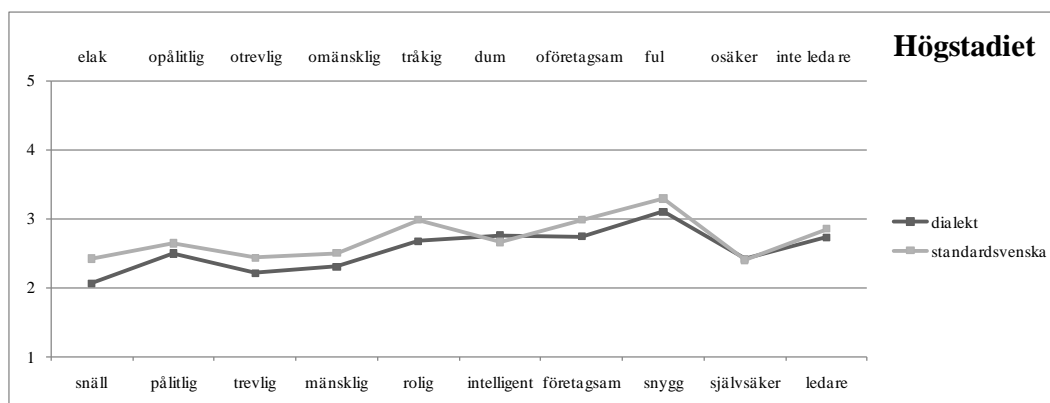
Tabell 34. Egenskapsparens p-värde, separat för den kvinnliga och den manliga masken i högstadiet

Egenskapspar	P-värde Högstadiet Flickor	P-värde Högstadiet Pojkar	
Snäll – elak	0,00231	0,34100	< 0,05 signifikant
Pålitlig – opålitlig	0,15895	0,66667	> 0,05 ej signifikant
Trevlig – otrevlig	0,02412	0,61018	
Mänsklig – omänsklig	0,01356	1	
Rolig – tråkig	0,00309	0,58225	
Intelligent – dum	0,50128	0,56493	
Företagsam – oföretagsam	0,10656	0,18767	
Snygg – ful	0,08484	0,31167	
Självssäker – osäker	0,92390	0,66287	
Ledare – inte ledare	0,60807	0,11844	

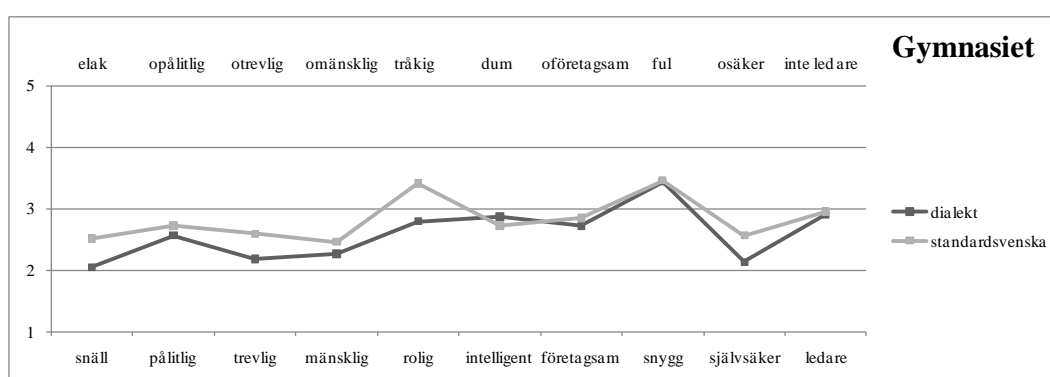
Tabell 34 bekräftar resultatet av hur maskerna har bedömts med tanke på könen. P-värdet visar en signifikant avvikelse mellan varieteterna för fyra egenskapspar hos kvinnan, men inga hos mannen. Det här betyder att högstadieinformanterna inte tycker att det är någon skillnad när den manliga masken talar dialekt och när han talar standardsvenska. Däremot uppfattar informanterna en skillnad när den kvinnliga masken talar dialekt och när hon talar standardsvenska och den skillnaden är till dialektens förmån. Det här förstärker resultatet av alla informanter som visar att kvinnan och mannen bedöms olika utgående från språkvarietetet och att skillnaden upprätthålls av båda könen. Eftersom de allra flesta högstadieinformanter talar Närpesdialekt betyder detta att den könsskillnad som framgår av figur 16 och 17 upprätthålls även av dem som själva talar Närpesdialekt, dvs. samma dialekt som maskerna.

6.2.1.2 *Variabeln skola*

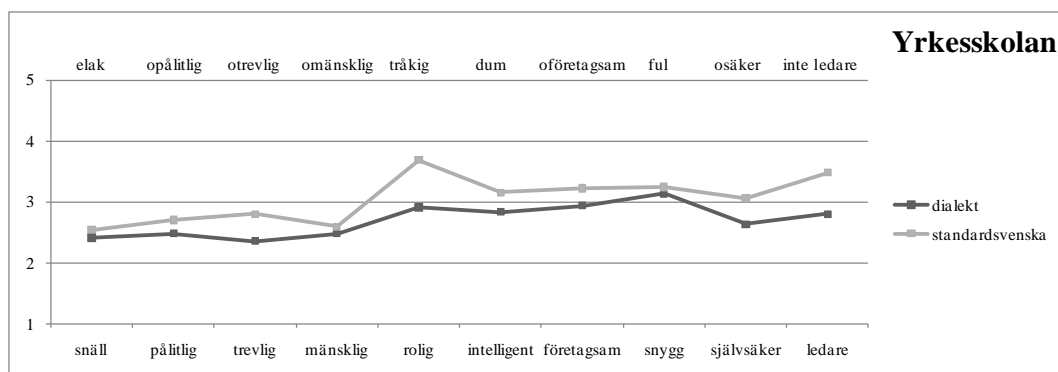
Av informanterna som deltog i undersökningen utgör högstadieinformanterna den största gruppen. För masketestet är de till antalet 120, medan gymnasieinformanterna är 39 och yrkesskolinformanterna 54 (se tabell 30). Även om antalet informanter per grupp är olika stort jämför jag dem för att se om skola utgör en avgörande faktor för resultatet av undersökningen. Ett mindre antal informanter kräver dock en större differens för att ge ett p-värde som är signifikant avvikande och detta bör man ha i åtanke eftersom grupperna som jämförs varierar i storlek.

Figur 20. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska i högstadiet

Figur 21. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska i gymnasiet

Figur 22. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska i yrkerskolan

Figur 20 till 22 presenterar medelvärdet för varje egenskapspar, separat för varje skola. Bland högstadieinformaterna (figur 20) är nio av tio egenskapspar medelvärde under tre både för dialekten och för standardsvenskan (det som överstiger är *snygg-ful*). I detta hänseende bedöms dialekt och standardsvenska

lika bland högstadieinformanterna. Differensen mellan medelvärdena är i åtta fall av tio till dialektens fördel. Utmärkande bland högstadieinformanterna är därmed att för egenskapspar *intelligent–dum* samt *självssäker–osäker* har maskerna bedömts som mer fördelaktiga då de talar standardsvenska än då de talar dialekt.

Även bland gymnasieinformanterna understiger medelvärdet tre i nio fall av tio för dialekt (se figur 21). Det egenskapspar som överstiger är *snygg–ful*. För standardsvenskan understiger medelvärdet tre i åtta fall av tio och de som överstiger är *rolig–tråkig* och *snygg–ful*. Gymnasieinformanterna följer ungefär samma mönster som högstadieinformanterna, med den skillnaden att egenskapsparet *rolig–tråkig* överstiger tre för standardsvenskan bland gymnasieinformanterna. Ser man i figur 20 märker man däremot att bland högstadieinformanterna är egenskapsparet *rolig–tråkig* mycket nära tre (2,98) för standardsvenskan. Bland gymnasieinformanterna är differensen till dialektens fördel i nio fall av tio (alla utom *intelligent–dum*). Återigen är resultatet bland gymnasieinformanterna snarlikt det bland högstadieinformanterna. De skillnader som uppträder är att gymnasieinformanternas egenskapspar har fått en marginellt större differens än högstadieinformanterna.

Bland yrkesskolinformanterna har också nio egenskapspar av tio fått ett medelvärde under tre för dialekten. Det som överstiger är *snygg–ful*. Majoriteten av egenskapsparen (sex av tio) har fått ett medelvärde över tre för standardsvenskan. Detta skiljer yrkesskolinformanterna från högstadie- och gymnasieinformanterna som hade ett respektive två medelvärden över tre för standardsvenskan. Dialekten bedöms därmed som ganska lika i alla skolor, medan bedömningen av standardsvenskan skiljer sig mellan skolorna. Yrkesskolinformanterna ger den mest negativa bedömningen av standardsvenskan och differensen visar också att yrkesskolinformanterna inte har bedömt något egenskapspar till standardsvenskans fördel. Samtidigt uppvisar yrkesskolinformanterna de största differenserna mellan dialekt och standardsvenska, även om differenserna inte alltid är störst för varje egenskapspar bland informanterna i yrkesskolan.

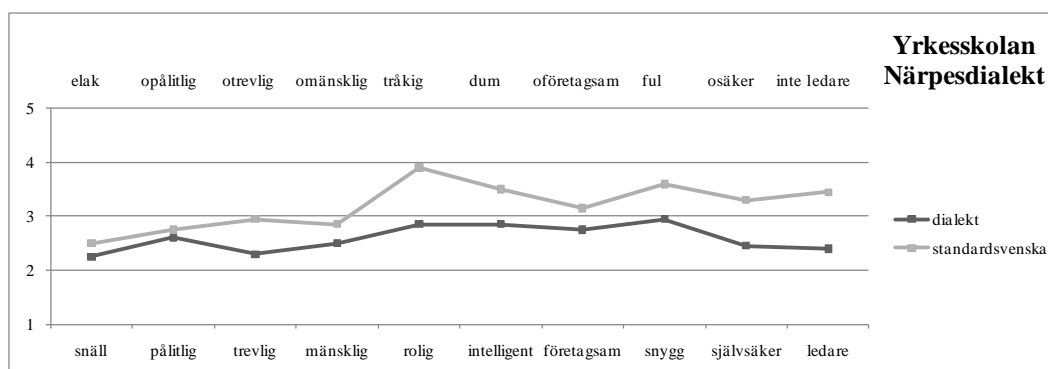
För att kunna dra definitiva slutsatser av resultatet räknar jag även ut p-värdet för varje egenskapspar, separat för varje skola. För att p-värdet ska visa signifikansskillnad krävs det en större differens eftersom antalet informanter är ganska litet, framför allt i gymnasiet och yrkesskolan. P-värdet ger därför inte ett lika säkert resultat som om antalet hade varit större, men jag tar ändå upp p-värdet här för att kunna se om det eventuellt visar någon form av avvikelse. Om det förekommer en avvikelse är den därmed stark (tabell 35).

Tabell 35. Egenskapsparens p-värde, separat för högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan

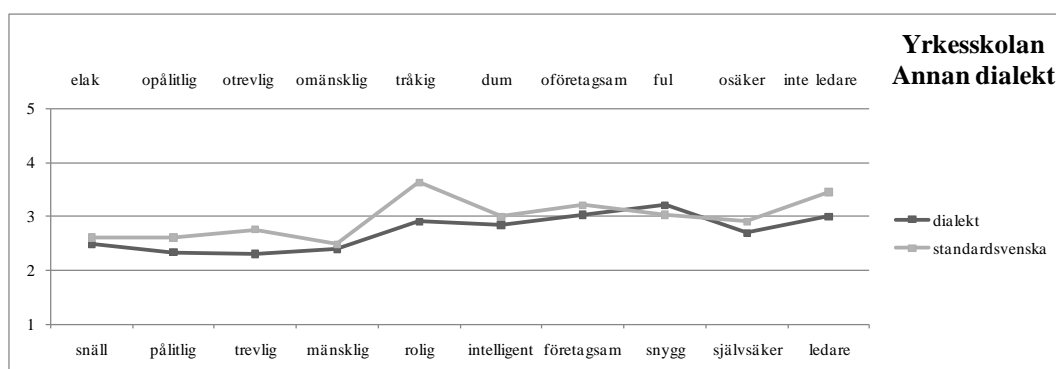
Egenskapspar	P-värde Hög	P-värde Gym	P-värde Yrk	
Snäll – elak	0,00102	0,02018	0,37505	< 0,05 signifikant
Pålitlig – opålitlig	0,15557	0,30962	0,17655	> 0,05 ej signifikant
Trevlig – otrevlig	0,06167	0,04049	0,01945	
Mänsklig – omänsklig	0,04808	0,282	0,59472	
Rolig – tråkig	0,01276	0,00866	0,00064	
Intelligent – dum	0,42095	0,49264	0,14502	
Företagsam – oföretagsam	0,03241	0,59844	0,10427	
Snygg – ful	0,03138	0,86833	0,57211	
Självsäker – osäker	0,94384	0,01981	0,06945	
Ledare – inte ledare	0,30134	0,81715	0,00016	

Bland högstadieinformaterna är fem egenskapspar signifikant avvikande till dialektens favör och mothypotesen gäller. Bland gymnasieinformaterna är det fyra och bland yrkesskolinformaterna är det tre. Resultatet visar att informaterna från alla skolor reagerar mer positivt mot dialektalaren. Trots detta understiger p-värdet signifikansnivån för olika egenskapspar.

Utgående från p-värdet kan man konstatera att alla informanternas reaktioner inför och attityder till dialekt är positivare till standardsvenska. Den negativa bedömningen av standardsvenska bland yrkesskolinformaterna är dock inte framträdande här. Det beror på att trots att standardsvenskans medelvärde överstiger tre för fler egenskapspar än i de andra skolorna så är differensen mellan dialektens och standardsvenskans medelvärde ändå inte tillräckligt stor för att utgöra en signifikant avvikelse. Bedömningen av dialekt är således inte tillräckligt positiv för att generera ett lågt p-värde. Det här kan bero på att yrkesskolinformaterna överlag ger en mer sträng bedömning av båda maskerna oavsett varietet i jämförelse med gymnasie- och högstadieinformaterna. Det kan också bero på det låga antalet yrkesskolinformaterna. En jämförelse mellan figur 20, 21 och 22 visar inte att yrkesskolinformaterna skulle ha gett högre bedömning av dialekten än informaterna från högstadiet eller gymnasiet. Snarare är det tvärtom, eftersom yrkesskolinformaterna uppvisar de största differenserna (*rolig-tråkig*, *ledare-inte ledare*). Eftersom majoriteten av yrkesskolinformaterna inte talar Närpesdialekt gör jag ytterligare en indelning av yrkesskolinformaterna för att se om resultatet kan bero på att en stor del av yrkesskolinformaterna bedömer en annan dialekt än sin egen. Resultatet av yrkesskolinformaternas bedömning av maskerna, delar jag in enligt språkvarietet och det presenteras i figur 23 och 24.

Figur 23. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt

Figur 24. Egenskapsparens medelvärde för både dialekt och standardsvenska bland de yrkesskolinformanter som talar en annan österbottnisk dialekt

Figur 23 visar att de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt genomgående har gett masken en mer fördelaktig bedömning då hon talar dialekt. Även i denna grupp har sex egenskapspar för standardsvenskan ett medelvärde över tre (jfr figur 22), medan inget egenskapspar för dialekt har ett medelvärde över tre. Figur 24 visar att det också finns en skillnad mellan hur yrkesskolinformanterna som talar en annan österbottnisk dialekt har bedömt masken. Skillnaderna är inte lika stora som i figur 22. Standardsvenskan har fått ett medelvärde över tre för fyra egenskapspar. Ett egenskapspar har fått medelvärdet 3. För dialektens del visar figur 24 att två egenskapspar har fått ett medelvärde över tre och att ett har fått medelvärdet 3. Det här betyder att de yrkesskolinformanter som har en annan dialekt bedömer masken mer fördelaktigt då hon talar Närpesdialekt än då hon talar standardsvenska. De har ändå inte gett Närpesdialekten lika positiv och standardsvenskan lika negativ bedömning som de som talar Närpesdialekt har gett. Man kan också notera att det i figur 24 finns ett egenskapspar där dialekten har fått en mindre fördelaktig bedömning av dem som talar en annan dialekt. Det är *snygg-ful*.

För att se om det finns någon signifikant avvikelse i bedömningen av masken presenteras även p-värdet. Jag vill emellertid påpeka att de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt är 20 till antalet och de som talar annan dialekt är 34 vilket betyder att svarsantalet är ganska litet.

Tabell 36. Egenskapsparens p-värde bland de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt eller en annan österbottnisk dialekt

Egenskapspar	P-värde Yrkesskolan Närpesdialekt	P-värde Yrkesskolan Annan dialekt	
Snäll – elak	0,17132	0,55463	< 0,05 signifikant
Pålitlig – opålitlig	0,61420	0,18373	> 0,05 ej signifikant
Trevlig – otrevlig	0,01519	0,05329	
Mänsklig – omänsklig	0,32988	0,70242	
Rolig – tråkig	0,00394	0,01095	
Intelligent – dum	0,14240	0,51618	
Företagsam – oföretagsam	0,27825	0,29586	
Snygg – ful	0,02845	0,48797	
Självsäker – osäker	0,03698	0,47157	
Ledare – inte ledare	0,00324	0,02626	

Tabell 36 visar att bland de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt har fem egenskapspar en differens som är signifikant avvikande, medan de som talar en annan dialekt har två. Det här betyder att det resultat som framgår av figur 22 beror på att det finns informanter som talar en annan dialekt än Närpesdialekt, eftersom det är en avgörande faktor för hur positiv masken bedöms när hon talar dialekt och standardsvenska. Däremot är det viktigt att notera att det ändå finns två egenskapspar som har fått en signifikant avvikelse för dialektens del bland de informanter som talar en annan dialekt. I detta material kan man se att dialekten bedöms mer positivt än standardsvenskan, framför allt av dem som talar samma dialekt, men även av dem som talar en annan dialekt. Solidaritet till dialekten verkar därmed till viss del finnas även över dialektgränser.

6.2.1.3 Solidaritets- och statusegenskaperna

Masktestets egenskapspar är indelade enligt solidaritets- och statusprincipen. De fem första motsvarar solidaritetsegenskaper och de fem sista statusegenskaper. Solidaritet och status diskuteras för alla informanter samt utgående från variablerna. I språkattityder uppstår ett spänningsförhållande mellan olika språk och språkvarieteter. Spänningen kan uppstå mellan solidaritet och status då en person å ena sidan vill visa var hans solidaritet ligger samtidigt som han å andra sidan

vill tala det språk/den varietet som signalerar status. Ofta är det dialekt som visar solidaritet och standardsvenskan som visar status (se Bijvoet 2007: 121; Einarsson 2009: 222). Dialekterna kan dock innefatta en annan form av status, s.k. förtäckt prestige (Kotsinas 1994: 131; Bijvoet 2007: 121).

Tabell 37. Sammanfattning av gällande noll- och mothypotes för alla egenskapspar och variabler. Gällande mothypotes markeras med ett X

Egenskapspar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ALLA	X	X	X	X	X		X		X	
Informanternas										
kön										
Flickor	X		X		X		X	X		
Pojkar	X	X	X	X	X					X
Maskens kön										
Kvinna	X	X	X	X	X		X			X
Man	X				X					
Högstadie-										
informanterna										
Kvinna	X		X	X	X					
Man										
Skola										
Högstadiet	X			X	X		X	X		
Gymnasiet	X		X		X				X	
Yrkeskolan			X		X					X
Språkvarietet										
Närpesdialekt			X		X			X	X	X
Annan dialekt					X					X
Egenskapspar										
1 = Snäll – elak										
2 = Pålitlig – opålitlig										
3 = Trevlig – otrevlig										
4 = Mänsklig – omänsklig										
5 = Rolig – tråkig										
6 = Intelligent – dum										
7 = Företagsam – oföretagsam										
8 = Snygg – ful										
9 = Självsäker – osäker										
10 = Ledare – inte ledare										

Tabell 37 visar vilka egenskapspar som har en gällande noll- eller mothypotes bland alla informanter och för de olika variabelgrupperna. Ett kryss innebär att egenskapsparet har fått ett p-värde under 0,05, dvs. en gällande mothypotes. En blank ruta innebär att det egenskapsparet har en gällande nollhypotes. Egenskapsparen är numrerade från 1 till 10.

Kryssen i tabell 37 fördelar sig så att flertalet befinner sig på solidaritets-egenskapernas sida, även om det finns statusegenskaper med gällande mothypotes. Solidaritetsprincipen kan antas gälla för dialekten, men statusprincipen bekräftas inte. Vad som är status och vad som är förtäckt prestige är inte alltid klart. Vissa av statusegenskaperna kan spela en framträdande roll i Närpes i situationer som hör till dialektens domän, även om de i andra situationer skulle kunna räknas som tillhörande standardsvenskan. Detta kan också förklara varför tre statusegenskaper har en signifikant avvikelse bland yrkesskolinformanterna som talar Närpesdialekt. Att t.ex. vara ledare kan innebära flera saker. En företagsledare kan förknippas med standardsvenska mer än med dialekt, medan det t.ex. för en gängledare i Närpes troligtvis är tvärtom. Antagligen kan också båda ledarna klassas som självsäkra. Både företagsledaren och gängledaren representerar status men på olika sätt och gängledaren representerar då kanske främst förtäckt prestige (jfr Kotsinas 1994: 131; Bijvoet 2007: 121).

I Närpes livnär sig många invånare på egna företag, bl.a. inom grönsaksbranschen, vilket också gör att företagsamhet inte nödvändigtvis upplevs som typisk för personer som talar standardsvenska. Detta kan vara förklaringen till att mothypotesen gäller för *företagsam*–*oföretagsam* bland en del av informanterna.

Förtäckt prestige är så kraftfull att den bidrar till dialekternas fortlevnad (Nordberg 2007: 23) och är ofta viktigare än standardsvenskans status, framför allt bland ungdomar (se Kotsinas 1994: 165). Det kan vara orsaken till att egenskapsparen *självsäker*–*osäker* och *ledare*–*inte ledare*, men även *snygg*–*ful* är signifikant avvikande till dialektens favör bland informanterna. Standardsvenskan är den varietet som kan innefatta status (Bijvoet 2007: 121; Einarsson 2009: 222). Informanternas föreställningar och erfarenheter uttrycker också detta (se avsnitt 6.1) då många informanter anger att standardsvenska behövs med högre personer (tabell 12) och i officiella och högtidliga sammanhang (tabell 13). Dock visar p-värdet inte att informanterna tillskriver standardsvenskan fler statusegenskaper och det beror högst troligt på att dialekten innefattar förtäckt prestige.

Statusegenskaperna har inte visat signifikant avvikande resultat i lika stor utsträckning som solidaritet (se tabell 37). Standardsvenska är statusspråket, men det ger trots allt inte utslag i fråga om signifikansvärdet, utan yttrar sig så att dialekten inte har ett p-värde under signifikansnivån i lika stor utsträckning för

statusegenskaperna som för solidaritetsegenskaperna. Den förtäckta prestige kan också bidra till att balansera upp statusförhållandet mellan dialekt och standardsvenska. Skillnaden i uppfattningen om talarna är därmed större för solidaritetsegenskaperna än för statusegenskaperna.

6.2.1.4 *Sammanfattande diskussion*

I masktestet bedömer informanterna talare då de talar olika varieteter, vilket betyder att de uttrycker en reell reaktion inför ett språkligt beteende. Detta berörs av forskningsfråga 1. Resultatet av masktestet diskuterar jag i det följande utgående från tabell 38-40 för att lyfta fram informanternas attityder till varieteterna. Jag lyfter också fram deras intraspråkliga beteende, dvs. deras bedömningar av ett språkligt beteende. Av tabell 38 framgår antal medelvärden under och över tre för både dialekt och standardsvenska, av tabell 39 antal positiva och negativa differenser och av tabell 40 antal gällande noll- och mothypoteser. I varje tabell presenteras resultatet för alla informanter samt för alla variabler.

Tabell 38. Sammanfattning av resultatet för medelvärdet för alla variabler

	Dialekt		Standard-svenska	
	Medelvärde under 3	Medelvärde över 3	Medelvärde under 3	Medelvärde över 3
Alla	9	1	6	4
Informanternas kön				
Flickor	9	1	8	2
Pojkar	9	1	6	4
Maskens kön				
Kvinna	9	1	6	4
Man	9	1	8	2
Högstadielinformanterna				
Kvinna	10	0	7	3
Man	9	1	9	1
Skola				
Högstadiet	9	1	9	1
Gymnasiet	9	1	8	2
Yrkesskolan	9	1	4	6
Språkvarietet				
Närpesdialekt	10	0	4	6
Annan dialekt	7	2	5	5

I tabell 38 har resultaten av alla grupperna samlats för att göra det lättare att utläsa vilka faktorer som inverkar på attityden. Tabellen visar hur många av egenskapspar som har fått ett medelvärde under/över tre för dialekten/standardsvenskan. För variablerna *informanternas kön*, *maskens kön* och *skola* finns det inget avvikande i denna kategori i jämförelse med *alla* ur dialektens synvinkel. Nio egenskapspar har ett medelvärde under tre och ett har ett medelvärde över tre av alla kategorier för dialekt. Däremot visar kategorin *språkvarietet* att de yrkesskolinformanter som talar en annan dialekt har gett sju egenskapspar för dialekten ett lägre medelvärde än tre vilket är något färre än i de övriga grupperna (ett egenskapspar har medelvärdet 3). Det här visar att de som inte talar samma dialekt som masken ger henne/honom en något högre bedömning då hon/han talar dialekt än de övriga.

Alla har gett endast ett egenskapspar ett medelvärde över tre för dialekt. Delar man in materialet enligt de olika variablerna är det fortfarande alltid ett egenskapspar som har ett medelvärde över tre för nästan varje gruppindelning. Egenskapsparet är alltid det samma, dvs. *snygg-ful*. *Snygg-ful* är dessutom det par som oftast överstiger tre både för dialekt och för standardsvenska och det verkar därmed som om en yttre egenskap bedöms hårdare än en inre egenskap, oavsett varietet. Vissa informanter bedömer också utseendet på det egna könet vilket kan orsaka svårigheter, t.ex. då pojkarna ska bedöma mannens utseende. På skalan *snygg-ful* kan framför allt pojkarna uppleva att det är lättare och mer korrekt inför vännerna att bedöma mannen som ful.

Tabell 38 visar också hur många egenskapspar som har fått ett medelvärde under/över tre för standardsvenska. Resultatet av alla visar att sex har fått en mer positiv bedömning, dvs. ett medelvärde under tre medan fyra har fått en mer negativ bedömning. Även om faktorerna inte samstämmer till fullo med resultatet av alla är det framför allt variabeln *skola* som står för det mest avvikande resultatet i detta hänseende. Högstadielinformanterna har gett nio egenskapspar ett medelvärde under tre för standardsvenska. Av alla grupper verkar således högstadielinformanterna ha den mest positiva inställningen till standardsvenskan. Den mest negativa har yrkesskolinformanterna som har gett mindre än hälften av egenskaperna ett medelvärde under tre. Resultatet visar att det finns en skillnad mellan hur högstadielinformanterna och yrkesskolinformanterna uppfattar någon som talar standardsvenska. I jämförelse mellan de yrkesskolinformanter som talar Närpesdialekt och de som talar en annan dialekt visar det sig att det inte finns stora skillnader mellan hur de har bedömt standardsvenska. De som talar Närpesdialekt har gett standardsvenskan ett högre medelvärde än tre för sex egenskapspar och de som talar en annan dialekt har gett fem egenskapspar ett högre medelvärde än tre. Skillnaden är inte stor, vilket betyder att den variation som finns inte

beror på vilken språkvarietet informanterna talar utan snarare på variabeln *skola*. Gymnasieinformanterna har gett åtta egenskaper ett medelvärde under tre vilket är närmare resultatet bland högstadieinformanterna och detta skulle då indikera att den skola man går i är en avgörande variabel för hur personer som talar standardsvenska bedöms. Någon större skillnad bland könen framkommer inte, varken för informanternas eller för maskernas del.

Tabell 39. Antalet positiva och negativa differenser för alla variabler

	Positiva differenser	Negativa differenser
Alla	0	9
Informanternas kön		
Flickor	1	9
Pojkar	0	10
Maskens kön		
Kvinna	0	10
Man	1	9
Högstadieinformanterna		
Kvinna	2	8
Man	3	7
Skola		
Högstadiet	2	8
Gymnasiet	1	9
Yrkesskolan	0	10
Språkvarietet		
Närpesdialekt	0	10
Annan dialekt	1	9

Tabell 39 visar hur många av differenserna mellan medelvärdena som är positiva eller negativa. Negativa differenser är till dialektens favör medan positiva differenser är till standardsvenskans favör. Hos alla informanter är differensen negativ för nio egenskapspar och inga är positiva (ett är 0). Hos de övriga variablerna är positiva differenser mellan 0 och 2 och de negativa mellan 8 och 10, förutom för en grupp. De högstadieinformanter som har bedömt den manliga masken har tre positiva differenser, vilket bekräftar att standardsvenska är mer accepterad då en man talar än då en kvinna gör det. Den grupp där differensen är positiv för två egenskapspar är den grupp som i tabell 38 visat sig vara mer välvilligt inställd till standardsvenskan än de resterande, dvs. högstadieinformanterna. De som inte har någon positiv differens är pojkar, de i yrkesskolan (ej indelat i språkvarietet) och de som bedömt den kvinnliga masken.

Tabell 40. Antalet gällande noll- och mothypoteser för alla variabler

	Nollhypotesen gäller	Mothypotesen gäller
Alla	3	7
Informanternas kön		
Flickor	5	5
Pojkar	4	6
Maskens kön		
Kvinna	3	7
Man	8	2
Högstadielinformanterna		
Kvinna	6	4
Man	0	10
Skola		
Högstadiet	5	5
Gymnasiet	6	4
Yrkesskolan	3	7
Språkvarietet		
Närpesdialekt	5	5
Annan dialekt	8	2

Tabell 40 visar hur många egenskapspar där noll- respektive mothypotesen gäller för de olika variablerna. Här är resultatet varierande, vilket till viss del kan bero på att när indelningen i grupper gjordes blev antalet i varje grupp så pass litet att skillnaden måste bli större för att den skulle visa sig vara signifikant avvikande. Det finns dock vissa aspekter som är tydliga. En aspekt är att det finns endast ett egenskapspar som inte fått ett p-värde under 0,05 i någon av grupperna. För nio av tio egenskapspar har dialekten fått ett p-värde som visar en signifikant avvikelse hos någon av grupperna förutom för egenskapsparet *intelligent–dum*. Informanterna är överens om att man inte blir mer intelligent av att tala dialekt – inte nödvändigtvis dummare heller. Eftersom det är det enda egenskapsparet som inte ger utslag som signifikant avvikande i någon grupp visar det klart att val av språkvarietet inte gäller intelligensnivå.

Variabeln *maskens kön* visar att informanterna har bedömt maskerna olika beroende på om masken är en kvinna eller en man. Skillnaden är också markant med tanke på att gruppernas informantantal inte skiljer sig avsevärt från varandra. För den kvinnliga masken gäller mothypotesen i sju fall men för den manliga endast i två. Kvinnan upplevs oftare som mindre fördelaktig då hon talar standardsvenska än då hon talar dialekt, medan mannens språkvarietet inte har lika stor inverkan på hur han uppfattas. Detta bekräftar också högstadie-

informanternas indelning där kvinnan har en gällande mothypotes för fyra egenskapspar, men mannen inte för någon. Det verkar således som om kvinnan bedöms mer utgående från språkvarietet än vad mannen gör. Skillnaden mellan bedömningen av maskernas kön kunde eventuellt bero på att informanterna uppfattade att det var samma man två gånger. Jag var dock noga med att inte avslöja att informanterna fick lyssna på samma person. Det fanns också frispråkiga i varje klass och om likheten hade varit uppenbar skulle också någon av informanterna ha kommenterat det. Det finns också en variation i svaren, men den är inte signifikant avvikande, vilket gör att jag drar slutsatsen att informanterna inte uppfattade att det var samma man.

Bland informanterna i yrkesskolan gäller nollhypotesen i sju fall och mothypotesen i tre fall. Yrkesskolinformanterna har således en nollhypotes för fler egenskapspar än högstadie- och gymnasieinformanterna. Tabell 38 visar att informanterna i yrkesskolan har gett standardsvenska den mest ofördelaktiga bedömningen, men trots detta är signifikansvärdet inte under 0,05 för fler än tre egenskapspar. Det här betyder att yrkesskolinformanterna visar mest negativ inställning till standardsvenska, men de har inte mest positiv inställning till dialekt utan det står i stället högstadieinformanterna för, tätt följda av gymnasieinformanterna. Indelningen utgående från språkvarietet i yrkesskolan visade däremot att de informanter som talar Närpesdialekt har gett dialektmasken en mer positiv bedömning än de informanter som talar en annan dialekt, vilket förklarar resultatet att mothypotesen gäller för endast tre egenskapspar bland yrkesskolinformanterna. Den egna dialekten har man oftast en positiv uppfattning om medan man kan vara mer negativt inställd till grannkommunernas dialekter (Norrby & Håkansson 2010: 79). Det här förklarar också varför yrkesskolinformanterna i masktestet visar mest negativ inställning till standardsvenskan, samtidigt som de inte har mest positiv inställning till dialekt. Även om en stor del av informanterna i yrkesskolan inte talar Närpesdialekt så visar tabell 36 att de som talar en annan dialekt till viss del uppfattar Närpesdialekten som mer fördelaktig än standardsvenskan.

6.2.2 *Uppfattningar om dem som slutar tala dialekt*

Masktestets styrka är att det ger en bild av de implicita värderingar som finns hos informanterna och därmed till stor del visar den attityd som finns bland dem. Samtidigt visar masktestet informanternas reaktion gentemot ett språkligt beteende. Masktestets styrka är även dess svaghet. Masktestet visar ett resultat som kan förklaras med olika variabelindelningar, men informanterna kommer inte till tals i direkt mening. För att se om och hur informanterna med egna ord

uttrycker eventuella värderingar kring varieteterna kommer jag att presentera och diskutera hur informanterna uttrycker sin inställning till personer som slutar tala dialekt efter att de flyttat från hemorten (se bilaga 1, enkätfråga 9). Genom att se vad informanterna tycker om detta kan jag komma åt delar av de värderingar som förekommer i förhållande till dialekt och standardsvenska och därmed också förklara masktestets resultat.

Mattfolk och Östman (2004) menar att det som uttrycks explicit är åsikter och det som uttrycks implicit är attityder. Masktestet kan därmed antas visa attityderna eftersom de värderingar som framgår är implicit uttryckta av informanterna. Svaren på frågan om vad informanterna skulle tycka om någon slutar tala dialekt även på hemorten kan främst beskrivas som ett explicit yttrande. Enligt Mattfolks och Östmans (2004) definition av attityd skulle det betyda att svaren främst gäller informanternas åsikter. Oavsett om man kallar det åsikter eller inte är det ett uttryck för en värdering som informanterna ger. I sig själv kan enkätfråga 9 inte söka svar på hur informanternas attityder ser ut gentemot dialekt och standardsvenska, men den kan, i ljuset av de övriga delarna av materialet visa på attityderna. Dessutom visar denna fråga också en tänkbar reaktion mot ett intraspråkligt beteende. Frågan om vad informanterna anser om dem som slutar tala sin dialekt utformades enligt följande:

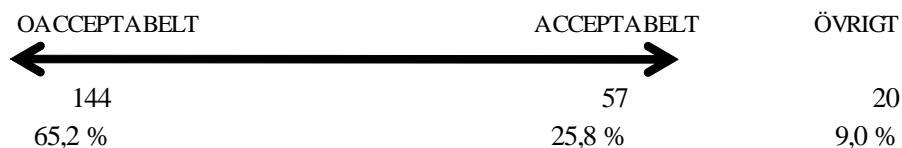
Vad skulle Du tycka om någon som talar dialekt flyttar bort för att studera eller jobba och efter det slutar att tala dialekt då han/hon är hemma och hälsar på?

Frågan är formulerad så att informanterna ska berätta vad de tycker, om någon slutar tala dialekt. Här ska informanterna explicit uttrycka sina uppfattningar om en specifik händelse. Med tanke på formuleringen (vad skulle du tycka om) gäller detta främst de åsikter som informanterna har. Eftersom frågan söker vad informanterna tycker kan svaren antas höra samman med de föreställningar och erfarenheter de har och dessa ligger med största sannolikhet också bakom informanternas svar.

Utformningen av kategorierna i enkätfråga 9 utgår från de svar som informanterna har gett, dvs. de gemensamma nämnarna som svaren innehåller placeras tillsammans och bildar en kategori. Eftersom jag tar fasta på de värderingar som informanterna har i fråga om dem som slutar tala dialekt har jag sökt efter uttryck för värdering i informanternas svar. Kategorierna är därmed utformade i två ytterpoler. I den ena ytterpolen placeras de svar som visar att beteendet är acceptabelt och i den andra ytterpolen placeras de svar som visar att beteendet är oacceptabelt. Jag har inte gjort någon mer detaljerad indelning av svaren även om det finns nivåskillnader i dem. Vissa informanter har t.ex. starkt

uttryckt att beteendet inte är accepterat, medan vissa har gett betydligt svagare uttryck, dock att det är oacceptabelt (jfr exempel 1a–1o). Orsaken till att jag inte delar in dem i nivåer är att det i princip är omöjligt att särskilja alla. En del är klart starka och en del är klart svaga, men de allra flesta ligger någonstans i mitten, eller är omöjliga att bestämma enligt skalan *stark-svag*, även om svaren kan kategoriseras som att beteendet är accepterat eller inte accepterat. Det här motiverar den indelning som jag har gjort. Dessutom tillkommer kategorin *övrigt* som innehåller de svar som inte kan placeras i någon av de andra, bl.a. ”vet ej” och tomma svar.

Nästan alla informanter har uttryckt en värdering, men de har gjort det på lite olika sätt och jag presenterar därför exempel för att visa de olika uttryckssätten. Antalet svar motsvarar antalet informanter (221). Svar som kategoriseras som oacceptabla och acceptabla anges i figur 25.

Figur 25. Informanternas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten

Figur 25 visar att majoriteten av informanterna, 144 av 221, dvs. 65,2 %, har gett ett svar som visar att de inte tycker att beteendet är acceptabelt. Detta har uttryckts på flera olika sätt och i det följande presenterar jag typiska exempel på de svar som informanterna har gett.

- 1a. Lite konstigt skulle det kännas, och som att hon/han struntar i varifrån hon/han kommer. Kan anses lite snobbigt.
- 1b. Usch fö han/hon
- 1c. Sorgligt då de börjar tala annan dialekt och sviker sin egen
- 1d. Det känns som om det inte är samma gamla person man talar med längre
- 1e. Den skulle överge närpesdialekten då och han/hon skulle va som en utböling om man växt upp med att denna talat dialekt

Ovanstående exempel, 1a-1e, är sådana som har placerats i kategorin *oacceptabelt* och som alla visar informanternas värderingar. Den första beskriver att beteendet skulle kännas konstigt. Att *konstigt* i exempel 1a innebär konstigt på ett oacceptabelt sätt beror på att hon samtidigt säger att det kan anses vara snobbigt och av hela kontexten förstår man att *konstigt* är negativt. Även andra informanter

har beskrivit situationen som konstig och dessutom styrkt detta genom att säga något annat som kan tolkas som negativt. Det har gjort att jag har kategoriserat alla svar som innehåller *konstigt*, *skumt*, *märkligt* och *dylikt* som oacceptabelt. I exempel 1b framkommer värderingen genom att informanten har skrivit *usch*. I 1c framkommer värderingen lika klart genom att informanten skriver att det är sorgligt. Dessutom förstärks detta också av att hon samtidigt anser att det är ett svek. Exempel 1d har vissa gemensamma nämnare med 1a eftersom informanterna direkt beskriver hur det skulle kännas. I 1d är det dock inte fråga om konstigt, skumt, märkligt o.s.v. utan i stället beskriver informanten att man genom att överge dialekten inte längre är samma person. Även i 1e menar informanten att den som överger dialekten ändras som person, han blir som en utbölning. Ovanstående exempel på de svar som placerats i kategorin *oacceptabelt*, visar negativa värderingar. Det finns dock svårplacerade inom denna kategori. 1f är ett sådant exempel.

- 1f. Jag tycker det är ok, bara den personen fortfarande kan sin dialekt innerst inne

I 1f säger informanten först att det skulle vara ok och svaret skulle därför kunna placeras i kategorin *acceptabelt*. Dock följs ok av ett villkor. Det är ok så länge personen ändå kan dialekt innerst inne. Det här gör att jag ger svaret tolkningen att det egentligen inte är ok att överge dialekten helt, även om informanten först säger det. Det är ok så länge som man ändå kan dialekten. Förutom att det negativa uttrycks genom direkt värdering finns det också de som har beskrivit en handling som kan tolkas som att informanterna upplever situationen som oacceptabel.

- 1g. Att de borde sluta tala standardsvenska
 1h. Man borde inte sluta tala den dialekten där man kommer ifrån
 1i. Jag skulle undra vad han håller på med
 1j. Skulle säga ”tal årdentligt”

Många av informanternas svar som faller inom ramen för handling är sådana som 1g och 1h är exempel på. Informanterna menar att man borde sluta tala standardsvenska och tala dialekt då man är hemma och hälsar på. Det här visar en negativ värdering genom att de anser att handlingen är fel och borde ändras. Exempel 1i och 1j är dessutom formulerade så att informanterna direkt skulle fråga varför eller uppmana personen att ändra sitt beteende. Även om 1i i sig inte innehåller t.ex. beskrivande adjektiv så visar reaktionen att övergivandet inte är ett helt accepterat beteende. I 1j skulle informanten t.o.m. uppmana personen att tala ordentligt. Här finns också svar som är svåra att placeras och 1k är ett sådant exempel.

1k. Att hon/han glömmer bort sitt ungdomsspråk

Informanten som skrivit 1k menar att när man slutar tala dialekt glömmer man bort sitt ungdomsspråk. I sig uttrycker detta inte en direkt värdering, men man kan ändå anta att det är ett uttryck för något negativt. Språket är en del av den egna personen och identiteten vilket också är något som de allra flesta värnar om och vill bevara (se avsnitt 3.4). Informanten menar att dialekten är det egna ungdomsspråket. Med tanke på tidigare forskning och diskussionen om språk och identitet drar jag den slutledningen att när en person glömmer bort det egna språket så är det något negativt som sker i övrigas ögon eftersom personen samtidigt utestänger sig från en del av den gemenskap som byggs upp med hjälp av språket (Abercrombie 2006: 21–30). Jag har därför kategoriserat 1k som oacceptabelt.

Det finns elva svar som är speciella på så sätt att informanterna inte uttrycker vad de skulle tycka om någon slutar tala dialekt, utan de menar i stället att ett sådant beteende helt enkelt inte är möjligt. Två av informanterna säger till exempel följande:

- 1l. Man kan inte glömma bort dialekt
- 1m. Skulle aldrig hända

Informanterna i exempel 1l och 1m menar att det inte händer att någon slutar tala dialekt. De uttrycker ingen direkt värdering som skulle kunna kategoriseras som positiv eller negativ, men deras svar visar att beteendet är högst osannolikt. Därmed faller det inom ramen för kategorin *oacceptabelt*. Ett beteende som upplevs så främmande att det inte händer, är inte ett acceptabelt beteende. Förutom dessa två visar fyra informanter samma tendens, men de har uttryckt sig lite annorlunda:

- 1n. Det går automatiskt att man börjar tala dialekt då man kommer hem
- 1o. Man vänjer sig väl med Närpes igen då man flyttar tillbaka

Inte heller i 1n och 1o uttrycker informanterna vad de tycker om dem som slutar tala dialekt, men de ger uttryck för det osannolika i beteendet. Att tala dialekt går automatiskt och man vänjer sig igen vid dialekten i Närpes. Det finns även ytterligare tre informanter som säger att de skulle bli förvånade om någon övergav dialekten, vilket också innebär att de upplever beteendet som högst osannolikt och främmande.

Figur 25 visar att 57 av informanterna har gett ett svar som anger att de tycker att beteende är acceptabelt. Exempel på detta är:

- 2a. Skulle inte bry mig
- 2b. Som vanligt
- 2c. Har inga problem med det
- 2d. Helt okej
- 2e. Bra

Exempel 2a–2e visar att informanterna tar ställning till frågan och menar att det inte gör något om en person slutar att använda dialekt, att det skulle vara som vanligt, helt okej eller bra. Dessa svar är enkla att kategorisera, men det finns ett svar som är lite svårare:

- 2f. Jag skulle nog fortfarande vara vän med den personen

Orsaken till att 2f är svårt att placera är att informanten genom sitt svar underförstått uttrycker att det eventuellt skulle finnas anledning till att inte längre vara vän med en person som slutar tala dialekt. Vänskapsbanden har inte aktualiserats i själva frågan utan hon tar själv upp den aspekten. Att det överhuvudtaget finns i informantens föreställningsvärld att övergivandet skulle kunna leda till en bruten vänskapsrelation visar att beteendet kan uppfattas som oacceptabelt. Eftersom informanten ändå uttryckligen säger att vänskapsbanden inte bryts p.g.a. detta är det mer troligt att hon accepterar fenomenet, men är medveten om att andra kanske inte gör det.

De svar som har klassats som övriga är 20 till antalet. De är tomma svar eller ”vet ej”. Dessa har inte placerats in under *acceptabelt* eller *oacceptabelt*, men man kunde tänka sig att det finns ett samband mellan dem som svarat att de inte vet och dem som svarat att det inte händer. Om ett fenomen är så pass osannolikt att det aldrig har hänt informanterna är det också möjligt att de svarar ”vet ej” på frågan. De har helt enkelt inte behövt ställas inför en sådan situation. Det skulle då indikera att de anser att beteendet är oacceptabelt, men det är inte möjligt att klart avgöra om de som svarat ”vet ej” verkligen upplever fenomenet som osannolikt och oacceptabelt. Därmed kategoriserar jag de svaren som *övriga*.

Resultatet av alla informanter visar att majoriteten uppfattar det som ett oacceptabelt beteende att sluta tala dialekt. Det här styrker också masktestets resultat som visade att standardsvenska upplevs som mindre fördelaktig än dialekt och att inställningen till dialekt är mer positiv än till standardsvenska. Eftersom inställningen till dialekt är positiv blir det också naturligt att det inte ses som något positivt om man slutar tala dialekt. Det finns ändå en del av informanterna som inte anser att det spelar någon roll vilken språkvarietet man använder eftersom 57 har svarat något som kan uppfattas som att beteendet är acceptabelt.

Det här betyder att även om majoriteten anser att det inte är acceptabelt att sluta tala dialekt så är frågan inte helt enkel och klar.

6.2.2.1 *Variabeln kön*

För att se om det finns likheter och skillnader mellan hur flickor och pojkar upplever övergivandet av dialekt har jag delat in svaren i kategorierna separat för flickor och pojkar. Figur 26 visar hur denna fördelning ser ut.

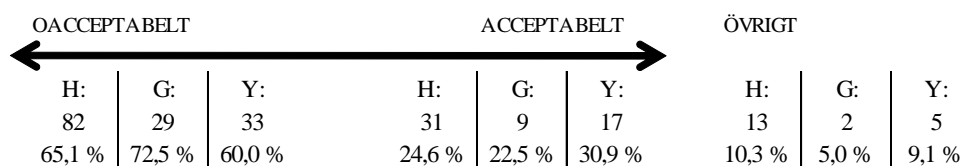
OACCEPTABELT	ACCEPTABELT	ÖVRIGT
F: 72 76,6 %	P: 72 56,7 %	F: 4 4,3 %
F: 18 19,1 %	P: 39 30,1 %	P: 16 12,6 %

Figur 26. Flickornas och pojkarnas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten

Flickorna och pojkarna utgör inte exakt lika stora grupper. För att få en överskådlig bild av fördelningen med tanke på kön är det lättast att jämföra den procentuella fördelningen. Figur 26 visar att det finns en skillnad mellan könen. Det är framför allt flickorna som har gett uttryck för att beteendet att sluta tala dialekt är oacceptabelt 76,6 % av flickornas svar har kategoriserats som oacceptabelt medan motsvarande procent bland pojkarna är 56,7 %. 19,1 % av flickorna har gett uttryck för att beteendet är acceptabelt och motsvarande procent bland pojkarna är 30,1 %. Det här betyder att en större del av flickorna upplever beteendet som mer oacceptabelt än vad pojkarna gör, även om majoriteten av pojkarna också anser att beteendet är oacceptabelt. Tidigare forskning (se avsnitt 3.4.1) har visat att flickor har en större tendens att försöka anpassa sig till talsituationen. I mitt material märker man detta genom att det är flickorna som oftare reagerar negativt på att en person inte anpassar sitt språk till situationen, dvs. talar sin barndomsdialekt då han/hon är hemma och hälsar på.

6.2.2.2 *Variabeln skola*

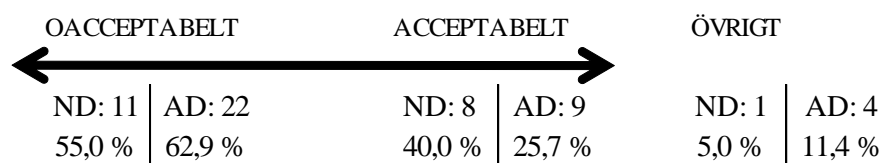
Jag undersöker också om det finns några skillnader mellan informanterna utgående från den skola de går i. Även här har jag omvandlat antalet informanter till procentenheter. Eftersom vissa av grupperna är så små att en informant utgör fler procentenheter kommer jag inte att detaljerat diskutera detta, utan presenterar resultatet i procent endast för att få en överskådlig bild.

Figur 27. Högstadiе-, gymnasie- och yrkesskolinformanternas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten

Figur 27 visar att i de tre skolorna är det gymnasieinformanternas som oftast anser att det är oacceptabelt att sluta tala medan yrkesskolinformanternas har den lägsta procentandelen. I kategorin *acceptabelt* är det gymnasieinformanternas svar som har lägst procentandel. Det här betyder att gymnasieinformanternas upplever beteendet som mer oacceptabelt än de övriga och yrkesskolinformanternas upplever det som mer acceptabelt än de övriga.

Tidigare resultat har visat att yrkesskolinformanternas är mest negativt inställda till standardsvenskan. Här verkar det däremot som om yrkesskolinformanternas är de som är mest toleranta i fråga om dem som slutar tala dialekt. Det kan till viss del bero på att 9,1 % av yrkesskolinformanternas svar har placerats i kategorin *övrigt* och att det därmed finns fler ”vet ej”-svar som kunde placeras i kategorin *oacceptabelt*. Det kan emellertid också bero på att en stor del av informanternas från yrkesskolan inte är från Närpes och talar en annan österbottnisk dialekt. De har därmed blivit ställda inför situationer där de är tvungna att välja om de använder sin egen dialekt eller standardsvenska tillsammans med personer som inte talar deras egen dialekt. Denna erfarenhet kan leda till en större tolerans inför olika språkval och visa sig i att yrkesskolinformanternas inte anser att beteendet är oacceptabelt i lika hög grad som högstadiе- och gymnasieinformanternas. Jag delar därför in yrkesskolinformanternas enligt språkvarietet för att se om språkvarietet är en avgörande variabel bland dem (se figur 28).

Figur 28. Yrkesskolinformanternas uppfattning om en person som slutar tala dialekt på hemorten. Informanternas har delats in enligt språkvarietet i grupperna Närpesdialekt och annan dialekt

Figur 28 visar att av yrkesskolinformanterna är det de som talar Närpesdialekt som visar att beteendet är mer accepterat än de informanter som talar en annan dialekt. De yrkesskolinformanter som talar en annan österbottnisk dialekt visar därmed inte en större acceptans för dem som slutar tala dialekt. Figur 26 visade emellertid att det finns en könsskillnad och att pojkarna har en större tolerans för dem som slutar tala dialekt än vad flickorna har. Detta hänger troligtvis ihop med att yrkesskolinformanterna anser beteendet mest acceptabelt eftersom yrkesskolinformanterna till största delen består av pojkar. I avsnitt 3.4.1 diskuterades att pojkar inte ställer samma krav på språklig anpassning i talsituationen som flickor gör vilket också visar sig i jämförelsen mellan flickorna och pojkarna. Detta bidrar därmed till att yrkesskolinformanterna är mest toleranta eftersom de till största delen är pojkar.

6.2.3 *Sammanfattning – den affektiva komponenten*

Resultatet ovan visar den affektiva komponenten hos attityden bland informanterna och resultatet svarar på den första och den andra forskningsfrågan. Masktestet tar fram hur informanterna värderar dialekt och standardsvenska i förhållande till varandra och visar en reell reaktion gentemot varieteterna. Resultatet pekar därmed på informanternas intraspråkliga beteende, dvs. hur de reagerar inför språkvarieteterna och hur personer som talar dessa bedöms. Enkätfråga 9 visar en tänkt output, dvs. en värdering av ett föreställt språkligt beteende. Frågan i sig lyfter fram den affektiva komponenten men den kan belysa masktestets resultat.

Alla – Det övergripande resultatet av den affektiva komponenten bland alla informanter visar att informanterna ger den mask som talar dialekt en mer fördelaktig bedömning än den som talar standardsvenska. Informanterna uppfattar maskerna i stort sett olika då de talar dialekt och standardsvenska (sju egenskapspar, se tabell 31). Varje egenskapspar som visar en signifikant avvikelse är till dialektens favör. Det betyder att reaktionen gentemot standardsvenska inte är lika positiv som gentemot dialekt. Majoriteten av informanterna ger också uttryck för mer positiv värdering av dialekt i och med att majoriteten anser att det inte är acceptabelt att sluta tala sin egen dialekt.

Kön – Både flickorna och pojkarna bedömer masken mer positivt då han/hon talar dialekt än när han/hon talar standardsvenska. Pojkarna bedömer standardsvenskan mer negativt (se figur 14 och 15). Det finns också skillnader mellan könen beroende på om det är en kvinna eller en man som talar dialekt/standardsvenska (se tabell 33). Kvinnan bedöms mer

utgående från varietet än mannen. Kravet på att använda ”rätt” varietet verkar större hos flickorna och det visar sig också genom att fler flickor ger uttryck för mer negativa värderingar än vad pojkarna gör inför dem som slutar tala dialekt (se figur 26).

Skola – För den affektiva komponenten ger högstadie- och gymnasieinformerarna liknande svar medan yrkesskolinformerarnas svar avviker (se figur 20, 21 och 22). Högstadie- och gymnasieinformerarna visar en liknande bedömning av dialekt och standardsvenska. Även om yrkesskolinformerarna också bedömer maskerna på ett liknande sätt, dvs. dialekt mer positivt än standardsvenska, visar de en mer negativ inställning till standardsvenskan än informanterna i de övriga skolorna. Däremot är andelen yrkesskolinformeranter som anser att det är acceptabelt att sluta tala dialekt större än andelen för högstadie- och gymnasieinformerarna (se figur 27).

Masktestets resultat visar att de som talar Närpesdialekt bedömer maskerna mer fördelaktigt för både dialekt och standardsvenska än de som talar en annan dialekt. Det visar sig att solidaritet med dialekten finns över dialektgränserna eftersom de som talar en annan dialekt ändå har bedömt maskerna som mindre fördelaktiga då de talar standardsvenska än då de talar dialekt.

Av dialekt och standardsvenska är standardsvenskan den varietet som i allmänhet tillskrivs högre status eftersom den förknippas med bl.a. makt, utbildning och god ekonomi. Dialekten innefattar däremot solidaritet där identitet och grupptillhörighet är viktiga faktorer. De som inte talar standardsvenska identifierar sig ofta starkt med den egna gruppen (Bijvoet 2007: 121–122.) Dialekten kan också innefatta förtäckt prestige och vara ett uttryck för bl.a. manlighet och tuffhet (Kotsinas 1994: 131; Bijvoet 2007: 121). Den förtäckta prestigen menar Nordberg (2007: 23) är så kraftfull att den är orsaken till att dialekterna fortlever. Det här förklarar till stor del resultatet för den affektiva komponenten som visar att informanterna har en positiv inställning till och värdering av dialekt i jämförelse med standardsvenska. Av masktestet framgår detta, även om informanterna inte visar att de har en klart negativ inställning till standardsvenska. Informanterna är inte lika positivt inställda till standardsvenska som till dialekt. Majoriteten av informanterna menar också att de upplever det negativt om någon slutar tala dialekt. Inte heller här visar svaren en direkt negativ inställning till standardsvenska eftersom ingen explicit jämförelse görs i frågeställningen. Dock bekräftar detta den positiva inställningen till dialekt som finns bland informanterna eftersom majoriteten förhåller sig negativ till dem som slutar tala

dialekt. Resultatet av alla informanter för den affektiva komponenten visar att det finns en stark positiv attityd till dialekt i jämförelse med till standardsvenska bland informanterna. Det beteende som masktestet ger uttryck för är därmed att informanterna reagerar mer positivt på dialekt än på standardsvenska.

Generellt sett talar de lägre samhällsklasserna mer utpräglad dialekt (Norrby & Håkansson 2010: 56). Nordbergs (1985) undersökning i Eskilstuna visade t.ex. att de med lägst utbildning hade flest traditionella dialektdrag. Det bekräftades även 30 år senare då Sundgren (2002) konstaterade att de med högst utbildning har fler standardspråkliga drag till skillnad från dem med lägst utbildning där förhållandet är det omvända. Att informanterna i yrkesskolan har mest negativ inställning till standardsvenskan av alla informanter bekräftar den tidigare forskningen eftersom yrkesskolan ger en lägre och praktisk utbildning. Yrkesskolinformanterna i min avhandling talar vanligen inte standardsvenska (se tabell 22) vilket ofta innebär att man identifierar sig starkt med den egna gruppen. Dialekten blir därför ännu viktigare bland yrkesskolinformanterna och detta tar sig uttryck genom den mer negativa inställningen till standardsvenskan. Den status standardsvenskan har är informanterna troligtvis medvetna om men solidariteten med dialekten och gruppen samt dialektens förtäckta prestige väger ändå tyngre. Dock visar avsnitt 6.2.2 att högstadie- och gymnasieinformanterna anser att det inte är acceptabelt att sluta tala dialekt i lika stor utsträckning som yrkesskolinformanterna. Detta kan förklaras av det stora antalet pojkar i gruppen av yrkesskolinformanter, eftersom pojkar visar en större acceptans för personer som slutar tala dialekt.

Norrby och Håkansson (2010: 56) konstaterar att förhållandet mellan lägre utbildning och fler traditionella dialektdrag inte är förvånande eftersom högre utbildning bl.a. innebär att man flyttar och får fler influenser utifrån. Fallet är dock inte så bland yrkesskolinformanterna – snarare tvärtom. Högstadie- och gymnasieinformanterna bor alla fortfarande hemma och går i den egna hemkommunens skola. Av yrkesskolinformanterna kommer 32 från en annan kommun än Närpes. Majoriteten av yrkesskolinformanterna har alltså bytt till en skola i en annan kommun medan högstadie- och gymnasieinformanterna inte har gjort det. Ändå visar fallstudien av yrkesskolinformanterna (se figur 28) att språkvarieteteten inte är en avgörande variabel ifråga om hur informanterna upplever dem som slutar att tala sin dialekt.

Resultatet i masktestet visar att maskens kön är en avgörande variabel så till vida att språkvarieteteten till stor del påverkar när det gäller kvinnan medan den påverkar betydligt mindre i fråga om mannen. Skillnaderna upprätthålls av både flickorna och pojkarna.

6.3 Benägenhet till beteende

Språkattitydernas konativa komponent består av den benägenhet man har att tala ett språk eller en språkvarietet i en viss situation. Den kognitiva och den affektiva komponenten ligger till grund för hur man talar och den konativa anger således hur de två förstnämnda tar sig uttryck. (Deprez & Persoons 1987: 125–127.) Jag kommer i det följande att diskutera informanternas benägenhet att använda dialekt och standardsvenska i ett kortsiktigt och i ett långsiktigt framtidsperspektiv. Diskussionen om den konativa komponenten svarar därmed på forskningsfråga 3.

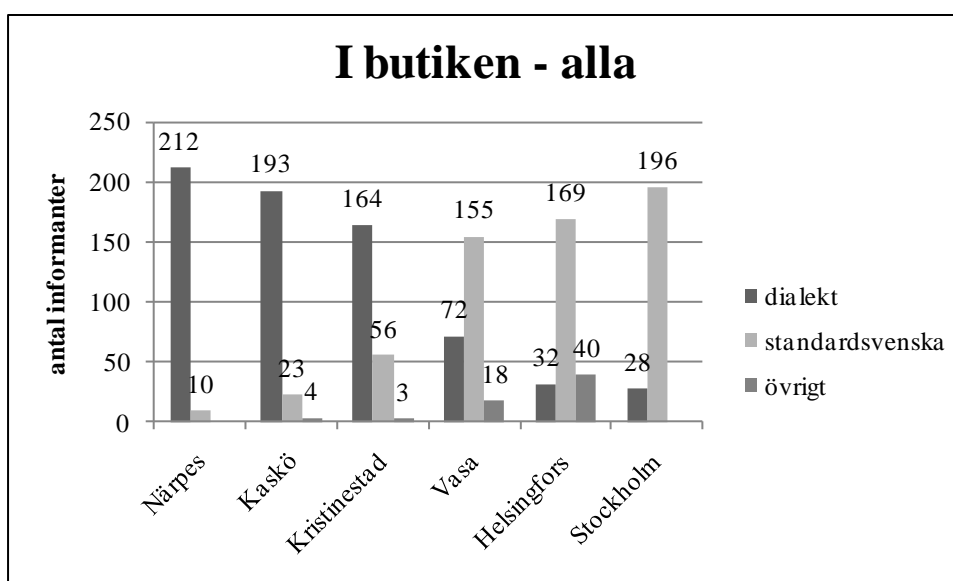
För att presentera och diskutera den konativa komponenten analyserar jag svaren på enkätfråga 7 b, c och d samt intervjufråga 8, 9 och 10 (se bilaga 1 och 3). I enkätfråga 7 b, c och d har informanterna angett hur de skulle tala i olika situationer i olika städer. Situationerna är *i butiken*, *på restaurangen* och *i biljettkassan* och städerna är Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm (se bilaga 1, enkätfråga 7). Det här visar på framtiden, men i ett korttidsperspektiv eftersom de situationer som finns med i frågorna är situationer som informanterna kan komma att ställas inför inom en snar framtid. Dessutom är det möjligt att informanterna redan har ställts inför dessa situationer. I intervjufråga 8, 9 och 10 har de tolv intervjuade informanterna svarat på hur de tror att de kommer att tala om 10 år, vad de kommer att tala med sina barn och vad som kommer att hända med dialekten i framtiden. Svaren visar ett språkligt beteende i teorin eftersom informanternas svar inte alltid behöver stämma överens med hur det förhåller sig i praktiken. Om informanterna inte har reflekterat över varieteterna i ett framtidsperspektiv kan de ha svårt att föreställa sig hur de i praktiken kommer att förhålla sig. Även andra yttre faktorer kan påverka valet av språkvarietet, t.ex. vilka personer som befinner sig i de olika situationerna. Det betyder att det svar informanterna ger är ett svar i teorin, inte i praktiken. Svaret visar den konativa komponenten eftersom den definieras som benägenhet till beteende och inte som ett beteende i sig (Deprez & Persoons 1987: 125; Baker 1992: 12).

6.3.1 Språkbruk och geografisk variation

Informanterna anger hur de skulle tala i butiken, på restaurangen och i biljettkassan i städerna Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm. Dialekt och standardsvenska är två givna alternativ, men informanterna kan också lägga till egna. Jag koncentrerar mig dock på dialekt och standardsvenska och presenterar de andra som *övriga*, men diskuterar dem inte ingående. Flera informanter har svarat flera alternativ för vissa situationer och

städer vilket leder till att antalet svar inte samstämmer med antalet informanter. I genomgången av materialet visade det sig att de svar som informanterna har gett i de tre situationerna är mycket snarlika och jag kommer därför att diskutera endast resultatet för butiken, men bifogar de övriga situationernas figurer som bilaga (se bilaga 4). Jag valde situationen i *butiken* eftersom det är den som de allra flesta informanter med största sannolikhet har erfarenhet av.

Jag diskuterar först alla informanter och delar därefter in materialet enligt variablerna kön och skola. I figur 29 presenteras resultatet bland alla informanters svar på frågan hur de skulle tala i butiken. Motsvarande figur för restaurangen och biljettkassan finns i bilaga 4, figur A och B.

Figur 29. Informanternas språkbruk i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm

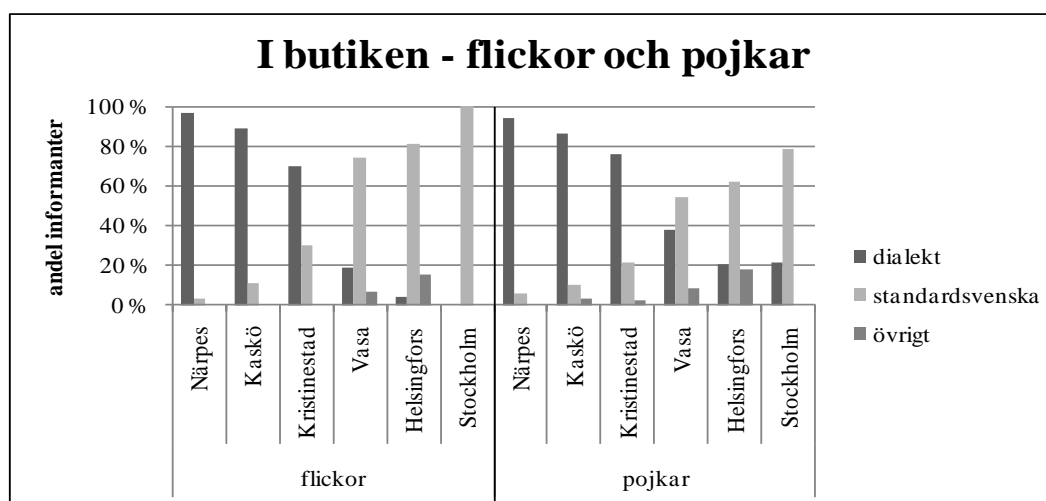
Figur 29 visar vilken språkvarietet som informanterna anger att de skulle tala i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm. Majoriteten av informanterna använder dialekt i Närpes, Kaskö och Kristinestad och majoriteten använder standardsvenska i Vasa, Helsingfors och Stockholm. Det tyder på att någon form av språklig gräns uppträder framför allt när informanterna förflyttar sig till Vasa och städer längre borta. Språkbytet beror troligtvis på att informanterna upplever att de inte längre kan göra sig förstådda på sin dialekt när de kommer längre bort från dess geografiska område. Resultatet i figur 29 visar att informanterna använder standardsvenska vilket betyder att de har en benägenhet att använda standardsvenska då de upplever att den behövs. Tidigare har det konstaterats att dialekten är den vanligaste varietet, speciellt

bland auktoriteter, men resultatet i figur 29 bekräftar att informanterna är benägna att tala standardsvenska om situationen kräver det.

För att se om det finns variationer i materialet med tanke på kön och skola presenterar jag även resultatet för dessa variabler.

6.3.2 Variablerna kön och skola

Skillnaden i fråga om kön och skola presenteras procentuellt sett för att det ska gå lättare att jämföra informanterna. Jag går inte in på detaljnivå i jämförelsen utan försöker se om det finns någon övergripande skillnad mellan variablerna. Motsvarande figur för restaurangen och biljettkassan finns i bilaga 4, figur C och D.

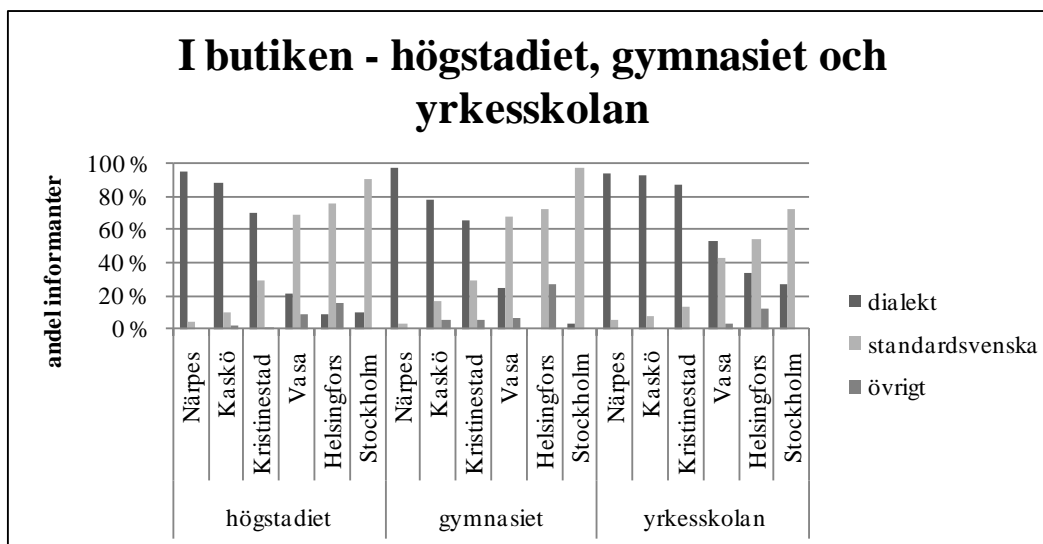

Figur 30. Informanternas språkbruk i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, flickorna och pojkarna separat

Figur 30 visar en jämförelse mellan hur flickorna och pojkarna har angett att de skulle tala i butiken i de olika städerna. Staplarna till vänster visar hur flickorna har svarat och staplarna till höger hur pojkarna har svarat. Dialekten är dominant i Närpes, Kaskö och Kristinestad medan standardsvenskan är dominant i Vasa, Helsingfors och Stockholm. Språkgränser verkar alltså uppträda samtidigt för majoriteten av flickorna och majoriteten av pojkarna. Däremot visar figurerna att pojkarna ändå är mer benägna att hålla fast vid dialekten. För Vasa, Helsingfors och Stockholm visar staplarna att ca 20 % fler flickor använder standardsvenska än pojkarna.

Skillnaderna mellan skolorna presenteras i figur 31. Eftersom de faktorer man har att ta hänsyn till är flera kan tabellen vara svår att avläsa. Det är emellertid inte

viktigt att ta fasta på detaljer utan att få en överblick över hur informanterna har angett att de talar och att jämföra skolorna överlag. Motsvarande figur för restaurangen och biljettkassan finns i bilaga 4, figur E och F.

Figur 31. Informanternas språkbruk i butiken i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan separat

Figur 31 visar hur informanterna från högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan har angett att de skulle tala i butiken i de olika städerna. Figuren visar att högstadie- och gymnasieinformanterna har gett ungefär liknande svar; i Närpes, Kaskö och Kristinestad talar majoriteten av informanterna dialekt och i Vasa, Helsingfors och Stockholm talar de standardsvenska. Andelen informanter från högstadiet och gymnasiet skiljer sig inte stort. Bland yrkesskolinformanterna finns det däremot en skillnad. I Närpes, Kaskö och Kristinestad talar majoriteten av yrkesskolinformanterna dialekt, men även i Vasa är dialekten vanligast. Dessutom stiger staplarna för standardsvenska inte lika högt bland yrkesskolinformanterna i städerna Helsingfors och Stockholm. Detta visar att informanterna från yrkesskolan är de som längst och i störst omfattning håller fast vid dialekten.

6.3.3 *Framtida språkbruk i ett långtidsperspektiv*

Under intervjuerna med de tolv informanterna fick de svara på tre olika frågor om dialekten i ett framtidsperspektiv (se bilaga 3). De intervjuade informanterna talar alla någon dialekt vilket är viktigt med tanke på att de funderar kring dialektens och standardsvenskans framtid både personligen och för samhället i stort. Informanterna är numrerade så att 1 till 4 är från högstadiet, 5 till 8 från gym-

nasiet och 9 till 12 från yrkesskolan. Inom skolorna är alltid de två första flickor och de två följande pojkar. (Se närmare tabell 5, avsnitt 2.2.4.)

De tre frågorna eftersöker både en personlig och en allmän aspekt. Här numrerar jag dem från 1 till 3.

1. Tror du att du kommer att tala lika mycket dialekt om 10 år som du gör nu?
2. Om du någon gång får egna barn vad kommer du att prata med dem?
3. Vad tror du kommer att hända med dialekten i framtiden?

Fråga 1 och 2 tar upp den personliga aspekten av dialekten i framtiden, dvs. om informanterna tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om 10 år som de gör nu och vad de tror att de skulle tala med sina egna barn. Den tredje frågan är ställd ur ett mer samhällsligt perspektiv, dvs. vad de tror kommer att hända med dialekten rent allmänt. Frågorna kan informanterna inte svara på med säkerhet och de kan också kännas svåra. Att få barn och framtida språkbruk kan ännu verka abstrakt för informanterna, men deras spontana svar visar ändå hurdan inställning de har idag och hurdan benägenhet de har att reagera språkligt i framtiden.

6.3.3.1 *Ett personligt perspektiv*

Fråga 1 ställdes som en ja- eller nej-fråga och informanterna har också svarat på den genom att uttrycka ett ställningstagande. Informanternas fullständiga uttalanden återges inte, endast andemeningen i dem. De svar informanterna har gett på frågan om de tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om tio år visas i det följande.

- 1 jo he tror ja no
- 2 förhoppningsvis så jier ja no he
- 3 jo no tror ja he no [...] elå kanske it liik om man je ut o studierar naschtans så kanske man måst använd högsvensk
- 4 jo
- 5 ja hoppas nu he [...] men [...] jo ja tror no he
- 6 kanske it lika mytchy men [...] ja väit it om ja ha som tänkt fortsatt att bo schenn
- 7 nä ja tror it he ja
fundera ja sku flytt ti åbo å studer så
- 8 nä säkert it [...] ja flyttar ändå bort i nästa år
ja tror it ja talar nästan nå Kasködialekt om tio år
- 9 jo
- 10 jo
- 11 jo
- 12 jo

Ingen av informanterna hade svårt att ge svar på fråga 1 utan svaret verkar ganska självklart för dem även om de också visat att det finns olika svar på frågan. Sex svar är direkt uttryckta med *jo* eller *ja* (nr 1, 4, 9, 10, 11, 12). De här informanterna har inte förklarat sitt svar mer ingående utan bara konstaterat att de tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om 10 år. Dessutom har tre gett ett positivt svar, men med reservation (nr 2, 3, 5) i och med att de hoppas och tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om tio år. Det framgår ändå att svaret inte är helt självklart. Tre av informanterna har svarat mer nekande, två direkt (nr 7 och 8) och en mer försiktigt (nr 6). Förklaringen till de nekande svaren är att informanterna kan tänka sig att inte längre bo kvar på dialektområdet.

Av gymnasieinformanterna har tre svarat nekande och en jakande, men med visst förbehåll. Av yrkesskolinformanterna har alla svarat direkt *ja*, medan högstadieinformanterna har svarat jakande, både direkt och med viss reservation. Eftersom de intervjuade informanternas antal är lågt kan man inte säga något generellt om skolor de representerar, men det verkar ändå som om gymnasieinformanterna är mer inställda på en framtid utanför dialektområdet, till skillnad från yrkesskolinformanterna som är inställda på att fortsätta tala dialekt. Studierna i gymnasiet leder ofta vidare till en högre examen på andra orter där dialekten inte längre har samma starka fotfäste. Yrkesskolan ger däremot en praktisk yrkesexamen och kan leda direkt ut i arbetslivet. I mitt material visar detta sig genom att alla yrkesskolinformanterna klart anger att de kommer att tala lika mycket dialekt om tio år medan tre av fyra gymnasieinformanter anger att de inte kommer att göra det.

Svaren ovan är varierande och det visar att det inte finns ett klart och enhetligt svar för informanterna. De positiva svaren är övervägande eftersom hälften svarat direkt jakande och tre uttrycker ett jakande svar med visst förbehåll. Man kan således skönja en vilja att personligen bevara dialekten bland nio av de tolv informanterna. Det finns dock tre som anger att de inte tror att de kommer att tala lika mycket dialekt i framtiden vilket i sig kan betyda att de inte har en lika stark personlig vilja att bevara dialekten.

Hur informanterna talar om tio år berör informanterna personligen och likaså frågan om vad de kommer att tala med sina framtida barn. Frågan känns kanske inte aktuell för informanterna men svaren kan ändå visa riktlinjer om hur informanterna ställer sig till dialekt i ett framtidsperspektiv.

- 1 dialekt
- 2 dialekt [...]
 - no om vi bor schenn
- 3 nå he beror ju på vann ja bor [...]

- lär di högsvensk sku man vel no jier
 4 nå he beror ju oåp kvann ja bor he tå [...]

je schenn vetja he var närpes schenn

annors kanske både och
 5 dialekt
 6 he beror på [...] me vem som om han talar [...] dialekt elå högsvensk

å så je no ganska mytschy vann ja bor
 7 ja nå e beror ju på he tå alltså om [...] om e e som sven

finlandssvenskt äktenskap elå som finskt å svenskt men [...]

förhoppningsvis dialekt
 8 de beror ju helt på beror om man gifter me nå som e finskspråki elå

svenskspråki men annars talar ja väl no som ja talar själv
 9 dom ska no lär se både dialekt å hög högsvensk [...]

ja tycker dialektin e vikti jag
 10 dialekt så klart
 11 dialekt
 12 he beror oåp na lete he [...]

kanske både och

Fråga 2 var inte lika enkel för informanterna att ge ett specifikt svar på som fråga 1. Detta beror till stor del på att de flesta informanter menar att valet av språkvarietet med egna barn i stor utsträckning beror på var de bor och vad deras partner talar. Det finns alltså inte något klart och enkelt svar på fråga 2. Informanternas sätt att resonera kring frågan visar ändå vilka aspekter de tycker är viktiga och hur de förhåller sig till dialekt och standardsvenska i denna fråga.

Fyra av informanterna har svarat dialekt utan vidare förklaring eller reservation (nr 1, 5, 10 och 11). Det visar att dialekten är det naturliga valet oavsett omständigheter och att de har en klart positiv inställning till dialekten och dess fortlevnad. På fråga 1 har de också svarat att de (hoppas att de) talar lika mycket dialekt om tio år. Det finns också tre andra informanter som i sitt svar har fokuserat på dialekt (nr 2, 4 och 7), dvs. att dialekt är förstahandsvalet, men de sätter in en liten reservation med tanke på att omständigheterna kan påverka. En av dessa (nr 7) har svarat nekande på fråga 1, men visar i fråga 2 en förhoppning om att i framtiden tala dialekt. En informant som på fråga 1 har svarat jakande har fokuserat på standardsvenska (nr 3) och visar därmed en klart positiv inställning till standardsvenskan. De resterande fyra har inte gett något direkt svar, två hänvisar till omständigheterna (nr 6 och 8) och två nämner både dialekt och standardsvenska (nr 9 och 12) utan att ta ställning för någondera varietetet. Det finns således informanter som betonar dialekten (nr 1, 2, 4, 5, 7, 10 och 11), de som betonar standardsvenska (nr 3) och de som inte lägger betoningen på någon av varieteterna (nr 6, 8, 9 och 12).

Svaren på fråga 2 visar inte att det finns något mönster ifråga om kön eller skola (jfr fråga 1). De resonemang som informanterna för kring vad de kommer att tala med sina framtida barn verkar vara mer individuellt betingade.

Ambivalensen i svaren indikerar att frågorna 1 och 2 inte är enkla. Ambivalensen kan bero på att informanterna inte tidigare reflekterat över saken, men det kan också bero på att svaret på frågorna är beroende av andra faktorer. På det personliga planet betonas således dialekten, men det finns även en som betonar standardsvenska. Standardsvenskan är inte utesluten och inte heller andra språk.

6.3.3.2 *Ett allmänt perspektiv*

Den tredje frågan som jag presenterar behandlar vad informanterna tror kommer att hända med dialekterna i framtiden, inte på det personliga planet utan allmänt (fråga 3). Informanterna funderade främst kring om dialekterna kommer att finnas kvar och om de i så fall kommer att förändras på något sätt.

Resonemangen kring frågan gick på lite olika sätt. Det finns informanter som har svarat vad de tror kommer att hända och de som har svarat vad de hoppas kommer att hända. Två har svarat att de hoppas att dialekten kommer att finnas kvar/inte försvinner (nr 2 och 11), och två har svarat att de tror att dialekten kommer att finnas kvar (nr 4 och 8).

- 2 ja hoppas nu an lömnar [...]
 - som att vi talar he fortsättningsvis
- 11 nå it väit ja ja hoppas nu att it e försvindär åtminstone
- 4 it var e funu na störr å it na mindär
- 8 int tror ja kommer å händ så myki it
 - tror no kommer å va som e e nu

Informant nr 2 och 11 ger uttryck för en förhoppning om att dialekten ska finnas kvar, medan informant nr 4 och 8 inte bara visar en förhoppning utan snarare en tro på att den kommer att finnas kvar. Förutom dessa är det fyra (nr 3, 5, 6 och 9) som tror att dialekten kommer att finnas kvar, men att det ändå kommer att ske en viss förändring i den.

- 3 nå [...] ganska samma men no kombär e ju allti in na nya ol
- 5 ja tror no kanske e kommer ti minsk [...] om e fortsätter som e je idag [...] men it tror ja nu e försvinner häilt it
- 6 hm [...] ja tror no an kombär ti va kvar å kanske [...]
 - hm [...] ja tror egentligen an a vari som mäir [...] lik som standardsvensk å adär dialekter nu på säinast tidin [...]
 - an va mytschy mäir egen förr

9 jo men ja tror e kommer å bli blanda

Tre andra informanter tror att dialekten kommer att förändras (7, 10 och 12), men de tror däremot att förändringen kommer att vara större än vad informant nr 3, 5, 6 och 9 uttrycker.

- 7 nå att di kommer no ti var som mäir [...] ja
dialekterna kommer no ti blandas mäir
tå man som ruörs mäir nuförtiden så [...]
kanske lite mäir utjämna
- 10 mm [...] an blir mäir som standardsvensk
- 12 e kombär vel no ti försvinn

Informant nr 7 och 10 anger att de tror att dialekterna kommer att blandas med andra och närma sig standardsvenska, medan informant nr 12 t.o.m. säger att dialekterna kommer att försvinna. Även informant nr 1 menar att dialekterna kommer att fortsätta att existera, men att de efter 50 eller 100 år kommer att försvinna.

- 1 nå siekärt [...] no fortsätter an vel [...] ja nå it ti all [...] som
no je an nu schär femti elå hondra oår men sedan buri e vel no far bort

Svaren på frågan om vad informanterna tror kommer att hända med dialekten i framtiden är mycket varierande. Det visar att det kan vara svårt att bedöma vad som egentligen kommer att hända, även om man själv kanske har en viss önskan. Flera uttrycker emellertid en förhoppning eller tro på att dialekten kommer att finnas kvar, åtminstone ännu en tid (nr 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9 och 12) och det här visar att en önskan att dialekten bevaras i samhället finns bland informanterna.

För denna fråga finns det inte framträdande mönster med tanke på informanternas kön eller skola och skillnaderna är på samma sätt som vid fråga 2 mer individuellt betonade.

6.3.4 Sammanfattning – den konativa komponenten

Resultatet ovan visar en del av den konativa komponenten och dialektens och standardsvenskans förutsättningar i ett framtidsperspektiv, både kortsiktigt och långsiktigt. Sammanfattningen av dessa resultat görs på samma sätt som för övriga, dvs. för alla, könen och skolorna. De frågor som finns med för den konativa komponenten är både enkätfrågor och intervjufrågor, vilket betyder att sammanfattningen av svaren på enkätfrågan är mer generell eftersom alla 221 informanter har svarat på den, medan endast tolv har svarat på intervjufrågorna.

- Alla – För enkätfråga 7b, c och d visar majoriteten av alla informanter att de är benägna att använda dialekten i störst utsträckning, men anger ändå att det finns situationer där de skulle använda standardsvenska (se figur 29). De intervjuade informanterna visar att det finns en vilja och en önskan att dialekten ska finnas kvar, men de uttrycker också en medvetenhet om att det inte nödvändigtvis blir så i och med att dialekten är geografiskt begränsad.
- Kön – Både bland flickorna och bland pojkarna visar majoriteten att benägenheten att tala dialekt är störst, men de anger också att de skulle kunna tänka sig att tala standardsvenska. Benägenheten att använda standardsvenska är större hos flickorna än hos pojkarna, enligt resultatet av enkätfråga 7. (Se figur 30.) Bland de intervjuade informanterna kunde däremot inga könsliga skillnader skönjas.
- Skola – Resultatet av enkätfråga 7b, c och d visar att alla informanterna i de olika skolorna är benägna att tala dialekt. Den skillnad som finns är att majoriteten av högstadie- och gymnasieinformanterna också visar att de har en viss benägenhet att använda standardsvenska, medan yrkesskolinformanterna helst håller fast vid dialekten. (Se figur 31.) Vid intervjufråga 1, dvs. om informanterna tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om tio år, kunde man se att gymnasieinformanterna är mer inställda på en framtid utanför dialektområdet, till skillnad från yrkesskolinformanterna som är inställda på att fortsätta tala dialekt. Vid de två andra intervjufrågorna kunde jag inte skönja någon skillnad baserad på skola.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att informanterna inte har lika stor erfarenhet av att använda standardsvenska som av att använda dialekt. Dialekten har ändå inte en självskriven plats i framtiden bland alla de intervjuade informanterna.

Resultatet av könen bekräftar det som framkommit vid den kognitiva och den affektiva komponenten. Flickorna visar att de lättare byter varietet från dialekt till standardsvenska. Dock betonar flickorna relation och dialekt starkare än pojkarna vilket kan förklara varför flickorna har en benägenhet att tala standardsvenska i butiken i vissa städer. ”I butiken” är nämligen inte en situation som är explicit relationsbetonad.

Jämför man skolorna med varandra ser man att yrkesskolinformanterna har störst benägenhet att hålla fast vid dialekten och de gör det också i stor utsträckning i jämförelse med informanterna i de övriga skolorna. Detta framgår också av

intervjufråga 1. Alla yrkesskolinformanter anger att de tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om tio år, medan tre av fyra gymnasieinformanter anger att de inte tror att de kommer att tala lika mycket dialekt om tio år.

Den språkgräns som är tydlig bland högstadie- och gymnasieinformanterna mellan Kristinestad och Vasa framträder inte på samma sätt bland yrkesskolinformanterna vilket kan bero på att informanterna i yrkesskolan till stor del inte är från Närpes utan även från andra orter (bl.a. närmare Vasa, se tabell 4). Dialekterna är geografiskt begränsade, men de dialekter som finns närmare Vasa är eventuellt mer accepterade i Vasa. En annan orsak kan vara att 52 av de 55 informanterna från yrkesskolan är pojkar och tidigare resultat visar att pojkarna har större benägenhet att hålla fast vid dialekten. Det kan även vara så att orsakssambandet är det motsatta, dvs. att resultatet bland pojkarna visar att de har större benägenhet att hålla fast vid dialekten därför att en stor del är från yrkesskolan. Det går inte att utesluta att orsaken till ovanstående resultat är att yrkesskolinformanterna överlag inte upplever nyttan med standardsvenskan på samma sätt som t.ex. gymnasieinformanterna med tanke på framtida yrken och därför inte heller är lika benägna att tala standardsvenska (jfr Nordberg 1985; Sundgren 2002).

6.4 Sammanfattande diskussion

För att uppnå avhandlingens syfte ställde jag fyra olika forskningsfrågor. Den första frågan berörde informanternas språkliga beteende, den andra variationen utgående från kön, skola och språkvarietet och den tredje hurdan framtidsutsikt de båda varieteterna har bland informanterna. Den fjärde forskningsfrågan är en förlängning av de tre första eftersom jag med den söker om och i så fall hur dialekt och standardsvenska kan kopplas samman med den sociala identiteten. Förutom forskningsfrågorna har jag också fyra olika hypoteser. Den första är att attityden till standardsvenska kan variera. Det beror på att attityden till dialekt är positiv eftersom dialekten är informanternas modersmål. Dialekten är däremot inte alltid gångbar utan det finns även situationer där standardsvenska behövs. Det här leder till att attityden till standardsvenska kan vara positiv om den används på ”rätt” sätt och i ”rätt” situation, men negativ om den används på dialektens område. Den andra hypotesen är att flickorna använder mer standardsvenska än pojkarna, den tredje att yrkesskolinformanterna är mer positivt inställda till dialekt än de övriga och att gymnasieinformanterna är mer positivt inställda till standardsvenska än de övriga. Den fjärde hypotesen är att attityden och språkbeteendet kommer att förändras i framtiden, i riktning mot standard-

svenskan. Den fjärde forskningsfrågan och den fjärde hypotesen diskuteras mer ingående i samband med den sociala identiteten i kapitel 7.

Avhandlingens resultat visar att informanterna anger att de talar både dialekt och standardsvenska, men i olik stor utsträckning i olika situationer. Dialekten är den varietet som används främst. Dialekten är den varietet som används i nära relationer med familjemedlemmar och vänner. Dialekten ger därmed också uttryck för solidaritet. Standardsvenska används med personer som inte talar dialekt, men också i situationer som är högtidliga och officiella. Standardsvenskan uttrycker status. Värderingen av standardsvenska är inte lika positiv som värderingen av dialekt, men trots detta är attityden till standardsvenska inte nödvändigtvis negativ, den är bara mindre positiv än till dialekt. I vissa situationer uttrycker informanterna en negativ inställning till standardsvenska, t.ex. när den används i ”fel” situation, men om standardsvenskan används ”rätt” så är inställningen t.o.m. positiv. Detta stöder också den första hypotesen.

Av könen är det flickorna som betonar att dialekt är familjemedlemmarnas och vännernas språk. Däremot är flickorna ändå mer benägna att använda standardsvenska än vad pojkarna är och pojkarna ser dialektens geografiska användningsområde som större än vad flickorna gör. Resultatet stöder därmed den andra hypotesen. Flickor anpassar sig språkligt sett mer till situationen än vad pojkarna gör. Man kan dock fråga sig vad flickornas anpassningsförmåga beror på. Att flickorna är mer benägna att anpassa sig till talsituationerna kan alltså bero på att de bedöms mer utgående från språkbruk. Det kan också vara så att flickorna bedöms mer utgående från språkbruk eftersom de är mer benägna att anpassa sig till talsituationen. Frågan om vilken av dessa faktorer som beror på den andra är det inte möjligt att svara på utgående från resultatet i min undersökning, utan är ett område som man kunde forska vidare i.

Bland skolorna framkommer även skillnader. Informanterna från alla skolor anger att de mycket frekvent använder dialekt, men yrkesskolinformanterna anger att de inte använder standardsvenska i lika hög grad som högstadie- och gymnasieinformanterna. Gymnasieinformanterna betonar dessutom standardsvenskans status mer än de övriga. Detta stöder delvis den tredje hypotesen att gymnasieinformanterna är mer positivt inställda till standardsvenska och att yrkesskolinformanterna är mer positivt inställda till dialekt. Yrkesskolinformanterna anger att de använder dialekten oftare än de övriga, men yrkesskolinformanterna uppfattar dialekten ungefär lika positivt som högstadie- och gymnasieinformanterna och inte mer än så.

I och med att dialekten överlag används mer och värderas högre än standardsvenska visar det prov på en mer positiv attityd till dialekt än till standardsvenska.

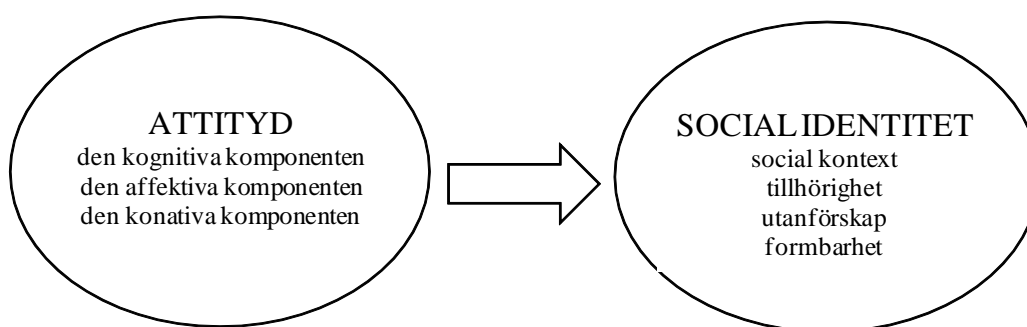
En positiv attityd till ett språk genererar ofta en önskan att bevara språket. Resultatet när det gäller dialektens och standardsvenskans roll i framtiden visar att informanterna har en önskan om att bevara dialekten, men trots detta är dialektens plats i informanternas liv inte glasklar. Flera av informanterna har siktet inställt på att i framtiden flytta till någon annan ort för att t.ex. studera och de är medvetna om att de inte alltid kommer att kunna använda sin dialekt. Standardsvenskan kommer i stället att få en större plats. Det är framför allt de informanter som går i gymnasiet som är mer inställda på en framtid utanför det egna dialektområdet och som därmed inte kommer att använda lika mycket dialekt. Informanterna i yrkesskolan är mer inställda på att fortsätta tala dialekt i lika stor utsträckning som idag.

7 INFORMANTERNAS SOCIALA IDENTITET

Attityd och identitet hänger samman och jag kommer därför att i detta kapitel diskutera hur den sociala identiteten tar sig uttryck hos informanterna utgående från de resultat som har presenterats i kapitel 6. Kapitel 7 ger svar på forskningsfråga 4, dvs. om och i så fall hur dialekt och standardsvenska kan kopplas samman med den sociala identiteten.

Den sociala identiteten kan sägas innefatta fyra faktorer. För det första är identitet socialt konstruerad och skapas i och av interaktionen med andra. För det andra ger identitet en känsla av tillhörighet, dvs. en känsla av att man tillhör en viss social grupp. Detta leder också till det tredje, nämligen att identitet även innebär en medvetenhet om vem som står utanför gruppen. Identitet är inkluderande och exkluderande. För det fjärde är identitet formbar eftersom den är socialt konstruerad. Identiteten är inte statisk utan kan byta skepnad flera gånger under en livstid. (Abercrombie 2006: 21.) De identitetsmarkörer som formar identiteten kan vara olika och i sociala grupper kan man välja att ta fasta på olika utmärkande faktorer. En specifik aktivitet (idrott, körsång), eller en geografisk plats (bygemenskap), eller också ett språk eller en språkvarietet kan fungera som identitetsmarkör. (Kotsinas 1994: 19; Sernhede 2002: 106, Abercrombie 2006: 25.)

I detta kapitel diskuterar den sociala identiteten utgående från Abercrombies (2006) fyra faktorer. Tillvägagångssättet åskådliggörs i figur 32 (jfr figur 2, avsnitt 2.3.3).

Figur 32. Utgångspunkter i diskussionen om den sociala identiteten

Den sociala identiteten diskuteras utgående från resultatet av den kognitiva, den affektiva och den konativa komponenten. Den sociala kontexten diskuteras först, därefter tillhörighet och utanförskap och slutligen formbarhet.

7.1 Identitet som social konstruktion

Identitet är socialt konstruerad. Det betyder att identiteten byggs upp i samspelet med andra och framför allt i samspelet med de personer som står en närmast. Här finns en gemensam nämnare för attityden och den sociala identiteten, eftersom både attityd och identitet påverkas av auktoriteter. För den kognitiva komponenten i avsnitt 6.1 diskuterades de auktoriteter som informanterna har och på vilket sätt de kan sägas påverka attityden. Resultatet visade att en majoritet av informanterna talar dialekt med familjemedlemmar och vänner (jfr tabell 8). Den procentuella fördelningen ses i tabell 41.

Tabell 41. Informanternas språkbruk med familjemedlemmar och vänner angett i procent

	Dialekt	Standardsvenska	Övrigt
Med mamma	87,8 %	5,4 %	6,8 %
Med pappa	88,7 %	6,8 %	4,5 %
Med syskon	91,3 %	3,7 %	5,0 %
Med vänner	96,8 %	2,3 %	0,9 %

Framträdande i tabell 41 är att dialekt är den varietet som informanterna använder mest med familjemedlemmar och vänner. Standardsvenskan är representerad ungefär lika mycket som kategorin *övrigt*, vilket i praktiken betyder att det inte är många informanter som anger att de talar standardsvenska med familjemedlemmar och vänner. Figur 10 visar att informanterna främst talar dialekt med vänner från Närpes, Kaskö, Kristinestad och Vasa medan majoriteten anger att de talar standardsvenska med en vän från Helsingfors eller Stockholm. Standardsvenskan är inte utesluten, men inte heller framträdande.

I avsnitt 6.1 diskuterade jag behovet av dialekt och standardsvenska. Svaren är olikartade, men en av de kategorier som framkommer är *person*, dvs. med vilka personer som dialekt och standardsvenska behövs. De personer som informanterna explicit anger i fråga om när standardsvenskan behövs (se tabell 12) är personer som inte talar dialekt (både sådana som talar standardsvenska och sådana som har annat modersmål), släktingar, främlingar och högre personer. Av dessa är det endast en kategori som direkt kan anknytas till den sociala identiteten, dvs. *med släktingar*. Tre informanter har svarat *med släktingar* och det är en mycket liten andel av det totala antalet informanter. De resterande kategorierna (förutom *med främlingar*) kan i princip vara familjemedlemmar och vänner, men eftersom en stor majoritet av informanterna tidigare angett att de främst talar dialekt med auktoriteter (se tabell 41) gäller dessa kategorier inte

auktoriteter i huvudsak. Dessutom har informanterna explicit angett att det till stor del är bland vänner och familjemedlemmar (se tabell 12) som de behöver dialekt.

Identiteten är socialt konstruerad och i de sociala sammanhang där informanterna befinner sig är det i stor utsträckning dialekt som är den vanligaste varieteten, även om informanterna ändå anger att de talar standardsvenska i viss mån. Dialekten äger företräde framför standardsvenska i vänskapsrelationer, vilket indikerar att dialekt står för en del av informanternas sociala identitet i betydligt större utsträckning än standardsvenskan.

7.2 Språket som inkluderande och exkluderande identitetsmarkör

Språket kan skapa en känsla av tillhörighet (Abercrombie 2006: 21, 24). Genom att tala ett visst språk eller en viss språkvarietet kan man känna en samhörighet med personer som talar på samma sätt (Kotsinas 1994: 19). Medvetenheten om samhörigheten och språkets inkluderande funktion orsakar samtidigt det motsatta, dvs. en medvetenhet om vem som inte delar tillhörigheten. Språk och språkvarieteter kan därmed också orsaka en känsla av utanförskap för en själv, men också för andra. (Abercrombie 2006: 21; se Trost & Levin 2005: 161.) Bland ungdomar värderas gruppsamhörighet högre än bland vuxna (Adelswärd 1991: 105–106). Det här betyder att tillhörigheten i den sociala identiteten kan antas vara viktig för informanterna.

Ovan konstaterades att dialekten är den språkvarietet som informanterna främst talar med familjemedlemmar och vänner. Dessa personer är också de som står informanterna närmast och tillsammans skapar de olika sociala grupper, t.ex. familj, kompisgäng osv. I de sociala grupperna kan språket fungera som identitetsmarkör, språket är ofta ett starkt uttryck för identitetstillhörighet (Kotsinas 1994: 19). Det finns emellertid också andra faktorer som kan vara ännu starkare i vissa grupper. Jag koncentrerar mig emellertid endast på språket.

I avsnitt 6.1 diskuterades i vilka situationer informanterna tycker att dialekt behövs. De största kategorierna är *med kompisar* (51), *med personer som talar dialekt* (12), *hemma* (27), *i Närpes* (37), *alltid* (52) och *varje dag* (16) (se tabell 8, 9, 11, 12 och 13). Dialekten är begränsad till vänner och dialekttalare, dialekt talas i Närpes och hemma. Det här är en form av avgränsning som informanterna visar prov på. Dialektens domän finns geografiskt sett i Närpes, personligt sett med kompisar och andra dialekttalare och situationellt sett hemma. Det är en klar avgränsning för dialekten. Därtill finns tidskategorin som visar att dialekt alltid

behövs eller åtminstone varje dag. Svaret *alltid* är däremot inte avgränsande eftersom det innefattar allting. Även *varje dag* kan uppfattas på liknande sätt. Det här kan påvisa att det finns informanter som inte anser att dialekten har en avgränsande funktion. Det är dock rimligare att anta motsatsen. De informanter som har angett att dialekt alltid behövs är personer som själva talar dialekt varje dag. De använder inte något annat språk eller någon annan språkvarietet i lika stor utsträckning. Dialekten är varietetet som talas bland familjemedlemmar och vänner. Dessutom innebär svaret *alltid* att dialekten är en varietet som är viktig för informanterna. Ett språk som man använder varje dag, tillsammans med auktoriteter och som fungerar som ens modersmål är viktigt (jfr avsnitt 3.4). Det är därmed rimligt att anta att dialekten alltid behövs därför att den avgränsar och är viktig för identiteten.

I avsnitt 6.2 diskuterade jag de värderingar som informanterna har av dialekt och standardsvenska. Även om svaren varierade något bland informanterna visade majoriteten att det finns en genomgående mer positiv inställning till dialekt än till standardsvenska. Dialekten är de flesta informanters modersmål och till sin egen dialekt har man oftast mest positiv inställning (Norrby & Håkansson 2010: 79). Inställningen till den egna dialekten finns teoretiskt beskrivet, men även materialet i min avhandling visar att dialekten har en starkare position hos informanterna än vad standardsvenskan har. Modersmålet är ett av de viktigaste medlen att markera tillhörighet (Einarsson 2009: 39). Att dialekt utgör modersmål för majoriteten av informanterna förklarar varför inställningen är positiv, samtidigt som det visar att dialekten utgör en identitetsmarkör bland informanterna. Dialekten fungerar som ett sätt att markera tillhörighet. Den benägenhet som informanterna har att använda dialekt (se avsnitt 6.3) visar att dialekt i Närpes med omnejd är den vanligast använda varietetet. Majoriteten av informanterna är från Närpes, även om det finns sådana som kommer från andra ställen, dock främst inom Österbotten. Hemorten är oftast det ställe där de allra flesta kontakter finns vilket betyder att Närpes utgör det område där informanterna har flest kontakter till auktoriteter, som familjemedlemmar och vänner. Eftersom informanterna också anger att de talar dialekt i Närpes visar det att Närpesdialekten är den vanligaste varietetet i Närpes och därmed också utgör en språklig identitetsmarkör för de kontakter som informanterna har.

Informanternas värderingar visar att attityden till standardsvenska inte är lika positiv som till dialekt. Det förekommer inte heller tendenser som visar att standardsvenskan skulle ha någon inkluderande eller exkluderande funktion i den bemärkelsen att den skulle kunna fungera som identitetsmarkör. Standardsvenskan används av de allra flesta informanter då de beger sig en bit utanför Närpes, till Vasa, Helsingfors och Stockholm. Standardsvenskan har således en

språklig funktion i dessa städer. Dock har det främst att göra med förståelsen och med språklig identitet. Språkliga identitetsmarkörer behövs för att markera sociala grupper, och informanterna visar inte att de skulle ha starka band till ställen där dialekten inte fungerar. Därför kan standardsvenskan antas fungera rent kommunikativt medan dialekten fungerar kommunikativt och identitetsmark-erande.

De största svarskategorierna för när informanterna har angett att de anser att standardsvenskan behövs är *med personer som inte talar dialekt* (57), *i officiella och högtidliga sammanhang* (13), *med myndigheter* (27), *i skolan* (44), *utanför Närpes* (37), *i Sverige* (34) samt *aldrig* (11) (se tabell 9, 10, 12, 13 och 14). I jämförelse med dialekt står flera av dem i direkt motsats, dvs. standardsvenska behövs med dem som inte talar dialekt samt utanför Närpes. Dessa kategorier är i sig inte exkluderande utan snarare tvärtom. Standardsvenskan kan användas på ett större (geografiskt) område. Det här visar på att standardsvenskan inte har samma inkluderande funktion som dialekten. Kategorierna *i officiella och högtidliga sammanhang*, *med myndigheter*, *i skolan* och *i Sverige* är däremot uttryck för ett specifikt område. Förutom *i skolan* är det frågan om kategorier som uttrycker situationer utanför informanterna själva (jfr dialektens situationer ovan). Ungdomar deltar inte ofta i officiella och högtidliga sammanhang eller har mycket kontakt med myndigheter (jfr Kotsinas 1994: 53) och informanterna i min undersökning bor inte i Sverige. Detta kan jämföras med att den vanligaste situationella platsen för dialekten är *hemma* (se tabell 13). Det här betyder att trots att situationer är specifika innefattar de flesta inte nödvändigtvis informanterna själva. Det finns dock ett undantag, *i skolan*. Av informanterna har 44 angett skolan som ett ställe där standardsvenskan behövs och alla informanter går i skola. Det är således ett specifikt område som omfattas av dem själva. Det kan betyda att standardsvenskan fungerar som identitetsmarkör för vissa sociala grupper som finns i skolan. En betydande majoritet av informanterna har angett att de talar dialekt med vännerna och i skolan existerar och upprätthålls också dessa vänskapsrelationer. Det verkar således vara motstridiga svar eftersom informanterna å ena sidan anger att de talar dialekt med vännerna och å andra sidan anger att standardsvenska behövs i skolan. Standardsvenskan kan ändå uppfattas som skolans språk även om dialekten har vunnit terräng (jfr Ivars 1988: 34) och det existerar uppfattningar om att lärare bör använda standardsvenska (jfr Nyholm 2007b). Om standardsvenskan fungerar som identitetsmarkör i skolan för en specifik grupp är det därmed högst troligt främst i de situationer som innefattar lärare. (Jfr Smulter 2011.)

Både dialekt och standardsvenska kan fungera som identitetsmarkör och båda visar att de till viss del har en avgränsande funktion. Detta är ändå framträdande

främst för dialekten, som är geografiskt, personligt och situationellt avgränsad och som även innefattar informanterna själva. Standardsvenskan fungerar som avgränsare, men visar också prov på att ha motsatt funktion, dvs. att öppna upp språkliga områden. De specifika avgränsningar som standardsvenskan står för innefattar inte heller alltid informanterna själva. Att standardsvenskan inte utgör identitetsmarkör i direkt bemärkelse styrks också av att de värderingar som informanterna uttrycker i förhållande till standardsvenska inte visar att den skulle vara knuten till identiteten.

Utmärkande för dialekten är även att informanterna explicit har angett att dialekten är en del av identiteten. Informanterna talar dialekt med auktoriteter som är avgörande för identiteten, medan ingen har gett samma kommentar för standardsvenskan (tabell 10). Det råder dock ett motsatt förhållande. Tabell 9 visar att det finns informanter som har angett att dialekten aldrig behövs även om de själva talar dialekt. Genom att säga att en språkvarietet inte behövs fråntar man den även dess funktion som identitetsmarkör. Det här visar att trots att majoriteten anger att dialekten är knuten till identiteten finns det ändå några informanter som uttrycker det motsatta.

Dialektens inkluderande och därmed exkluderande funktion är tydligare än standardsvenskans. Den innefattar också alltid informanterna själva, medan standardsvenskan ibland utesluter informanterna. Det här betyder att informanterna ger uttryck för att dialekten fungerar som en språklig identitetsmarkör medan det inte finns tillräckligt många belegg för att man skulle kunna säga det samma om standardsvenskan.

7.3 Identitetens formbarhet

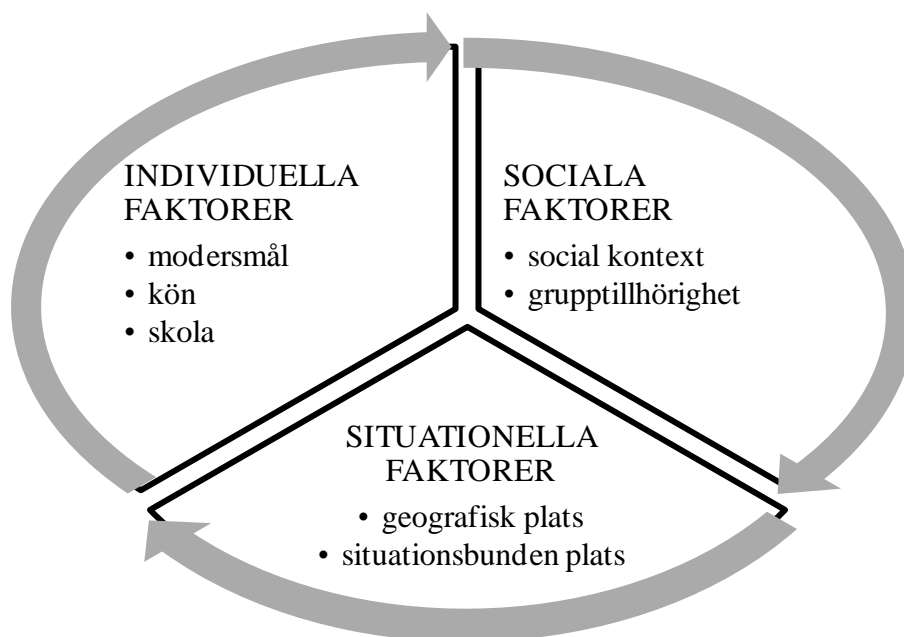
Ovan diskuterade jag de tre första delarna av den sociala identitet som informanterna har visat prov på. Den fjärde aspekten av den sociala identiteten som Abercrombie (2006) tar upp är att identitet är formbar. Över tid kan social identitet förändras (Qvist 1999: 26), och attityder kan ändra skepnad (jfr Hylland Eriksen 1996: 53). Det har dock visat sig att attityder som bildas när man är ung också är de attityder som är svårast att ändra på (Deprez & Persoons 1987: 128; Einarsson 2009: 219). De attityder som informanterna visar kan således förändras över tid, men inte hur lätt som helst. Informanternas attityd till dialekt är positiv och deras attityd präglar till stor del inställningen till dialekten. En positiv attityd till en dialekt leder också till en ökad vilja att bevara den. Dialekten spelar en identitetsmarkerande roll i den sociala identiteten vilket betyder att attityd och identitet går hand i hand. Eftersom attityderna inte förändras på ett enkelt sätt

betyder det att dialektens roll i den sociala identiteten inte heller den omformas enkelt.

De intervjuade informanterna visar prov på att relationen till standardsvenskan inte är enkel att uttrycka. De intervjuade informanterna talar alla dialekt, men flera visar att de tror att de inte kommer att tala lika mycket dialekt om tio år och att dialekten kommer att bytas ut mot standardsvenskan (se avsnitt 6.3.3). Det finns också informanter som uttrycker en önskan om att deras framtida barn ska lära sig att tala både dialekt och standardsvenska. Generellt, med tanke på framtiden, anger också flera informanter att de tror att dialekterna kommer att utjämnas och närma sig standardsvenskan. Trots att dialekten är förankrad i den sociala identiteten (informanterna talar den med auktoriteter och dialekten fungerar inkluderande och exkluderande), så ger ändå några av de intervjuade informanterna uttryck för en föreställning om att standardsvenskan i ett framtidsperspektiv kommer att få en viktigare roll. Det här visar att relationen mellan dialekt och standardsvenska och attityderna till de båda varieteterna inte utgör en enkel kombination. Bland informanterna är dialekten i dag den centrala varieteterna för deras identitet, men i framtiden kan identiteten ha bytt form och skepnad. Den sociala identiteten är formbar. Detta stöder den fjärde hypotesen dvs. att dialektens ställning bland informanterna kommer att förändras och att förändringen sker i riktning mot standardsvenska.

8 SLUTDISKUSSION

Baserat på resultatet av min undersökning har jag kunnat identifiera tre olika faktorer som spelar en avgörande roll i språkanvändningen bland informanterna. Det är för det första de individuella faktorerna, för det andra de sociala faktorerna och för det tredje de situationella faktorerna. Dessa faktorer presenteras närmare i figur 33.

Figur 33. Faktorer som påverkar språkanvändning

De individuella faktorerna utgörs av informanternas modersmål, deras kön samt den skola de går i. Modersmålet är av största vikt eftersom man ofta hyser positiva attityder till sitt modersmål samtidigt som det fungerar som en kraftig identitetsmarkör. Detta gäller även informanterna i min undersökning som visar att modersmålet är den varietet som de väljer att använda i första hand. Om modersmålet inte är gångbart kan informanterna välja att använda andra språk eller varieteter som de behärskar. För att kunna använda ett språk krävs det dock vissa färdigheter i språket. Språkanvändningen styrs därmed av modersmålet, men också av de språkfärdigheter man har utöver detta.

Den andra individuella faktor som presenteras i figur 33 är kön. Av undersökningen framkommer det att det finns skillnader mellan hur flickorna och pojkarna använder varieteterna. Flickorna och pojkarna använder språket på olika sätt samtidigt som också förväntningarna på flickors och pojkars språkanvändning är olika. I min undersökning visade det sig också att skola är en avgörande variabel för hur varieteterna används bland informanterna, där yrkesskol-

informanterna avviker mest från de övriga skolorna. Skola utgör därmed den tredje individuella faktorn.

Språkanvändningen är beroende av de individuella faktorerna, men styrs också av sociala faktorer (se figur 33). Den sociala kontexten och grupptillhörigheten är av stor vikt vid val av språk/varietet. Den interagerande personen är viktig, dvs. vem man talar med, men också vilka personer som befinner sig i samtalskontexten. Om det är familjemedlemmar, vänner, ytliga bekanta eller främlingar skapar det olika förutsättningar för språkanvändningen. Är det i en situation där man vill känna tillhörighet med gruppen anpassar man sig till den rådande normen, men man kan även välja att visa att man inte tillhör gruppen genom att inte anpassa sitt språk till denna. Man kan dock inte alltid själv välja att visa/inte visa solidaritet med gruppen genom språket, t.ex. om man har bristande språkfärdigheter.

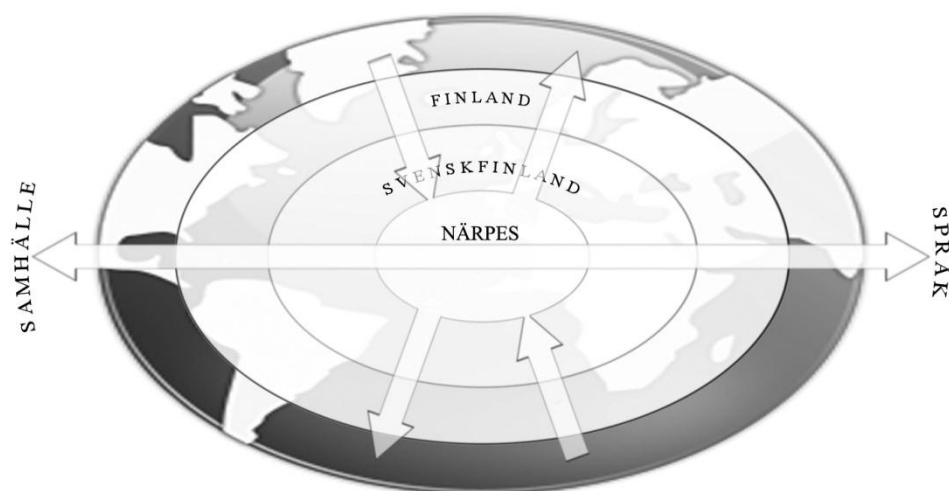
Förutom de individuella och de sociala faktorerna är språkanvändningen beroende av situationen, dvs. av den situationsbundna eller av den geografiska platsen. Olika språk och varieteter är mer eller mindre gångbara på olika geografiska platser. Språkanvändningen kan t.ex. styras av att personer från olika geografiska platser med olika modersmål försöker hitta ett språk som de har gemensamt. När det gäller de situationella aspekterna kan det till stor del även vara normen som styr. I officiella sammanhang, på släktmiddagar, föreläsningar och läkarbesök följer man ofta en normuppfattning då det gäller val av språk. Normen styr därmed också språkanvändningen.

De individuella, de sociala och de situationella faktorerna fungerar överlappande och framträder i praktiken i olika hög grad. Ibland är de individuella framträdande, ibland de situationella medan det ibland är viktigast att framhålla de sociala. Detta kan variera beroende på vad man vill betona. I valet av språk är faktorerna ofta subtila och implicita, men kan också vara explicita och medvetna.

Genom avhandlingens resultat har jag kunnat identifiera de individuella, de sociala och de situationella faktorer som påverkar språkanvändningen i mitt material. Utöver detta visar resultatet även hur språk och samhälle kan knytas ihop och hur de påverkar varandra.

Närpesdialekten är en varietet som enligt informanterna i undersökningen kan användas i Närpes och tillsammans med personer som förstår och talar dialekten själva. Närpesdialekten är därmed huvudsakligen geografiskt begränsad till Närpes, medan standardsvenskan används utanför Närpes på ställen där svenska är gångbart. Figur 34 visar Närpes del i Svenskfinland, som samtidigt är en del av (det finsktalande) Finland och övriga världen. I förhållande till språket i det egna landet kan Närpesdialekten därmed beskrivas som en dialektal minoritet inom den

svenskspråkiga minoriteten och på samma sätt är det också för andra dialektområden i Svenskfinland.

Figur 34. Globaliseringens inverkan på språkens och språkvarieteternas betydelse ur ett samhällsperspektiv

Figur 34 visar Närpes som en del av Svenskfinland, som är en del av Finland som i sin tur är en del av den globaliserade världen. De språkkontakter som man idag har i Närpes sträcker sig över gränserna, även utanför den egna staten eftersom det i dagens globaliserade värld med hjälp av den nya It-tekniken har blivit allt mer vanligt att ha kontakt med personer utanför det egna språkområdet. I figuren visualiseras detta genom de pilar som utgår från Närpes och sträcker sig mot den övriga världen. Globaliseringen och den nya tekniken har också lett till att språk med geografiskt större gångbarhet, som t.ex. engelskan, har fått en allt viktigare roll som förenande språk. Det betyder att även om engelskan inte är det egna modersmålet kan den ändå komma att användas i sammanhang där den får funktionen av identitetsmarkör. Det kan leda till att de geografiskt mer begränsade språken och språkvarieteterna till viss del förlorar sin funktion som identitetsmarkörer eftersom de inte är lika gångbara. Idag har det bildats olika intressegrupper på internet där personer från olika delar av världen kan vara delaktiga. Det betyder att det kan finnas grupper med en stark grupptillhörighet där gruppens medlemmar har olika modersmål. Genom att i stället använda ett språk som de alla behärskar kan de göra detta språk till en identitetsmarkör. Ungdomar i Närpes kan således känna tillhörighet med en grupp utanför dialektområdet och därmed göra en annan varietet eller ett annat språk till markör för en specifik grupp. Det här har globaliseringen medfört i betydligt högre grad än tidigare. Det innebär att det är möjligt att de små språken och språkvarieteterna

förlorar terräng eftersom andra språk, som t.ex. engelskan, har en större globalt förenande funktion.

Resultatet av min undersökning visar emellertid att informanterna har en stark känsla för sitt eget modersmål, dialekten, och att den är starkt förknippad med den sociala identiteten. Globaliseringen har därmed hittills inte försvagat dialektens ställning. Det här kan bero på att de geografiskt begränsade språken och varieteterna kan komma att spela en allt större roll som identitetsmarkör p.g.a. globaliseringen. När språkgränserna suddas ut kan det bli ännu viktigare att värna om det egna språket och den egna varieteten. Det betyder att geografiskt begränsade språk och varieteter inte nödvändigtvis tappar mark p.g.a. mer internationellt gångbara språk utan de får i stället en ännu viktigare roll i den sociala identiteten. Den utsatta position som dialekten har i Närpes i förhållande till varieteter och språk som har en större geografisk gångbarhet leder till att dialekten fungerar klart inkluderande och exkluderande och blir därmed en stark identitetsmarkör. Detta har också har visat sig i studiens resultat. I figur 34 visualiseras detta genom de pilar som går i riktning in mot Närpes dvs. när världen globaliseras och internationaliseras blir den egna varieteten viktig för att markera social tillhörighet. I ett framtidsperspektiv är det rimligt att anta att olika språkkunskaper kommer att bli ännu viktigare för att möjliggöra kommunikation världen över, men samtidigt kommer också de nära och identitetsbärande språken och språkvarieteterna att bibehålla sin ställning. Det gäller inte enbart Närpes och Närpesdialekten utan även inom andra språkligt begränsade geografiska områden, som t.ex. de områden i Svenskfinland som har liknande språkliga förutsättningar som Närpes.

Analysen av materialet visar att bland informanterna är attityden till standardsvenska inte lika positiv som attityden till det egna modersmålet, dialekten. Däremot är standardsvenskan en varietet som de allra flesta anger att de någon gång talar. Det här visar att det finns en förståelse för standardsvenskan och en medvetenhet om att andra språkvarieteter behövs även om dialekten är starkt förankrad. Det indikerar att inställningen till andra språk och språkvarieteter är positiv, förutsatt att de inte hotar det egna modersmålet. Det har visat sig att dialektutjämningen i de svenska dialekterna är långsammast i de perifera områdena, som t.ex. i Svenskfinland (Ivars 2007: 29–31; Leinonen 2010a: 10–11). Det kan bero på att svenskan är ett minoritetsspråk i Finland samtidigt som dialekterna är ännu mer geografiskt begränsade. Språkens existens ifrågasätts och aktualiseras ofta just när språken är hotade och i Svenskfinland har det lett till en ökad vilja att bibehålla dialekterna. Det här betyder att för att bygga goda förutsättningar för inläring av nya språk och varieteter är det viktigt att arbeta för

en miljö där olika språk och språkvarieteter är accepterade och kan samexistera. En miljö där språkanvändarna kan känna att deras modersmål får utrymme.

Språk och samhälle hör ihop och påverkan sker i båda riktningarna. Globaliseringens inverkan på den sociala identiteten och det språkliga beteendet visar att samhället påverkar språkutvecklingen. Samhället har utvecklats genom It-tekniken i och med att den har möjliggjort kommunikation människor emellan världen över och har lett till att språkbehovet också har ändrats. På detta sätt har samhällsutvecklingen påverkat språkanvändningen och språkutvecklingen. Samhällets påverkan på språket kan man se i figur 34 genom pilen som går i riktning från samhället till språket. Detta sker på olika nivåer, dvs. både inom mindre geografiska områden som Närpes, men också på nationell och på global nivå. Relationen mellan språk och samhälle är emellertid inte enkelriktad utan pilen går även i motsatt riktning. Resultatet i min studie visar att språket även påverkar samhället. Analysen av materialet visar att språket bygger upp en stark gemenskap i Närpes och fungerar som identitetsmarkör. Informanternas intraspråkliga beteende är en stor del i uppbyggnaden av olika samhällsgrupperingar och bidrar därmed till hur samhället ser ut, nu och i framtiden.

LITTERATUR

- Abercrombie, Nicholas (2006). *Introduktion till sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Adelswärd, Viveka (1991). *Prat, skratt, skvaller och gräl och annat vi gör när vi samtalar*. Helsingborg: Brombergs.
- Agheysi, Rebecca & Joshua A. Fishman (1970). Language Attitudes Studies. A Brief Survey of Methodological Approaches. I: *Anthropological Linguistics*. Vol. 12, s. 137–157. Indiana University.
- Ahlberg, Eva-Helén (2010). *Österbottens kulturportal. Teater i Österbotten*. Citerat 11.2.2010: www.svof.fi/kulturportal/index.asp?open=teater&page=teater.
- Ahlbäck, Olav (1946). *Studier över substantivböjningen i Finlands svenska folkmål*. Akademisk avhandling. Studier i nordisk filologi 33–34. Helsingfors.
- Ahrne, Gösta (1999). Organisationsteori och samhällsteori. I: *Organisationer och samhälle. Analytiska perspektiv*, s. 5–11. Red. Gösta Ahrne & Peter Hedström. Lund: Studentlitteratur.
- Ahrne, Gösta & Apostolis Papakostas (2002). *Organisationer, samhälle och globalisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Ahti, Jonna (2005): "Om öppningar och kontaktskapande i finlandssvenska chattsamtal." I: *Svenskan i Finland* 8, s. 36–48. Nordistica Tamperensia A5. Tammerfors.
- Ahti, Jonna (2007) "Mena du att ja sku hålla käft?" Om konflikter och argumentation i ett finlandssvenskt chattrum. I: *Interaktion och kontext. Nio studier av svenska samtal*, s. 273–302. Red. Elisabet Engdahl & Anne-Marie Londen. Lund: Studentlitteratur.
- Ajzen, Icek (2006). *TpB Diagram*. Citerat 3.9.2009: people.umass.edu/aizen/tpb.diag.html
- Ajzen, Icek & Martin Fishbein (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. I: *The handbook of attitudes*, s. 173 – 221. Red. D. Albarracin, B. T. Johnson & M. P. Zanna. Mahwah: Erlbaum.
- Alsmark, Gunnar (2006). Inledning. I: *Skjorta eller själ? Kulturella identiteter i tid och rum*, s. 9–20. Red. Gunnar Alsmark. Lund: Studentlitteratur.

- Andersson, Lars-Gunnar (2007). Dialekter och sociolekter. I: *Sociolingvistik*, s. 34–70. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.
- Baker, Colin (1992). *Attitudes and languages*. Clevedon: Multilingual matters.
- Baker, Colin & Sylvia Prys Jones (1998). *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Clevedon: Multilingual matters.
- Bardac, James J. (2003). Extending the Domain of Speech Evaluation: Message Judgements. I: *Studies in Language and Social Interaction*, s. 45–56. Red. Phillip Glenn, Curtis D. LeBaron & Jenny Mandelbaum. New Jersey: LEA.
- Befring, Edvard (1994). *Forskningsmetodik och statistik*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergqvist, Jonas (2009). *Nyhätjär. 1G3B*. Citerat 11.2.2010: www.1g3b.com/.
- Bihl, Björn & Nils-Erik Nilsson (2006). Te skriv sôm en taL, s. 31–39. I: *Lekt och lärt. Vänskrift till Jan Einarsson*. Red. Sofia Ask, Gunilla Byman, Solveig Hammarbäck, Maria Lindgren & Peter Stille. Göteborg: Växjö University Press.
- Bijvoet, Ellen (1998). *Sverigefinnar tycker och talar. Om språkattityder och stilistisk känslighet hos två generationer sverigefinnar*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk.
- Bijvoet, Ellen (2007). Attityder till språk. I: *Sociolingvistik*, s. 113–143. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.
- Bolfek Radovani, Jasmina (2000). *Attityder till svenska dialekter – en sociodialektologisk undersökning bland vuxna svenskar*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk.
- Bruce, Gösta, Olle Engstrand & Anders Eriksson (2000). De svenska dialekternas fonetik och fonologi år 2000 (SweDia 2000). I: *Folkmålsstudier 39*, s. 33–54. Helsingfors.
- Chambers, J.K. & Peter Trudgill (1997). *Dialectology*. 2. edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Östen (2000). *Språkets enhet och mångfald*. Lund: Studentlitteratur.
- Deprez, Kas & Yves Persoons (1987). Attitudes. I: *Sociolinguistics. An International Handbook of the Science of Language and Society vol. 1*, 125–132. Red. U. Ammon, N. Dittmar & K. Mattheier. Berlin/New York.

- Doob, Leonard W. (1967). The Behavior of Attitudes. I: *Readings in Attitude Theory and Measurement*, 42–50. Red. Martin Fishbein. John Wiley & Sons, Inc.
- Drange, Eli-Marie & Ingrid Kristine Hasund (2000). Ungdomsspråk i Norden - en rapport om den norske UNO-forskningen. I: *Ungdommers språkmøter*. Nord nr. 26, s. 195–207. Red. Anna-Brita Stenström, Ulla-Britt Kotsinas & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Eckert, Penelope (1989). *Jock and Burnouts. Social Categories and Identity in the High School*. New York: Teachers College Press.
- Eckert, Penelope (2000). *Linguistic Variation as Social Practice*. Stanford University.
- Eckert Penelope & Sally McConnell-Ginet (2003). *Language and Gender*. Cambridge.
- Edlund, Ann-Catrin, Eva Erson & Karin Milles (2007). *Språk och kön*. Falun: Norstedts Akademiska Förlag.
- Edlund, Lars-Erik (2010). Språklig variation i tid och rum. I: *Språken i Sverige. Sveriges nationalatlas*, s. 8–17. Red. Östen Dahl & Lars-Erik Edlund. Stockholm: Norstedts förlag.
- Edlund, Lars-Erik & Birgitta Hene (2007). *Lånord i svenskan. Om språkförändringar i tid och rum*. 2:a upplagan. Stockholm: Norstedts förlag.
- Einarsson, Jan (1991). Inledning. I: *Språk och kön i skolpraktiken. Nr 3/1991*, s. 5–6. Red. Jan Einarsson. Lund: Lunds universitet.
- Einarsson, Jan (2000). *Gud och attityd. Ett perspektiv på språk och kön*. Citerat 3.9.2009: www.studentlitteratur.se/files/sites/barnssprakligadagar/attityd.pdf
- Einarsson, Jan (2009). *Språksociologi*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Einarsson, Jan & Tor G. Hultman (1984). *God morgon pojkar och flickor. Om språk och kön i skolan*. Malmö: Liber.
- Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken. En handbok i enkätmetodik*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, Lasse & Anders Teir (2009). *Välkumi!* Citerat 11.2.2010: www.niesbycity.fi/.

- Denzin, Norman (1978). *The research act. A theoretical introduction to sociological methods*. New York: McGraw-Hill.
- Fink, Hans (1991) Om identitetens identitet. I: *Identiteter i förändring*, s. 204–226. Red. Hans Fink & Hans Hauge. Århus: Aarhus universitetsforlag.
- Fishbein, Martin & Icek Ajzen (1975). *Belief, attitude, intention and behaviour. An Introduction to Theory and Research*. Mass: Reading.
- Forsskåhl, Mona (2005). *Mitt emellan eller strax utanför. Språkkontakt i finlandssvensk slang*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Freudenthal, Axel Olof (1878). *Ueber den Närpesdialekt*. Helsingfors
- Freudenthal, Axel Olof (1889). *Vöråmålet. Ljud- och formlära, ordlista med register, språkprof*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.
- Garrett, Peter, Nikolas Coupland & Angie Williams (2003). *Investigating Language Attitudes. Social Meanings of Dialect, Ethnicity and Performance*. Cardiff: University of Wales.
- Giddens, Anthony (2007). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Gillham, Bill (2008). *Forskningsintervjun. Tekniker och genomförande*. Malmö: Studentlitteratur.
- Grandin, Ulf (2003). *Dataanalys och hypotesprövning för statistikanvändare*. Citerat 20.8.2008: http://www.naturvardsverket.se/upload/02_tillstandet_i_miljon/Miljoovervakning/handledning/dataanalys_och_hypotesprovn.pdf
- Greggas Bäckström, Anna (2011). *Ja bare skriver som e låter. En studie av en grupp Närpesungdomars skriftpraktiker på dialekt med fokus på sms*. Umeå: Umeå universitet.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter (1999). Språk, identitet och livsstil bland ungdomar i en svensk småstad. I: *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*, s. 71–86. Red. Ulla-Britt Kotsinas, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter (2004). *Ungdomar och dialekt i Alingsås*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Grönberg, Anna Gunnarsdotter (2007). Ungdomsspråk. I: *Sociolingvistik*, s. 221–257. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.

- Gunnarsson, Ronny (2003). *Översikt över signifikansanalys*. Citerat 31.1.2011: www.infovoice.se/fou/bok/10000015.shtml.
- Hagerlund, Tony (2009). *Kommun- och servicestrukturreformen*. Citerat 5.1.2011: kommunerna.net/k_perussivu.asp?path=255;67839;55302;83235
- Hagfors, Karl Johan (1891). *Gamlakarlebymålet. Ljud- och formlära samt språkprof*. Bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folkliv. Tofte bandet. Stockholm.
- Hagman, Angelica (2010). *Sundom revyn*. Citerat 11.2.2010: webbop.fi/start/recensioner/article-564-4836-sundom-revyn.
- Halonen, Jaana (2010). Väestötietoja kunnittain ja maakunnittain. Lainattu 11.1.2011: www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;374;36984;148786
- Hammermo, Olle (2006). Sverige. I: *Nordiske språkhaldningar. Ei meningsmåling*, s. 118–141. Red. Tore Kristiansen & Lars S. Vikør. Oslo: Novus forlag.
- Harling-Kranck Gunilla (1998). *Från Pyttis till Nedervetil. Tjugonio dialektprov från Nyland, Åboland, Åland och Österbotten*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Helkama, Klaus, Rauni Myllyniemi & Karmela Liebkind (2000). *Socialpsykologi – en introduktion*. Malmö: Liber.
- Huldén, Lars (1957). Verbböjningen i Österbottens svenska folkmål I: *Studier i nordisk filologi* 46. Helsingfors.
- Hultman, Oskar Fredrik (1894). De östsvenska dialekterna. I: *Finlandssvenska bidrag till svensk språk- och folklivsforskning*, s. 113–303. Helsingfors: Svenska landsmålsföreningen.
- Hultman, Tor (1990). Språk och kön i skolan. I: *Kvinnovetenskaplig tidskrift* 1, s. 19–29.
- Hummelstedt, Eskil (1939). *Östsvenska verbstudier. Morfologisk-semologisk undersökning*. Folkmålsstudier 6. Helsingfors.
- Hylland Eriksen, Thomas 1996. *Historia, myt och identitet*. Stockholm: Bonnier Alba.
- Iskanius, Sanna (2006). *Venäjänkielisten maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli-identiteetti*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Ivars, Ann-Mari (1986). *Från Österbotten till Sörmland. En undersökning av emigration och språklig anpassning*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Ivars, Ann-Mari (1988). *Närpesdialekten på 1980-talet*. Studier i nordisk filologi 70. Helsingfors.
- Ivars, Ann-Mari (1996). *Stad och bygd. Finlandssvenska stadsmål i ett regionalt och socialt perspektiv*. Folkmålsstudier 37. Meddelande från Föreningen för nordisk filologi. Helsingfors.
- Ivars, Ann-Mari (2001). Ska vi forska i de svenska dialekterna? I: *Språkbruk 2001/4*, s. 9–11.
- Ivars, Ann-Mari (2007). Svenskan i Finland. I: *SFV-kalendern 2007. Årgång 121*, s. 27–38. Red. Olle Spring. Helsingfors: Svenska folkskolans vänner.
- Ivars, Ann-Mari (2010). *Sydösterbottnisk syntax*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Ivars, Ann-Mari & Lisa Södergård (2008). *Spara det finlandssvenska talet. Slutrapport*. Citerat 11.2.2010: www.sls.fi/media/pdf/spara_talet_slutrapport.pdf.
- Johansson, Lars-Erik (2009). Dialektvarieteteten: en studie i begreppsbildning. I: *VAKKI Symposium XXIX. Språk och makt*. Vasa: Vasa universitet.
- Justitieministeriet (2004). *Språklagen*. Justitieministeriets broschyrer.
- Karjalainen, Katri & Sara Nyholm (2008). Attityder till olika sätt att lära sig språk. I: *Svenskan i Finland 11*, s. 86–95. Red. Lotta Collin & Saara Haapamäki. Åbo: Åbo Akademi.
- Kinnvall, Catarina (2003). Identitetsstudier – en översikt. I: *Identitetsstudier i praktiken*. Red. Bo Petersson & Alexa Robertsson. Malmö: Liber AB.
- Kotsinas, Ulla-Britt (1994). *Ungdomsspråk*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Kotsinas, Ulla-Britt (2000). Språkkontakt och slangspråk i Stockholm. I: *Ungdommers språkmøter*, s. 19–60. Red. Anna-Brita Stenström, Ulla-Britt Kotsinas & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Kotsinas, Ulla-Britt & Anna-Brita Stenström (1999). Förord. I: *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*, s. 7–14. Red. Ulla-Britt Kotsinas, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.

- Kristiansen, Tore (Red.) (2006). *Nordiske sprogholdninger. En masketest*. Oslo: Novus forlag.
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Laaksonen, Heli (2008). *Heli omat suikerot. Lehm ja koiv – runokäännökset*. Citerat 2.9.2009: www.hulimaa.fi/Heli/lehm.htm
- Labov, William (1972). *Sociolinguistic patterns*. Philadelphia: PA.
- Lainio, Jarmo (2007). Tvåspråkighet och språkkontakter i Sverige – gammalt fenomen, nya utvecklingar. I: *Sociolingvistik*, s. 258–309. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.
- Lambert, W.E., R.C. Hodgson, R.C. Gardner & S. Fillenbaum (1960). Evaluating Reactions to Spoken Languages. I: *Journal of Abnormal and Social Psychology, Vol. 60, No. 1*, s 44–51.
- Laurén, Christer (1978). Förord. I: *Finlandssvenskan. Fakta och debatt*, s. 5–6. Red. Christer Laurén. Helsingfors: Söderströms.
- Legaudaite, Jolanta (2000). The social effects of teenage slang: Group identification and opposition to established authority. I: *Ungdommers språkmøter*, s. 121–128. Red. Anna-Brita Stenström, Ulla-Britt Kotsinas & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Legaudaite, Jolanta (2009). Similarities and differences between slang in Kaunas and London Teenagers' speech. I: *Youngspeak in a Multilingual Perspective*, s. 177–202. Red. Anna-Brita Stenström & Annette Myre Jørgensen. Bergen: John Benjamins Publishing Company.
- Leinonen, Therese (2007). *Vokaluttal i några finlandssvenska dialekter*. Citerat: 5.11.2011: www.let.rug.nl/~leinonen/papers/dialektologkonf07.pdf
- Leinonen, Therese (2010a). *Aggregate Analysis of Vowel Pronunciation in Swedish Dialects*. Citerat 5.1.2011: www.let.rug.nl/~leinonen/papers/artikel_RILiVS_TL_rev.pdf
- Leinonen, Therese (2010b). *An Acoustic Analysis of Vowel Pronunciation in Swedish Dialects*. Groningen: University of Groningen.
- Leinonen, Therese (2010c). Vokaluttal i några finlandssvenska dialekter. I: *Språkbruk 2010/3*, s. 10–15.

- Lindroth, Mattias (2009). *Svensk- och tvåspråkiga kommuner. Översiktstabell 2010*. Citerat 11.2.2010: www.kommunerna.net/k_perussivu.asp?path=255;264;522;86413;19599;30127;141970.
- Linell, Per (1982). *Människans språk. En orientering om språk, tänkande och kommunikation*. Malmö: LiberFörlag.
- Loman, Bengt (1998). Om svenskan i Finland. I: *Från Pyttis till Nedervetil. Tjugonio dialektprov från Nyland, Åboland, Åland och Österbotten*, s. 161–175. Gunilla Harling-Kranck. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Mattfolk, Leila (2005). *Individen på nära håll: Argument i intervjusvar*. Citerat 3.9.2009: homepage.mac.com/thowsen/moderne/presentasjoner/10%20Individen%20-%20argument.pdf
- Mattfolk, Leila (2006). Svenskfinland. I: *Nordiske språkhaldningar. Ei meningsmåling*, s. 142–179. Red. Tore Kristiansen & Lars S. Vikør. Oslo: Novus forlag.
- Mattfolk, Leila & Jan-Ola Östman (2004). Attitudes, opinions and the implicit. I: *Pragmatics, Ideology, and Contacts*. Bulletin 7, 74–77. Helsinki: University of Helsinki.
- Mattfolk, Leila & Tore Kristiansen (2006). Svenskfinland. I: *Nordiske sprogholdninger. En masketest*, s. 117–141. Oslo: Novus forlag.
- Melander, Micael & Tore Kristiansen (2006). Sverige. I: *Nordiske sprogholdninger. En masketest*, s. 98–116. Oslo: Novus forlag.
- Melin-Köpilä, Christina (1997). *Om normer och normkonflikter i finlandssvenskan. Språkliga studier med utgångspunkt i nutida elevtexter*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Mielikäinen, Aila & Marjatta Palander (2005). *Suomalaisten murreasenteista*. Lainattu 5.9.2008: www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/eres/hum/suomi/mielikainen86-109.pdf
- Milles, Karin (2003). *Kvinnor och män i möte. En samtalsanalytisk studie av interna arbetsmöten*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Møller, Janus (1999). Identitetsaspekter ved sprogvvalg hos tre tosprogede piger. I: *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*, s. 39–56. Red. Ulla-Britt Kotsinas, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Nationalencyklopedins ordbok* (1996). Band 2. Höganäs: Bra Böcker AB.

- Nikula, Kristina (1979). *Dialektal väderleksterminologi. Ordfältsstudier i Närpesdialekten*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Nikula, Kristina (1988). *Om Närpesdialekten. Språket i kommunfullmäktige och ordspråk och talesätt*. Närpes: Närpes kommun.
- Nordberg, Bengt (1985). *Det mångskiftande språket*. Lund: Liber.
- Nordberg, Bengt (2007). Vad är sociolingvistik? I: *Sociolingvistik*, s. 11–33. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.
- Nordlund, B. Fr. (1864/1965). *Beskrifning öfver Nerpes socken*. Närpes.
- Norrby, Catrin & Gisela Håkansson (2010). *Introduktion till sociolingvistik*. Falun: Norstedts förlag.
- Norstedts svenska ordbok* (2004). Göteborg: Norstedts Akademiska Förlag.
- Nuolijärvi, Pirkko (2006). Finskinland. I: *Nordiske språkhaldningar. Ei meningsmåling*, s. 180–198. Red. Tore Kristiansen & Lars S. Vikør. Oslo: Novus forlag.
- Nuolijärvi, Pirkko & Marja-Leena Sorjonen (2005). *Miten kuvata muutosta? Puhutun kielen tutkimuksen lähtökohtia murteenseuruuhankkeen pohjalta*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Nygård, Pia (2002). Språkattityder i Sverige. I: *Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket*, s. 5–44. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Nyholm, Leif (1984). *Svenskt stadsmål i Helsingfors*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Nyholm, Sara (2007a). Attityder till standardsvenska och dialekt. I: *Svenskans beskrivning 29*, s. 212–219. Red. Marianne Nordman, Siv Björklund, Christer Laurén, Karita Mård-Miettinen & Nina Pilke. Vasa: Svensk-Österbottniska samfundet.
- Nyholm, Sara (2007b). *Dialekt som identitet och attitydskapare. I: Språk og identitet. Spritt Österut. Skrifter frå Ivar Aasen-instituttet. Nr 26*, s. 92–102. Red. Stephen J. Walton. Volda: Høgskulen i Volda.
- Nyholm, Sara (2008). Rolig, snäll, trevlig och intelligent – hur språkvarieteteten påverkar Närpesungdomars uppfattningar om olika talare. I: *Översättningsteori, fackspråk och flerspråkighet. VAKKI-symposium XXVIII. Vasa 8 – 9.2.2008*, s. 209–220. Red. Mona Enell-Nilsson & Tiina Männikkö. Vasa: Vasa universitet.

- Nyholm, Sara (2011). Språket som uttryck för identitet. I: *Svenskan i Finland 12. 15 och 16 oktober 2009 vid Joensuu universitet*, s. 103 – 112. Red. Sinikka Niemi & Pirjo Söderholm. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Nyström Höög, Catharina (2005). På spaning efter en svensk purist. I: *Talspråksforskning i Norden. Mål – material – metoder*, s. 92–119. Red. Mats Thelander. Lund: Studentlitteratur.
- Nyström, Lars (2000). *Alg, pytare och skridstång. Säl fångstens och säljaktens terminologi i finlandssvenska folkmål*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet.
- Närpes teater (2010). *Närpesdialekten*. Citerat 11.2.2010: www.narpes.fi/teater/dialekten.shtml.
- Ohlsson, Maria (2003). *Språkbruk, skämt och kön. Teoretiska modeller och sociolingvistiska tillämpningar*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Ohlsson, Maria (2007). Språk och genus. I: *Sociolingvistik*, s. 144–184. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.
- Osgood, Charles E., George J. Suci & Percy H. Tannenbaum (1957). *The Measurement of Meaning*. University of Illinois.
- Pamp, Bengt (1978). *Svenska dialekter*. Lund: Natur och kultur.
- Patel, Runa & Bo Davidson (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Peltonen, Salla (2009). *Debatter om betydelser: Kön och språk i feministisk teori*. Åbo: Åbo Akademi.
- Pettersson, Gertrud (2005). *Svenska språket under sjuhundra år. En historia om svenskan och dess utforskande*. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Phillipson, Robert (2001). *English for Globalisation or the World's People? I: International Review of Education*, s. 185 – 200. Red. V. Man. Hamburg.
- Pälli, Pekka (1999). Asenteet diskursiivisena toimintana. I: *Kirjoituksia sosiolingvistiikasta*. Red. Urho Määttä, Pekka Pälli & Matti K Suojanen. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Qvist, Pia (1999). Unge, identitet og sprog. Operationalisering af identitetsbegrepet i en empirisk undersøgelse. I: *Ungdom, sprog og identitet. Rapport fra et netværksmøde*, s. 23–38. Red. Ulla-Britt Kotsinas, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Rabb, Viveca (2007). *Genuskongruens på reträtt. Variation i nominalfrasen i Kvevlaxdialekten*. Åbo: Åbo Akademi.
- Rommetveit, Ragnar (1955). *Social norms and roles. Explorations in the psychology of enduring social pressures with empirical contributions from inquiries into religious attitudes and sex roles of adolescents from some districts in Western Norway*. Oslo: Akademisk forlag.
- Sandberg, Marie (2011). *Svensk- och tvåspråkiga kommuner*. Citerat 5.1.2011: www.kommunerna.net/k_perussivu.asp?path=255;264;522;86413;19599;30127
- Sandström, Caroline (2010). *Genus i östra Nyland – Från dialektutjämning till dialektmarkör*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Savela, Anne (2006). *Murre on rokkia*. Lainattu 2.9.2009: www.pellervo.fi/pellervo/kp5_06/lauritahka.htm
- Sernhede, Ove (2002) *AlieNation is my Nation. Hiphop och unga mäns utanförskap i det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.
- Sillander, Kenneth (1991). *Attityder till och kunskaper i svenska hos gymnasieelever i Kuopio. En utredning och problematisering av orsaker*. Helsingfors: Helsingfors universitet.
- Skjekkeland, Martin 2009. *Språk og samfunn i endring. Ein studie av tilhøvet mellom lokal identitet og talemålsutvikling*. Oslo: Novus forlag.
- Smulter, Pernilla (2011). ”Ja kan uttröck me best på dialekt”. *Användning av standardsvenska och dialekt på lektioner i modersmål och litteratur i Österbotten*. Opublicerad avhandling pro gradu. Vasa universitet.
- Solís Obiols, Marina (2002). *The Matched Guise Technique: a Critical Approximation to a Classic Test for Formal Measurement of Language Attitudes*. Citerat 3.9.2009: www6.gencat.net/llengcat/noves/hm02estiu/metodologia/a_solis.pdf
- Stefanowitsch, Anatol 2005. *The Matched Guise Technique*. Citerat 30.1.2008: www-user.uni-bremen.de/~anatol/docs/exp_matchedguise.pdf.

- Ståhlberg, Krister (1995). Den finlandssvenska identitetens variationer. I: *Meddelanden från ekonomisk-statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi. Finlandssvensk identitet och kultur*, s. 25 – 76. Red. Krister Ståhlberg. Åbo: Åbo Akademi.
- Sundberg, Eva (1993). *Dialekten i Ålands nordöstra skärgård*. Mariehamn: Ålands högskola.
- Sundgren, Eva (2002). *Återbesök i Eskilstuna. En undersökning av morfologisk variation och förändring i nutida talspråk*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Sundgren, Eva (2004). *Språklig variation och förändring. Exemplet Eskilstuna*. Lund: Studentlitteratur.
- Sundgren, Eva (2007). Språklig variation och förändring. I: *Sociolingvistik*, s. 71–112. Red. Eva Sundgren. Stockholm: Liber.
- Svahn, Margareta (2007). Götamåls-r på 2000-talet. Några tendenser. I: *Meddelanden från Sällskapet för svensk dialektologi 1. Från drasut till brakknut*, s.210–220. Uppsala: Meddelanden från Sällskapet för svensk dialektologi 1.
- Svenska litteratursällskapet (2008). *Lyssna på inspelningar*. Citerat 11.2.2010: <http://www.sls.fi/doc.php?docid=323>.
- SweDia (2000). *100 svenska dialekter idag!* Citerat 16.3.2011: swedia.ling.gu.se/
- Södergård, Margareta (2007). Några inblickar i finlandssvensk identitet. I: *Språk og identitet. Spritt österut*. Volda: Høgskulen i Volda.
- Tamminen-Parre, Saija & Tore Kristiansen (2006). Finskinland. I: *Nordiske sprogholdninger. En masketest*, s. 142–161. Oslo: Novus forlag.
- Tandefelt, Marika (1988). *Mellan två språk. En fallstudie om språkbevarande och språkbyte i Finland*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Tandefelt, Marika (1997). Språkmöten i Norden. Kontakt, konkurrens, konflikt. I: *Den nordiska mosaiken*. Red. Rut Boström Andersson. Uppsala: Uppsala universitet.
- Tandefelt, Marika (2002). *887 sätt att se på svenskan i Finland*. En redogörelse för en webbenkät genomförd hösten 2002. Helsingfors: Svenska handelshögskolan.
- Tannen, Deborah (1991). *You just don't understand. Women and Men in Conversation*. New York: Ballantine Books.

- Thelander, Kerstin (1986). *Politikerspråk i könsperspektiv*. Stockholm: Liber.
- Thelander, Mats (1996). Från dialekt till sociolekt. I: *Svenskan i tusen år. Glimtar ur svenska språkets utveckling*, s. 163–181. Red. Lena Moberg & Margareta Westman. Göteborg: Norstedts Ordbok AB.
- Thors, Carl-Eric (1981). En översikt över den finlandssvenska dialektforskningen under etthundra år. I: *De finlandssvenska dialekterna i forskning och funktion*, s 39–44. Red Bengt Loman. Åbo.
- Thøgersen, Jacob & Tore Kristiansen (2006). Masketestens teori og metode. I: *Nordiske sprogholdninger. En masketest*, s. 7–32. Oslo: Novus forlag.
- Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan & Oskar Hultåker (2007). *Enkätboken*. 3:e upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan & Irene Levin (2005). *Att förstå vardagen – med ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Trudgill, Peter (2000). *Sociolinguistics. An introduction to language and society*. 4. edition. London: Penguin Books.
- Täir, Andäsch & Lasse Erixån (2008). *Kva säir di. En bok åp närpes fö ti jälp ut helsingfåscharen å sombäl ar*. Närpes: Kåtong lav records.
- Vendell, Herman (1904–1907). *Ordbok över de östsvenska dialekterna*. Helsingfors.
- Vidjeskog, Sonja (1993). *Vävterminologin i en österbottnisk dialekt – ett begreppsområde under utveckling*. Folkmålsstudier 34. Åbo.
- Wessén, Elias (1970). *Våra folkmål*. Lund: Fritzes.
- Wiik, Barbro (2002). *Studier i de österbottniska dialekternas fonologi och morfologi*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Wirdenäs, Karolina (1999). Diskurspartiklar i göteborgs ungdomars samtal. I: *Ungdom, språk og identitet. Rapport fra et nettverksmøte*, s. 87–100. Red. Ulla-Britt Kotsinas, Anna-Brita Stenström & Eli-Marie Drange. København: Nordisk Ministerråd.
- Östman, Jan-Ola (1986). *Pragmatics as implicitness. An analysis of question particles in Solf Swedish, with implications for the study of passive clauses and the language of persuasion*. University of California.

Östman, Jan-Ola (2008). Expedition Liljendal. I: *Dialekt i östra Nyland. Fältarbete i Liljendal med omnejd*, s. 9–25. Red. Helena Palmén, Caroline Sandström & Jan-Ola Östman. Helsingfors: Nordica, Helsingfors universitet.

BILAGOR

Bilaga 1. Enkäten.

Enkät

Datum: _____

Attityder till dialekt och standardsvenska.

1. a) Är Du pojke eller flicka?
- b) Vad är Ditt modersmål? _____
- c) Hur gammal är Du? _____ år
- d) Var är Du född? _____ Var bor Du nu? (ange by) _____
- e) Hur länge har Du bott i den kommun där Du bor nu? _____
- f) Talar Du dialekt? _____ Vilken? _____
- g) I vilken skola går Du? _____

2. Hur ofta talar Du:

	varje dag	några gånger/vecka	några gånger/månad	några gånger/år
a) dialekt	☐	☐	☐	☐
b) standardsvenska	☐	☐	☐	☐
c) något annat, vad?				
_____	☐	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐	☐

3. a) Är det viktigt för Dig att kunna standardsvenska? Motivera Ditt svar.

b) Är det viktigt för Dig att kunna dialekt? Motivera Ditt svar.

4. I vilka situationer tycker Du att:

- a) standardsvenska behövs? _____
- b) dialekt behövs? _____

5. Läs följande påståenden och ringa runt det alternativ som passar på dig.

(1 = är av annan åsikt, 2 = är delvis av annan åsikt, 3 = vet ej, 4 = är delvis av samma åsikt, 5 = är av samma åsikt)

	är av annan åsikt	är delvis av annan åsikt	vet ej	är delvis av samma åsikt	är av samma åsikt
a) jag behärskar standardsvenska	1	2	3	4	5
b) standardsvenska känns naturligt att tala	1	2	3	4	5
c) standardsvenska låter vackert	1	2	3	4	5
d) mina vänner talar vanligtvis standardsvenska	1	2	3	4	5
e) i Närpes måste man kunna dialekt för att passa in	1	2	3	4	5
f) min dialekt låter vackert	1	2	3	4	5
g) jag talar helst dialekt	1	2	3	4	5
h) min dialekt betyder mycket för mig	1	2	3	4	5
i) det är lättare att få vänner i Närpes om man talar dialekt	1	2	3	4	5
j) jag behärskar min dialekt*	1	2	3	4	5
k) mina vänner talar samma dialekt som jag*	1	2	3	4	5
l) jag talar helst standardsvenska	1	2	3	4	5
m) standardsvenska betyder mycket för mig	1	2	3	4	5

*Om Du inte talar någon särskild dialekt kan Du hoppa över frågan

6. Finns det tillfällen då Du tycker att man inte borde tala:

a) standardsvenska? _____

Om Du svarat ja, när? (ge exempel) _____

b) Din dialekt? _____

Om Du svarat ja, när? (ge exempel) _____

7. Vilken språkvarietet skulle Du använda i följande situationer?

(stand.sv = standardsvenska)

a) På fritiden:

- med vännerna dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- med mamma dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- med pappa dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- med syskon dialekt stand.sv. något annat, vad? _____

b) I butiken i:

- Närpes dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kaskö dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kristinestad dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Vasa dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Helsingfors dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Stockholm dialekt stand.sv. något annat, vad? _____

c) På restaurangen (även t.ex. pizzeria, hamburgerrestaurang...) i:

- Närpes dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kaskö dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kristinestad dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Vasa dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Helsingfors dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Stockholm dialekt stand.sv. något annat, vad? _____

d) I biljettkassan (till t.ex. bio, konsert, gym...) i:

- Närpes dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kaskö dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kristinestad dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Vasa dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Helsingfors dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Stockholm dialekt stand.sv. något annat, vad? _____

e) Med en vän från:

- Närpes dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kaskö dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Kristinestad dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Vasa dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Helsingfors dialekt stand.sv. något annat, vad? _____
- Stockholm dialekt stand.sv. något annat, vad? _____

8. Hur skulle det kännas om någon som talar samma dialekt som Du: *

a) talar dialekt i en situation där Du skulle tala standardsvenska?

b) talar standardsvenska i en situation där Du skulle tala dialekt?

*Om Du inte talar någon särskild dialekt kan Du hoppa över frågan

9. Vad skulle Du tycka om någon som talar dialekt, flyttar bort för att studera eller jobba och efter det slutar att tala dialekt då han/hon är i hemma och hälsar på?

Om det ännu finns något som Du vill tillägga så skriv gärna Dina tankar här:

Tack så mycket för Din medverkan!

Person 4	1	2	3	4	5	
Snäll	—	—	—	—	—	Elak
Pålitlig	—	—	—	—	—	Opålitlig
Trevlig	—	—	—	—	—	Otrevlig
Mänsklig	—	—	—	—	—	Omänsklig
Rolig	—	—	—	—	—	Tråkig
Intelligent	—	—	—	—	—	Dum
Företagsam	—	—	—	—	—	Oföretagsam
Snygg	—	—	—	—	—	Ful
Självsäker	—	—	—	—	—	Osäker
Ledare	—	—	—	—	—	Inte ledare

Rangordna följande egenskaper från 1 till 10 i den ordning som du tycker att en **god vän** ska vara.

Börja med den egenskap som är viktigast (nr 1) och sen näst viktigast (nr 2) o.s.v.

- ___ snäll
- ___ pålitlig
- ___ trevlig
- ___ mänsklig
- ___ rolig
- ___ intelligent
- ___ företagsam
- ___ snygg
- ___ självsäker
- ___ ledare

Rangordna samma egenskaper från 1 till 10 som du tycker att en **lärare** ska vara. Börja igen med den egenskap som är viktigast (nr 1) och sen näst viktigast (nr 2) o.s.v.

- ___ snäll
- ___ pålitlig
- ___ trevlig
- ___ mänsklig
- ___ rolig
- ___ intelligent
- ___ företagsam
- ___ snygg
- ___ självsäker
- ___ ledare

Bilaga 3. Intervjufrågorna.

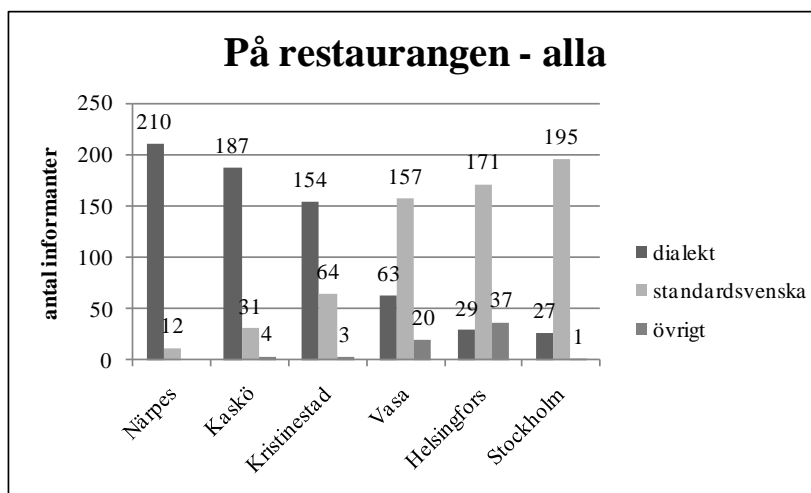
Standardsvenska

1. Pratar du ofta standardsvenska/dialekt?
2. Kan du definiera/beskriva standardsvenska/dialekt?
3. Var anser du att invånarna talar standardsvenska (finns det sådana orter)?
4. Har du någon gång varit med om att folk inte har förstått dialekt? Var? Ofta?
5. Vad tycker du är den största skillnaden mellan dialekt och standardsvenska?

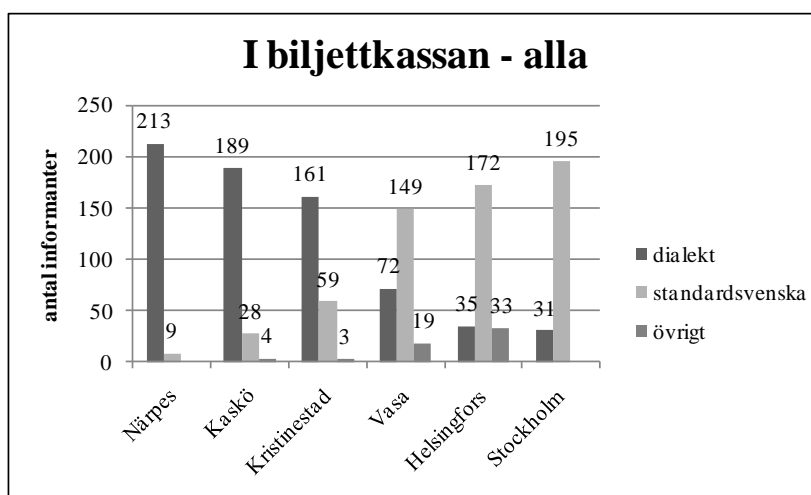
Dialekt

6. Finns det ställen där det känns ”fel” att tala standardsvenska eller dialekt?
 - Vad gör du om din vän talar ”fel”?
7. Vad gör du om din vän slutar tala dialekt?
8. Tror du att du kommer att tala lika mycket dialekt om 10 år?
9. Vad tror du händer med dialekten i framtiden?
10. Vad tror du att du kommer att prata med dina barn?

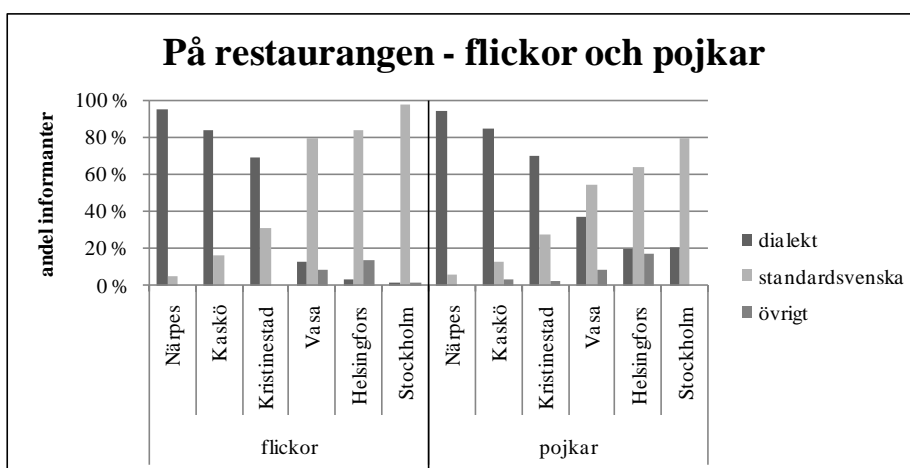
Bilaga 4. Kompletterande figurer till avsnitt 6.3.1.

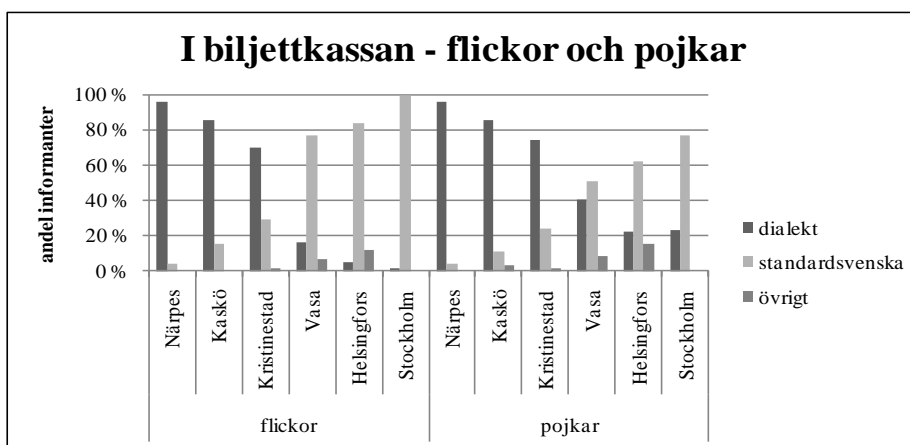
Figur A. Informanternas språkbruk på restaurangen i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm.

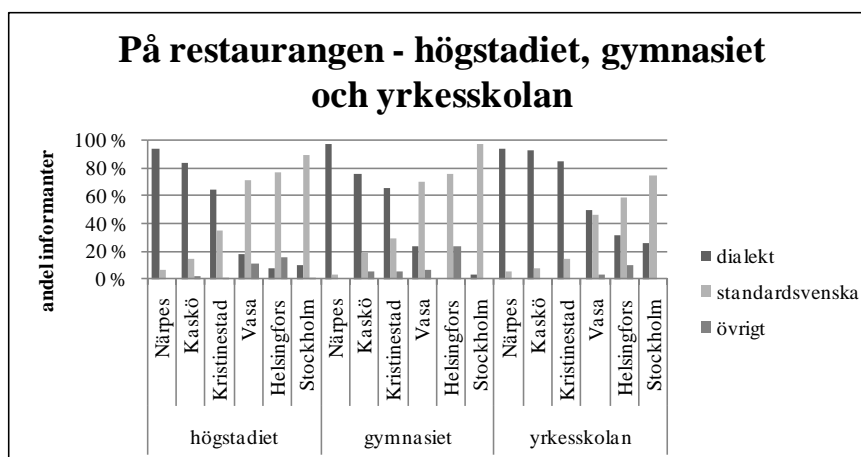
Figur B. Informanternas språkbruk i biljettkassan i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm.

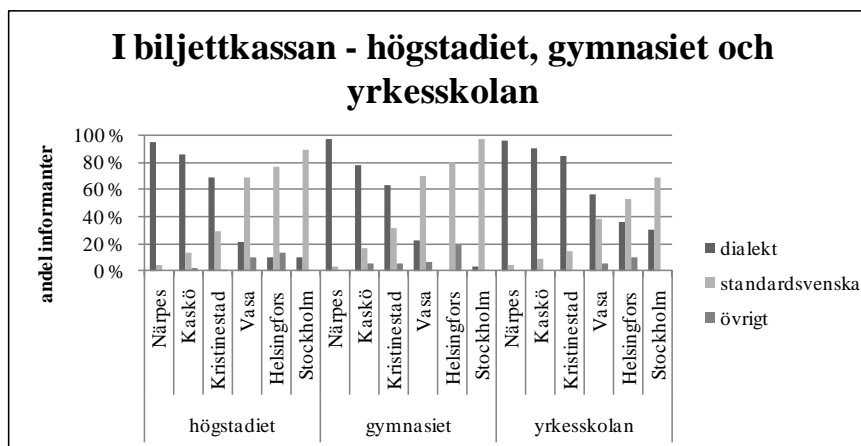
Figur C. Informanternas språkbruk på restaurangen i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, skilt för flickorna och pojkarna.

Figur D. Informanternas språkbruk i biljettkassan i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasa, Helsingfors och Stockholm, skilt för flickorna och pojkarna.

Figur E. Informanternas språkbruk på restaurangen i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasas, Helsingfors och Stockholm, skilt för högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan.

Figur F. Informanternas språkbruk i biljettkassan i Närpes, Kaskö, Kristinestad, Vasas, Helsingfors och Stockholm, skilt för högstadiet, gymnasiet och yrkesskolan.